seria de autor

Amos Oz

Muntele Sfatului Rău

nuvele

HUMANITAS fiction

Amos Oz

MUNTELE SFATULUI RĂU

Nuvele

Traducere și note: Any Shilon

Humanitas, 2012

Muntele Sfatului Rău

1

Era întuneric. În beznă, o femeie a spus: Nu mi-e teamă. Un bărbat i-a răspuns: Ți-e frică. Iar alt bărbat a zis: Liniște.

Apoi s-au aprins luminile slabe din laturile scenei, cortina s-a deschis și s-a făcut liniște.

În luna mai a anului 1946, când se împlineau douăsprezece luni de la victoria aliaților, Comitetul Național a organizat o mare petrecere în sala cinematografului Edison. Pereții erau împodobiți cu steagurile Marii Britanii și ale Mișcării Sioniste. La marginea scenei se aflau vaze pline cu gladiole. Atârnaseră și un panou pe care era scris un citat din Biblie, „Să fie pace între zidurile tale, și prosperitate în palatele tale".

Guvernatorul Ierusalimului a urcat pe scenă pășind repede, milităreşte, și a ținut un scurt discurs, presărat cu o glumă puțin cam rafinată și câteva citate din Byron. Apoi s-a ridicat Moshe Shertok[1], dând glas în ebraică și engleză sentimentelor populației evreiești. În colțul sălii, la intrare și alături de scenă se aflau soldați englezi cu berete roșii, înarmați cu puști automate, de frica grupărilor care funcționau în ilegalitate[2]. Înaltul Comisar[3], sir Alan Cunningham, privea de la balcon, șezând țeapăn, cu spatele drept, însoțit de mica lui suită, alcătuită din doamne și ofițeri. Doamnele aveau binocluri mici de teatru. Un cor de pionieri îmbrăcați în cămăși albastre[4] interpreta cântece muncitorești. Cântecele erau rusești, dar nici din ele și nici din public nu răzbătea bucurie, ci mai degrabă nostalgie.

După reprezentația corului a rulat un film despre blindatele lui Montgomery înaintând prin deșert. Tancurile ridicau în urma lor trâmbe de praf, sfârâmau sub șenile tranșee și garduri din sârmă ghimpată, împungând cu vârful antenelor cerul cenușiu al deșertului. Iar sala se umplea de tunetele obuzelor și bucuria triumfătoare a marșurilor.

În mijlocul filmului se auzi un freamăt ușor trecând printre oaspeții de

onoare.

Pelicula a fost brusc întreruptă. În sală se aprinseră toate luminile. Cineva spuse cu voce puternică, sunând a dojană sau a ordin: E nevoie urgentă de un medic.

În rândul 29, tata se ridică imediat în picioare. Încheie nasturele de sus al cămășii sale albe, îi șopti lui Hillel să aibă grijă de mama până când se vor lămuri lucrurile și, parcă sărind cu eroism într-o casă cuprinsă de flăcări, își croi drum spre treptele care duceau la balcon.

Reieși că lady Bromley, cumnata Înaltului Comisar, leșinase brusc. Era îmbrăcată într-o rochie albă, lungă și avea fața foarte palidă. Tata se prezentă scurt și energic conducătorilor guvernamentali, iar în timpul acesta așeză brațul ei moale pe umărul său. Ca un cavaler gentil purtând o frumoasă adormită, tata o conduse pe lady Bromley spre garderoba doamnelor. Acolo o așeză pe un taburet capitonat și îi întinse un pahar cu apă rece. Trei înalți funcționari englezi îmbrăcați în haine de seară se grăbiră să-i urmeze și o înconjurară pe bolnavă, unul în dreapta, altul în stânga și ultimul în spate, sprijinindu-i capul în timp ce ea sorbi cu greutate o singură înghițitură de apă. Un colonel vârstnic, purtând uniforma aviației, îi deschise poșeta, scoase evantaiul și începu să i-l vânture prin față.

Înălțimea Sa deschise ochii obosită. Îi privi o clipă cu ușoară ironie pe toți oamenii care se agitau în jurul ei. Era foarte bătrână, osoasă, ascuțită ca o pasăre însetată, nasul îi era subțire și tăios, gura strânsă într-o expresie sfidătoare și răutăcioasă.

— Deci, doctore, i se adresă colonelul tatei pe un ton sever, ce se va întâmpla acum?

Tata ezită o clipă, își ceru de două ori iertare, apoi se hotărî brusc. Se aplecă și, cu degetele lui subțiri și frumoase, desfăcu șireturile strânse ale corsetului. Lady Bromley se simți imediat mai bine. Palma ei stafidită, care amintea de piciorul unei găini, aranjă ușor marginea de dantelă a corsajului. Între buzele încrețite apăru o crăpătură, ceva care voia să sugereze un zâmbet, își încrucișă picioarele bătrâne, iar când vorbi, vocea îi era ascuțită și ostilă, ca un scârțâit de tablă:

— E numai din cauza climei.

Unul dintre înalții funcționari începu să spună cu politețe:

— Doamna mea...

Dar lady Bromely nu-i acordă nici o atenție. I se adresă tatei pe un ton

nerăbdător:

— Fii atât de bun, tinere, și deschide ferestrele. Și pe aceasta. Am nevoie de puțin aer proaspăt. Da, asta numesc eu un băiat simpatic.

Îi vorbea tatei astfel pentru că, în cămașa albă pe care o purta peste pantalonii de culoare kaki, încălțat cu sandale romane[5], i se părea mai degrabă un om de serviciu decât un medic. Iar ea își petrecuse adolescența printre maimuțele, grădinile și fântânile arteziene din orașul indian Bombay.

Tata îi execută ordinul în tăcere și deschise toate ferestrele.

Aerul serii ierusalimitene pătrunse încăpere, iar împreună cu el, și mirosul de varză, pini și gunoi.

Scoase din buzunar o cutiuță de medicamente, deschise cu atenție capacul pe care apărea însemnul casei de sănătate și îi întinse lui lady Bromley o aspirină. Tata nu știa să pronunțe în engleză cuvântul „migrenă“, drept care îl pronunță în germană. N-am nici o îndoială că în clipa aceea ochii albaștri ai tatei străluciră cu căldură și optimism în spatele ochelarilor lui rotunzi. După zece minute, lady Bromley ordonă să fie însoțită înapoi la locul ei din loja de onoare. Unul dintre înalții funcționari își notă în carnețel numele și adresa tatei, apoi își exprimă recunoștința în cuvinte reținute. Urmă o ușoară ezitare. Pe neașteptate, funcționarul întinse brațul. Urmă o strângere de mână.

Tata se întoarse la locul lui din rândul 29, între soția și fiul său. Spuse:

— Nu s-a întâmplat nimic. E doar din cauza climei.

Luminile din sală s-au stins, iar generalul Montgomery fu din nou văzut fugărindu-l fără milă pe generalul Rommel prin tot deșertul. Focul și trâmbele de praf umpleau ecranul, Rommel își mușca buzele cu putere în prim-plan, pe fondul muzical al cimpoaielor care cântau cu pasiune, aproape extatic.

La sfârșit se intonară imnurile, cel britanic și cel sionist. Festivitatea se încheiase. Publicul ieși din cinematograful Edison și începu să se împrăștie, oamenii îndreptându-se spre casele lor. Umbrele înserării se lăsară pe neașteptate peste Ierusalim. În depărtare se vedeau munții despăduriți și pe ei, ici-colo, câte un turn singuratic. Pe versanții pietroși erau răspândite căsuțe din piatră. Umbre și foșnete umpleau străduțele. Orașul era cuprins de nostalgie. Primele lumini se aprinseră la ferestre. În aer se simțea un fel de așteptare încordată, ca și cum urma să se audă foarte curând o voce nouă. Dar din toate părțile nu se auzeau decât vocile

cele vechi, strigătul unei femei, scârțâitul vreunui oblon, țipătul vreunei pisici în călduri printre lăzile de gunoi din câte o curte. Și un clopot răsunând la mare depărtare.

În fața vitrinei unei prăvălii goale stătea un frizer originar din Buhara, o frumusețe de bărbat în halat alb, bărbierindu-se și cântând. Intersecția era traversată de un jeep englezesc pe a cărui capotă se afla o mitralieră de care erau legate benzi pline de cartușe din aramă strălucitoare.

O bătrână ședea pe un taburet din lemn lângă ușa chioșcului ei strâmt, cu articole de papetărie. Mâinile zbârcite ca ale unui tencuitor i se odihneau grele pe genunchi. Ultimele raze de lumină ale amurgului îi scăldau chipul, iar buzele i se mișcau în tăcere. Dinăuntru se auzi vocea altei femei, spunând în idiș:

— E limpede, n-o să fie bine.

Bătrâna nu răspunse. Nici nu se mișcă.

Un cerșetor religios îl acostă pe tata lângă călcătoria de pantaloni a lui Ernpreis, ceru și primi o monedă de doi mili[6], îi mulțumi furios lui Dumnezeu, înjură de două ori Agenția Evreiască[7] și alungă cu vârful bastonului o pisică de stradă.

Din partea răsăriteană se auzeau clopotele, clopote cu sunete înalte și clopote cu sunete grave, clopote pravoslave, clopote anglicane, clopote grecești, clopote abisiniene, latine, clopote armenești, era ca și cum orașul ar fi fost lovit de o epidemie sau de un incendiu. Dar tot ce voiau aceste clopote era să numească noaptea noapte. O adiere de vânt ușoară veni de la nord-vest, poate dinspre mare, simți tremurul ușor al coroanelor copacilor palizi pe care îi plantase primăria Ierusalimului în partea de sus a străzii Malachi și mângâie încetișor buclele copilului. Se făcuse seară. O pasăre nevăzută scoase un țipăt ascuțit, persistent. Lichenii răzbăteau prin crăpăturile pereților din piatră. Pe obloanele vechi din fier și pe balustradele balcoanelor se întinsese rugina. Ierusalimul era foarte tăcut în ultimii stropi de lumină.

Băiatul se trezi din nou în timpul nopții din pricina unei crize de astm. Tatăl veni desculț lângă patul lui și îi cântă un cântecel pentru copii, care îl liniștea:

Doarme mielul, doarme iedul, Dormi și tu, închide ochii,

Vântul tace, ațipește,

Ierusalimul se-odihnește. Spre dimineață șacalii țipau în *wadi*[8], la poalele cartierului Tel Arza. Mitia, subchiriașul, începu să plângă în somn

îndărătul peretelui: *Lăsați-l în pace! Încă trăiește! I-a n-ie zn-a-iu!*[9] Apoi tăcu. Mai târziu se auzi cântecul cocoșilor venind din depărtare, din direcția cartierului Sanhedria și a satului arăbesc Shuafat. Când începu să se lumineze, tata își îmbrăcă pantalonii lungi de culoare kaki, își încălță sandalele, își puse o cămașă albastră, proaspăt călcată, cu buzunare largi, și plecă la serviciu. Mama continuă să doarmă până când femeile din cartier începură să bată din toate puterile în saltele și perne. Atunci se ridică din pat, în halatul ei de mătase, îi pregăti copilului un ou fiert moale, griș cu lapte, cacao fără caimac, și îi pieptănă buclele.

Hillel spuse:

— Ajunge. De aici mă descurc singur.

Un geamgiu bătrân trecu pe stradă strigând:

— Geamgiu profesionist! America! Repar orice!

Iar copiii strigau după el „Nebunul!“.

Trei zile mai târziu, tata fu surprins să primească o invitație aurită pentru două persoane la Balul de Mai, care urma să aibă loc la palatul Înaltului Comisar, pe Muntele Sfatului Rău. Pe spatele invitației, secretarul scrisese în engleză că lady Bromley dorește cu acest prilej să-i transmită doctorului Kipnis recunoștința și scuzele sale, precum și faptul că însuși sir Alan și-a exprimat aprecierea la adresa domniei sale.

Tata nu era chiar doctor. Era medic veterinar.

2

Se născuse și crescuse în Silezia. Hans Walter Landauer, faimosul geograf, fusese unchiul mamei sale. În tinerețe, tata studiase la Institutul Veterinar din Leipzig, iar specializarea sa principală o constituiau bolile tropicale și subtropicale ale bovinelor.

În anul 1932 a emigrat în Palestina cu intenția de a pune bazele unei ferme de vite în munți. Era un tânăr amabil, tăcut, plin de speranțe și principii. Se vedea rătăcind prin munții Galileii cu rucsacul în spate și cu un toiag în mână, descoperind și despădurind doar cu forța brațelor o bucată de pământ și construind cu propriile sale mâini o cabană din lemn cu acoperiș înclinat, mansardă și pivniță, pe malul unui pârâiaș. Intenția lui era să adune văcari și o turmă de vite, să umble ziua căutând pășuni noi, iar noaptea se vedea stând într-o odaie cu trofee de vânătoare pe pereți, înconjurat de cărți și lucrând la o monografie sau compunând un

poem.

A locuit vreme de trei luni într-o pensiune din orășelul Yesud-ha-Mamala, rătăcind zile întregi singur, de dimineața până seara, prin Galileea răsăriteană, căutând bizoni printre mlaștinile Hulei. Trupul său devenea din ce în ce mai slab, mai bronzat, iar din spatele ochelarilor rotunzi, ochii săi păreau două lacuri albastre dintr-o țară nordică, înzăpezită. Învață să iubească pustietatea munților îndepărtați și mirosul verii: scaieții arși de soare, excrementele caprelor, cenușa focurilor, praful vântului din est.

În satul arab Halsa întâlni un ornitolog originar din Bavaria, un om singuratic și foarte credincios, evanghelist convins că întoarcerea evreilor în țara lor vestește apropierea mântuirii omenirii, care rătăcea prin împrejurimi și strângea material pentru un studiu despre păsările din Țara Sfântă. Se plimbau împreună până în valea Marj-Ayiun, la poalele munților Naftali și prin mlaștinile Hulei. În drumurile lor au ajuns de câteva ori până la izvoarele îndepărtate ale Iordanului. Rămâneau acolo zile întregi la umbra vegetației luxuriante, recitând din memorie poemele lor favorite de Schiller și învățând împreună numele corect al fiecărui animal și al fiecărei păsări.

Când tata a început să se îngrijoreze în legătură cu ce se va întâmpla atunci când se vor termina banii pe care îi primise de la unchiul mamei sale, celebrul geograf, a decis să plece la Ierusalim pentru a verifica alte posibilități concrete. Și-a luat deci rămas-bun de la solitarul ornitolog bavarez, și-a strâns puținele lucruri și, într-o dimineață luminoasă de toamnă, și-a făcut apariția în biroul doctorului Arthur Ruppin[10], la Comitetul Național din Ierusalim.

Doctorul Ruppin îl îndrăgi imediat pe tânărul bronzat și tăcut care venise din Galileea. Își aminti că și el studiase în tinerețe despre țările tropicale dintr-un atlas al geografului Landauer. Când tata aduse vorba despre proiectul fermei de bovine din munții Galileii, doctorul Ruppin notă câteva idei pe niște bilețele.

Tata își încheie discursul cu următoarele cuvinte:

— E un proiect foarte greu de realizat, dar nu imposibil.

Doctorul Ruppin zâmbi cu tristețe:

— Nu e imposibil, dar e greu de realizat. Foarte greu.

Apoi adăugă și accentuă două-trei adevăruri amare.

Îl convinse pe tata să amâne pentru moment concretizarea proiectului,

și între timp să-și investească banii într-o livadă nouă de citrice lângă așezarea agricolă Nes Tzyiona, precum și să achiziționeze fără întârziere o casă mică în noul cartier Tel Arza, care tocmai se construia în nordul Ierusalimului.

Tata nu-l contrazise.

În câteva zile, doctorul Ruppin obținu pentru tata postul de veterinar guvernamental itinerant, ba chiar îl invită la o cafea în casa lui din cartierul Rehavia[11].

Timp de câțiva ani, tata continuă să se trezească înainte de răsăritul soarelui și să călătorească în autobuze prăfuite spre Betleem, Ramallah, spre împrejurimile Ierihonului sau spre Lod, supraveghind vitele în calitate de reprezentant guvernamental.

Livada de citrice de lângă Nes Tzyiona începu să-i asigure un venit modest, pe care, împreună cu o parte din salariul său guvernamental, îl depunea lunar la banca Anglo-Palestiniană. Mobilă căsuța din cartierul Tel Arza cu un pat, o masă, un dulap și rafturi. Hans Walter Landauer îl privea pe tata oarecum sceptic și cu o umbră de mirare parcă, de la înălțimea tabloului său. Mai des în orele nopții.

În drumurile sale prin sate aduna tot felul de plante țepoase rare. Găsi și câteva fosile pietrificate, precum și cioburi de ceramică antică. Le sortă cu multă băgare de seamă. Și așteptă.

Între timp se lăsă o tăcere grea, nemaiauzind nimic despre mama și sora lui, rămase în Silezia.

De-a lungul anilor, tata învăță puțină arabă. Și ce înseamnă singurătatea. Amână pentru zile mai bune poemul pe care visa să-l compună. Învăța zilnic câte ceva nou despre țară și despre locuitorii ei, uneori chiar și despre sine. Mai visa din când în când la ferma de bovine din munții Galileii, deși mansarda și pivnița i se păreau acum inutile, chiar un pic puerile. O singură dată, într-o noapte, se adresă cu voce tare fotografiei unchiului:

— Vom trăi și vom vedea. Nu sunt mai puțin încăpățânat decât tine. Poți să râzi, mie nu-mi pasă. Râzi cât vrei. Chiar te rog.

La lumina lămpii, tata scria un jurnal în care își exprima temerile referitoare la soarta mamei și a surorii sale, povestind și despre chinuitoarele hamsinuri, vânturi uscate și fierbinți care veneau dinspre deșert, despre micile ciudățenii ale unora dintre cunoscuții săi, despre gustul călătoriilor prin cătunele uitate de Dumnezeu. Descrise cu multă

atenție concluziile științifice la care îl condusese munca sa. Adăugă câteva note optimiste despre progresul comunității evreiești în diferitele direcții de dezvoltare. După multe ștersături adăugă chiar două-trei gânduri pro și contra solitudinii, precum și o speranță sfioasă că într-o zi va găsi și el iubirea adevărată. După care desprinse foaia cu atenție și o rupse în bucățele. Scrise apoi un articol în favoarea consumului laptelui de capră, pe care îl publică în ziarul *Tânărul muncitor*.

Uneori, seara, se ducea acasă la doctorul Ruppin, în cartierul Rehavia, unde îl serveau cu cafea și prăjituri cu cremă. Alteori vizita un concetățean, pe bătrânul profesor Iulius Wertheimer, care locuia și el în Rehavia, nu departe de casa doctorului Ruppin. Din depărtare se auzea uneori un pian, sunete plăcute, stăruitoare, ca o rugăciune orgolioasă, disperată. În fiecare vară versanții munților ardeau și în fiecare iarnă Ierusalimul se acoperea de ceață. Refugiați și pionieri continuau să sosească, umplând orașul de tristețe și dezorientare. Tata cumpără cărți de la câțiva dintre aceștia, printre ele și volume legate în piele, cu miros puternic și litere aurii imprimate pe coperți, iar uneori făcea schimb de cărți cu doctorul Ruppin sau cu bătrânul profesorul Iulius Wertheimer, care avea obiceiul să-l întâmpine cu o îmbrățișare rapidă și jenată.

Unii arabi îi dădeau să bea suc rece de rodii. Alții chiar îi sărutau mâna. Învață să bea apă dintr-un ulcior din ceramică înclinat, fără să atingă cu buzele gura acestuia. O femeie îi aruncă odată o privire întunecată, arzătoare, și un fior îi cutremură trupul. Privi repede în altă parte.

În jurnalul său scria:

„Trăiesc deja de doi ani în Ierusalim și continuă să-mi fie dor de el de parcă aș fi încă un student tânăr din Leipzig. Nu e oare un paradox? Și, în general“, adăugă tata, notând în jurnal câteva propoziții meditative și oarecum vagi, „sunt multe contradicții aici. Ieri-dimineață, în satul Lifta, am fost nevoit să eutanasiez urgent un cal sănătos și frumos pentru că derbedeii îi scoseseră noaptea ochii cu un cui. Cruzimea de dragul cruzimii mi se pare dezgustătoare și total inutilă. În aceeași seară, în kibbutzul Kiriat Anavim, pionierii ascultau la gramofon o suită de Bach, și eram plin de compasiune față de oamenii aceștia, față de cal, față de Bach, față de mine însumi. Aproape că m-au podidit lacrimile. Mâine e ziua de naștere a regelui, și toți salariații secției vor primi un bonus din partea guvernului. Sunt multe contradicții. Nici clima nu e ușor de suportat.“

Mama a spus:

— Am să îmbrac rochia albastră cu decolteu triunghiular și voi fi cea mai frumoasă de la bal. Și vom comanda un taxi.

Tata a spus:

— Nu uita să pierzi pe acolo un pantofior.

Hillel a spus:

— Și eu.

Dar copiii nu sunt invitați la Balul de Mai de la palatul Înaltului Comisar. Nici măcar copiii cuminți. Nici măcar copiii cu mult mai inteligenți decât cei de vârsta lor. Fără îndoială că balul nu se va sfârși înainte de miezul nopții. Din acest motiv va petrece seara la vecina pianistă, madame Iabrova, și la nepoata ei, Liubov, care și-a schimbat numele în Beniamina Even-Hen[12]. Acolo îi vor pune muzică la gramofon, îi vor servi cina și îi vor permite să se joace puțin cu colecția de păpuși înainte de a se duce la culcare.

Hillel încercă să negocieze:

— Dar trebuie să-i dau un răspuns Înaltului Comisar, să știe cine are dreptate.

Și tata îi explică răbdător:

— Noi avem dreptate, iar Înaltul Comisar o știe, dar e nevoit să țină seamă de dorința regelui său.

— Pe regele ăsta eu nu-l invidiez deloc, pentru că o să primească o pedeapsă mare de la Dumnezeu, iar unchiul Mitia îl numește regele Chedorlaomer[13] al Albionului și spune că ilegaliștii îl vor prinde și-l vor executa pentru tot răul pe care l-a făcut supraviețuitorilor, turui copilul înflăcărat, dintr-o răsuflare.

Tata spuse pe un ton calm, alegându-și cu grijă cuvintele:

— Unchiul Mitia exagerează puțin, regele Angliei nu este Chedorlaomer, ci George al VI-lea. După câte se pare, una dintre fiicele sale îi va urma la domnie, pentru că nu are nici un fiu. Uciderea unui om, când nu te afli în legitimă apărare, este o crimă. Iar tu, Majestatea Ta Hillel Întâiul, du-te acum și bea-ți laptele cu cacao. După care să te speli pe dinți.

Mama, cu o agrafă între dinți și cu cercei de chihlimbar în amândouă mâinile, spuse:

— Regele George este foarte slab și foarte palid. Iar chipul său e mereu trist.

La sfârșitul clasei a treia, Hillel dactilografie la mașina de scris a tatei o scrisoare în trei exemplare, apoi trimise unul regelui, la Londra, și un al doilea Înaltului Comisar: *Acest pământ ne aparține atât conform legilor biblice, cât și celor juridice. Vă rog să ieșiți imediat din Țara lui Israel și să vă întoarceți în Anglia, înainte de a fi prea târziu*. A treia copie circulă din mână în mână prin cartierul cuprins de emoție. Madame Iabrova, pensionara, spuse: Copilul e poet. Nepoata ei, Liubov Beniamina Even-Hen, adăugă: Și ce bucle are! Trebuie neapărat să-i trimitem o copie doctorului Weizmann[14], pentru a-i aduce puțină bucurie! Inginerul Brzezinski era de părere că nu trebuie exagerat, cuvintele frumoase nu pot construi un zid. Iar de la Gerald Lindley, secretar, a venit un răspuns scurt, pe o foaie de hârtie cu antet: *Am studiat scrisoarea dvs. cu toată atenția care se impune. Suntem mereu atenți la opiniile cetățenilor. Al dumneavoastră, cu sinceritate.*

Cum mai ardea geraniumul în grădină, în lumina albastră a verii. Cum se agăța lumina aceasta printre degetele de rămurele ale smochinului din curte și cum se spărgea între ele în raze nervoase. Și cum țâșnea soarele în fiecare dimineață de după Muntele Scopus, ca să exaspereze tot orașul și să transforme brusc cupolele din aur și argint în vâlvătaie de foc orbitor. Cum mai izbucneau cântecele păsărilor odată cu răsăritul soarelui, strigându-și bucuria sau disperarea.

Burlanul din tablă absorbea căldura și era plăcut să-l atingi în orele dimineții. Pietrișul fin și curat cu care tata acoperise poteca sinuoasă ce cobora de la treptele verandei până la gard, la smochin și la capătul grădinii era alb și plăcut la atingerea tălpilor desculțe.

Grădina nu era mare, dar era frumoasă și foarte bine întreținută: visurile tatei brodaseră răsaduri pătrate și dreptunghiulare printre pietrele solului stâncos, creaseră o insulă izolată de înțelepciune luminoasă printre spațiile sălbatice, stânci, văi contorsionate, vânturi venite din deșert.

Iar împrejur se afla cartierul Tel Arza, o grămadă de case noi din piatră, împrăștiate la voia întâmplării pe o colină. Munții cei mari ar putea veni noaptea, să ia totul cu ei în tăcere, casele, puieții șovăitori, speranțele, drumul neasfaltat. O turmă arăbească de oi va urca să pască și să calce în picioare crizanteme, narcise, gura-leului, iarba care începea să

răsară ici-colo. Ciobanul va privi nemișcat oile hapsâne, semănând cu trunchiul unui chiparos ars.

Hillel vedea tot timpul lanțul de munți golași din jur. Intuia uneori cum în valul de lumină albastră și veselă se aduna și creștea fluxul nevăzut al toamnei.

Toamna va veni. Lumina se va ofili și va deveni cenușie. Norii vor coborî și vor acoperi munții. El se va agăța de ramurile smochinului și va urca până în vârful coroanei, iar de acolo, în lumina toamnei, poate că va putea să vadă marea și deșertul, insulele din spărturile norilor, continentele misterioase despre care tata i-a povestit cu simplitate, iar mama cu lacrimi de nostalgie în ochi.

Tata spunea că țările acelea frumoase ne-au vomat din ele cu o ură oarbă, și din acest motiv noi ne vom construi aici o țară de șapte ori mai frumoasă. Dar mama numea țara aceasta „curtea din dos" și spunea că aici nu vor fi niciodată un fluviu, o catedrală sau păduri seculare. Unchiul Mitia, subchiriașul, chicotea printre dinții lui cariați și arunca vorbe disparate despre durerile nașterii, chinurile agoniei, Ierusalimul care își ucide profeții ori blestemul lui Dumnezeu asupra ruinelor Babilonului. În plus, era vegetarian.

Din cuvintele sale, lui Hillel nu-i era limpede dacă Mitia îl sprijină pe tata sau e de acord cu mama. Ceea ce spunea mama i se părea inutil, așa încât mergea până la marginea grădinii pentru a privi printre ramurile smochinului și pentru a simți mirosul toamnei. Toamna va veni. Tristețea ei îl va însoți la școală, la lecțiile de pian pe care le urma cu madame Iabrova, la biblioteca Răscumpărătorii Sionului, în patul său noaptea, în visurile sale. Afară va bântui furtuna, vor cădea rafale de ploaie, iar el va scrie un articol pentru ziarul clasei. Cuvintele „păduri seculare" pe care le folosea mama când voia să insulte țara aruncau asupra lui o vrajă ciudată, cenușie.

4

Hillel era un copil rotunjor și sensibil. Își aranjase un loc secret la capătul grădinii, în spatele smochinului sau printre ramurile sale, pe care îl numea „ascunzătoarea". Acolo avea obiceiul să se ascundă și să mănânce dulciurile lipicioase pe care le primea de la câte o vecină. Acolo visa despre Africa, despre izvoarele Nilului, despre leii din junglă.

Noaptea îl trezeau crizele de astm. Mai ales la începutul verii. Febril, sufocându-se, vedea prin crăpăturile obloanelor cum lucrul acela alb rânjea înspăimântător spre el, și începea să plângă. Până când apărea tata cu o lanternă mică în mână și se așeza lângă el, cântându-i o melodie liniștitoare. Mătușile, vecinele și educatoarele îl răsplăteau pe Hillel cu pupături rușești și demonstrații poloneze de afecțiune și îl strigau „cireșel“. Uneori lăsau urme groase de ruj pe obrajii sau pe buzele lui. Femeile acestea erau grase și afectuoase. Chipurile lor aveau o expresie amară de reproș: Viața nu fost atât de bună cu mine pe cât aș fi meritat. Prin interpretarea lor viguroasă, făcea impresia că pianista, madame Iabrova, precum și nepoata ei de soră, Liubov, care își ebraizase numele în Beniamina Even-Hen, plăteau vieții așa cum i se cuvenea pentru ceea ce le făcuse. Doamna Vishniak de la farmacie i se plângea lui Hillel și spunea că singura speranță a poporului evreu, ba chiar și a ei personal, o reprezintă copiii mici. Uneori Hillel era meditativ sau trist, și atunci le înmuia inima cu câte o frază dulce, precum: Viața e un cerc. Toți se rotesc.

Cuvintele lui stârneau valuri de emoție.

Dar copiii din cartierul Tel Arza îi dăduseră o poreclă nesuferită, „Jeleu“. Fetițelor slabe și rele, fetițelor urâcioase din comunitățile orientale le place să-l trântească pe Hillel la pământ, peste grămada de pietriș, și să-l tragă de șuvițele blonde. De gâtul acestor fetițe sunt atârnate chei și talismane. Emană un miros pătrunzător: alune, transpirație, săpun și halva.

Hillel așteaptă întotdeauna liniștit ca ele să se plictisească de buclele lui. Atunci se ridică, își scutură pantalonii și maioul din bumbac de praful pietrișului, respirația i se întretaie, ochii se umplu de lacrimi, își mușcă buzele cu dinții și începe să ierte. Ce frumoasă i se pare iertarea: fără îndoială că fetițele nu înțeleg răul pe care îl fac, probabil că au tați săraci și frați care fac parte din lumea interlopă sau a fotbalului, poate că mamele și surorile lor ies cu soldați englezi. E groaznic să te naști fetiță în comunitățile orientale. Iar uneia dintre ele au început deja să-i crească sânii sub maioul transpirat. Hillel e înțelegător, iartă, e plin de dragoste de sine pentru capacitatea de a înțelege și a ierta.

După aceea fuge la farmacia doamnei Vishniak și plânge puțin, nu din cauza zgârieturilor, ci pentru soarta amară a acelor fetițe și din admirație pentru sufletul său mare. Doamna Vishniak îl sărută. Îl consolează cu dulciuri lipicioase. Îi povestește despre moara de pe malul fluviului

albastru, care a fost și nu mai este. El îi povestește în cuvinte alese ce a visat noaptea trecută, interpretează singur visul, lasă în urma lui o senzație delicată și poetică, apoi se duce să cânte la pian în umbra casei neaerisite a lui madame Iabrova și a Beniaminei. Hillel transmite mângâierile primite de la doamna Vishniak statuii din bronz a lui Beethoven, care tronează falnică pe scrin. Doar și lui Herzel[15] i se striga pe stradă în copilărie „nebunul". Iar pe Bialik[16] îl băteau toți.

Există obiceiul ca seara, înainte de culcare, Hillel, îmbrăcat deja în pijama, să fie invitat în camera tatălui său. Încăperea aceasta se numește „cabinet". Acolo se află rafturi cu cărți, un birou, o vitrină din sticlă în care sunt aranjate fosile pietrificate și ceramică antică, din argilă, iar de deasupra tuturor, din tabloul maroniu, privește sceptic celebrul geograf Hans Walter Landauer.

Trebuie să le spună oaspeților una sau două propoziții inteligente. E sărutat și trimis în camera lui, la culcare. Din celălalt capăt al coridorului îi aude pe adulți vorbind cu pasiune, iar el e cuprins de ardoarea lor și începe să-și alinte cu degetele micul organ, prin șlițul pantalonilor de pijama.

Apoi, în întuneric, ajung până la el sunetele dezolate ale violoncelului lui Liubov Beniamina, iar lui i se face deodată silă de el însuși. Își spune singur „Jeleu". E cuprins de compasiune pentru toți bărbații și toate femeile. Adoarme plin de milă.

— E un omuleț în toată puterea cuvântului, spune doamna Vishniak în idiș. Isteț. Ștrengar. Un drăcușor. Ca toată familia, de altfel.

Dincolo de gardul scund pe care tata l-a făcut din stâlpi de fier și plase metalice vechi și pe care l-a vopsit în culori deschise, încep terenurile virane. Întinderi de pământ acoperite cu schelete de mașini, praf, miros de scaieți, de excremente de oi, apoi valea, din care se aud lătrături de șacali și de vulpi, și, mai departe, păduricea în care copiii au găsit odată oasele pe jumătate roase ale unui soldat turc într-o grămadă de zdrențe care cândva alcătuiau o uniformă de ieniceri, răspândind un miros de nesuportat. Iar acolo, în sălbăticia din vale, mișunau noaptea șopârle iuți și șerpi și poate chiar hiene, și dincolo de *wadi* se vedeau dealuri pietroase, golașe, și după ele alte văi, prin care rătăceau cât era ziua de lungă arabi înfășurați în caftane și turmele lor. Mai departe erau alți și alți munți străini și sate străine care se întindeau până la capătul țării, turnuri de moschei, satele Shuafat, Nabi Samuel, periferiile orășelului

Ramallah, jelania muezinului frângându-se în vânt, în lumina ambiguă a amurgului, femei oacheșe, tineri cu voci guturale, de o viclenie distrugătoare. Și o făptură subțire, plină de răutate, îndepărtată, infinit de răbdătoare, observându-te mereu, neobservată.

Mama spuse:

— În timp ce tu, Hans, vei dansa ca un ursuleț cu bătrâna ta lady pe care ai vindecat-o, eu voi ședea singură într-un fotoliu de paie de la marginea verandei, în rochia mea albastră, voi bea martini cu înghițituri mici și voi râde în sinea mea. Dar după aceea am să mă ridic și eu și am să dansez pe neașteptate cu guvernatorul Ierusalimului sau cu însuși sir Alan. Atunci va veni rândul tău să ședzi acolo de unul singur și nu vei avea nici un chef de râs.

Tata răspunse:

— Îți dai seama că te aude copilul și că înțelege totul.

Iar Hillel întrebă:

— Ei și ce-i cu asta?

În cinstea evenimentului, tata împrumută de la inginerul Brzezinski un costum elegant, confecționat la întreprinderea Szczupak din Lodz, înainte de război. Mama șezu toată dimineața pe terasa umbrită, potrivind costumul pe măsura tatei.

La prânz, tata a probat costumul, și-a îndreptat umerii și a declarat:

— Absurd!

Mama i-a răspuns în râs:

— Copilul aude și înțelege totul!

Hillel a spus:

— Ei și ce? „Absurd“ nu e un cuvânt grosolan!

Tata a zis:

— Nici un cuvânt nu e grosolan prin el însuși. Grosolănia se află de obicei în spatele cuvintelor sau între ele.

Iar mama:

— Grosolănia se găsește aici în orice. Chiar și în ideile tale profunde, pe care i le bagi în cap lui Hillel. Până și în remarcile tale. Până și asta e absurd.

Tata tăcu.

Cartea Albă[17] conduce, prin politica ei, spre un drum care se înfundă, scria în dimineața aceea în ziarul *Davar*. Hillel adoptă pe dată expresia „drum care se înfundă“, vizualizându-l cu ochii minții.

Mitia, subchiriașul vegetarian, ieși desculț din camera sa, mergând să-și facă un ceai în bucătărie. Era un flăcău înalt, palid, cu păr rar și subțire. Era aplecat de spate și mergea cu pași mici și agitați. Avea un obicei ciudat, să-și muște pe neașteptate colțul gulerului cămășii și să mângâie nervos toate obiectele care îi ieșeau în cale, masa, balustrada, raftul, șorțul pe care îl atârnase mama în cuierul din bucătărie. Inginerul Brzezinski susținea că într-o bună zi va ieși la iveală faptul că Mitia ăsta e un comunist periculos sub acoperire. Dar mama s-a oferit să-i spele și să-i calce puțina îmbrăcăminte, împreună cu hainele familiei.

Când Mitia intră târându-și picioarele în bucătărie, începu să facă semne de salut cu mâna în toate direcțiile, de parcă în fața lui s-ar fi aflat o mulțime de oameni. Dintr-odată privirea îi căzu pe cuvintele „drum care se înfundă“, din titlul paginii interioare a ziarului *Davar*, ce rămăsese deschis pe masa din bucătărie. Râse dezvelindu-și dinții cariați și spuse: Ce mizerie!

După aceea strânse paharul fierbinte între palmele mari și palide, se întoarse cu pași nervoși în camera lui și trase ușa după el.

Mama spuse blând:

— Ca un câine părăsit.

După o tăcere scurtă, consideră necesar să adauge:

— Se spală de cinci ori pe zi și își dă cu parfum și totuși emană un miros neplăcut. Ar trebui să-i găsim o fată. Poate vreo emigrantă de la Biroul de Înregistrare al Muncitoarelor, o fată săracă dar cumsecade. Iar tu, Hans, du-te și bărbierește-te. Iar tu, Hillel, la lecții. Poate îmi spune și mie cineva ce caut în casa asta de nebuni.

5

Venise din Varșovia în adolescență, pentru a studia istoria la Universitatea de pe Muntele Scopus. În mai puțin de un an era deja deziluzionată și de țară, și de limbă. Niuta, sora ei mai mare din New York, i-a trimis un bilet pentru vaporul *Aurora*, care pleca din Haifa spre America. Cu câteva zile înainte de plecare, dr. Ruppin i-a făcut cunoștință cu tata, căruia îi arătase frumoasele acuarele, rod al mâinilor ei, și care i-a spus în germană, ce păcat că domnișoara ne părăsește, viața în țara asta i se pare și ei greu suportabilă, prin urmare pleacă plină de deziluzii în America.

Hans Kipnis privi câteva clipe acuarelele, își aminti brusc de ornitologul german alături de care rătăcise până la izvoarele Iordanului, atinse una delicat cu degetul, îi strânse grăbit mâna și găsi de cuviință să facă o remarcă despre singurătate și visuri în general, cu referire la cele din Ierusalim în special.

Mama îi surâse ca și cum ar fi spart din greșeală o vază scumpă.

Tata își ceru scuze jenat și tăcu.

Doctorul Ruppin avea două bilete pentru seara aceea la un concert al orchestrei nou formate a refugiaților din Europa. Renunță la ele cu bucurie în favoarea tinerei perechi, întrucât Menahem Ussishkin, marele conducător sionist, se întorsese din America cu o zi sau două mai devreme decât fusese așteptat și după cum îi era obiceiul, programase imediat o întâlnire urgentă pentru seara respectivă.

După concert s-au plimbat puțin pe strada Prințesa Mary. Vitrinele erau împodobite și luminate, iar într-una dintre ele o mică păpușă automată făcea plecăciuni. Pentru o clipă, Ierusalimul a semănat cu un oraș adevărat. Domni și doamne se plimbau la braț, iar unii bărbați chiar fumau, folosind sipci scurte.

Un autobuz opri lângă ei, iar șoferul în pantaloni scurți le zâmbi și spuse: Poftiți!, dar nu voiau să urce. Un jeep pe care era montată o mitralieră cobora în josul străzii. Din depărtare se auzeau sunetele clopotelor. Căzură amândoi de acord că Ierusalimul emana un fel de farmec aparte, plin de cruzime. Apoi s-au înțeles să se revadă a doua zi și să mănânce împreună înghețată de căpșuni la cofetăria Zichel.

La o masă apropiată discutau filozoful Martin Buber[18] și scriitorul Agnon[19], și, întrucât nu ajungeau la o înțelegere, Agnon propuse în glumă să ceară părerea tineretului. Tata sugeră ceva, trebuie să fi fost o remarcă strălucită și foarte rafinată, pentru că Buber și Agnon au râs amândoi și au complimentat-o pe partenera sa. Poate că în clipa aceea ochii albaștri ai tatei s-au luminat în spatele lentilelor rotunde și e posibil ca un surâs melancolic să-i fi apărut pe buze.

Peste nouăsprezece zile, naziștii și-au declarat deschis intenția de a-și lărgi efectivele militare. În Europa se simțea tensiunea. Vaporul *Aurora* n-a mai ajuns niciodată la Haifa, pentru că și-a schimbat traseul și a ridicat ancora spre insulele Antile.

Tata și-a stabilit o întâlnire cu concetățeanul său, vârstnicul profesor Iulius Wertheimer, care îl luase sub aripa lui ocrotitoare de când venise în

Palestina. Ceruse îngăduirea de a se consulta cu bătrânul într-o problemă personală. Era jenat, confuz, se simțea vinovat, refractar. Se încurca în cuvinte. Profesorul Wertheimer îl asculta pe tata tăcut, îngrijorat. Apoi alungă pisicile din cameră și închise ușa în urma lor. Când au rămas singuri, profesorul Wertheimer îl avertiză pe tata în mod indirect să nu-și complice inutil viața personală. Nu încape îndoială că exact acestea au fost cuvintele care l-au făcut pe tata să se îndrăgostească definitiv și irevocabil.

Ruth și Hans s-au căsătorit la Ierusalim, chiar în ziua în care Hitler declara la Nürenberg că dorește pacea și înțelegerea și că detestă războaiele. La nuntă au participat funcționari de la secția veterinară, iar printre ei doi arabi, unul din Nazaret și al doilea din Betleem, familia Ruppin, refugiați și pionieri, câțiva vecini din Tel Arza, precum și un student revoluționar, slab, de la Universitatea de pe Muntele Scopus, care nu-și putea lua nici măcar pentru o clipă ochii arzători de la frumoasa mireasă. El a fost cel care i-a binecuvântat în numele cercului de cunoscuți și a promis că până la urmă dreptatea va triumfa și că vom vedea aceasta cu propriii noștri ochi. Numai că a stricat repede buna impresie pe care o făcuse, pentru că după ce și-a încheiat discursul s-a îmbătat criță dintr-o singură sticlă de bere Nesher, numindu-l pe mire *burjui*, și pe mireasă *artistka*. Oaspeții s-au împrăștiat, iar tata a comandat un taxi, pentru a muta puținele lucruri ale mamei din camera ei modestă din cartierul Neve Shaanan în casa pe care o pregătise și o aranjase de-a lungul câtorva ani în cartierul Tel Arza.

Acolo, în Tel Arza, în casa mică din piatră care dădea spre văile stâncoase, li se născu după un an un băiețel bălai.

Când mama a venit acasă de la maternitate cu bebelușul, tata întinse brațul, arătându-i cu mândrie mica lui proprietate, și spuse:

— Deocamdată aceasta este doar o suburbie îndepărtată. În grădina noastră cresc numai puieți mici. Soarele bate toată ziua în obloane. Dar, cu timpul, copacii vor crește și vom avea umbră din plin. Crengile vor acoperi toată casa. Iedera va urca până la acoperiș și va acoperi gardul de jur-împrejur, iar florile vor umple grădina. Vom face și un foișor cu boltă de viță-de-vie, unde vara vei putea sta toată ziua, să pictezi acuarele frumoase. Poate vom avea și pian. Se va construi o casă de cultură, se va asfalta șoseaua, cartierul va fi anexat orașului, iar Ierusalimul va fi sediul central al guvernului evreu și al armatei evreiești. Doctorul Ruppin va fi

ministru, iar profesorul Buber va fi președinte sau chiar rege. Poate că eu voi conduce departamentul veterinar, atunci când va sosi ceasul. Și noi imigranți vor veni din toate țările lumii.

Se simți dintr-odată foarte rușinat de discursul său și regretă în mod special câteva cuvinte pe care le folosise. Colțurile buzelor îi căzură brusc într-o expresie de tristețe și adăugă repede, pe un ton practic:

— Poezie. Filozofare. Foișor cu viță-de-vie. Acum mă duc să aduc un bloc de gheață, iar tu te duci să te culci puțin, să nu te doară din nou capul diseară. Ce cald e...

Mama se îndreptă spre ușa casei. Lângă scară se opri și privi cu tristețe la cutia din tablă ruginită în care fuseseră aduși lăstarii de geranium, apoi spuse:

— Nu vor fi nici un fel de flori. Va veni potopul. Sau războiul. Toți vor muri.

Tata nu răspunse, simțind că aceste cuvinte nu-i erau adresate lui și că n-ar fi trebuit spuse sub nici un motiv.

Pantalonii de culoare kaki îi ajungeau până aproape de genunchi. Între genunchi și sandale picioarele îi erau bronzate, subțiri și netede. În spatele ochelarilor rotunzi, chipul lui avea o expresie de permanentă gratitudine, sau de ușoară surpriză plăcută. Iar în clipele în care se simțea jenat, avea obiceiul să spună:

— Nu știu. Nu e bine să știi totul. Există pe lume tot felul de lucruri pe care e preferabil să le ignori pur și simplu.

6

În albumul ei din tinerețe, mama e o liceană blondă, cu un fel de frumusețe interiorizată, autumnală. Ține între degete o pălărie albă cu boruri largi. Pe gardul din spatele ei se văd trei porumbei și un student polonez mustăcios, care râde din toată inima.

În adolescență era considerată cea mai cultivată dintre elevii Liceului Național. La vârsta de numai doisprezece ani, atrăsese deja atenția bătrânului profesor de literatură polonă. Vârstnicul umanist, povestea mama, era adânc mișcat de felul în care recita din poemele literaturii naționale. „Vocea lui Ruth“, exclama pedagogul cu un entuziasm răgușit, „este ecoul spiritului etern al poeziei, alunecând fără oprire printre pâraie, pe o pajiște“. Întrucât se considera și pe sine un poet neînțeles,

adauga copleșit de emoție: „Dacă ar fi în puterea căprioarelor să cânte, fără îndoială că ar cânta ca micuța Ruth“.

Mama râdea când repeta fraza aceasta, deoarece comparația i se părea deplasată. Nu atât pentru „cântecul căprioarelor“, cât pentru faptul că habar nu avea să cânte. Le dăruia iubirea ei animalelor de casă mici și curate, filozofilor și artiștilor celebri, dansului, rochiilor din dantelă și șalurilor subțiri din mătase, dar și prietenelor ei nevoiașe, care nu aveau nici rochii din dantelă, nici șaluri din mătase. Îi iubea și pe amărâții pe care îi întâlnise în copilărie: lăptarul, cerșetorul, bunica Gittel, servitoarea și dădaca, ba chiar și pe nebunul cartierului. Cu condiția ca suferința să nu-i fi desfigurat și să fie niște nefericiți melancolici, cu gesturi îndurerate și emoționante, ca și cum și-ar recunoaște vina și s-ar strădui să-și ispășească pedeapsa.

A tradus din poloneză o compunere pe care o scrisese când împlinise cincisprezece ani. A copiat-o pe curat cu litere de tipar și i-a cerut lui Hillel să i-o citească apoi cu voce tare:

Marea albastră permite razelor soarelui să-i soarbă apele, să facă din ele nori ce seamănă cu vata murdară, să toarne ploaie torențială peste munți, peste văi și lunci – dar nu peste deșertul cel urât –, iar până la urmă toate apele se adună, înghesuite unele într-altele, și ajung înapoi în mare. Se întorc în ea mângâind-o.

O cuprinse pe neașteptate un acces de furie, smulse foaia din mâna copilului și o rupse în bucățele, strigând cu disperare:

— S-a terminat! Totul a murit și s-a dus! Gata! N-a mai rămas nimic! S-a pierdut totul!

Era după-amiază, o sâmbătă obișnuită de iarnă, friguroasă, biciuită de rafale de vânt și valuri de frunze moarte. În casa cea mică din cartierul Tel Arza, focul ardea cu flacără albastră în soba cu gaz. Pe masă erau o tavă cu ceai și portocale și o vază plină cu crizanteme. Pe rafturi se etalau orgolioase cărțile tatei. Umbrele odăii cădeau peste ele. Din vale se auzea șuierul vântului. Ceața se lipea de ferestre, iar geamurile vibrau. Mama povestea cu un fel de ironie amară despre adolescența ei în Varșovia, despre cursele de canotaj organizate de-a lungul râului Vistula, despre partidele de tenis în costume albe, despre Regimentul șapte cavalerie, care defila în fiecare duminică de-a lungul bulevardului Republicii. Uneori i se adresa tatei numindu-l doctor Zichel, în loc de doctor Kipnis, Hans, Hanan[20].

Tata își atingea fruntea înaltă cu degetele lui subțiri și frumoase, și nu părea surprins, nici ofensat, ci zâmbea tăcut amintindu-și cuvintele pe care li le spusese odată, în cafeneaua Zichel, scriitorului Agnon și filozofului Buber. Amândoi fuseseră încântați, se sfătuiseră cu el referitor la înghețata de căpșuni și chiar o complimentaseră pe partenera sa.

Când avea șaisprezece ani, mama i-a permis frumosului Tadeusz s-o sărute pe un pod. Întâi pe obraz, apoi pe buze, dar mai departe nu i-a dat voie să meargă. El era mai tânăr decât ea cu un an și jumătate, un adolescent înalt, elegant, fără nici o urmă de acnee, care excela la jocul de tenis și la alergări pe distanțe scurte. Odată i-a promis că o va iubi veșnic. Dar în zilele acelea ea vedea veșnicia ca pe un cerc nu prea mare, inundat de o lumină blândă, iar iubirea ca pe un meci de tenis într-o dimineață albastră de duminică.

Tatăl frumosului Tadeusz căzuse în războiul pentru independența Poloniei, iar el avea o gropiță adorabilă în obraz când zâmbea și purta toată vara tricouri sport. Mamei îi plăcea foarte mult să-i sărute pe neașteptate gropița din obraz și să spună:

— Uite-așa. Exact așa trebuie.

În fiecare an, de ziua națională, Ruth și Tadeusz urcau împreună pe scena împodobită din curtea liceului. Castanii bătrâni își desfășurau crengile deasupra lor ca un baldachin nupțial foșnitor. Rolul lui Tadeusz era să aprindă torța libertății pentru care își dăduse viața tatăl său. Elevii și profesorii înghețau în poziție de drepți, tensionați, steagurile republicii fâlfâiau în vânt – nu atinge fotografia cu degetele! –, iar Ruth recita poemele libertății, opere ale poetului național. Clopotele băteau în toate bisericile Varșoviei, vestind sărbătoarea. Iar noaptea, la balul din casa directorului operei, părinții i-au permis să danseze un vals cu însuși generalul Godzinski.

Apoi a apărut sionismul. Frumosul Tadeusz s-a alăturat cercurilor tineretului naționalist și, întrucât ea a refuzat să petreacă cu el un weekend la țară, la mătușa lui, i-a trimis un bilețel dezgustător: *Zidowka. Jidancă împuțită*. Bătrânul profesor căruia îi plăcea să folosească expresia „cântecul căprioarelor“ muri pe neașteptate de o boală a ficatului. Și-a pierdut ambii părinți unul după celălalt, la interval de numai o lună. Nu i-au mai rămas decât fotografiile sepia, imprimate pe carton gros și cu marginile frumos decorate. Niuta, sora ei mai mare, își găsi repede un medic ginecolog văduv, pe nume Adrian Staub, cu care se

mărită și plecă la New York. Iar mama a venit în Palestina să studieze istoria antică la universitatea de pe Muntele Scopus. Acolo își închirie o odăiță, undeva la capătul lumii, în cartierul Neve Shaanan. Niuta Staub îi trimitea lunar o sumă modestă de bani. În odăița aceea a iubit câțiva bărbați extraordinari, și printre ei, cu ocazia celebrării unei sărbători, pe furtunosul poet Alexander Penn.[21]

După un an era deja deziluzionată și de țară, și de limbă și decise să plece la New York, la sora și cumnatul ei. Tocmai atunci doctorul Ruppin i-l prezentă pe tata, care îi povesti cu sfială despre visul său de a construi cu propriile mâini o fermă de bovine în munții Galileii. Avea un aer galileean și delicat. Era extrem de obosită. Iar vaporul *Aurora* își schimbă direcția spre insulele Oceanului Atlantic și nu mai ajunse niciodată la Haifa.

În lumina albă a verii, geamurile ferestrelor de pe latura de nord-est a casei din cartierul Tel Azra reflectau Muntele Scopus, și pe el o cupolă din marmură, o pădurice și două turnuri. De la distanță părea că cele două turnuri sunt înfășurate într-un fel de văl, ca niște suflete solitare. La sfârșitul după-amiezilor de sâmbătă, lumina se pierdea încet, ezitând, cu o disperare crescândă, ca pentru eternitate. Ca și cum nu avea să revină niciodată.

Tata și mama aveau obiceiul să stea față în față în camera de lucru a tatei, pe care el o numea „cabinet“. Celebrul geograf Hans Walter Landauer îi cerceta pe amândoi cu o privire neîncrezătoare de la înălțimea fotografiei sale mărite. Iar fiul lor cel rotunjor construia castele complicate din cuburi pe rogojină, apoi le dărâma dintr-o singură mișcare a mâinii, pentru că voia să construiască altele. Uneori îi punea tatălui său câte o întrebare inteligentă și primea un răspuns bine chibzuit. Alteori își ascundea fața în rochia mamei, cerând o mângâiere, apoi se întorcea în liniște la jocul său, jenat să vadă cum ochii ei se umpleau de lacrimi.

Uneori mama întreba:

— Hans, ce-o să se întâmple?

Iar tata îi răspundea:

— Sper și cred că situația se va schimba în bine.

Când tata rostea aceste cuvinte, Hillel își amintea cum ieșise în dimineața de Shavuot[22] împreună cu prietenii să vâneze lei sau să descopere izvoarele Nilului în pădurica din Tel Arza. Cum i-a lucit deodată în fața ochilor un nasture auriu decolorat, o țesătură albastră, și cum a îngenuncheat și a început să sape cu amândouă mâinile, să

îndepărteze acele de pin, să dezgroape comoara, descoperind o manta militară roasă, din auriul ruginit al căreia a izbucnit o duhoare dulceagă, înfiorătoare, dar el a continuat să sape, găsind urme de fildeș alb între cataramele sfărâmicioase, colți de elefant mari și mici, și toate bucățile de fildeș erau prinse de un craniu gol, care începu să rânjească spre el cu un fel de simpatie înghețată, iar după el dinții morți și orbitele goale. Niciodată, dar niciodată nu va mai încerca să caute izvoarele Nilului, nicăieri pe lumea asta. Niciodată.

În zilele lucrătoare, tata pleca în peregrinările sale prin sate îmbrăcat în pantaloni de culoare kaki, cămașă albastru-deschis bine călcată, cu buzunare largi, pline de carnețele și bilete, și încălțat în sandale. Iarna purta pantaloni călduroși din catifea reiată de culoare maro, sacou, șapcă, iar peste pantofi își trăgea o pereche de galoși, care semănau cu două nave militare negre.

Dar vineri seara, după baie, apărea în cămașă albă și pantaloni ATA[23] de culoare gri, cu părul ud pieptănat cu cărare perfect trasată, emanând mirosul drag de aftershave și săpun de migdale. Atunci mama îl săruta pe vârful nasului și îi spunea: Copil mare ce ești. Iar Hillel râdea.

În fiecare dimineață, îi legau lui Hillel o bavețică în jurul gâtului. Pe ea era desenat un iepuraș care zâmbea. Mânca griș cu lapte, un ou moale și iaurt. Pe cutia cu griș era un desen minunat, un amiral cu o figură hotărâtă și serioasă, cu un tricorn napoleonian pe cap și un binoclu în singura lui mână.

Europa era în plin război. Dar pe străzile Ierusalimului nu se vedeau decât grupuri de soldați australieni simpatici care cântau, neozeelandezi, senegalezi care păreau soldați din ciocolată și marțipan, scoțieni slabi plini de aleanuri și bere. În presă apăreau hărți însemnate cu săgeți. Uneori Ierusalimul era traversat de la nord la sud de convoaie lungi de mașini militare, cu zgomot înfundat de motoare, ale căror faruri luminau slab. Orașul era foarte tăcut. Munții din jur amuțiseră. Turnurile și cupolele erau cufundate în meditație. Oamenii se gândeau cu îngrijorare la războiul îndepărtat, fără a intra în panică însă. Comentau și discutau. Așteptau cu toții o schimbare în bine, care sigur va apărea în curând și, cine știe, poate se va face simțită și în Ierusalim.

În cartierul Tel Arza n-a fost construită nici o casă de cultură și n-a fost asfaltat nici un drum. În stânca unuia dintre munții îndepărtați a fost săpată o carieră de piatră. Domnul Cohen a pus bazele unei mici tâmplării artizanale care producea mobilă stilizată pentru notabilitățile orașelor Ierihon și Betleem, pentru guvernatorul Ierusalimului, ba chiar și pentru palatul marelui emir Abddullah, de pe malul celălalt al Iordanului. Inginerul Brzezinski s-a urcat pe acoperișul casei sale și a instalat o antenă de radio uriașă, pentru a putea asculta până și transmisiunile celor mai îndepărtate stații. Ba chiar construi cu propriile sale mâini un telescop, pe care îl instală tot pe acoperiș, pentru a fi primul care să-i vadă venind.

Noaptea, toate văile din jur foșneau. Sălbăticia stâncilor și a munților încerca să atingă casa. Șacalii urlau în apropiere, iar sângele îngheța în vene la gândul pașilor lor moi și elastici călcând printre puieți, pe sub obloanele închise, poate chiar pe terasă. Un singur felinar, închis într-o carcasă alcătuită din pătrățele mici de sticlă și acoperit cu un căpăcel metalic de culoare verde, arunca o lumină solitară pe drumul neasfaltat. Crengile smochinului de la capătul grădinii erau goale. Afară, în întuneric, nu era nimeni. Felinarul pătrat își risipea zadarnic lumina. Oamenii se încuiau în case imediat după ce se întuneca. Madame Iabrova cânta la pian în fiecare seară, iar nepoata ei, Liubov Beniamina, o acompania la violoncel, cu o tristețe disperată. Concetățeanul tatei, bătrânul profesor Iulius Wertheimer, decupa din ziare străine tot ce găsea referitor la fenomene supranaturale și lipea fragmentele într-un album. Considera legile naturii drept o capcană pentru proști și spera să găsească în ele o fisură, poate chiar o formulă relevatoare care să-i permită lui și întregului popor evreu oprimat să se elibereze de forța gravitației și să plutească spre sfere neinfestate încă de mizeria de pe pământ.

Inginerul Brzezinski stătea noapte de noapte, până spre dimineață, în fața aparatului său de radio, mișcând de colo-colo cursorul pe scală, căutând, găsind și apoi părăsind posturile Berlin, Londra, Milano, Vichy, Cairo și Cyrenaica. Unii vecini susțineau că aducea de la lucru sticle cu arac[24], pe vremea când lucra undeva în nordul Mării Moarte, și că noaptea se îmbăta cu băutura aceea înfiorătoare.

Le povestea vecinilor cum a condus în tinerețe un proiect ingineresc uriaș, cum a pus bazele, „ca unui poem“, unei centrale hidroelectrice în orașul Taganrog. După care l-a înfuriat pe Stalin, a fost persecutat,

arestat, torturat, a scăpat ca prin urechile acului și a ajuns la Ierusalim trecând prin Afganistan, Teheran și Bagdad. Dar acolo, la întreprinderile de la Marea Moartă, a fost folosit la tot felul de munci mărunte: repara pompe, supraveghea generatorul, monta câte un sistem de distribuție amărât, urmărea transformatorul provicial.

Într-o noapte, inginerul Brzezinski începu să urle cât îl țineau puterile: Arde! Arde! pentru că prinsese la radio simfonia *Eroica* a lui Beethoven, transmisă de un post nazist din Balcani.

Tata s-a trezit imediat, s-a îmbrăcat, a traversat plin de curaj drumul neasfaltat, i-a bătut la ușă și a spus pe un ton politicos:

— Domnule Brzezinski, te rog, domnule Brzezinski.

Dar ușa nu s-a deschis. Și nici nu ardea nimic. În aer se simțea doar mirosul focurilor stinse care urcau din vale. Și chemarea plângătoare și îndepărtată a unui muezin, sau poate nici nu era muezin, ci doar un șacal flămând, în pădurice din Tel Arza. În timpul acelor nopți, Hillel se trezea pradă atacurilor de panică și de astm. Prin crăpăturile obloanelor vedea craniul ienicerului turc plutind prin întuneric, rânjind spre el cu dinții săi morți. Își trăgea cearșaful peste cap și izbucnea în plâns. Apoi tata se întorcea și intra desculț în camera lui, netezea așternutul și îi cânta un cântec liniștitor:

Doarme mielul, doarme iedul, Dormi și tu, închide ochii,

Vântul tace, ațipește,

Ierusalimul se-odihnește. Apoi, spre dimineață, se întâmpla ca subchiriașul Mitia să înceapă să plângă pe neașteptate în somn, îndărătul peretelui:

— Oameni fără suflet! Nu-l atingeți! Încă trăiește! *I-a nieee-zna-iiiuu*! *I-aa niee-zna-iiuuuu*! Nu e nimic acolo! Nimic! Nu e!

Apoi amuțea.

Până dimineața, mai rămâneau afară numai șacali și ceață.

8

Mitia îi spuse tatei:

— În costumul acesta, doctor Kipnis, semeni leit cu Haim Arlozorov[25], martirul. Nu-i pace pentru ticăloși. Drept care te-aș ruga să-mi faci un mic serviciu diplomatic. Ai avea bunăvoința de a transmite, în numele meu, un scurt mesaj acestui Înalt Comisar? Două-trei propoziții urgente și

extrem de importante. Înaltul Comisar așteaptă de mult această informație tainică și nu înțelege de ce întârzie.

Tata spuse:

— Doar dacă voi avea posibilitatea să mă apropii măcar în seara asta de Înaltul Comisar, ceea ce e oricum cât se poate de îndoielnic.

Mitia zâmbi pe neașteptate, arătându-și dinții cariați, cu care mușcă din colțul gulerului cămășii, în timp ce pe chipul său osos se așternu o expresie de durere și dezgust, iar ochii începură să-i ardă:

— Spune-i, te rog, exact așa, cuvânt cu cuvânt: Adevăratul nostru Mântuitor va sosi curând, nu va mai zăbovi mult. Va veni fluturând o sabie de foc în brațul întins. Va veni de la răsărit și va culca toți munții la pământ. N-o să-i mai rămână în urmă nici măcar unul, de sământă. Ai binevoi, rogu-te, doctor Kipnis, să repeți asta cuvânt cu cuvânt, ca să evităm orice posibilă neînțelegere?

Tata spuse:

— Mi se pare că nu pot lua asupra mea responsabilitatea de a transmite un asemenea mesaj. Mai ales în limba engleză.

Iar Mitia, mângâind frenetic mușamaua de pe masa din bucătărie, adăugă cu voce răgușită:

— Ierusalimul care și-a ucis profeții îi va arde în focul iadului pe noii eleniști. Apoi adăugă cu delicatețe: O seară bună doamnei. *Pojalusta*, de ce mă privește cu atâta asprime, glumeam numai cu soțul domniei sale. N-am să mi-o iert niciodată, dacă, Doamne ferește, am speriat-o cumva pe doamna. *Nikogda*. Trebuie să-mi cer iertare chiar în clipa aceasta. Iată, am și făcut-o. Ce fantastic arată doamna în rochia albastră de seară. Cât de fantastică e și primăvara aici, în Ierusalimul nostru, în pragul marii distrugeri. Iar în baie, robinetul de apă caldă continuă să picure și să picure, n-are odihnă. N-ar trebui să facem ceva, și încă urgent, fără întârziere? Cât timp ne-a mai rămas, în definitiv? Uite că mi-am cerut scuze și am dispărut. *Harașo*. La revedere. Fie ca numele celor răi să putrezească, iar cei buni să vadă și să se bucure. Vă salut pe toți încă o dată. Fericiți cei ce așteaptă sosirea Lui.

Se îndreptă spre camera sa aproape alergând, lovind în drumul lui copilul, respirând greu, cu umerii căzuți și pumnii strânși. Dar nu trânti ușa, ci o închise cu neașteptată blândețe, atent parcă să nu provoace durere nici ramei, nici ușii, nici tăcerii pe care o lăsase în urma lui.

Mama spuse:

— Înaltul Comisar n-ar reuși sub nici o formă să înțeleagă chinurile prin care trece un băiat ca Mitia. Nici măcar regele în persoană nu e în stare să-i întindă o mână de ajutor. Nici măcar Mesia, dacă aș crede în el.

Închise ochii și continuă pe un alt ton:

— Eu însă da. Eu l-aș putea salva cu ușurință de nebunia și moartea care se adună în el. Eu însămi. Pentru că asta e singurătatea, Hans, acesta e adevăratul exil, umilința, disperarea, persecuția. Aș putea veni la el noaptea, în cămașă, aș putea veni parfumată, să-l ating, sau poate să-i aduc o altă femeie și să stau deoparte privind, fericită. Să sting cărbunii care-l ard și să-i dau liniște și pace. Și ce dacă miroase urât? Pentru pădurile dese și pentru mare, fiecare bărbat sau femeie de pe lumea asta pute. Până și tu, Hans. Să-i aud apoi geamătul în brațele mele, să-l aud cum strigă în rusa lui sfărâmată, cum cântă, fornăie ca un taur înjunghiat. Apoi să-l simt odihnindu-se împăcat. Să-i închid ochii cu vârful degetelor și să-i cânt: Dormi, fiule. Dacă aș face asta, până și stelele și munții mi-ar dărui iubirea lor. Încetează imediat să mă privești așa. Și înțelege o dată pentru totdeauna cât îi urăsc, da, îi urăsc pe Wertheimerii, și pe Buberii, și pe Shertocii tăi. Îmi doresc să-i arunce pe toți în aer chiar în noaptea asta! Urăsc ca un animal sălbatic! Și încetează odată să mă privești așa!

— Ajunge, Ruth. Copilul aude și înțelege aproape totul.

Ea trase copilul spre sine cu o mișcare bruscă, violentă, îi lipi capul de abdomenul și de genunchii ei și îi umplu obrazul de sărutări apăsate. După aceea spuse încet:

— Da. Adevărat. Ajunge. Tu m-ai iertat deja, Hans. Peste puțin timp va sosi taxiul cel roșu și vom pleca la bal. Nu te mișca, Hans, să-ți leg cravata asta stupidă. De fapt, n-am nici o problemă cu Buber și ceilalți. Poftim, de-abia acum ți-ai amintit să zâmbești. În sfârșit! De ce zâmbești, de fapt?

Tata tăcu.

9

La sfârșitul săptămânii în care Hitler a cucerit Varșovia, Mitia se ridică și își părăsi kibbutzul din cauza unei dispute ideologice. Tot atunci primi câteva bijuterii din aur, moștenire neașteptată de la singura sa rudă, o mătușă uitată, care murise la Johannesburg.

Mitia le vându în grabă, prostește, unui bijutier armean șiret din

orașul vechi, și decise să se stabilească în Ierusalim, unde intenționa să studieze și să dovedească, o dată pentru totdeauna, că toate popoarele care trăiesc în această țară se trag din evreii antici. Voia să aducă o dovadă zdrobitoare, care să demonstreze fără putință de tăgadă că toți arabii, țărani sau nomazi, nu sunt decât fiii poporului lui Israel, cărora le-a fost impusă cu sabia religia islamului, iar noi avem datoria de a-i salva din ghearele lui. Iată: îmbrăcămintea lor, forma craniului, numele satelor, obiceiurile alimentare și rituale, totul indică mai bine decât o mie de martori adevărul pe care conducerea Agenției Evreiești, cu rea-voință, încearcă să-l acopere. Dar *pe el* nimeni nu-l va împiedica să vadă.

Era un pionier slăbuț, cu umerii lăsați și gesturi bruște. Vegetarian convins, numea consumul de carne „sursa tuturor mizeriilor". Avea o creastă de păr foarte deschisă la culoare, subțire, aproape albă. Când stătea singur în picioare, în bucătărie, opărind ceaiul și turnându-l în ceașca sa cu o margine aurie decolorată, copilul îi surprindea uneori în ochi o lucire fanatică, alienată. Profilul său de pasăre părea că se căznește tot timpul să rețină un strănut permanent. Iar cu dinții cariați mușca din colțul gulerului de la cămașă.

Îi plătise tatei de la început chiria pe doi ani, iar în plus solicitase și primise acordul de a-și arunca ochii pe ziarul *Davar*, precum și de a folosi ocazional mașina de scris a tatei. Odată dactilografiase cu două degete un articol intitulat *Scrisoare către tihniții din Sion*, în care ridică diferite obiecții și făcu prevestiri prăpăstioase. Dar toate ziarele fie că respinseră articolul, fie că îl ignorară. Iar odată îi bătu tatei un apropo, cum că de când Fiarele Babilionene[26] l-au ucis pe Abraham Stern[27], cel al cărui nume de luptă era Yair, Dumnezeu să-i răzbune sângele, el însuși fusese numit comandantul secret al grupării ilegale Lehi. Pe asta tata n-o mai crezuse, la fel cum n-a crezut-o nici inginerul Bzezinski, care vedea în Mitia un agent comunist periculos ce se învârtea în libertate.

Mitia era de o curățenie scrupuloasă.

Când își termina treburile la baie, scotea din buzunar o cutiuță de tablă pe care scria în engleză „Baby's Delight" și presăra puțin talc parfumat pe colacul scaunului de toaletă. După ce citea ziarul *Davar*, îl împăturea cu grijă în patru și îl așeza în unghi drept pe colțul raftului. Dacă se întâmpla să te întâlnești cu el când ieșea din baie sau din toaletă, care în vocabularul său se numea „sala tronului", pălea și îngăima niște scuze jenate. Își curăța și freca odaia de două ori pe zi.

Și, cu toate acestea, un miros vag și respingător, un fel de miros ca de ulei prăjit rânced, îl însoțea pe Mitia pe coridor, emana de sub ușa camerei sale, părând chiar că îi înconjoară ceșcuța cu marginea aurie decolorată.

Nimeni nu avea dreptul să intre în camera sa.

Montase o yală dublă, încuind ușa chiar și când se ducea să se spele. Uneori, spre dimineață, plângea și striga în somn. În rusește.

În lunile de vară, Mitia pleca uneori pe jos în direcția Muntelui Scopus, traversa munți și văi cu mersul lui dezacordat, nesocotea drumuri și poteci și își făcea propriile cărări în linie dreaptă, ca o săgeată trasă din arc. Depășea ca o furtună cartierul Sanhedria, ocolea școala de poliție, cu capul său de pasăre întins înainte, privind în altă parte până când ajungea într-un sfârșit, respirând greu, în cartierul Sheikh Jarrah, unde întârzia mereu ca să-și bea cafeaua de dimineață printre arabi mustăcioși, acoperiți de kafii, cu care încerca de fiecare dată să închege o conversație, dar în zadar, pentru că nu știa decât araba literară, și aceea impregnată de un puternic accent rusesc. Arabii din cafenea îl porecliseră pe Mitia *el hud-hud*, pupăza, poate din cauza crestei de păr subțiri și bălaie.

Petrecea zile întregi șezând în subsolul bibliotecii naționale de pe Muntele Scopus și umplea zeci de bilețele cu notițele sale febrile. Când venea seara acasă, zâmbea uneori printre dinții cariați și lansa câte o profeție tainică:

— Vă promit că în noaptea aceasta se va auzi o explozie asurzitoare. Munții vor picura must și toate dealurile se vor topi.

Întrucât totul se petrecea într-o perioadă agitată, se întâmpla uneori ca profeția să i se împlinească în parte. Atunci Mitia chicotea mulțumit, ca un artist modest care tocmai a fost premiat pentru una dintre operele sale.

În ultimul an al războiului, Hillel descoperi, privind prin gaura cheii, că Mitia agățase enorme hărți operaționale pe toți pereții camerei sale, din tavan și până la podele. Alte hărți erau întinse pe masă, pe pat și pe covorașul de la ușă. Pe toate hărțile Hillel văzu săgeți groase, negre și roșii, steguleț, nasturi, chibrituri.

— Tăticule, nenea Mitia e spion?

— O asemenea prostie, Hillel, e sub demnitatea ta.

— Atunci de ce e așa? Și de ce are hărți în cameră, și săgeți?

— Tu ești spionul. Tu l-ai spionat pe nenea Mitia. Asta e o faptă urâtă,

fiule, și trebuie să-mi promiți în clipa asta că n-ai să mai faci niciodată.

— Promit, dar...

— Ai promis. Și cu asta basta. Nu e corect să vorbim despre alți oameni pe la spatele lor.

Într-o bună zi, în anul 1944, Mitia veni la tatăl său cu propunerea ca flota britanică să dea năvală din spatele strâmtorilor Bosfor și Dardanele ca „tribul furiei", să pătrundă în Marea Neagră, să toarne asupra peninsulei Crimeea o ploaie de foc, să parașuteze „mulțimi de armate" asupra tuturor coastelor slave, să-i dea cap în cap pe cei doi tirani și „să facă praf și pulbere atât dragonul, cât și crocodilul Egiptului". Tata se concentră tăcut asupra propunerii, îi zâmbi lui Mitia cu blândețe și simpatie și remarcă faptul că Rusia se află acum de partea aliaților.

La care Mitia răspunse furios:

— Voi sunteți generația din deșert. Sunteți sămânță de sclavi. Loviți de orbire, cu toții. Chamberlaini. Arlozorovi. Gandhii. Plebei. Eunuci. Nu dumneata personal, doctor Kipnis, Doamne ferește, nici nu mi-ar da prin gând să spun așa ceva, dar voi, în general. Uite, citesc acum în ochii doamnei că îmi înțelege intenția, dar fiind prea inteligentă și prea delicată preferă să n-o spună și, de fapt, chiar are dreptate. Că doar n-o să mai rămână nici urmă și nici sămânță din toți famenii ăștia. Pentru că atunci când vorbesc în cuvinte mari-mari și strigă cu gâtul întins vorbe umflate: popor etern, veșnicia veșniciilor, Ierusalimul etern, până și pietrele Ierusalimului izbucnesc în hohote de râs! Acum îmi cer iertare și îmi iau rămas-bun. Scuze și la revedere.

Odată, când tata era la lucru, colindând satele, iar mama se dusese la coafor, Mitia îl prinse pe Hillel într-un colț al coridorului întunecos și începu să-i țină un discurs înflăcărat:

— Noi, cei care ne-am întors la Sion, în special generația ta, în sufletul căreia nu s-a infiltrat diaspora, avem datoria să ne mobilizăm și să facem cu forța copii femeilor felahilor. Să le facem copii care să arate ca tine. Mulțimi de copii blonzi. Foarte puternici, cu pielea foarte deschisă la culoare și neînfricați. E o chestiune de viață și de moarte. O generație proaspătă, o rasă nouă, lupi ai deșertului în locul studenților religioși anacronici. Famenii bătrâni vor muri unul câte unul, iar voi veți fi binecuvântați, pentru că voi veți moșteni țara. Atunci vor țâșni flăcările din Iudeea și vor arde perfidul Albion. Nimic nu e mai ușor de făcut, știm doar cum ies singure noaptea să arunce surcele în foc. Au rochii de

culoare închisă, lungi până la călcâie, dar sub rochii nu poartă nimic. Trebuie prinse și prăsite cu forța. Cu o furie sfântă. Femeile lor sunt negricioase și păroase precum caprele, iar noi avem sceptre de foc. Avem obligația să turnăm sânge proaspăt și fierbinte. Părinții tăi te vor striga Hillel, eu te voi boteza Itamar[28]. Ascultă aici, recrut Itamar. Îți ordon să înveți să călărești, să te ocupi de porumbei. Să fii tare. Ia, ia o napolitană de la mine și nu mă refuza, te rog, pentru că eu sunt comandantul tău. Totul va rămâne o taină între noi doi, grupările ilegale n-au nici o milă față de trădători și informatori. Cine e cel care vine din Seir, cu veșmintele sale roase din Edom? Tu și cei din generația ta veniți. Nimrozi și Gideoni și Yafetzi[29], toți trecuți prin școala războiului. Cu ochii tăi vei vedea, recrut Itamar, tot Imperiul Britanic prăbușit în praf, ca o păpușă din cârpe. Iar moștenitorul va veni de la Răsărit. Va urca muntele și va strivi iarba cu braț de fier până când vom face caprele alea felahe în călduri, negre și păroase, să țipe de spaimă și de plăcere. Capre în rut! Acum ia aici un șiling și fugi de-ți cumpără un munte întreg de gumă de mestecat. Cadou. Da. De la mine. Să nu îndrăznești să refuzi un ordin. Fugi!

Deodată ochii săi verzi căzură pe șorțul de bucătărie al mamei, ce atârna pe cuierul de lângă oglinda din coridor. Își descoperi dinții și șuieră:

— Boielile Izebelei și idolatria ei.

Și își târșâi furios picioarele spre odaia lui.

Hillel fugi în grădină. Se cățără în ascunzătoarea sa dintre crengile copacilor, șilingul era ud de transpirația palmei încleștate, îl obsedau imagini hidoase: Izebel. Femeile felahilor. În călduri. Capre. Rochiile lungi și nimic sub ele. Spermă proaspătă. Și cuvântul acela care-l făcea să transpire: prăsite. Mâna liberă căuta pe pipăite șlițul pantalonilor, dar ochii îi erau plini de lacrimi. Simțea că o criză de astm nemiloasă va izbucni în momentul în care va îndrăzni să-și atingă organul. Braț de fier. Itamar. Păpuși din cârpă. Venind de la Răsărit.

Dacă se vor întoarce pe neașteptate zilele antice despre care povestește Biblia, voi putea fi judecător. Sau rege. Mitia va fi un profet îmbrăcat într-o mantie de păr, iar ursii l-ar putea mânca așa cum au făcut-o cu soldatul turc cel rău. Tata va paște turmele regatului în câmpiile din Betleem. Iar mama nu va fi Izebel.

Dintre răsadurile de flori apăru doctorul Kipnis. Părul îi era ud și proaspăt spălat, pantalonii de culoare kaki îi ajungeau până aproape de

genunchi, iar gambele care se vedeau între pantaloni și sandale erau subțiri, bronzate și lipsite de păr. Era îmbrăcat într-un maiou.

În spatele ochelarilor rotunzi, ochii îi străluceau ca două lacuri albastre și liniștite într-un peisaj înzăpezit.

Cu mișcări sigure, tata fixă furtunul de cauciuc la robinetul din grădină. Strânse cu putere. Reglă intensitatea jetului de apă. Stătea acolo, singur și îngândurat, uda puieții în lumina după-amiezii timpurii și fredona fără cuvinte melodia *Între Tigru și Eufrat*.

Apa își făcea loc săpând zeci de pârâiașe disparate. Tata se apleca din când în când, pentru a le schimba cursul și a le îndrepta în direcția dorită.

Hillel se simți dintr-odată cuprins de o dragoste imensă, plină de bucurie față de tatăl său, inima stătea să-i sară din piept, nemaiputând îndura intensitatea iubirii. Coborî din ascunzătoarea sa alunecând printre crengile smochinului, alergă pe aleea ce urca spre terasă printre păsărelele care ciripeau, prin vântul care adia aducând cu el mirosul mării îndepărtate, prin lumina strălucitoare a după-amiezii, și îmbrățișă mijlocul tatălui său, lipindu-se de el cu toată puterea.

Hans Kipnis trecu furtunul de cauciuc din mâna dreaptă în stânga, mângâie părul fiului său și spuse cu tandrețe:

— Hillel.

Copilul nu răspunse.

— Ține, Hillel. Te rog. Dacă vrei să stropești puțin, ia tu furtunul, iar eu am să tund tufele. Ai voie. Fii atent să nu îndrepți jetul de apă direct asupra puieților.

— Tată, ce înseamnă perfidul Albion?

— E o poreclă jignitoare prin care fanaticii se referă la Anglia.

— Ce înseamnă fanatic?

— Oamenii aceia care sunt întotdeauna convinși, fără urmă de îndoială, că ei știu ce e bine și ce e rău și ce trebuie făcut, și care cer în mod agresiv și fac totul pentru ca toți ceilalți să gândească și să procedeze asemenea lor.

— Și unchiul Mitia e un fanatic?

— Unchiul Mitia e un om sensibil, care citește foarte multe cărți și aprofundează în mod special Biblia. Fără îndoială că, din îngrijorare față de situația noastră și poate și din cauza suferinței sale, folosește uneori cuvinte de care eu personal aș prefera să nu fac uz, dacă aș fi în locul său.

— Și mama?

— Își face somnul de după-amiază.

— Nu, voiam să știu dacă și ea e fanatică.

— Mama noastră a crescut în bogăție și răsfăț. Uneori îi e greu să se acomodeze la condițiile din această țară, iar pe tine, care te-ai născut aici, te enervează uneori stările ei schimbătoare. Dar fiindcă ești inteligent, sunt sigur că nu te superi pe mama pentru că e tristă sau, că îi e dor de locurile complet diferite în care a crescut.

— Tată, trebuie să-ți mărturisesc ceva.

— Da, fiule.

— Am un șiling pe care nu-l vreau sub nici o formă. Și nu vreau nici ca tu să începi să mă întrebi acum cine mi l-a dat, fiindcă n-am să-ți spun. Ia-l de la mine și gata.

— Bine. Am să-ți păstrez șilingul și n-am să pun întrebări. Fii numai atent să nu-ți uzi sandalele cele noi în timp ce stropești butașii de viță-de-vie. Iar eu am să caut foarfeca pentru crengi. La revedere. Ar fi trebuit să-ți pui o șepcuță pe soarele ăsta.

10

Înspre seară, când munții începură să fie învăluiți de întuneric, iar vântul adia iscusit printre păduri și văi, când clopotul turnului Schneller începu să-și facă auzit cântecul solitar, pregătirile erau gata.

Mai trebuiau doar să aștepte sosirea taxiului, să-și ia rămas-bun și s-o pornească la drum. Nimic nu fusese uitat. În costumul negru împrumutat de la inginerul Brzezinski, cu pantofii negri lustruiți și lucioși, cu părul bine pieptănat în care încă mai străluceau picături de apă, cu ochelarii săi rotunzi, Hans Kipnis semăna cu un preot evanghelist plăcut la înfățișare și manierat, cu inima plină de iubire, condus la propria sa cununie.

— Doctor Zichel al meu, spuse mama râzând încetișor, și aranjă triunghiul batistei albe apretate din buzunarul de sus al sacoului.

Era un pic mai înaltă decât el și emana o vagă aromă de toamnă. Purta rochia albastră, cu o croială îndrăzneață. Cristalele cerceilor ei reflectau lumina. Dreaptă, senzuală, cu mișcări lenețe și ample, ca o pisică mare, Ruth se duse să aștepte în capătul terasei. Își întoarse spatele dezgolit spre casă și privi pustietatea de afară, pe care înserarea o făcea dezolantă. Părul blond, împletit într-o coadă, i se odihnea în arcuirea umărului stâng. Iar unul dintre șolduri se freca lent, visător, de grilajul rece din

piatră.

O, cum mai băteau clopotele până la marginile Varșoviei, de Ziua Națională. Cum se ridicau în șa toți cavaleriștii de marmură, în toate rondurile orașului. Cum se auzea vocea ei caldă în toată curtea gimnaziului, când recita cu patimă din versurile poetului național al Poloniei:

Cavalerii uciși nicicând nu pier, Devin doar înalți și transparenți ca vântul,
Iar caii lor nu mai ating pământul.
În noaptea viscolită i-auzi zburând spre tine,
Sunt cai înaripați și cavalerii lor,
Măreți, cu aripi de spumă pline.
Vor galopa spre luptă veșnic, ei,
Peste păduri străvechi și crânguri, și câmpii,
În nopțile cu viscol vor întinde
Peste Polonia aripi ocrotitoare,
Cavalerii ce nicicând nu pier, ci doar devin
Mai viguroși și transparenți, ca lacrimi lucitoare... Vocea lui Ruth purta ecoul melancolic al viorilor, ritmul furtunos al tobelor, strigătul și suspinul orgii. Cât de mult o iubeau cu toții! Tadeusz cel frumos stătea drept, la un pas în spatele ei, cu făclia libertății aprinsă în mână. Ochii profesorilor vârstnici, care avuseseră onoarea de a participa ca ofițeri de cavalerie în Marele Război pentru eliberarea Poloniei și pe care încă îl visau în nopțile fericite, se umpleau de lacrimi auzind-o pe Ruth recitând. Ochii le erau îndreptați spre ea, dar strângeau din pleoape, cu toată puterea nostalgiei. Iar ea aduna în suflet dragostea lor și avea inima plină de o iubire pe care dorea s-o reverse asupra tuturor oamenilor buni.

În timpul anilor de gimnaziu nu se lovise niciodată de oameni răi, până când părinții îi muriră, la o lună unul după celălalt, iar sora ei, Niuta, se căsători pe neașteptate cu un ginecolog văduv și plecă împreună cu el la New York. Era convinsă că, dacă totuși există oameni răi, în afara celor din basme, fără îndoială se învârt pe undeva departe, prin locuri întunecate. La ea, în costumul ei alb de tenis și cu racheta cu mâner de fildeș în mână, nu vor putea niciodată ajunge.

Motiv pentru care era capabilă să nutrească și pentru ei – dacă totuși există – un fel de simpatie blândă. Pentru că soarta lor e tristă. Ce îngrozitor e să fii o persoană rea.

La ora șapte seara, munții erau deja întunecați. La Ierusalim se aprinseră luminile. La toate ferestrele fuseseră trase obloanele metalice și draperiile. Locuitorii se cufundară într-o stare de îngrijorare și nostalgie. Pentru o clipă, munții Ierusalimului păreau că se leagănă și se unduiesc precum valurile mării.

Pe Hillel l-au lăsat la pianistă, madame Iabrova, care locuia împreună cu nepoata ei, Beniamina. Acolo îi vor pune muzică la gramofon, îi vor pregăti cina, îi vor permite să se joace puțin cu păpușile îmbrăcate în costume naționale, după care îl vor duce la culcare. Între timp sosi taxiul cu farurile lui galbene și claxonă, scoțând un sunet lung, ce semăna cu mugetul unui animal.

Toți vecinii ieșiră să-i petreacă din priviri pe doamna și pe doctorul Kipnis plecând la Balul de Mai, care se ținea la palatul Înaltului Comisar, pe Muntele Sfatului Rău. În pragul casei se vedea silueta contorsionată și chinuită a subchiriașului Mitia, cu chipul întunecat, rânjind răutăcios, cu paharul de ceai pe jumătate gol între palmele închise. Își mușca gulerul cămășii, iar buzele lui bolboroseau ceva în întuneric, un blestem sau o premoniție. Bătrânul profesor Iulius Wertheimer, cu arătătorul ascuns între paginile unei ediții germane a Noului Testament, își ridică un pic pălăria și spuse cu tristețe, de parcă se pregăteau să plece într-o călătorie lungă, spre țărmuri îndepărtate:

— Și vă rugăm să nu ne uitați.

Doamna Vishniak, de la farmacie, ședea pe un scaun împletit, sub singurul felinar de pe stradă, și de acolo le făcu semn cu mâna, la revedere și succes. Pe genele ochilor ei triști străluceau două lacrimi, deoarece cu doar o oră în urmă crainicul de la *Vocea Ierusalimului* spusese că ceea ce-a fost nu va mai fi și că vor veni vremuri noi.

În ultimul moment sosi de pe partea cealalată a străzii inginerul Brzezinski, puțin băut, cărând o lanternă enormă. Era un bărbat păros, roșcovan, osos, plin de pistrui, răsufla greu ca tăietorii de lemne, iar emoția îl făcea să răcnească. Vocea lui puternică tuna spre călători:

— Să le spui, doctore, să le-o spui drept în față! Să ne lase în pace, să plece dracului de aici! Cartea Albă e putredă! Totul devine din ce în ce mai putred aici în țară, pe zi ce trece! Să le-o spui, o dată pentru totdeauna! Și că viața în general e o farsă ieftină și împuțită! Mizerabilă! Provincială! Să știe și ei, ăia de acolo! Și că și noi, *ciorti znayet*[30], așa să le spui, suntem neclintiți în hotărârea de a continua să suferim și să sperăm, plini de

curaj până la ultima suflare! Să spui!

Țipă, apoi se opri pe neașteptate. Cu o mișcare îndrăzneață, îndreptă lantena cea mare spre cerul întunecat, de parcă ar fi vrut să orbească stelele.

După care taxiul sughiță, mugi și o luă din loc stârnind un nor de praf.

Strada rămase pustie. Toți vecinii intrară în case. Numai felinarul colțuros rămase să-și împrăștie fără rost lumina amărâtă. Bătea vântul. Frunzișul smochinului tremura în tăcere. Degetele îi erau încă golașe. În depărtare lătrau câinii. Era noapte.

11

Liubov Beniamina era o fată scundă, plinuță, cu obraz măsliniu și bărbie ascuțită. Semăna cu o pasăre cu mișcări lente, greoaie și melancolică. Poate cu o potârniche. Numai buzele îi erau vopsite puternic cu un ruj de un roșu aprins. Sânii îi erau grei și se împingeau în materialul rochiei, aproape făcându-l să pocnească. Dar se simțea totuși în îmbrăcămintea și în felul ei de a fi un soi de neglijență depresivă: un nasture atârnând, o tuse urâtă, o pată galbenă de ulei pe rochia croită în stil vienez. Încălța până și în casă o pereche de pantofi ortopedici greoi, maro, urâți. Brațele îi erau acoperite cu smocuri de păr des, ca ale unui bărbat, iar la încheietură purta un ceas bărbătesc. Hillel își aminti dintr-odată toate lucrurile îngrozitoare pe care le auzise de la Mitia despre femeile felahilor, asemănătoare unor capre negre și păroase, care ies noaptea singure, să răscolească lemnele din foc. Își mușcă buzele și încercă din toate puterile să se gândească la altceva, dar Beniamina îi sărută lobul urechii, îl numi „copilul poet“, iar el își ațintи privirea în covor și se înroși până la rădăcina buclelor.

Spre deosebire de Beniamina, madame Iabrova mai păstra o urmă de grandoare, chiar dacă era oarecum ofilită: vorbea cu emfază, în propoziții lungi și emoționante, cu voce puternică, răgușită din cauza multelor țigări Simon Arzdt pe care le fumase și care nici acum nu-i cădeau niciodată din gură. Umbla agitată prin cameră, își sufla nasul cu zgomot, ridica și așeza diferite obiecte, se răsucea pe călcâie cu un fel de vioiciune greoaie, ca o primadonă bătrână de operă. Avea o mustăcioară vag cenușie și sprâncene groase și negre. Hillel nu-și putea lua ochii de la bărbia ei dublă, care îi amintea de gușa pelicanului de la grădina

zoologică de pe strada Shmuel Hanavi[31].

În cinstea acestei seri, cum făcea de altfel în cinstea fiecărei seri, madame Iabrova îmbrăcă o rochie de seară din catifea de culoare roz spre mov. Emana miros de naftalină, care se combina cu mirosul peștelui din cuptor și cu odicolonul, umplând toată odaia.

După câteva cuvinte drăgăstoase adresate lui Hillel, îl eliberă din îmbrățișare, și cu un strigăt răgușit o făcu pe nepoată-sa să amuțească:

— Taci! Să tăcem amândouă! Copilul are inspirație!

Cele două femei trăiau din lecții particulare de muzică, una de pian și cealaltă de violoncel.

Uneori plecau cu autobuzul spre locuri îndepărtate, la capătul țării, pentru a concerta în cadrul diferitelor festivități organizate vineri seara în fața pionierilor. Interpretarea lor era exactă, curată și pură, deși un pic academică.

În casa lor se aflau, pe rafturi și pe scrin, foarte multe amintiri: bibelouri mici, sfeșnice gravate cu arabescuri, statuete, obiecte lucrate manual din metal sau rafie. Pe pian, pe masa cea mare, pe măsuța de ceai, erau busturi din bronz, iar printre ele un Beethoven încruntat, ulcioare orientale din ceramică, jucării din gips, un Big Ben din porțelan colorat, păpuși îmbrăcate în diferite costume naționale. Erau și globuri de sticlă pline cu apă, în interiorul cărora, dacă le mișcai, porneau să cadă imediat fulgi artificiali de zăpadă peste o colibă țărănească sau peste turla unei bisericuțe de țară.

Mai era și un raft plin cu animale lățoase: urși polari, tigri, cerbi, centauri, zebre, maimuțe și elefanți, care rătăceau fără speranță printr-o pădure verde din pâslă sau vată colorată. La fiecare sfert de oră, din ceasul de pe perete ieșea un cuc fără cap, care scotea un sunet asemănător unui lătrat răgușit.

L-au așezat pe Hillel în fotoliu. Era un fotoliu greoi, înconjurat cu ghivece mari de filodendron, iar copilul se strânse tot în pantalonașii săi de gimnastică și în maiou, adunându-și picioarele sub el.

Se gândea la fanatici, despre care tata spusese că știu întotdeauna ce e bine și ce e rău și ce trebuie făcut, și se întreba dacă nu cumva mama și tata sunt și ei fanatici în taină, și doar se feresc de el, pentru că și ei știu totul cu exactitate.

Madame Iabrova spuse:

— Dacă îmi promiți că n-ai să te scobești niciodată în nas, primești

ciocolată umplută cu marțipan după masă. Liubov *krasavitza*[32], lasă te rog romanul acela obscen și intră imediat în bucătărie, să ungi o chiflă cu unt și dulceață pentru oaspetele nostru. *Spasiba.*[33]

Liubov răspunse:

— Nu e un roman obscen, tanti. Absolut deloc. E adevărat că nu-i un roman pentru copii, conține tot felul de nenorociri și oarecare erotism, dar nu are nimic murdar. În afară de asta, Hillel e deja băiat mare. Uită-te la el, te rog.

Madame Iabrova chicoti:

— *Boje moie*,[34] Liubov. Și încă ce murdar e. Vulgarități. Obscenități. Asta-i tot ce are ea în cap. Trupul, Liubov, e lucrul cel mai pur din tot ce există pe lumea asta. Scriitorii ar trebui să vorbească despre dragoste la modul cel mai delicat cu putință. Fără tot felul de murdării. Hillel e deja destul de mare, văd și eu asta, pentru a înțelege ce înseamnă iubire și ce înseamnă doar grețoșenie.

Hillel spuse:

— Nu-mi place dulceața. Marțipanul da, vă rog.

În odaie stăruie un miros stătut și umed. Gladiolele de sâmbăta trecută se ofilesc în șase vaze, de mărimi și forme diferite. Toate ferestrele sunt închise din cauza vântului și a zgomotelor nopții. Mama și tata se află undeva departe. Obloanele sunt trase. La fel și perdelele. Madame Iabrova continuă să fumeze țigară după țigară din pachetul ei de Simon Arzdt. Aerul e umed și cenușiu. Femeia se apropie de copilul care abia a reușit să înghită o jumătate de chiflă, fără unt, îi pipăie mușchii brațului și scoate un strigăt victorios, teatral:

— *Molodeț! Soldatcik*![35]

După care pornește gramofonul. Ascultă două suite pentru flaut, una după cealaltă, apoi imediat, fără nici un avertisment, izbucnește o muzică de dans amețitoare. Ea își aruncă pantofii din picioare și începu să se învârtă greoaie prin cameră, în ritmul muzicii.

Între timp, Hillel reușește să mănânce și un ou moale, dintr-o ceașcă de metal cu buza ciobită.

Primește ca desert o bucată de ciocolată cu marțipan. Se joacă puțin cu cele două globuri de sticlă în care ninge cu fulgi de zăpadă artificiali. E obosit, somnoros, se simte nefericit. Îi e dor. Simte pe neașteptate atingerea unui fel de presentiment.

Liubov Beniamina Even-Hen revine în cameră îmbrăcată într-un capot

roz. Sânii ei grei și agitați împing nasturele de sus. Madame Iabrova aprinde veioza de pe pian, în formă de nimfă albastră, și stinge lumina lustrei din tavan. Candelabrul complicat de cristal se întunecă, iar bezna cuprinde odaia. Pe jumătate adormit, se lasă hrănit cu o linguriță de dulceață de prune cu gust de lipici dulce și gros. Pe pereți și pe toată mobila dansează umbre. Cele două femei intră și ies, chicotesc, șoptesc între ele în rusește. Prin ochii întredeschiși, care se închid și se lipesc, prin fumul dens al țigărilor, lui Hillel i se pare că o vede pe Beniamina desfăcând încet, chinuit, toate copcile și toți năstureii rochiei din catifea a mătușii sale. Pare că cele două femei plutesc în norii de fum și se topesc și devin una cu umbrele odăii. Poate că dansau pe covor, dansau și fumau amândouă în ritmul gramofonului, printre jucării și bibelouri, una în capot roz și cealaltă în combinezon negru.

Mai târziu, în întuneric, s-au aplecat deasupra celor două mânere ale fotoliului greoi, i-au mângâiat buclele și obrajii cu degete lipicioase, i-au pipăit pieptul prin tricou, l-au ridicat și l-au dus pe brațe până la pat. Simți deodată un miros străin în nări. Ochii i se lipeau de somn, dar un fel de excitație neașteptată, un fel de palpitație de viclenie și curiozitate îl făcu să-și dezlipească un pic genele. Lumina era foarte slabă. Camera era plină de fum, transpirație și parfumul apei de colonie. Simți o strângere de inimă ciudată văzând o bucățică din chiloții Beniaminei prin deschizătura capotului. Auzi un sunet slab din spatele patului. O șoaptă vagă. Rusește. O senzație ciudată, necunoscută, furnicătoare îi alerga de-a lungul șirei spinării, în sus și-n jos. Nu știa ce înseamnă asta și rămase culcat pe spate, nemișcat, prinse cu coada ochiului imaginea unui umăr, a unui șold, a unor curbe care îi erau necunoscute, dar inima îi bătea cu putere, ca inima unui iepuraș speriat.

Continuă să respire adânc, regulat, ca și cum ar fi dormit. Până și el era speriat de viclenia sa. Somnul îl părăsise de tot. Sângele i se zbătea în glezne. Simți mirosuri grele și înțelese că o femeie mare îi suflase în față o respirație caldă, pentru a se convinge că a adormit. Cearșaful fâșâi. Frica și emoția îl cuprinseră și hotărî să se prefacă a fi un copil mic, dormind ca un înger. Își aminti brusc de focul care ardea în ochii unchiului Mitia când vorbea despre capre. Își aminti și cuvintele „perfidul Albion“, dar uitase ce însemnau. O pereche de mâini trase de pantalonașii lui de gimnastică. Ceva ca un gem cald, lipicios, îi atinse organul sexual, erect ca un creion subțire. Strânse din dinți. Încercă din toate puterile să nu se

contorsioneze, să nu-și oprească respirația profundă și regulată. A adormit. Nu simte. Doar să nu se oprească acum mângâierea catifelată, capre, mătase, gem, roz transparent, să continue. Îl străfulgeră amintirea fetițelor orientale răutăcioase care îl trânteau pe grămezile de pietriș și îl trăgeau de păr, iar uneia dintre ele începuseră să-i crească sânii sub maiou. Mămică. O senzație umedă, parcă l-ar fi lins ceva de-a lungul coloanei vertebrale. Și o ciupitură. În clipa aceea creionul subțirel începu să strănute în convulsii ritmice între degetele celor două muziciene. Printre dinții încleștați ai copilului scăpă un geamăt. Madame Iabrova râse încet, gutural. Iar Liubov sughiță ciudat, ca un câine însetat.

Veioza de pe pian se stinse. În cameră era întuneric și liniște. Deschise ochii și văzu doar întuneric. Nu se auzea nici un sunet. Nici un zgomot. În clipa aceea, Hillel știu că mama și tata nu se vor mai întoarce, că niciodată nu se va mai bate cu fetițele acelea pe grămezile de pietriș și că nici Mitia, nici altcineva, nimeni de fapt nu se va mai întoarce. E singur în casă, e singur în tot cartierul și nu mai e nimeni în Tel Arza, în tot Ierusalimul, în toată țara, n-a mai rămas nimeni în afară de el, părăsit, lăsat singur, n-au mai rămas decât șacalii și păduricea și scheletul ros al ienicerului turc.

Hillel își trase cearșaful peste cap. Se chirci și își îngropă bărbia între genunchi. Respirația îi hârâia din cauza crizei de astm. Nu mai e nimeni și nimeni n-o să se mai întoarcă. Își vârî degetul mare în gură și începu să plângă în întuneric.

12

Oaspetele de onoare al balului era eroul de la Malta, amiralul sir Kenneth Horace Sutherland, Cavaler al Regatului, decorat cu Crucea Victoria, adjunctul Primului Lord al Amiralității Imperiale.

Stătea în picioare la marginea fântânii arteziene luminate, înalt, îmbujorat, cu umeri lați, în uniforma de un alb strălucitor, cu pieptul plin de medalii și de cruci argintii. În mâna dreaptă ținea o cupă de șampanie, iar între degetele mâinii stângi învârtea un trandafir magnific. În jurul său se înghesuiau ofițeri și gentlemeni, demnitari arabi cu fesuri roșii și lanțuri de ceas din aur ce le coborau pe pântece până la buzunare, precum și de doamne englezoaice melancolice, cu ochii umezi și strălucitori. Pretutindeni mișunau servitori sudanezi înalți și întunecați ca noaptea, cărând tăvi de argint. Pe brațul îndoit purtau șervete albe ca zăpada.

Amiralul Sutherland povestea pe un ton sec, într-un limbaj presărat cu expresii marinărești, o istorioară deocheată despre generalul american George Patton și o maimuță dresată și despre actrița italiană cu sânge fierbine, Silvana Lungo. Când ajunse la poantă, bărbații izbucniră în râs, iar doamnele scoaseră țipete șocate.

Bazinul din marmură al fântânii era luminat de lămpi colorate, subacvatice, iar alte lumini dansau de sus, lampioane din hârtie fuseseră atârnate în copaci, iar prin coroanele pinilor adia un vânt ușor. Panta lină era împestrițată ici-colo cu răsaduri de trandafiri, iar aleile erau acoperite cu pietriș fin. Palatul strălucea în razele reflectoarelor ascunse. Arcadele din piatră de Ierusalim erau sculptate delicat, aproape cu tandrețe.

Lângă treptele verandei se formase un grup în care se remarcau câteva figuri proeminente ale comunității evreiești, printre care conducători ai Agenției Evreiești, cei doi bancheri vârstnici, Shaltiel și Toledano, primarul Tel Avivului, domnul Rokeah, precum și domnul Agronsky, de la ziarul *Palestine Post*. Îl înconjuraseră emoționați pe căpitanul Archibald Chichester-Browne, purtătorul de cuvânt al guvernului britanic, și întrețineau cu el o discuție oarecum în contradictoriu. Dar de această dată căpitanul preferase să renunțe la seriozitate. Pronunță două-trei remarci nemiloase la adresa Ligii Arabe. Delegații comunității evreiești văzură în asta un semn bun. Moshe Shertok le făcu celorlalți un semn discret, în sensul că ar trebui să se declare mulțumiți cu ceea ce au obținut și să schimbe subiectul imediat, pentru a nu întrece măsura.

Conversația se concentră apoi asupra întreprinderii de exploatare a potasiului de pe țărmul Mării Moarte, care era în plină dezvoltare. Căpitanul folosi ocazia pentru a face o comparație între locuitorii kibbutzurilor și coloniile primilor creștini din Antichitate, care se formaseră și trăiseră pe același teritoriu, ba chiar lăudă, în aceeași ordine de idei, cercetările profesorului Klausner[36] despre rădăcinile creștinismului, care s-a născut pe aceste meleaguri. Auditorii săi se simțiră încurajați și de aceste două remarci pozitive ale căpitanului, exprimate una după cealaltă. Apoi căpitanul își luă rămas-bun de la domnii sioniști cu un zâmbet larg și fermecător. Arătă cu un gest subtil și ironic din vârful bărbiei către notabilitățile Betleemului, îi făcu cu ochiul lui Moshe Shertok și șopti confidențial că ceilalți domni își pretind și ei bucățica de carne. După care porni spre aceștia.

În mijlocul șirului lung de oaspeți, care de-abia înainta, doamna și

domnul Kipnis fură prezentați într-un târziu guvernatorului Ierusalimului, soției Înaltului Consul și lui sir Alan personal.

Bătrâna lady Bromeley nu era nicăieri. Poate leșinase din nou. Sir Alan și soția sa îi spuseră tatei: Ne bucură mult faptul că ați venit! Și: E o plăcere să vă vedem aici! Iar sir Alan își permise să-și țintească ochii albaștri, luminoși în ochii negri ai mamei și să spună: Doamna mea, frumusețea dumneavoastră și frumusețea Ierusalimului au fost probabil create de aceeași inspirație divină. Îndrăznesc să sper din toată inima că modesta noastră petrecere nu vă va plictisi.

Mama răspunse complimentului cu unul dintre zâmbetele ei frumoase ca toamna, care îi atingea buzele în treacăt, fin și transparent, precum lacrima cavalerilor polonezi din poem.

După aceea un însoțitor îi conduse la bar și îi predă barmanului armean. Tata optă imediat pentru un pahar cu suc de roșii, iar mama, căreia zâmbetul acela ușor îi mai juca încă pe buze, ezită o clipă, după care ceru un păhărel de brandy. Fură conduși în grădină la o masă drăguță, din răchită împletită, și așezați între regele livezilor de citrice, domnul Tzipkin, și madame Josette el-Bishari, directoarea Colegiului Național de Fete. Schimbară câteva cuvinte politicoase.

După aproximativ o oră, guvernatorul Ierusalimului urcă pe verandă, de unde ținu un discurs scurt și amuzant. Pentru început aminti de dușmanii umanității, pe care Marea Britanie și forțele aliate i-au făcut praf și pulbere în luna mai a anului trecut. Îl complimentă pe oaspetele de onoare al balului, amiralul sir Kenneth Horrace Sutherland, eroul de la Malta, și consideră necesar să adauge că nu s-au născut încă nici un neamț, nici un italian și nici o femeie care să-i poată rezista lui sir Kenneth. Vorbi cu ardoare și despre sanctitatea Ierusalimului. Își exprimă dorința profundă pentru înțelegere și dragoste între diferitele religii. Iar la urmă glumi și spuse că dacă la Ierusalim s-ar ajunge pe neașteptate la înțelegere între toți credincioșii care îl populează, nu încape îndoială că prima lor dorință ar fi să-i arunce afară pe englezi, cu un șut zdravăn în fund. După cum se știe, acolo unde înflorește dragostea nu e loc pentru un al treilea. Însă noi, britanicii, am crezut întotdeauna atât în minuni, cât și în antecedente. Iar Țara Sfântă e obișnuită cu minuni, și ideea trinității nu-i e cu totul străină Ierusalimului, astfel încât noi vom continua să plutim deasupra Palestinei în postura Duhului Sfânt, poziție pentru care nimeni în afara noastră n-ar putea fi mai potrivit. Un

păhărel în onoarea Coroanei. Un păhărel în onoarea eroului de la Malta. Și încă un păhărel în onoarea lui sir Alan și a mai mult decât fermecătoarei sale soții. Și ultimul păhărel, obligatoriu, plin ochi, vă rog, în onoarea primăverii și a iubirii între locuitorii Țării Sfinte: musulmani, creștini, evrei și socialiști.

Dintre copacii pădurii, care erau împodobiți cu lampioane colorate, apărură trei câte trei, cu accesoriile uniformelor strălucind, instrumentiștii orchestrei poliției și ai armatei. Tobele și instrumentele de suflat făcură muntele să se cutremure. Din spatele palatului porniră focurile de artificii, care luminară cerul orașului și al deșertului. Amiralul, ametit, îmbujorat, răcni cu voce tunătoare: Încoace, încoace, soldați bătrâni! Toți marinarii pe punte! Din toate tunurile – FOC!

Cum mai înflorau rochiile colorate în lumina felinarelor și a focurilor de artificii. Cum pătrundea muzica în spiritul nopții. Cu câtă bucurie, cu câtă frenezie se învârteau cuplurile, cu o energie care semăna cu furia. Doamnele se mișcau mlădioase ca trestiile, în timp ce domnii le șopteau la ureche cuvinte de dragoste. Toți servitorii sudanezi, chipuri de abanos în tunici albe, se retraseră uluiți.

Tata gândi: Așa arătau probabil și ultimele zile ale Romei antice. Poate că o umbră ușoară îi acoperise privirea albastră în spatele ochelarilor rotunzi când îi trecu prin minte gândul acesta.

Domnul Tzipkin, regele livezilor de citrice, o răpi imediat pe mama. După aceea fu văzută, blondă și radiind de fericire, în brațele consulului suedez. Apoi fu zărită mâna ei fină, atingând-neatingând umărul unui uriaș oacheș, cu mustață latină. Aproape fără s-o lase să respire, o culese un colonel îndesat, fără un ochi, cu o figură de pirat rău, care își descoperi în fața ei dinții galbeni, de fiară.

Tata întoarse privirea. Decise să lege deocamdată o discuție politicoasă și superficială cu madame el-Bishari, vecina de masă. Îi vorbi probabil despre bovinele din sate, pe care le îngrijea, și poate că îi împărtăși cu patos teoria lui despre foloasele laptelui de capră.

Înaltul Comisar în persoană trecu printre oaspeți, adâncit în gânduri, se opri pentru o clipă la masa lui madame el-Bishari și a doctorului Kipnis, culese absent un biscuit sărat, îl privi atent și preferă să-l pună înapoi pe tavă. Surâse vag spre madame Josette sau spre tata, sau poate surâse, peste umerii celor doi, luminilor Ierusalimului îndepărtat, apoi li se adresă pe neașteptate:

— Da. Deci voi nu dansați. De ce? Precis coaceți în taină o intrigă mică, dar uite că, în numele Coroanei, v-am prins asupra faptului. Bineînțeles că am glumit, domniile voastre. Bună seara.

Apoi se întoarse și o porni, slab și drept, spre alte mese.

Tata spuse în engleză, cu un puternic accent german:

— Cunosc o persoană care din punct de vedere fizic seamănă leit cu sir Alan, dar care îl urăște amarnic.

Madame Josette răspunse imediat cu seriozitate, parcă într-un fel de fervoare religioasă, într-o germană curgătoare:

— Oricum totul e pierdut.

Tata spuse:

— Doamnă, asupra acestui punct nu pot fi de acord cu dumneavoastră.

Madame Josette îi zâmbi răbdătoare.

— Am să încerc să mă explic printr-o mică metaforă. Iată, voi spre exemplu. Voi ați pornit deja de patruzeci de ani din Europa spre Palestina, și mergeți, și mergeți, dar nu veți ajunge niciodată. În același timp, mergem și noi din deșert spre Europa, dar nu vom ajunge acolo niciodată. Și nu există nici o șansă de a ne întâlni undeva, la mijlocul drumului. Dumneata, domnule, ești desigur social-democrat, nu?

Tata răspunse uimit:

— Dar iată că ne-am întâlnit acum, chiar în clipa aceasta.

Nu primi nici un răspuns.

Directoarea Colegiului Național de Fete își adună încet lucrurile de pe masă, batista de mătase, țigările Virginia, evantaiul pe care era pictată catedrala Notre-Dame, murmură o scuză în franceză, pe care tata n-o înțelese, o strălfulgerare șireată, feminină i se aprinse și i se stinse în ochi, apoi se ridică și se îndepărtă încet de masă. O femeie elegantă dar destul de banală, ale cărei șolduri începuseră să se îngroașe, într-o rochie lungă, gen Marlene Dietrich. Apoi dispăru.

O urmări cu privirea până când se pierdu printre invitați. În clipa aceea își descoperi soția plutind mult deasupra ierbii, cu gura întredeschisă într-o exclamație neauzită de plăcere, apoi aterizând ușor între mâinile mari ale amiralului, eroul de la Malta. Era despletită și excitată, buzele îi erau întredeschise, rochia albastră îi era ridicată până deasupra genunchilor.

Amiralul Sutherland râse răgușit și se înclină cu exagerare în fața ei. Îi ridică mâna, o apropie de buze și îi sărută palma, suflă în ea și o mângâie.

Ea îl răsplăti cu o atingere ușoară pe obraz. În clipa aceea muzica porni iar și cei doi dansară din nou, lipiți unul de celălalt, capul ei pe umărul bărbatului, în timp ce brațul lui drept îi înlănțuia talia.

Focurile de artificii încetaseră. Orchestra își termina încet programul. O parte din oaspeți porniseră deja la drum, dar ea continua să se învârtă în brațele eroului de la Malta, pe ringul de dans de pe iarbă, înspre pădurice, până când întunericul și copacii îi ascunseră vederii tatei.

Între timp, Înaltul Comisar se retrase în apartamentele sale. Guvernatorul Ierusalimului plecase și el spre hotelul King David, într-un convoi de mașini blindate și jeepuri dotate cu mitraliere. Ultimii oaspeți își luară rămas-bun și se îndreptau spre mașinile lor. Căpitanul Chichester-Browne și servitorii sudanezi părăsiră grădina și dispărură în interiorul palatului.

Întunericul învăluise Muntele Sfatului Rău. Lampioanele din hârtie se stinseră unul câte unul. Numai reflectoarele mai zgâriau cu razele lor potecile și tufele care dispăreau și se pierdeau în întunericul dens. Un frig uscat urca dinspre deșertul Iudeii, care ajungea până la marginea de est a palatului. Mirosul pinilor se risipi. Gărzile palatului începură să patruleze prin grădină, înarmate, pentru a-l feri de un atac al fanaticilor.

Tata stătea singur lângă arteziana părăsită, care continua să-și arunce șuvițele de apă și razele de lumină. Descoperi un peștișor auriu în bazinul mic de marmură. Îi era frig și se simțea mort de oboseală. Mama și sora lui au fost deja ucise undeva în Silezia. Ferma de bovine pe care a visat s-o înființeze în munții Galileii nu va exista niciodată. Nici cercetările nu vor mai fi făcute, nici poemul nu va mai fi scris. Pe Hillel va fi nevoit să-l trimită la un internat, într-un kibbutz. Mă va urî toată viața pentru asta. Doctorul Ruppin a murit. Buber și Agnon vor muri și ei. Dacă statul evreu se va naște cândva, nu voi fi eu cel care îi va conduce departamentul serviciilor veterinare. Ce bine ar fi să apară chiar în clipa asta luptătorii din ilegalitate și să arunce totul în aer. Nu, ăsta a fost un gând urât. Iar eu...

În costumul său împrumutat, cu triunghiul alb al batistei care se vedea din buzunarul de la piept, cu cravata străină și ochelarii caraghioși, Hans Kipnis semăna cu un curtezan stângaci, dintr-un film de comedie.

Închise ochii. Își aminti dintr-odată de ornitologul bavarez rătăcitor, cu care străbătuse în urmă cu cincisprezece ani drumuri virgine, spre izvoarele îndepărtate ale Iordanului, la capătul țării. Își aminti de

răcoarea apei și de zăpada albă de pe vârful muntelui Hermon. Când își reveni și deschise ochii o văzu pe lady Bromley. Îi apăru în față ca o fantomă, ieșind dintre tufele dese de oleandru. Era foarte bătrână, alintată, malițioasă și patetică, purtând un șal negru pe umeri, încântată să spună cu o bucurie răutăcioasă:

— Ce ai pierdut aici, în noaptea asta, domnul meu, n-ai să mai găsești niciodată. Dacă vrei, îmi poți lăsa un mesaj pentru grădinarul-șef. Dar nici el n-o să te mântuie, pentru că nu e decât un grec amărât, bețiv și poponar. Du-te acasă, dragă doctore, balul s-a terminat. Cât de mult seamănă viața din zilele noastre cu un bal mizerabil: un pic de lumină, un pic de muzică, puțin dans, apoi întuneric. Privește. Luminile au fost deja stinse, resturile de mâncare au fost deja aruncate câinilor. Du-te acasă, dragul meu doctor. Sau poate ar trebui să-l trezesc pe bietul locotenent Grady și să-i poruncesc să te conducă acasă?

Tata spuse:

— Îmi aștept soția.

Lady Bromley chicoti răutăcios și tare:

— Nici unul dintre răposații mei soți, patru la număr, dar absolut nici unul dintre ei, n-ar fi folosit asemenea cuvinte fanteziste, poate doar în vreo comedie vulgară.

— V-aș fi recunoscător, doamna mea, dacă m-ați putea îndruma spre cineva care să-mi ofere o mână de ajutor. Soția mea a dansat toată seara și poate că a băut un pic prea mult. Fără îndoială că se află încă aici, prin împrejurimi, poate că a adormit pe undeva.

Ochii doamnei Bromley străluciră și vocea ei hârâi cu răutate:

— Dumneata ești doctorul acela care și-a băgat degetele în corsetul meu în urmă cu zece zile. Cât de drăguț și de putred. Vino încoace și am să-ți dau un pupic dulce pe buze. Vino. Nu te teme de mine.

Tata încercă din nou, cu ultimele puteri:

— Vă rog, doamna mea, ajutați-mă. Nu mă pot întoarce acasă fără ea.

— Asta a fost bună, hohoti lady Bromley, ascultați, ascultați. Nu poate pleca acasă fără nevastă-sa. Are nevoie de nevastă-sa lângă el în fiecare noapte. Iată, domnilor și doamnelor, aceștia sunt evreii. Poporul cărții. Poporul spiritului. Ha! Cât?

— Cât ce, dacă nu vă supărați? întrebă tata uluit.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Cât trebuie să-ți plătească Kenneth, bețivul ăsta nenorocit, ca să te potolești și să taci? Ha! Probabil că n-ai să-ți

crezi urechilor, dar golanul ăsta, în prostia lui, a vândut deja în anul care a trecut de la sfârșitul războiului două moșii, trei păduri și un manuscris original al lui Dickens, și toate astea pentru a astupa cu bani gheață gura tuturor nenorociților de soți. Ce viață. Cât de drăguț și de putred. Și când te gândești că săracul taică-său a fost ofițerul comandant al curții bătrânei regine Victoria!

— Nu înțeleg, spuse tata.

Lady Bromley râse răgușit, ascuțit ca scârțâitul unui ferăstrău ruginit.

— Noapte bună, doctorul meu dulce. Îți sunt sincer recunoscătoare pentru devotamentul de care ai dat dovadă. Degete evreiești în corsetul meu. Asta-i bună! Ce nopți fermecătoare sunt primăvara aici, în Palestina! Apropo, dragul nostru Alan păcătuia și el în dreapta și-n stânga cu nevestele altora când era cadet. Dar lipitoarea asta de Trish i-a uscat de mult și seva, și dracii din oase. Biata Trish. Bietul Alan. Biata Palestina. Bietul doctor. Noapte bună, Othello drag și amărât. Noapte bună și mie. Chiar, cine o fi fost tâmpitul care a îndrăznit să numească gaura asta împuțită Ierusalim[37]? Asta e o parodie grosolană, nu Ierusalim. *Au revoir*, domnule.

La ora trei dimineața, tata ieși din grădina palatului și o porni pe jos spre colonia germană. Lângă gară, doi studenți religioși palizi îl luară cu mașina societății de pompe funebre. Spuneau că se întorceau de la o nuntă mare din cartierul Mekor Hayim la munca lor obișnuită, în cartierul Sanhedria. Hans Kipnis ajunse acasă pe la ora patru, înainte de răsăritul soarelui. Exact la aceeași oră, amiralul și iubita sa, împreună cu șoferul și ofițerul care îi servea drept gardă de corp, trecură cu farurile aprinse prin Ierihonul adormit, escortați de un jeep înarmat, care alerga înaintea lor, și se îndreptară spre hotelul Kalia, de pe malul Mării Moarte. După o zi sau două, Rolls Royce-ul negru-argintiu porni spre est, pătrunse în adâncul deșertului, trecu munți și văi și continuă să meargă mai departe, spre Bagdad, Bombay și Calcutta. Tot drumul mama declamă cu patimă și cu voce minunată poeme de Mickiewicz în poloneză. Amiralul, chinuit de un acces de sughiț și vesel ca un câine ciobănesc mare și binevoitor, îi desfăcu rochia albastră și își vârî sub ea o mână mare și roșcată. Ea nu simți nimic și nu-și întrerupse nici măcar o clipă cântecul de gazelă. Iar când amiralul își retrase degetele dintre genunchii ei, i se adresă și îi spuse că bravii cavaleri uciși nu mor niciodată, ci doar devin transparenți și viguroși ca lacrimile.

13

A doua zi, Ierusalimul fu lovit de un val greu de căldură și de vânt fierbinte venit din deșert, care purta peste munți nori de praf. Cerul era cenușiu, deghizat parcă într-un costum grotesc de toamnă. Ierusalimul și-a închis obloanele, așteptând să treacă furtuna. Iar pe povârnișuri, bolovanii albi păreau că ard cu dușmănie.

Toți vecinii se adunară emoționați în curtea casei. Tata stătea obosit și zăpăcit, îmbrăcat în pantalonii lui scurți de culoare kaki și maiou, cu privirea ațintită spre coroana smochinului. Fără ochelarii rotunzi, chipul său arăta neverosimil de candid și de neajutorat.

Doamna Vishniak își lovi palmele una de alta și murmură în idiș: *Gott in Himmel*![38] Madame Iabrova și nepoata ei își încercară puterile atât cu vorbe aspre, cât și cu blândețe. Amenințară cu polițiștii englezi. Promiseră ciocolată cu marțipan. Amenințară cu alungarea definitivă în kibbutz.

Inginerul Brzezinski, roșu la față, respirând greu, sufocându-se din cauza aerului stătut, încerca în zadar să lege două scări una de alta. Iar Mitia, subchiriașul, se folosi de zăpăceala generală pentru a distruge neobservat toate răsadurile de flori, unul după altul, călcându-le în picioare, smulgând, rupând, aruncând tulpini și corole în spatele său, mușcându-și gulerul cămășii, strecurând în șoaptă, fără întrerupere, printre dinții cariați:

— Minciună și fățărnicie, minciună și fățărnicie, totul e minciună și fățărnicie.

Tata încercă apoi cu o ultimă implorare deznădăjduită:

— Coboară, Hillel. Te rog, te rog mult, coboară, fiule. Mama se va întoarce și totul va fi ca înainte. Crengile sunt foarte fragile. Te rog, fiul meu, ești atât de inteligent, coboară. Doar coboară acum, și totul va fi exact ca înainte.

Dar copilul nu voia să asculte. Ochii lui cercetau cerul cenușiu și murdar și continua să urce, tot mai sus, spre vârful coroanei, în timp ce degetele delicate ale frunzelor îl apărau din toate părțile de coaja aspră, cât mai sus, acolo unde crengile se transformau în rămurele și muguri, și mai departe, spre vibrația delicată, spre înălțimi subțiratice și fine, acolo sus, unde crengile devin melodia intensă care pătrunde până în inima

cerului. Au adormit mielul și iedul, dormi și tu. Vântul a tăcut și a adormit, Ierusalimul doarme. Nu vede nimic, nici oamenii îngrijorați din curte, nici pe tata, nici casa și nici munții, nici turnurile îndepărtate, nu vede căsuțele din piatră răspândite pe povârnișuri, nici soare și nici lună și nici stele. Ierusalimul doarme. Doar o lucire stinsă și cenușie. Cuprins de un val de plăcere și uimire, copilul își spuse: Nu e nimic acolo. Și ca un cocor care își deschide aripile, țâșni mai departe, mai sus, până ce ajunse la ultima frunză, la marginea cerului.

Atunci sosiră pompierii. Dar inginerul Brzezinski îi alungă răcnind:

— Cărați-vă! Aici nu e nici un incendiu! Capete seci! Tâmpiților! Mergeți la Taganrog! Mergeți la Kherson, degeneraților! Acolo arde! În Crimeea! La Sevastopol! Acolo e un incendiu nestăpânit! Marș de-aici! Și la Odessa! Marș de-aici cu toții!

Iar Mitia îmbrățișă cu atenție umerii tremurători ai tatei, îl trase încet-încet în casă și îi șopti cu tandrețe și cu imensă compasiune:

— Ierusalimul care își ucide profeții îi va arde și pe noii eleni în focul iadului!

Peste puțină vreme, veni și bătrânul profesor Iulius Wertheimer, împreună cu pisicile sale, să locuiască în casa micuță din Tel Arza. O comisie de anchetă internațională sosi la Ierusalim. Erau multe întrebări și multă speranță. Într-o seară, Mitia deschise pe neașteptate ușa camerei sale și își pofti prietenii să intre. Cei trei eruditi ședeau acolo ore în șir în fața unei hărți de război imense, beau ceai, mișcau cu hotărâre liniile viitoarelor granițe ale statului evreu care urma să ia ființă și însemnau cu săgeți campaniile de cucerire purtate în tot Orientul Mijlociu. Mitia începu să-i spună tatei pe numele mic: Hanan. Doar celebrul geograf Hans Walter Landauer îi privea cu un zâmbet ironic și sceptic din tabloul său.

Apoi englezii plecară. Înaltul Comisar, sir Alan Cunnigham, a fost văzut într-o fotografie apărută în ziarul *Davar*, drept și slab, în uniformă de gală, salutând ultimul steag britanic din portul Haifa.

La Ierusalim a fost format un guvern evreiesc. Șoseaua din Tel Arza a fost pavată, iar suburbia deveni un cartier al Ierusalimului. Puieții crescură. Pomii fructiferi și copacii îmbătrâniră. Plantele cățărătoare crescură și se se întinseră până pe acoperișul casei și pe gardul din jur. O mulțime de flori țesură o pătură albastră în grădină. Madame Iabrova a fost ucisă de o ghiulea rătăcită în cartierul Tel Arza, lansată dintr-o baterie de tunuri a legiunii iordaniene, care fusese instalată lângă Nabi

Samuel. Nepoata ei, Beniamina Even-Hen, se simți dezamăgită de noul stat evreiesc și plecă la bordul vaporului *Moledet* spre America, la sora sa din New York. Acolo o călcă o locomotivă, sau poate că se aruncase singură sub roțile ei. Profesorul Buber muri și el la o vârstă foarte înaintată. După câțiva ani, tata și Mitia primiră posturi de asistenți la Universitatea Ebraică, fiecare în specialitatea sa. În fiecare dimineață își pregăteau sandviciuri, ouă tari și ceai în termos, și plecau împreună, cu autobuzul, spre clădirile Ratisbone și Terra Sancta, în care fuseseră instalate unele departamente ale universității, până când va putea fi deschis din nou drumul spre Muntele Scopus. Iar bătrânul erudit Iulius Wertheimer ieși în sfârșit la pensie și se dedică cu tot sufletul întreținerii gospodăriei. Casa sclipea de curățenie. Bătrânul profesor descoperi până și tainele călcatului perfect. O dată pe lună, Hanan și Mitia se duceau să viziteze copilul la școala din kibbutz. Era înalt și bronzat. Îi duceau gumă de mestecat și ciocolată din Ierusalim. Pe munții care înconjoară Ierusalimul, dușmanul a construit cazemate din beton, buncăre, baterii de tunuri.

Și așteaptă.

1974

Domnul Levi

1

A fost odată, de mult, de mult, în Ierusalim, un poet bătrân pe nume Nehamkin. Venise din Vilna și se stabilise într-o casă joasă din piatră, cu acoperiș din olane, într-o fundătură pe lângă strada Tzfania. Acolo își scria poeziile, și tot acolo se odihnea vara în curte, într-un șezlong, numărând orele și zilele.

Cartierul fusese construit într-o pădurice, pe panta unui deal de pe care se vedeau munții Ierusalimului. Fiecare pală de vânt provoca o înfiorare. Smochinii și duzii, granatele și vița-de-vie foșneau și șopteau mereu, rugându-ne parcă să păstrăm liniștea. Poetul Nehamkin era deja puțin surd, dar se străduia să prindă foșnetul copacilor și să-l transmită poemelor sale, interpretându-l într-un fel propriu: murmurul frunzișului în adierea vântului, aromele pomilor în floare, mirosul scaieților uscați în toiul verii, toate i se păreau prevestirea unui eveniment care urma să vină. Poeziile lui erau pline de premoniții.

Printre copacii din livadă se înțeau, una după alta, case mici din piatră, cu terase ale căror balustrade din fier ruginiseră, garduri scunde și porți în care erau incrustată steaua lui David sau cuvântul Sion. Cu timpul, localnicii începură să neglijeze pomii fructiferi. Încetul cu încetul, pini umbroși copleșiră pomii fructiferi și vița-de-vie. Ici-colo mai apărea câte o inflorescență la granate, pe care copiii o jumuleau încă înainte de a da rod. Au mai fost unele încercări de a planta răsaduri de oleandru, violete sau geranium. Dar erau repede uitate, călcate în picioare, lăsate să se umple de scaieți și cioburi, și, dacă nu mureau de sete, se sălbăticeau asemenea plantelor din jur. Prin curți s-au construit tot soiul de magazii, un fel de barăci dărăpănate, în care nou-veniții își depozitau obiectele pe care le aduseseră cu ei din Rusia și Polonia. Unii au luat câteva cutii de măsline vechi din tablă, le-au fixat de acoperiș, le-au numit cuiburi de porumbei și au așteptat ca păsările să vină. Între timp, prin coroanele

copacilor s-au oploșit numai ciori și rândunele. Pe undeva prin împrejurimi se ascundea și un cuc îndărătnic.

Oamenii tindeau să se retragă din Ierusalim spre locuri mai liniștite. Unii erau tentați de cartierele Beit Kerem, Talpiot, Rehavia. Aproape toți erau convinși că vremurile grele vor trece, că statul evreiesc va lua naștere în curând și că totul se va schimba în bine: ei depășiseră deja limita suferinței. Între timp s-au născut primii copii, care au crescut în cartier și cărora era aproape imposibil să li se explice de ce și de unde au ajuns aici oamenii aceia și ce așteptau acum cu toții.

Poetul Nehamkin locuia împreună cu unicul său fiu, Efraim, care era electrician și ideolog. La fel ca majoritatea copiilor din cartier, și eu eram convins că Efraim joacă un rol tainic și teribil în cadrul grupărilor evreiești ilegale. Era un tânăr scund, brunet, cu părul creț și sălbatic, un tehnician îmbrăcat veșnic într-o salopetă albastră, care nu reușea nici măcar o clipă să-și țină pe loc mâinile mari. Repara fiare de călcat și aparate de radio, dar construia și diferite aparate de transmisie. Uneori dispărea pentru câteva zile, după care se întorcea bronzat și deprimat, cu o expresie de scârbă și dezgust în jurul buzelor, de parcă în timpul peregrinărilor i s-ar fi dezvăluit imagini care îl aduseseră la disperare. Pe mine și pe Efraim ne lega un secret. La sfârșitul iernii am fost numit adjunctul său. Unul dintre adjuncții săi.

De fapt, Efraim nu găsi de cuviință să-mi dezvăluie descoperirile tainice pe care le făcea în timpul dispariților sale.

În ciuda expresiei de dezgust, în ciuda frunții înguste și a mâinilor lui grosolane, erau destule fete care veneau la el, și printre ele chiar o studentă de la universitatea de pe Muntele Scopus.

Uneori, câte una rămânea cu Efraim până dimineața. Musafirele acestea mi se păreau inutile: nici una dintre ele nu era frumoasă sau veselă. Le uram, pentru că îl strigau pe Efraim cu un nume urât, Froike[39], și pentru că mă temeam că din prea multă dragoste, sau dorință, le-ar putea dezvălui noaptea secrete care ne aparțineau numai nouă, lui și mie, adică. Văzusem deja în filme cum eroii își pierdeau capul din dragoste, și după aceea nu mai exista cale de întoarcere.

Odată am construit o capcană, împreună cu doi băieți din vecini, frații Grill. Am legat de o creangă a dudului o cutie din tablă ruginită, plină cu apă amestecată cu noroi. De la cutie am tras o sfoară de-a latul străduței. Ne-am ascuns în copac. Studenta de pe Muntele Scopus a trecut prin fața

noastră, a evitat sfoara cu atenție, a privit în sus și ne-a admonestat cu tristețe:

— Ar trebui să vă fie rușine.

Frații Grill au pufnit în râs. Eu am râs cu ei. Apoi am băgat cioburi de sticlă în cutiile poștale.

Dar mai târziu, brusc, a început să-mi fie rușine, și senzația asta m-a ținut toată dimineața, iar pe la amiază m-am dus la atelierul lui Efraim și i-am povestit totul. Nu i-am pomenit nimic despre băieții Grill. Am luat toată vina asupra mea. Efraim a închis ușa, a încuiat-o, și mi-a ordonat să numesc capcana un joc pueril și tâmpit, după care m-a iertat. Apoi m-a învățat cum să umplu cu gaz lampant cutii mici din tablă și cum să le montez un fitil, ca să poată fi acționate de la distanță, pentru ca atunci când va avea loc lupta finală, să pot lua și eu parte la ea și să nu mă duc ca un miel la tăiere, așa cum s-a întâmplat cu copiii evrei din Europa.

După aceea Efraim se întoarse spre fata uscată și prăfuită ce ședea pe patul lui și îi cosea un nasture, și care mie mi se părea că n-are buze deloc:

— Uriel știe despre ce e vorba, spuse Efraim. E un copil serios. În general, în cartierul acesta există un material uman de foarte bună calitate. Ea e Ruhama. Și nu e ceea ce crezi tu.

Ruhama își îndreptă ochelarii cu două degete, ținând încă acul în mână. Tăcea. Nici eu nu am spus nimic. În sinea mea eram convins că Ruhama asta va fi cea care ne va denunța pe toți poliției britanice. Mi se părea chiar ciudat faptul că Efraim poate fi atât de nesăbuit încât să-i permită să se învârtă prin atelier, să stea pe patul lui, ba uneori chiar să rămână la el până dimineața. Dragostea, mă gândeam, poate fără îndoială să aștepte până după victorie. Nici măcar nu era frumoasă. Și nu-mi adresa nici un cuvânt.

Bătrânul poet făcea tot ce-i stătea în puteri să oprească fetele care se îndreptau spre atelier. Uneori le pândea la poartă. Dar curtea avea două porți, iar gardul era rupt în câteva locuri, și oricum camera lui Efraim mai avea o intrare, prin spatele curții bolovănoase, accesul făcându-se prin trei trepte devenite alunecoase din cauza acelor de pin moarte, căzute pe ele.

Uneori, poetul își ieșea din fire, oprea câte o fată și îi zâmbea cu o politețe desuetă:

— Iertați-mă, doamna mea comite o eroare, dacă îmi va permite, am s-o informez că aici nu e nici cârciumă, nici peșteră de hoți. Casa aceasta e o

locuință particulară. Iar tânărul oricum nu e acasă – a pornit-o din nou în călătoriile sale și nu ne-a lăsat nici un fel de instrucțiuni – cine sunt eu, să știu când va decide să revină?

De la începutul vacanței de vară, am pus la cale, împreună cu domnul Nehamkin, un complot contra acelor vizite feminine pasagere: el pândea la poarta din față, iar eu organizam ambuscada în curtea din spate.

Când nu era plecat în călătoriile sale, lui Efraim îi plăcea să doarmă după-amiaza, până pe înserat. Dormea pe o saltea în atelier, scăldat în sudoare, răsucindu-se și mormăind în somn. Alunga ceva cu pumnii. Se întorcea brusc pe partea cealaltă strigând. Intram în cameră pe furiș, să aud dacă va vorbi în somn, dacă nu-i va scăpa cumva vreun secret printre buze și să mă asigur că nici o ureche străină nu-l va auzi. După care ieșeam, tot tiptil, mă întorceam și îmi reluam locul în punctul de observație.

Dacă apărea vreo fată care intenționa să-l deranjeze pe Efraim, atât domnul Nehamkin, cât și eu o întâmpinam cu curaj lângă poartă. La întrebarea mieroasă „Unde-i Froike?“, răspundeam invariabil:

— Eu sunt adjunctul lui. Nu e acasă, spuneam cu chipul împietrit.

Domnul Nehamkin adăuga, clarificând relaxat situația:

— Niciodată, dar absolut niciodată nu se poate ști în ce loc se află băiatul în timpul călătoriilor sale. Poate că va reveni mâine, poimâine, sau poate, cine știe, într-o altă zi.

Câteodată, fetele ne rugau să-i transmitem bilețele sau salutări. Noi refuzam:

— Nu e nevoie. N-are rost. Oricum, în asemenea vremuri, cine are curajul să primească scrisori de la oameni străini?

Tânăra în cauză protesta sau se scuza. Promitea să mai încerce și să revină cu altă ocazie. Folosea, ezitând, cuvintele „neînțelegere“ și „neplăcere“. După care își vedea de drum.

În clipa aceea, domnul Nehamkin începea să justifice ceea ce tocmai făcuserăm, căutând cele mai potrivite cuvinte:

— Noi nu i-am ascuns tinerei doamne adevărul și nici n-am înșelat-o cu nimic. Nu e oare somnul o călătorie minunată spre zări îndepărtate? Iar despre scrisori de dragoste și bilețele, a fost deja poruncit clar ca omul să nu devină mesagerul păcatului.

Apoi adăuga câteva premoniții, un fel de prorocire discretă, bazată pe înfățișarea fizică a fetei care se îndrepta spre capătul aleii:

— N-am nici o îndoială că își va găsi foarte curând alt prieten, poate chiar doi, după pofta inimii, în timp ce noi nu avem decât un singur Efraim. Din acest motiv vom continua să stăm aici de pază, ca un zid, ca un singur suflet, amărâtul poet Nehamkin și extraordinarul copil Uriel. Nu vom permite străinilor să ne doboare. Nehamkin, poetul, și Uriel, băiatul, vor continua să rămână împreună la poartă. Iar acum întoarce-te în pace la năzdrăvăniile tale, iar eu, la drumul meu cel anevoios. Fiecare cu soarta lui. Să ne fie dat să vedem binele Ierusalimului!

2

Domnul Nehamkin era rotunjor, șters, pufos ca un ursuleț din pluș. Mergea târându-și picioarele și se ajuta întotdeauna de un baston sculptat. I se părea că propriul trup i-a devenit o povară dezgustătoare, pe care era nevoit s-o care din loc în loc, împotriva dorinței sale, o adunătură de organe care își pierdeau încet capacitatea normală de funcționare și se destrămau. În cărțile sfinte, poetul găsise două-trei aluzii la faptul că în deșerul Iudeea, la poalele Ierusalimului, s-ar ascunde o mare verde, pe care nici un ochi n-a văzut-o, nu Marea Moartă, nu o mare, de fapt, ci ochiuri de apă, șuvoaie de apă, acesta fiind locul pe care nici esenienii, nici visătorii, nici legiunile romane nu l-au putut descoperi, locul spre care voia să coboare într-o bună zi, deoarece acolo dorea să-și lepede povara, pentru a porni liber și ușor pe singurul său drum.

Spunea așa:

— Ce rău îmi pare pentru voi. Mă doare atât de tare, încât îmi vine să plâng. Aveți ochi și nu vedeți.

Sau:

— Gurile voastre vorbesc, dar urechile nu aud. Sentința a fost deja dată. Timpul a trecut deja. Sabia se ridică, dar ei o țin tot pe a lor: mănâncă și beau. În aparență sunt făuriți fără de frică, dar în realitate sunt loviți de orbire. Mi se rupe inima de atâta milă și durere.

Uneori părea că profețiile domnului Nehamkin stau să se împlinească. Odată, în ușa băcăniei, se aplecă și îmi șopti că regele Israelului se va ridica în curând din ascunzătoarea sa, care se află în creierii muntelui, îl va ucide pe Înaltul Comisar și va prelua puterea în Ierusalim. Cu altă ocazie, visele i-au dezvăluit că Hitler n-a murit, că a scăpat cu viață și se ascunde undeva printre beduini, în corturile

întunecoase ale kedarilor[40]. Iar în vacanța mare, la numai câteva zile după data de nouă a lunii av[41], m-a chemat dintre tufele de oleandru uscat din grădină și mi-a spus să ud florile și plantele din ghivece, pentru că vestitorul stă să pășească prin poarta Ierusalimului. A doua zi, la ora cinci dimineața, cartierul s-a trezit în zgomot de țipete și vaiete. Am sărit imediat în pantaloni și am fugit desculț afară, să văd ce se întâmpla. Cei trei frați Grill, Boaz, Yoav și Avner, stăteau în mijlocul străzii și băteau cu putere într-un butoi cu smoală uscată. Femeile ieșiseră din case cu capoatele desfăcute. Cineva țipă întrebând ceva, ceilalți răspunseră cu alte țipete. Toți câinii lătrau de parcă turbaseră. Venerabilul rabin Zisha Lufban ieși în grabă din sinagoga Rămășița Împrăștierii, înconjurat de credincioși și de elevii săi, și strigă cu voce puternică, de mai multe ori:

— Ieși, necuratule! Ieși în numele Domnului!

Dar de pretutindeni se iveau doar vecini speriați, mulți dintre ei în pijamale. Helena Grill alerga de la unul la altul și implora milă, măcar pentru sufletele copiilor. Iar eu l-am zărit pe domnul Nehamkin stând singur, blajin și îngândurat lângă poarta curții sale. Era îmbrăcat într-un costum bleumarin, cu cravată poloneză, în timp ce pe față i se întindea un zâmbet politicos și iertător. În buzunarul sacoului avea înfiptă o floare roșie din hârtie, iar în mână ținea bastonul sculptat.

Mama a preferat să rămână în casă. L-a trimis pe tata s-o trezească imediat pe doamna Vishniak. Mama se temea mereu că cineva ar putea să leșine sau că se va întâmpla ceva rău. N-a avut loc nici un accident. Am văzut o procesiune multicoloră care înainta către noi venind dinspre est, din direcția cartierului buharilor[42]. În fruntea alaiului, un bătrân mic de statură, nu prea curat, călărea pe spatele unui măgar, la fel de pipernicit și el. Bătrânul era desigur bolnav, sau poate doar obosit, pentru că doi hamali kurzi îl sprijineau mergând de o parte și de cealaltă a măgarului. Hamalii kurzi erau slabi, cu obraji acoperiți de o barbă neagră și țepoasă și saci legați cu sfoară groasă de mijloc.

În urma bătrânului se înghesuia tot cartierul buharilor, bărbați, femei și copii, așa cum am învățat la școală despre exodul din Egipt. Unii băteau într-o cutie de tablă, alții cântau imnuri guturale, o parte mormăiau versete din Biblie sau incantații. Mi se rupea inima de mila bietului măgar, care părea îngrozitor de slab și de pierdut. Fără îndoială că nu era sănătos. Și nici alb nu era. L-am căutat pe Efraim cu privirea, dar nu-l vedeam nicăieri. Bătrânul său tată îmi zâmbi, îmi atinse ușor părul și

spuse calm:

— Fericiți cei ce cred.

Între timp, procesiunea cotise din strada Tzfania spre strada Amos, iar de acolo continuă de-a lungul zidului garnizoanei Schneller și se opri în dreptul porții, în fața turnului ceasului. Toți copiii din cartier, și eu împreună cu ei, am alergat pe lângă coloană până la poarta Schneller. Acolo ne-am oprit, pentru că santinelele englezilor și-au încărcat armele și le-au ridicat pe sacii de nisip, cu țevile îndreptate spre mulțime.

Turnul Schneller era împodobit cu o inscripție indescifrabilă, cu litere străine, încolăcite. Ceasul nu mai funcționa de foarte mulți ani. De fapt, bătea regulat la fiecare jumătate de oră, ziua și noaptea, însă arătătoarele erau moarte. Întotdeauna, indiferent de situație, ceasul acela arăta exact ora trei și trei minute. Printre oameni începu să circule un zvon: Iată, străinul care a sosit la miezul nopții dindărătul munților întunecați va face o minune și va da timpul înapoi. Îl va sili pe regele David să țâșnească împreună cu toți călăreții săi din înălțimea turnului. Trupele celor zece triburi pierdute vor porni împreună din munți spre oraș. Bătrânele femei din Buhara începură să-și lovească piepturile cu pumnii lor uscați. Un infirm strigă: Aceasta e ziua în care a făcut Dumnezeul meu..., dar apoi se răzgândi și tăcu. Iar eu, împreună cu Boaz, Yoav și Avner, și cu toți copiii din cartier, țipam cu bucurie și furie:

— Stat e-vreu, i-mi-gra-ți-e li-be-ră!

— Vai de ce-mi văd ochii, spuse rabinul Lufban, dar cine era dispus să-l asculte.

Englezii au așezat de-a latul străzii o mașină blindată. Din ea apăru un ofițer cu un difuzor în mână. Fără îndoială că le ordonase oamenilor să se împrăștie, dar ceva nu funcționase și nu se vedeau decât buzele sale mișcându-se. Mulțimea tăcu. Se lăsase o liniște profundă, ca atunci când învățam la școală despre tăcerea divină, încât am putut auzi ciripitul păsărelelor și cotcodăcitul găinilor din depărtare. Erau zorii zilei. Lumina era albăstrui-cenușie. Chiparosul și turnul de apă cel înalt de pe dealul Romema păreau că se depărtează de noi și se topesc în ceața alburie. În acel moment, bătrânul se îndreptă pe spatele măgarului său, trase o batistă murdară dintre faldurile caftanului, tuși și scuipă în ea. Oamenii tăceau. Împături și ascunse batista, îndreptă capul, își puse cu grijă pe nas o pereche de ochelari, întinse spre ceas un braț tremurător, mormăi câteva cuvinte pe care nu le-am putut auzi, dar am văzut cum transpiră,

se înroșește, se umflă, stând parcă să dea pe dinafară, și dintr-odată strigă:

— Să răsară soarele și fapta să se împlinească!

Chiar în clipa aceea răsări soarele, uriaș, auriu, aruncându-și strălucirea asupra munților, înspre răsărit, luminând ceața și turnul Augusta Victoria, învăluind Muntele Măslinilor într-o aură de lumină, scânteind fantastic peste pante și păduri, făcând să lucească în vâlvătaie cazanele de apă caldă de pe acoperișurile cartierelor Gheula, Ahva, Kerem Avraham și Mekor Baruh. Voiam să fug, deoarece aveam senzația că tot Ierusalimul e în flăcări.

Cu toții, credincioși sau numai curioși, domnul Nehamkin, rabinul Lufban, toți văzuseră răsăritul soarelui și cu toții întoarseră privirea spre turnul ceasului. Până și ofițerul britanic de pe mașina blindată privi în jur.

Dar limbile ceasului nu se mișcară: trei și trei minute.

Din depărtare, din direcția coloniei germane, se auzi șuieratul trenului. Cineva aprinse o țigară. Oamenii șușoteau. O femeie începu să râdă sau să bocească. Atunci bătrânul oftă, alunecă de pe măgarul cenușiu tremurând, se lăsă sprijinit de paznicii kurzi și spuse cu tristețe:

— S-o lăsăm pe altă dată.

Imediat, venerabilul rabinul Zisha Lufban începu să-și mustruluiască furios discipolii în idiș, îndemnându-i să-i gonească chiar acum, în clipa asta, pe batjocoritori și pe închinătorii la idoli înapoi în găurile murdare din care au ieșit la lumină și să pună capăt blasfemiei. Ofițerul englez reuși, în sfârșit, să-și pună difuzorul în funcțiune. Le acordă oamenilor cinci minute să se disperseze în liniște.

M-am apropiat de domnul Nehamkin.

— Domnule Nehamkin, spune-mi, te rog, ce o să se întâmple acum?

El ridică mâna de pe bastonul sculptat, îmi mângâie cu milă fruntea, îmi ridică de pe ochi o șuviță de păr, mâna sa era rece și urâtă, dar vocea îi era caldă ca o dezmierdare:

— Noi, Uriel, avem răbdare. Vom continua să așteptăm.

După câteva momente, poliția britanică a țâșnit dinspre cartierul Romema și a început să împrăștie oamenii. Dar polițiștilor le era imposibil să desfacă ceea ce se făcuse deja: ca în urma unui complot pus la cale din timp, la adăpostul agitației și al mulțimii, Efraim și prietenii săi acoperiseră zidurile, obloanele, stâlpii de telegraf și vitrinele cu manifeste

care îndemnau la revoltă. Acestea conțineau lozinci înflăcărate. În unele se spunea că zilele regimului nazist-britanic sunt numărate, că mișcarea subterană evreiască a pronunțat deja sentința de condamnare la moarte a Înaltului Comisar și că aceasta va fi executată foarte curând, că Iudeea care a căzut în sânge și flăcări se va ridica din nou, tot prin sânge și flăcări.

După care ultrareligioșii s-au întors la sinagogă, buharii s-au răspândit pe ulicioare, prăvăliile s-au deschis, munții au prins încetul cu încetul culoarea focului, iar în Ierusalim a început o zi de vară nouă și grea.

3

La întorcerea din călătoriile sale, Efraim venea uneori pe la noi pe acasă, spre seară, mă supunea unui test scurt despre frecvențele radio, juca o partidă de șah cu tata și o privea pe mama de la distanță.

Când tata și Efraim jucau șah, mama cânta la pian. Ședea cu fața îndreptată spre munți și cu spatele spre odaie. Efraim n-o privea cu dorință, ca eroii din filme, ci avea întipărită pe chip o expresie de teamă. Îmi era și mie frică de tăcerile lor. În perioada aceea, în Ierusalim se auzeau împușcături aproape în fiecare seară. Tata mesteca permanent frunze de mentă: era veșnic îngrijorat de mirosul respirației sale. Efraim fuma atât de mult încât uneori îi lăcrimau ochii. Mama repeta la nesfârșit același *étude*[43], de parcă luase în sine decizia de a nu avansa nici un pas înainte de a primi un răspuns. Afară, vântul atingea ușor coroanele copacilor, implorând parcă liniștea. Liniște era oricum.

Pe pervazul ferestrei dinspre nord, care era foarte jos, ca o nișă în perete, îmi organizasem propriul câmp de luptă. Pioneze, dopuri, hârtii aurii și argintii, cutii de chibrituri și pachete goale de țigări, crucișătoare, soldați și tancuri. Improvizam bătălii între trupele naziste și legiunile lui Bar-Kochba[44] și ale mareșalului Budënny. Pe la jumătatea vacanței de vară, hașmoneii[45] mei cuceriseră deja Atena, spărseseră zidurile Romei, îi incendiaseră palatele și îi dărâmaseră turnurile, iar acum galopau mai departe, instituind blocada asupra Berlinului și Londrei. Până să apuce ploile de iarnă și zăpezile să strice toate drumurile, toți inamicii se predaseră deja necondiționat.

Efraim a fost cel care a stabilit strategia:

— Întotdeauna să ataci pe flancuri, îmi ordonă, întotdeauna din deșert,

din păduri, dinspre munți, întotdeauna din direcții neașteptate.

Ochii îi ardeau în timp ce vorbea, mâinile nu-și găseau locul. Adăugă în șoaptă:

— Numai să nu te încrezi în ei. Niciodată să n-ai încredere în ei. Cu toții sunt însetați de sângele nostru.

Tot a lui a fost ideea submarinelor de uscat, pe care le numiserăm „submarine cu raze X", și care se puteau mișca sub scoarța terestră, prin stratul de lavă vulcanică clocotitoare, și puteau nărui orașe întregi trăgând rachete de jos, de sub temeliile lor.

— Să se cutremure pământul, spunea Efraim. Orașele să se transforme în scrum, iar turnurile să se prăbușească în țărână. Atunci vom avea și noi parte de odihnă.

Cât de mult îmi plăcea să-l văd clocotind de furie și apoi învăluindu-se în tăcere.

Inima mi se umplea de compasiune pentru el când îmi promitea cutremure, prăbușirea turnurilor și odihna.

Îl imploram:

— Dar când se va întâmpla asta, Efraim?

La întrebarea aceasta îmi răspundea cu unul din zâmbetele lui reci și pragmatice. Tăcea. Sau mai rău, mă abandona și mă ironiza fără milă:

— Tu, Uri, continuă să te joci. Eu am de lucru. Fiecare amănunt trebuie pregătit cu grijă dinainte.

Noapte de noapte, Efraim făcea experimente cu frecvențe și raze cosmice radio, străduindu-se să izoleze raza morții. Când îl imploram să-mi explice și mie ce este raza morții, izbucnea de obicei într-un chicotit disperat:

— Raza soarelui. Raza pământului. Raza cercului. Iar tu învață odată să-ți ții gura și să aștepți ordine, ca un soldat, ori du-te și te joacă de-a hoții și vardiștii, sau cinci pietre, sau aruncă zaruri, sau înalță zmeie cu toți bebelușii. Du-te. Cară-te de aici. Ce te tot lipești de mine? Nu sunt dădaca ta. Pleacă odată!

Amărât și umilit, mă retrăgeam din atelier în curte, ca un feldmareșal demis, ale cărui medalii și grade au fost smulse cu dispreț. Mă așezam pe treptele mici din pietre crăpate. Ridicam o grămăjoară de ace de pin, cu care mă gâdilau sub genunchi. Încercam zadarnic să hipnotizez o pisică ametită de pe gard. Apoi o luam de la capăt.

Efraim și tatăl lui se ocupau împreună de micul atelier de depanări:

domnul Nehamkin primea și înregistra comenzile și plățile, schimba păreri și opinii cu clienții, trăgea concluzii, aducea dovezi și nota cheltuielile și câștigurile într-un caiet cu pătrățele, împodobit cu linii verticale roșii și albastre. Stătea în puterea lui să acorde pe ici, pe colo câte o reducere, sau chiar accepta să lucreze pe datorie.

Uneori Efraim ne permitea, tatălui său și mie, să înfășurăm fire de cupru galvanizat pe bobine din lemn. Odată, profitând de surzenia bătrânului, îmi spuse în șoaptă:

— Când el va muri, îi vei lua locul. Tu vei fi poetul și casierul.

Dar imediat se răzgândi:

— Adică nu. Noi vom muri înaintea lui, iar el va compune în cinstea noastră discursuri funebre rimate, va scrie că am trăit cu dragoste și loialitate și că nici măcar moartea nu a reușit să ne despartă. Ca de exemplu: *Fără îndoială că noaptea se vor ridica și își vor continua lupta în numele poporului lor. Războiul a fost greu și s-a vărsat mult sânge. Numai generațiile viitoare vor avea parte de odihnă.*

Când nu era plecat, Efraim ședea visător toată dimineața printre fiare de călcat, gramofoane stricate, aparate de radio antice. Uneori îl cuprindeau accese de furie, se arunca cu disperare asupra aparatelor, înarmat cu șurubelnița și cu cleștele, le demonta complet, combina piesele, reușind uneori să transforme o vechitură într-un aparat nou și sofisticat. Cuvântul lui favorit era „prospețime". În opinia sa, împrospăta aparatele preistorice, de care ceilalți se deziseseră deja. Dar când criza de furie trecea, se întorcea la starea de somnolență. Totul era acoperit de praful cenușiu al verii. Muștele ne bâzâiau la ureche, iar păianjenii le așteptau în plasele din colțurile atelierului. Căscatul lui Efraim semăna cu scâncetul unei vulpi, se întindea de zor, scuipa pe podea, după care, gândindu-se mai bine, repara fierul de călcat al domnei Vishniak de la farmacie. Apoi se cufunda din nou în reveriile lui matinale.

La prânz prăjea cartofi pentru noi toți, mânca împreună cu taică-său crenvurști cu muștar, își dezbrăca salopeta de față cu noi și se prăbușea îmbrăcat doar în lenjeria de corp pe salteaua transpirată din colțul atelierului, ca după o muncă de ocnaș. Dormea un somn agitat până la apusul soarelui, iar noi doi îl păzeam de fete.

Dar seara îl vedeam pe Efraim redevenind energic și tăcut, și atunci eram cu adevărat adjunctul său. Se cățăra pe burlan până pe acoperiș, ca un motan cenușiu, întindea tot felul de antene, amesteca și splita tot felul

de frecvențe. Datoria mea era să stau în atelierul cufundat în întuneric, printre aparatele pornite, și să notez tot ce aud. Până când părinții mă chemau acasă, și atunci el continua de unul singur să caute fără încetare o rază capricioasă, pe care nimeni nu izbutise încă s-o izoleze din mulțimea razelor astrale.

Odată a binevoit să-mi explice simplu: Forța gravitațională a pământului este, de fapt, o formă de radiație. Iată, privește, în mâna stângă am un ciocan, în dreapta, o țigară, amândouă vor cădea și vor atinge solul la fel de repede, însă nu vor avea același impact. Natura preferă întotdeauna să creeze contraste, cum ar fi viața și moartea, focul și apa, speranța și deznădejdea. Reiese deci că undeva se ascunde o rază care anulează gravitația, și după ce vom găsi această forță, totul va deveni posibil, dar deocamdată cară-te și uită tot ce ai auzit aici.

Nu puteam înțelege din punct de vedere științific tot ceea ce auzisem. Dar, în calitatea mea de membru al armatei, știam foarte bine care va fi soarta Imperiului Britanic în clipa în care raza aceasta secretă va ajunge în mâna noastră.

Se întâmpla uneori ca vreuna dintre fete să ne păcălească, să treacă de punctele noastre de control și să reușească, în ciuda eforturilor depuse de noi, să rămână cu Efraim toată noaptea. Nici măcar atunci Efraim nu oprea aparatele care îi transmiteau semnale pe unde scurte. Fără îndoială că dragostea din odaie se petrecea printre țiuiturile și șuierăturile ascuțite care veneau din spațiu. Sau poate nu era dragoste. Poate era vorba despre un alt gen de relație, nu urâtă, nu transpirată, lucruri pentru care mi-aș fi dat și sufletul să le împărtășesc, iar odată m-am furișat prin întuneric în spatele oblonului închis și m-am ascuns ca un struț în frunzișul unui arbore lipicios de piper, ascultând încordat, și tremuram pentru că nu știam dacă zgomotele pe care le auzeam erau gemete sau râsete sau semnale radio ce veneau de la stelele de pe cer, și dintr-odată m-am speriat și frunzișul piperului m-a mozolit cu un fel de lipici amărui și am crezut că totul se va sfărâma în cioburi și că Efraim și prietena lui vor muri și domnul Nehamkin și mama și tata vor muri și ei, iar eu voi rămâne singur în Ierusalimul ars, și mirosul de piper mă va trăda, și din munți vor coborî spre oraș hoarde însetate de sânge, iar eu voi fi singur. M-am dat jos din pom și am înconjurat casa pe întuneric. O pisică a sărit speriată de pașii mei, speriindu-mă și pe mine. M-am apropiat de fereastra odăii bătrânului poet, mi-am lipit obrazul de firele

rețelei și am țipat în șoaptă:

— Domnule Nehamkin! Scuzați-mă! Domnule Nehamkin!

El nu m-a auzit, nici nu ar fi avut cum. În nopțile de nesomn ședea la masă și construia din chibrituri machete ale Templului, conform indicațiilor din Biblie, dar și din alte surse. Construcția aceasta dura deja de ani îndelungați, și finalizarea ei părea că se îndepărtează din ce în ce mai mult, întrucât diferitele surse, așa mi-a explicat, îl derutau, indicând fiecare altceva, iar el era nevoit să distrugă mereu ceea ce făcuse și să caute încontinuu noi alternative.

Domnul Nehamkin înmuia chibriturile cu degetele sale mari, palide într-un vas ce conținea un amestec de făină și apă. Ținea între dinți o sforicică subțire și fredona pentru sine:

Tatăl nostru, regele nostru, Iartă-ne și răspunde-ne,

Chiar dacă n-o merităm. Mai târziu, întins pe pat, zgâriat și mirosind a frunze de piper, am auzit vocile celor care se rugau la sinagogă. Credincioșii se adunaseră acolo pentru rugăciunea de îndreptare a greșelilor, care se ținea la miezul nopții. Nu va fi veșnic vară. În curând vor sosi zilele cumplite[46].

În întunericul fierbinte, ceva enervase sau speriase câinii din vecini, drept care ezitau uneori, neștiind dacă să latre sau să urle.

4

Efraim era un șahist iute la minte, dar lipsit de răbdare. Tata reușea destul de des să-l învingă, pentru că evita să-și asume riscuri și juca defensiv.

— Încet, dar sigur, spunea uneori Efraim cu ironie, când tata îi lua câte un pion din marginea tablei.

Tata nu se simțea ofensat. Îl atenționa doar:

— Concentrează-te, Efraim. Nu renunța. Apropo, aș fi dispus să schimb locul cu tine chiar și în situația asta, cu piesele care ți-au mai rămas.

Efraim respingea oferta tatei, cerându-i să înceteze cu vorbele frumoase și să se întoarcă la confruntare.

— Îmi ții discursuri ca să mă zăpăcești, Kolodny, dar în curând te vei trezi tu însuți în capcană, și atunci nu vei mai avea nici un chef de oratorie.

— Vom trăi și vom vedea, spuse tata blajin. Doar că deocamdată calul

tău e blocat și nu mai poate alerga, iar pe pionul acesta ți l-am mâncat cu mare poftă.

— Mănâncă, Kolodny, spuse Efraim furios, înghite-ți nada cu poftă, eu am să trag de undiță.

— Vom trăi și vom vedea, spuse tata cu simpatie.

Stăteau față în față lângă masa grea și maro din sufragerie. Efraim, brunet și scund, cu capul aplecat înainte, ca și cum s-ar fi pregătit să geamă, cu nasturii cămășii descheiați, pentru a lăsa să se vadă pieptul acoperit cu păr cârlionțat. Tata purta maiou, pantaloni scurți kaki puțin prea mari, pielea îi era rozalie din pricina bărbieritului migălos, iar în colțul ochilor avea un început de zâmbet, pe care eu îl numeam zâmbetul pedagogic.

Pe masă era deschisă tabla de șah. De jur-împrejurul ei erau răspândite nuci, prăjiturele, farfurii cu mere și șervețele albastre din hârtie. Pe fiecare șervețel era imprimată câte o bărcuță de pescuit, cu o velă albă. Tot acolo se afla și o scrumieră din porțelan, având forma unei palme de femeie întredeschise. Printre platourile cu mâncare se găsea și un borcan gol de iaurt, în care erau câțiva trandafiri albi ofiliți. La un moment dat, o frunză se desprinse de tulpina unui trandafir și ateriză ușor pe fața de masă din mușama. Și pe mușama erau trandafiri, dar nu palizi și ofiliți ca cei din borcan, ci imprimați în culori felurite și proaspete. Tata ridică într-o clipă frunza care aterizase pe masă, o privi concentrat și o împături cu atenție. Efraim ridică un cal sau o tură, lovi cu el de câteva ori în tablă, ca și cum intenționa să-l atenționeze pe tata, apoi spuse:

— Ce gândești atâta, Kolodny? N-ai prea multe soluții.

Iar tata:

— Da. Ai dreptate. Încerc doar să aleg răul cel mai mic.

Mama interveni de la locul ei de lângă pian:

— Potoliți-vă amândoi. Nu merită să te enervezi pentru un joc.

Remarca aceasta mi se păru de prisos: nici tata și nici Efraim nu se enervaseră deloc.

Sufrageria era mobilată într-un stil simplu și vesel: perdelele erau ușoare și de culoare deschisă, tavanul zugrăvit într-un albastru pal, iar pe pereți erau flori mici, în diferite nuanțe și culori, de parcă zugravul dorise să devină grădinar și să răsădească peste tot violete. În spatele ușilor din sticlă ale vitrinei, serviciul de masă din porțelan fusese aranjat cu meticulozitate, în șiruri drepte, verde lângă verde și alb lângă alb,

asemenea soldaților așteptând inspecția superiorilor. Din tavan atârna un candelabru, compus din patru brațe de aramă rotunjite care se intercalau și aveau capetele în formă de floare cu câte un bec montat în fiecare corolă.

În partea cealaltă a camerei era o bibliotecă pe ale cărei rafturi se aflau o Biblie cu comentarii în spirit modern, un atlas geografic al Țării Sfinte, istoria evreilor și o istorie generală, opera completă a lui Bialik, o antologie conținând poeziile lui Cernikhovsky și *Dicționarul ebraic* al lui Gur. Peste toate era așezat volumul *Perlele literaturii*, fiindcă nu mai avea loc în bibliotecă. Sus, deasupra bufetului, atârnaseră tabloul unui țăran care merge în spatele plugului, pe câmpia din valea Iezreel, fără a se speria de corbii negrii de pe Muntele Gilboa, care se zăresc în colțul tabloului. Pe pianul mamei era așezat un bust din ghips reprezentându-l pe Chopin, pe care eu îl numeam în gând domnul Szczupak, pentru că semăna puțin cu patronul salonului Riviera de pe strada Regele George. Chopin era împodobit cu o inscripție în poloneză, pe care mama mi-a tradus-o cam așa: „Cu toată căldura inimii mele și până la ultima suflare". Pe pervazul ferestrei mele, o cutie a Fondului Național Evreiesc[47] era fixată cu un cui mare. Pe ea era imprimată harta țării noastre. Teritoriile care fuseseră deja salvate din mâinile străinilor erau colorate pe această hartă cu maro. Într-o zi nu m-am mai putut abține și, la prânz, după orele de la școală, mi-am luat cutia cu acuarele și am desenat o săgeată mare de la Ierusalim spre nord, prin Ghilad și Golan, spre munții Libanului, și alta spre sud, spre granița Moabului, pe țărmul Mării Moarte. Ca o consecință a acestei opere, s-a putut colora toată harta în maro, teritoriile intrând în stăpânirea noastră. La început, tata a fost furios și mi-a cerut să spăl, să usuc și să șterg orice urmă a acestei dovezi de inteligență. Apoi se răzgândi, chipul i se lumină de unul dintre zâmbetele sale pedagogice și spuse:

— E în regulă. Las-o așa. Te-a luat valul fanteziei, cum s-ar spune. Așa să fie.

Mama zise:

— În fiecare vineri punem câte două monede în cutia asta, dar nu se umple niciodată. Poate că până și banii se topesc în căldura asta. În loc să vorbești, Kolodny, poate că ar fi mai bine să cobori și să aduci un sfert de bloc de gheață pentru răcitor. Sau poate îți trimiți copilul să aducă. Nu-mi pasă. Dar grăbiți-vă, vă rog, înainte să se strice legumele.

Dacă Efraim câștiga partida de șah, tata primea rezultatul cu bunăvoință și spunea pe un ton jovial:

— La urma urmei, nu-i decât un joc.

Dar, dacă Efraim avea capul în nori, din cauza prezenței mamei sau pentru că îl lovise brusc vreo idee genială, și dacă distras de acestea făcuse câteva greșeli grosolane și pierduse partida, chipul tatei devenea confuz și jenat:

— Uite, Efraim, șoptea cu regret, uite cum te-ai complicat singur. Cum procedăm acum?

La care Efraim răspundea printr-o tăcere nervoasă, lua o nucă din farfurie, o sfărâma în bucățele, arunca o privire peste umărul mamei, spre muntele care se vedea prin fereastră, și rostea printre dinți propoziții scurte:

— În regulă, Kolodny. În regulă. Acum hai să jucăm serios măcar o dată.

Ca și cum jocul care tocmai se sfârșise ar fi fost doar un exercițiu de pregătire pentru cele care vor urma. Ca și cum înfrângerea de care avusese parte nu fusese decât un simplu gest de-al lui Efraim în onoarea nerecunoscătorului meu tată, iar acum, iată, a sosit momentul jocului real, în care nu va exista nici milă, nici cruțare.

În general, mama evita începerea celei de-a doua partide, cea reală. Înceta să cânte, se apropia de masă, punea o mână pe umărul tatei și cealaltă pe spătarul scaunului lui Efraim, și spunea:

— Ajunge. Încetați amândoi. Haideți să bem un ceai împreună.

Iar tata și oaspetele acceptau imediat, entuziasmați, pe o singură voce:

— Nu, chiar nu e nevoie, mulțumim! Nu te deranja pentru noi!

Mama le ignora protestele și mă întreba:

— Vrei să mă ajuți, Uri?

Îmi părăseam imediat dopurile și hârtiuțele aurite și argintate, opream focul pe toate fronturile și o însoțeam pe mama la bucătărie. Îmi plăcea s-o ajut la servitul ceaiului. Îmi plăcea să aranjez totul cu atenție pe măsuța din sticlă neagră, cu rotile și s-o conduc în sufragerie. Cinci pahare cu suporturi din sticlă. Cinci farfurioare întinse pentru prăjitură. Cinci furculițe mici, cu un vârf lat și două cu vârfuri înguste. Cinci lingurițe. Zahăr. Lapte. Lămâie. Întăriri sub formă de nuci și fursecuri. Imediat va fierbe apa în ceainic, iar mama va veni s-o toarne în pahare. Între timp, una dintre îndatoririle mele era să cobor scările, să traversez aleea, să-l

trezesc din somn pe bătrânul poet, care își petrecea după-amiezile de vară moțăind în șezlongul din grădina neîngrijită, printre oleandrii uscați și răsadurile pline cu scaieți, și să-l invit politicos:

— Domnule Nehamkin! Îmi cer scuze! Noi ne pregătim să luăm ceaiul, ne-ar face plăcere dacă ni te-ai alătura!

La început, bătrânul nu se mișca. Deschidea doar ochii albaștri și mă privea mirat. După aceea, pe fața ca de broască țestoasă i se întindea un zâmbet trist, ca după o dezamăgire, iar mâna lui arăta spre arborele de piper, printre crengile căruia ciripeau în extaz păsări nevăzute:

— Ce s-a întâmplat, copile, ce, arde ceva în noaptea asta?

Apoi adăuga imediat:

— Tânărul Uriel. Da. Deschide gura și spune ce ai de spus.

— Beau ceai, domnule Nehamkin, și stau de vorbă, și te roagă să li te alături.

— Ei bine. Ce? Da. Ai fi putut să crezi că a izbucnit, Doamne ferește, un incendiu. Nu arde nimic. Sigur că am să vin. Mai mult, hai să mergem amândoi ca unul singur: poetul și tânărul. Vom merge și ne vom întoarce bucuroși, și fără îndoială că nu vom reveni cu mâna goală.

Odată pornit la drum, pe alee, în curte și pe scări, bătrânul își începea discursul blând, vocea lui catifelată se asorta cuvintelor prețioase pe care le folosea, părea că mângâie finalul frazelor, ca și cum i-ar fi fost indiferent dacă îl asculta o mare de oameni sau numai eu, sau poate nimeni. Vorbea despre rușinea de a ignora suferința celorlalți, despre limita suferinței, despre ironia sorții și despre punerea la încercare. Vorbea încă atunci când am ajuns acasă, iar tata și Efraim se ridicară să-l întâmpine, să-i ia din mână bastonul al cărui capăt era sculptat în formă de leu și să-l așeze la masă între mama și fereastră. Îl așezară, iar mama turnă ceaiul, dar el nu-și încheie discursul, și chiar dacă nu-l luă de la capăt, își continuă disertația cu idei care i se adunaseră în minte în timpul lungilor ore de meditație:

— ...și nu există nici conducător pentru turmă, nici stâlp de foc. Doar un nor de fum care încețoșează ochii tuturor. A acoperit toți ochii. Oare nu par o mie de ani ca o singură zi? O, dacă s-ar auzi o voce divină sau ar străluci un fulger de lumină! O, dacă s-ar întâmpla, în sfârșit, ceva care să pună capăt suferinței Sionului! Așa nu mai putem continua. Suntem deja condamnați. Nu, domnilor și doamnelor, nu voi servi al doilea pahar de ceai. Nici o putere pe lumea asta nu mă va putea sili, altfel m-ați privi ca

pe un mâncăcios și un bețiv. Mie îmi ajunge un singur pahar. Mi-e mai mult decât suficient. Dar, pe de altă parte, doamna mea, pe de altă parte, de ce l-aș refuza? Mai mult, am să-l beau cu plăcere pe al doilea, împreună cu voi, dar numai dacă nu vă creez prea mult deranj. După care am să vă citesc câteva rime simple, cu voia dumneavoastră, bineînțeles, am să-mi iau rămas-bun și mă duc în drumul meu cel greu. Mulțumirea și binecuvântarea mea fie cu voi: dragostea voastră e o mare bucurie pentru mine.

După aceste cuvinte se lăsă o scurtă tăcere.

Efraim o privi pe mama, iar mama și tata îl priviră pe Efraim.

Eu am profitat de moment pentru a o șterge de la masă și a mă întoarce la fronturile mele, la pioneze și la pachetele goale de țigări, dintre care unele reprezentau diviziile naziste, și altele – trupele Maccabeilor, care organizau ambuscade în trecătoarea din Bet Heron, cei puțini contra celor mulți.

Prin geamul ferestrei puteam vedea terenul de instrucție dintre zidurile garnizoanei Schneller. Soldați ca niște furnici măturau terenul, văruiau trunchiurile pinilor și ai eucaliptților, îngrădind spații cu funii groase și reparând olane. În lumina înserării, soldații aceia mi se păreau atât de mici și de pierduți, încât mi se strângea inima, deoarece aveam impresia că își sacrifică sufletele degeaba.

De jur-împrejur munții înconjurau tot orașul, iar odată cu lăsarea întunericului păreau că se apropie de noi. Munții aceia nu făceau nici o diferență între un om și altul, între bărbat și femeie, între femeie și copil. Poate că munții aflaseră deja raza morții și acum erau în stare să se ridice și să fuzioneze cu norii amurgului. Sau poate așteptau tăcuți apariția stelelor. În fiecare seară se auzea din cer o melodie îndepărtată. Cine o cânta oare acolo și cine o mai auzea, în afară de mine?

În spatele munților începe tăcerea. În spatele munților începe marea de gheață a nordului. În spatele munților nu mai e nimic. Într-o seară am să-i părăsesc pe toți, cu nucile lor cu tot, și am să colind singur prin Tel Arza și prin văi, și prin norii-trăsură, și prin norii-urs, și prin norii-dragon, am să plec și am să ajung în spatele munților, să văd ce se ascunde acolo. Am să pornesc la drum fără rucsac și fără sticla cu apă, să aflu ce vor munții aceștia de la noi. Am să intru în peșteri. Acolo voi fi singur, copilul munților, în fiecare zi, toată vara, pe stânci, bătut de soare și de vânt, iar ei nu vor ști niciodată cum se cutremură pământul și de ce cad turnurile.

După ce momentul de tăcere se consuma, tata decidea uneori că, iată, a venit timpul să deschidă o pagină nouă.

Spunea:

— Ei da. Bună seara, domnule Nehamkin, bună seara și ție, Efraim, deși vara pare încă în toi, și chiar e încă în toi, putem totuși presupune că anul acesta toamna nu se va lăsa așteptată. La sinagogă au început în noaptea aceasta rugăciunile de iertare[48].

La care bătrânul răspunse:

— Situația devine tot mai rea.

Iar Efraim, care cu buclele lui sălbatice, căzute pe fruntea încăpățânată arăta ca un om mort de sete, completează cuvintele tatălui său și adaugă:

— În curând totul se va schimba aici. Nimic n-o să mai fie cum a fost.

Apoi discuția politică s-a complicat, iar eu ascultam înspăimântat, pentru că eram uluit să văd cât de puțin înțelegeau cu toții. Conversația s-a transformat în dispută. Tata aducea tot felul de exemple din trecutul îndepărtat și din cel apropiat. După aceea decise să-și reconsidere atent exemplificările, pentru că în opinia lui istoria nu se repetă. Efraim își pierdu răbdarea, numea toate exemplele și retractările vorbe goale, izbucni și îl întrerupse pe tata, cerând insistent să se vorbească despre principii generale, nu despre detalii nesemnificative.

Domnul Nehamkin îl dojeni pe Efraim, spunând:

— Aroganța e un mare păcat.

— Vezi-ți de treaba ta, tu cu toate păcatele tale, răspunse Efraim.

— Ai și uitat, surâse domnul Nehemkin de parcă istețimea fiului său i-ar fi făcut plăcere, ai uitat care au fost cauzele distrugerii Ierusalimului? În cazul acesta, permite-mi, fiul meu iubit, să-ți amintesc ce a dus la ruina Ierusalimului: luptele fratricide, îngustimea minții și ura nefondată, iar consecințele le avem acum în fața ochilor.

— Ai luat-o razna complet, spuse Efraim.

Iar după o clipă adăugă:

— Și tu, Kolodny, ai luat-o puțin razna. Hai să lăsăm disputa asta. Singurul care poate înțelege ceva e tocmai copilul vostru, doar că are păsărele în cap. Pe tine te rog să mă ierți, i se adresă mamei. Despre tine n-am spus nici un cuvânt și nici n-am să spun. Ajunge cu vorbăria. E suficient.

În acest punct mama încearcă să schimbe atmosfera. I-am promis domnului Nehamkin că vom asculta noua sa poezie. După care se întoarce

la exercițiile ei de pian, pentru că a rămas blocată la un anumit fragment, iar tata și Efraim pot relua jocul de revanșă pe care și-l doresc atât de mult. Amurgul, spune mama, a început deja. Va continua, desigur, ceva timp. Putem aprinde lumina sau putem să n-o aprindem încă. Nici peste o oră nu va fi întuneric beznă. Uri are voie să-și ia mingea și să iasă afară până când se întunecă. Ce rost au toate tensiunile astea politice, spunea mama, ce pot schimba oamenii ca noi? Vă rog. Poftiți. Și calmați-vă.

5

Afară, în lumina albăstruie a amurgului, copiii se jucau de-a „bună ziua, domnule rege".

Boaz și Avner Grill au vărsat puțin gaz pe trotuarul din fața casei. Când lumina înserării a atins dunga de gaz, a izbucnit o fantezie de culori, curcubee fantastice în mov, portocaliu, albastru-deschis, culoarea focului, nuanțe de gri și turcoaz. Îmi plăcea momentul acesta al înserării. Yoav Grill își bătea ca de obicei joc de mine cu rima lui tâmpită, *Cum e Uri, ghici, bleg ca un arici*, dar mie chiar nu-mi păsa. Lumina amurgului acoperea totul. Bat-Amy, sora băieților, a lui Boaz, Yoav și Avner, ședea pe gard și spărgea semințe între dinți.

— De ce nu le răspunzi? întrebă râzând.

— Pentru că nu-mi pasă de nimic, am spus.

— Ba îți pasă, chiar foarte mult, râse Bat-Amy.

Din toate casele, din toate aparatele de radio, se revărsa refrenul unui marș militar britanic, *E lung drumul spre Tipperary, e un drum lung, lung*. Nu știam unde era locul acela despre care vorbea cântecul. Nici nu voiam să știu.

— Ia uitați-vă la Kolodny, cum o privește pe Bat-Amy, spuse Avner.

Lasă-i să vorbească, îmi spuneam în sinea mea. Ca și cum n-aș fi știut cine a scris pe perete: *La miezul nopții, când stele strălucesc, Uri și Bat-Amy se căsătoresc*. Ca și cum n-aș fi știut cine a șters cuvântul căsătoresc și a început să scrie în locul lui alt cuvânt, dar s-a speriat și a renunțat la mijloc. Lașul.

În seara următoare, după ceai, Efraim spuse că, în opinia sa, toamna care vine va fi una critică. Tata nu era de aceeași părere și zise că lumea a învățat, în sfârșit, lecția așa cum trebuie, și că din situația aceasta noi vom avea numai de câștigat. Rusia și America vor adopta aceeași poziție, iar

Anglia cea slăbită nu va avea puterea de a le ține piept. Ora adevărului se apropie deci, iar noi trebuie să fim hotărâți, dar și atenți în același timp. Pe soldatul[49] acesta, adăugă tata mirat, Efraim n-ar fi trebuit să-l sacrifice inutil. L-ar fi putut apăra cu ușurință, așezând aici tura. Ar fi bine dacă am ști cu toții două lucruri – a, ce anume vrem să obținem, și b, care sunt limitele reale ale posibilităților noastre. În această situație, tata era de părere că noi vom fi cei care vor învinge. Și apropo, în ceea ce-l privește pe infanterist, îi permite lui Efraim o a doua șansă: Hai să-l readucem pe soldat la locul său. Așa. Iar tura va sta aici. Acum vom putea continua dintr-un punct mai mult sau mai puțin logic. Dar Efraim aruncă pionul de pe tabla de șah cu o mișcare brutală a mâinii, manifestând o indiferență totală față de soarta lui:

— Ce-are a face? Voi putea obține victoria cu ușurință, chiar și fără pionul ăsta. N-am nevoie de nici un fel de favoruri.

Inconsecvența de orice formă îl dezgusta.

— Tu să nu-mi faci mie favoruri, Kolodny, spuse el. Eu atac, iar tu stai în apărare. Ce-ți veni să-ți fie milă de mine în situația asta? Mai bine să-ți fie milă de tine însuți.

Mama ședea în fața pianului. În seara aceea nu cântase, privise doar afară, spre munții care se întunecau, și poate spre păsări. Tristețea ei îl înduioșă pe domnul Nehamkin. I se adresă cu vocea lui caldă, ca un om solitar care se roagă undeva, singur pe un câmp:

— O rog mult pe doamna Kolodny să nu râdă în inima sa de noi, bărbații. Să nu ne judece prea aspru. La urma urmei, exagerările noastre sunt doar consecința chinurilor prin care trecem. Iar domnia sa, care știe să citească în noi ca într-o carte deschisă, poate înțelege cu câtă nerăbdare așteptăm și cum nu mai avem puterea de a o face. Fără îndoială că ne disprețuiește cu toată ființa, și că-și dorește din suflet să scape de noi și de vorbăria noastră. Să scape de noi, o dată pentru totdeauna. Iat-o cum stă în fața ferestrei și privește munții. Își va întoarce oare chipul spre noi?

Mama tăcea.

— Noi vom continua să așteptăm, declară domnul Nehamkin, dar urechile noastre vor fi ciulite la pașii Lui, atunci când El va fi să vină. Te rog, doamnă. Ne vei privi oare?

— Nu-i nimic, domnule Nehamkin, spuse mama.

Și după o clipă adăugă:

— Imediat o să se întunece. Nu-ți face griji.

Eu nu mi-am putut opri un zâmbet răutăcios la auzul cuvintelor „urechile noastre vor fi ciulite“, pe care le folosise domnul Nehamkin. Doar era aproape surd, și starea i se tot agrava.

— Da, doamna are dreptate, se sperie bătrânul pe neașteptate. E aproape întuneric. Am să vă citesc modestele mele versuri cu altă ocazie, acum mă grăbesc să-mi văd de drum. S-a făcut deja târziu. Iată-mi bastonul și iată ușă. Câtă treabă mai avem de făcut!

În întunericul adânc, în spatele unei cărămizi desprinse din zidul tipografiei improvizate la subsol, ascunsesem o cutie pe care o împachetasem într-un ciorap de nailon, iar înăuntru presărasem rumeguș și praf de usturoi, ca să dezorientez câinii de vânătoare. Când Efraim va izola raza stelară, o vom închide în cutie. Ce rost au toate divergențele astea – Agenția Evreiască, Bevin și Henry Gurney, comisia de anchetă, marile puteri. Va veni toamna, iar eu și Efraim ne vom urca pe acoperiș și vom face scrum toată Anglia cu raza noastră cu bătaie lungă. O toamnă crucială. Anglia nimicită. A și B. Ce-mi pasă mie de pălăvrăgeala lor? Eu sunt pregătit pentru munți.

Domnul Nehamkin își luă rămas-bun de la mama și de la tata cu o strângere de mână, iar de la mine cu o ciupitură de obraz. Apoi plecă: șontâcăind în pantofii lui care aproape se destrămau de vechi ce erau, mergând după soarele care cobora în spatele acoperișurilor cu olane ale caselor din colonia germană de lângă cartierul Romema. Pe măciulia bastonului său de lemn, sculptată în formă de cap de leu, dinții arătau fioroși, de parcă apăruseră peste noapte în Ierusalim jungle tropicale.

Tata și Efraim terminară partida de revanșă, care jubilând și care rușinat, apoi coborâră la subsol, la tipografie, să apese butonul de oprire al mașinii electrice.

Tata s-a întors acasă singur. Mama a aprins lumina. Decise să lase călcatul rufelor pe ziua următoare. Ne oferi o cină simplă, salată, omletă, lapte bătut, pâine și măsline.

Tata își va lega șorțul mamei în jurul taliei și va spăla vasele. Apoi le va clăti în ligheanul cu apă rece, unul după altul. Eu voi sta lângă el și le voi șterge cu prosopul. Mama va așeza o parte din ele la locul lor pe raft, pe celelalte le va aranja pe masa din bucătărie, pentru micul dejun. Va fi liniște. Poate ne vom așeza toți trei la masă și vom ordona colecția de ilustrate cu peisaje din țară. Mă vor trimite să mă spăl și să-mi pun

pijamaua, iar ei doi vor ieși pe terasă ca să respire aerul proaspăt al nopții. De la fereastra camerei mele voi putea vedea lumina din atelierul și din camera lui Efraim. Va verifica frecvențele până în zori, va asculta văicăreala stelelor prin aparate, iar bătrânul va continua să adauge sau să înlăture bețe de chibrit din zidul templului său sfânt. Dacă oblonul electric se va închide, am să știu că Ruhama sau Ester cea divorțată sau vreo altă fată izbutise să ajungă până la el. Acolo, la adăpostul zgomotelor astrale, se petreceau lucruri la care refuzam cu încăpățânare să mă gândesc. Nu voiam să știu. Nici nu-mi păsa. După părerea mea, luptătorilor le este interzis să se complacă în iubiri și alte lucruri de genul ăsta. Dragostea poate să aștepte până după victorie. Din prea multă iubire te poți trezi că dezvălui secrete, și după aceea nu mai există cale de întoarcere. Îmi amintesc că după ce au scris despre mine și despre Bat-Amy Grill că ne căsătorim la miezul nopții, am întrebat-o dacă ea crede că asta s-ar putea întâmpla vreodată. Desigur, am adăgat, după ce englezii vor fi alungați și va fi întemeiat statul evreu.

Bat-Amy crede că se poate îndrăgosti numai de un băiat care știe exact ce vrea și pe care e imposibil să-l abați de la convingerile sale. Consecvent, dar plin de compasiune față de cei din jur, spuse.

I-am promis să păstrez secretul, asigurându-mă că nimeni nu se va folosi de această informație în scopuri malefice.

Cuvintele acestea o făcură să râdă:

— Liniștește-te un pic, spuse, ce tremuri așa? Ce-o faci pe secretosul cu mine? Ce te-a apucat?

I-am spus că n-am nimic și că n-am de ce să mă liniștesc. Dar și aceste cuvinte au făcut-o să râdă. Bat-Amy mi-a permis să număr cu degetul florile pe care mama ei i le brodase pe bluza rusească, în jurul gâtului.

— Dar să nu-ți imaginezi cine știe ce, am spus.

— Ce-ți veni, băiete? Cine se gândește măcar la tine? Calmează-te odată!

Îmi părea rău pentru Bat-Amy și de aceea nu am contrazis-o. Las-o să spună ce vrea. Îmi părea rău pentru ea, fiindcă în vara asta începuseră să-i crească sânii, iar frații ei ziceau că și păr. Îmi părea rău că nu exista pentru ea cale de întoarcere și că Bat-Amy nu avea cum să oprească asta și să redevină la fel ca înainte. Nu va mai putea fi cum a fost, nici dacă și-ar dori-o din toate puterile. Nimeni n-o întreabă dacă vrea. E obligată să devină femeie, iar mie mi-e milă de ea. Niciodată, dar absolut niciodată,

nu va mai fi fetiță și nu va mai încăleca o bicicletă de băieți.

Dar asta nu e treaba mea. Nu vreau să mă gândesc la ceea ce-i crește lui Bat-Amy și la toate chestiile astea. Eu sunt adjunctul lui Efraim. Mă voi duce să trăiesc în munți, voi ține singur piept soarelui și vântului, fără gânduri scârboase. Plec acolo și mă călesc.

Înainte de culcare am stat la fereastră privind cum frații mai mari ai lui Bat-Amy coceau cartofi în foc, apoi au azvârlit în flăcări o păpușă din cârpe. Cu siguranță, înainte de asta îi dăduseră păpușii numele Ernest Bevin, ca să se răzbune pe ministrul de externe mâncător de evrei al Marii Britanii. Peste câteva clipe, luna alunecă dintr-odată și se strecură cu repeziciune printre două rezervoare de apă caldă din tablă, aflate pe acoperișul casei de vizavi. Frații Grill stăteau în picioare și urinau în foc, peste cartofii puși la copt, fără să știe că eu stau la geam și văd totul. Iată-i cum se împrăștie, înfierbântați de o veselie răutăcioasă, întâmpinându-le pe fetele care se întorc de la cursurile searale ale școlii Lemel. Mergeau să le îmbie cu cartofii pe care urinaseră. Frații își vor da coate și nu vor reuși să-și ascundă râsul malițios. Nici măcar în orele târzii ale nopții, soldații britanici nu pun capăt agitației pe terenul de instrucție al garnizoanei Schneller. Din spatele ferestrei mi se par morți de oboseală. Cât de lung e drumul de aici până la Tipperary. E posibil ca Înaltul Comisar să vină în inspecție săptămâna viitoare la Schneller, așa se spune. Se zvonește că șeful mișcării ilegale s-ar ascunde undeva prin Ierusalim, punând la punct ultimele detalii ale planului viitoarei revolte.

Pe jumătate adormit, auzeam frânturi din discuția părinților mei, care ședeau pe veranda din spate. Tata spuse:

— Peste vreo două zile ar trebui să începem să tipărim felicitări pentru anul nou[50]. Poimâine începe luna august.

Mama zise:

— Până la urmă, Efraim ăsta al tău o să se electrocuteze sau o să explodeze. Lucrează toată noaptea sau dispare pe neașteptate zile în șir. După părerea mea, pregătește pe undeva bombe și mine pentru băieți. Pe Uri l-a înnebunit deja de tot. Mi-e teamă că asta n-o să se termine bine.

Tata spuse:

— Efraim e îndrăgostit de tine, sau cam așa ceva.

Și izbucni într-un hohot de râs rapid și subțirel, ca și cum fără voie i-ar fi scăpat din gură cuvinte grosolane.

Mama răspunse cu gravitate:

— Eroare.

Nu explică dacă aprecierea tatei era o eroare, sau dragostea lui Efraim.

Apoi tăcură. Fără îndoială că tata își mesteca în tăcere frunzele de mentă. Mama se adâncise în gânduri. Luna părăsise geamul meu și traversase străduța. Poate că acum se afla deasupra acoperișului nostru și pipăia cearșafurile și cămășile de pe frânghiile de rufe. Am stins lumina. Mi-am băgat capul sub pernă, pentru a-mi aranja un adăpost. Va fi o toamnă critică. Ce-i aia toamnă critică? Meseria de zețar în tipografia tatei mi se părea plicticoasă, umilitoare, rușinoasă. Câinii au început din nou să latre. Se fac auzite și țipetele nopții: tovarășul Grill, care lucra ca șofer la regia de transport Hamekasher și se întorcea acasă după zece seara, își trezise probabil deja cei patru copii, îi aliniase pe coridor și îi snopea în bătaie pentru toate poznele de peste zi. În toiul bătăii, izbucni deodată vocea lui Boaz, care își înjură tatăl și strigă: Să dea Dumnezeu să mori! În clipa următoare se auzi bufnitura unui obiect izbindu-se de podea și un târșâit greoi, ca și cum cineva ar rostogoli un butoi cu smoală. Helena Grill scoase un țipăt ascuțit, care se auzi probabil în tot cartierul:

— Criminalule! Cazacule! Ajutor! Omoară copilul!

Într-o clipă se așternu din nou liniștea.

Datoria mea era să mă scol și să fug s-o salvez pe Bat-Amy.

Prea târziu. Liniștea stăpânea din nou casa Grill. Au venit cazacii și le-au tăiat gâtul, atât lor, cât și copiilor. Acum se revarsă râuri de sânge închegat de pe o treaptă pe alta, iar în curând vor ajunge până în stradă. Voi aștepta să se lumineze de ziuă, am hotărât. Voi auzi o dată pentru totdeauna totul cu propriile mele urechi, oare forfotesc spionii, oare mama iese afară în zori sau Efraim se târăște spre noi, oare conducătorul mișcării ilegale călărește cât e noaptea de lungă, am să rămân treaz până când voi înțelege tot ce se întâmplă. Dar imediat după ce am luat această decizie am adormit, pentru că, iată, a mai trecut o zi de vară albastră și fierbinte. Eram obosit.

6

Arșița verii schimbase culoarea pământului în curtea din spate. Acesta devenise gri. Tulpinile geraniumului căpătaseră o nuanță arămie. Spinii uscați așteptau focul.

Locul era invadat de vechituri, ustensile casnice stricate, tinichele

ruginite, cutii de carton strivite, saltele rupte, resturi de lăzi din lemn în care oamenii își aduseseră lucrurile când veniseră din Polonia și din Rusia.

Într-o dimineață mi-a venit o idee, am decis să împrospătez totul. Să fac o grădină.

Pentru început, m-am aruncat cu furie asupra cuvintelor urâte scrijelite de frații Grill pe poarta ruginită. Le-am frecat cu o cârpă udă. Zadarnic. Le-am acoperit cu noroi. În van. Am găsit o sticlă spartă și am început să răzuiesc literele. Am observat tăietura abia când sângele mi-a pătat pantalonii, maioul și părul. Am renunțat la idee. După victorie, după ce englezii vor fi alungați, vor veni timpuri noi. Atunci vom sădi grădini proaspete în toată țara. Deocamdată am intrat în casă plin de sânge, ca eroii din filme, iar mama a tras o sperietură zdravănă.

Mama avea obiceiul să-și petreacă aproape întreaga dimineață culcată pe canapea. Își acoperea ochii cu un prosop de bucătărie umed. Avea la îndemână un ulcior plin cu limonadă rece și o cutie cu aspirine. Se hotăra o dată la o oră sau două să înfrunte căldura, se ridica, își punea capotul albastru și începea să calce și să împăturească grămezi de rufe. Uneori mătura îi îngheța în mână, iar mama rămânea sprijinită în coada ei, cu un aer dezolat. Închidea brusc ferestrele și obloanele și cufunda casa în întuneric, ferind-o de lumina cumplită, apoi se răzgândea și le deschidea larg, deoarece simțea că se sufocă. Uneori intra în bucătărie și în baie și deschidea toate robinetele, să se audă zgomotul apei. Dacă mergeam în urma ei și încercam să închid robinetele pe ascuns, țipa la mine să încetez, s-o las să asculte apa, să încetăm cu toții s-o mai chinuim. Uneori își ieșea din fire și ne făcea pe toți barbari.

Dar își revenea repede, oprea robinetele, sfida canicula, se farda, îmbrăca o bluză cu decolteu adânc și o pereche de pantaloni albi, și atunci mi se părea că arată asemenea uneia dintre fetele acelea frumoase de care se îndrăgosteau întotdeauna eroii din filme, Esther Williams, ori Yvonne de Carlo.

Într-o dimineață Efraim veni și îi instală mamei la capul patului o veioză specială, care filtra lumina și dădea un fel de strălucire albăstruie, liniștită, ca lumina stelelor. Mamei îi era frică de întuneric, dar nici nu putea suferi lumina.

Tata urcă la prânz din tipografia amenajată la subsol, nările i se lărgiră și întrebă pe un ton sec: Cine a fost aici azi-dimineață? Al cui e mirosul

ăsta?

Mama râse. Efraim Nehamkin, spuse, a venit azi-dimineață la ea să joace o partidă de șah. Ei și? Cu ocazia asta i-a montat și o veioză grozavă lângă pat.

— Iarăși Efraim, spuse tata cu indulgență, și pe buze îi apăru zâmbetul pedagogic.

Cu câteva zile în urmă, mama îl rugase pe Efraim s-o invite în atelierul său, să-i arate cum se umplu bombele cu dinamită. Efraim s-a bâlbâit, a început să se justifice, să nege neconvingător, și-a reafirmat prietenia, a ales incorect cuvintele, iar în cele din urmă a promis că totul se va termina cu bine. Drept care mama s-a înfuriat și l-a numit „șarlatan".

Nu știam ce înseamnă acel cuvânt. De la tata am reușit să scot explicația că „șarlatan" e o ofensă gravă, care nu trebuie atribuită unui om atât de cinstit ca Efraim.

Gândindu-se mai bine, mama a ajuns și ea la concluzia că șarlatan chiar nu e un cuvânt potrivit pentru Efraim, dar pe tata l-a implorat să înceteze cu vorbăria: doar știe ce dureri de cap cumplite are ea vara, pentru ce trebuie s-o contrazică mereu și să pornească discuții din orice fleac?

În atelier am găsit ziare vechi, linițe și praf. Nici urmă de fluierături și șuierături. Nici urmă de frecvențe. Efraim a dispărut din nou, plecând într-o nouă călătorie. Doar bătrânul poet ședea acolo și înmuia chibriturile în pap, dar pe neașteptate apucă o pensetă argintie și începu să demonteze, rând după rând, turnul din zidul Templului, pentru că existența acestui turn nu era pe deplin dovedită în scrierile sfinte.

Cei trei frați Grill ieșiră în crângul din Tel Arza să vâneze un leopard ale cărui urme le descoperiseră cu câteva zile în urmă. Probabil că leopardul venise în timpul nopții din deșertul Iudeii, iar ziua se ascundea în pădurice. Sau poate nu era un leopard, ci o hienă pe care noi o numeam ca în arabă, *dhabah.* Dacă *dhabah* te vede noaptea singur pe drum, se proptește în fața ta cu spatele lui cocoșat, arcuit ca un arici uriaș, și începe să râdă spre tine cu hohotele lui fioroase până când frica devine insuportabilă, iar tu începi să alergi din greșeală înspre munți și înspre pustiu, până când cazi mort, iar după ce-ți dai duhul va veni hiena și te va sfâșia în bucăți.

— Bat-Amy, am spus, am un secret pe care nu ți-l pot destăinui.

— Încetează s-o faci pe grozavul. N-ai nici un alt secret în afară de cel pe

care îl au toți băieții care vin și vor să pună mâna și să pipăie.

— Nu-i vorba despre asta. Mă refeream la cu totul altceva.

— Dacă te refereai la altceva, de ce ai început să tremuri ca un iepure? Calmează-te, iepurașule. N-ai pentru ce să tremuri.

— Eu pot să-l omor pe Înaltul Comisar, dacă am chef. Pot să transform toată Anglia în ruine dintr-o singură mișcare.

— Iar eu mă pot transforma într-un liliac, printr-o simplă vrajă. Sau în Shirley Temple.

— Vrei să te fac părtașă la secretul meu, cu condiția să-mi dai voie să te sărut pe frunte o singură dată și să pot vorbi cu tine tot timpul? am întrebat-o dintr-o singură suflare.

— Da, și eu pot să fac pipi din picioare. Ca un băiat. Dar n-am să-ți arăt.

— Bat-Amy, ascultă, jur pe viața mea că nu e vorba despre așa ceva, nu știu de ce crezi asta, dar eu nu sunt la fel ca toți ceilalți, jur pe viața mea, dă-mi voie să vorbesc puțin cu tine și să-ți explic.

— Nici tu nu ești altfel, spuse Bat-Amy cu tristețe: uită-te numai puțin la tine, să te vezi cum tremuri. Ești băiat, Kolodny, ești băiat la fel ca toți băieții, și vrei și tu același lucru pe care îl vor ei toți, numai că ție ți-e deocamdată frică s-o spui. Uite, au și început să-ți apară coșuri pe față. Ce se întâmplă? De ce fugi de mine? Ce nu-ți place? Se sperie și fuge. De ce fugi de mine, ce ți-am spus? Nebun mai ești!

În spatele munților. Să fiu singur. Să fiu un copil al munților.

Două sau trei zile mai târziu, Efraim se întoarse. Era bronzat și trist. Și de astă dată gura lui avea o expresie de dispreț și dezgust, ca și cum ar fi văzut imagini care îl aduseseră la disperare. Domnul Nehamkin și cu mine am intensificat paza în curte, pentru ca Efraim să se poată odihni măcar câteva zile. La fiecare o oră sau două, poetul și cu mine ieșeam să patrulăm de-a lungul gardului spart, în direcția porții, iar din când în când ne permiteam să glumim, cerându-ne unul altuia parola. Am reușit chiar s-o îndepărtăm pe fata aceea divorțată, Ester, care era profesoară de lucru manual la școala de fete Lemel.

I-am spus că Efraim se află undeva departe, într-o călătorie, iar ea chiar ne-a crezut, s-a scuzat și a promis să revină mâine.

— Niciodată, domnișoară, să nu folosești cu ușurință cuvântul „mâine“, o dojeni domnul Nehamkin cu vocea lui catifelată, fiindcă niciodată nu se poate ști ce aduce ziua de mâine. Mai ales în vremuri ca cele pe care le trăim.

Eu am adăugat cu răutate:

— N-are nevoie de musafire. Are destule treburi de făcut.

Dar pe Ruhama, studenta fără buze de pe Muntele Scopus, n-am reușit s-o oprim. La orele prânzului, când arșița dogorea cel mai tare, când toate obloanele erau închise și toate străzile erau goale, și întreg orașul părea acoperit de un foc cenușiu ce venea din deșert, am găsit-o pe Ruhama, îmbrăcată într-un sarafan albastru, șezând pe treptele de piatră acoperite cu ace de pin moarte. Părul îi era plin de praf. Ținea în mână o sârmă încolăcită, pe care o învârtea între degete. Era foarte serioasă și cufundată în gânduri. Poate că încerca să-și treacă timpul, dând sârmei o formă oarecare. Părea că arșița n-are nici un fel de putere asupra ei, ca și cum ea însăși ar fi fost un vânt fierbinte venit din deșert.

— Bună, i-am spus. Eu sunt adjunctul lui. N-are nevoie de musafire la ora asta.

— Tu nu ești decât băiețelul vecinilor. Să-ți fie rușine, spuse Ruhama cu tristețe.

— N-aveți pentru ce să-l așteptați aici, nici una dintre voi. Nu se va însura cu nimeni. El n-are nevoie de așa ceva.

— Ești încă mic, râseră de mine lentilele ochelarilor ei. Ești mic și nu înțelegi o iotă, dimpotrivă, are mare nevoie de așa ceva. Și încă cum! Oricine are nevoie de asta. Poți să te așezi lângă mine pentru o clipă, dacă vrei. Ai să crești în curând și atunci vei avea nevoie de asta de-o să-ți iasă sufletul. Atunci nu vei mai fi un erou. De ce te uiți așa la genunchii mei? Vrei să capeți două palme, spune?

Când Ruhama ridică vocea la mine și mă amenință că-mi trage două palme, fața ei arăta de parcă ar fi fost gata să izbucnească în lacrimi, iar eu am început dintr-odată să tremur și am simțit că mă apucă plânsul, așa încât m-am răsucit pe călcâie și am luat-o la fugă mâncând pământul spre curtea din față și spre lumina arzătoare. Băieții Grill se luptau printre scaieți, scăldați în sudoare, cu un pisoi pe care încercau să-l spânzure cu o frânghie de o creangă a dudului. Am început să arunc în ei cu pietre, de la distanță. Drept care m-au prins și au început să mă lovească în burtă, în față, dar pisoiul a reușit să fugă printre lăzile de gunoi. M-am ascuns și eu în spatele lăzilor de gunoi, ca să nu mă vadă plângând. De acolo am văzut cum domnul Nehamkin o scoate pe Ruhama din curte, cum o conduce, târșâindu-și picioarele în urma ei, consolând-o tot drumul de-a lungul curții, până la poarta dinspre străduța în pantă. N-am reușit să-i aud

cuvintele, am ghicit mai degrabă blândețea și compasiunea din ele, până când ea s-a liniștit și a plecat.

Ea s-a dus și eu am apărut:

— Ce-o să se întâmple, spune-mi, te rog, domnule Nehamkin?

— Noi, Uriel, vom continua să suferim și să așteptăm. Îmi pare tare rău pentru noi toți. Avem ochi și nu vedem. Părem neînfricați, dar ne chinuim îngrozitor. Iar de acum înainte, dragă băiatule, ne vom dubla vigilența: versificatorul Nehamkin și tânărul Uriel vor sta de strajă în post, la poartă. Și fără lacrimi, te rog, tinere Uriel, s-au vărsat deja mult mai multe lacrimi decât ar fi trebuit în diaspora noastră.

Efraim se trezi spre seară. Și-a vârât capul cârlionțat sub jetul de la robinet și s-a întors ud și tăcut la lucru. Și-a aprins o țigară cu degetele ude. N-a scos nici un cuvânt. Cam o oră și jumătate, până când mama a ieșit pe verandă să mă cheme acasă, am stat pe podea în fața lui, îmbrăcat în pantalonii scurți de gimnastică și cu maioul organizației de tineret „Tinerii Maccabei“, cu brațele încolăcite în jurul genunchilor și privind cum demontează și remontează un tablou de comandă, cu o mulțime de manete, mânere și butoane.

Efraim tăcu tot timpul. Nu l-am deranjat. O singură dată a ridicat ochii, a surâs amar când m-a văzut și a spus mirat:

— Ești încă aici?

Eu i-am zâmbit. Aș fi vrut să fiu mare și util, dar în același timp îmi doream să rămân mic, să nu înceteze să mă iubească. Mi-a fost frică să-i povestesc lui Efraim cum i-am păzit somnul și le-am alungat pe Ester și pe Ruhama. Mi-a fost rușine să-mi amintesc cum Ruhama și cu mine ne-am jignit până la lacrimi unul pe celălalt și aproape că am plâns împreună.

Efraim spuse:

— În ciuda tuturor, facem totuși progrese.

— Când vom putea începe? am întrebat.

El se ridică, îmi îmbrățișă sălbatic capul cu amândouă mâinile, buzele lui îmi atinseră fruntea și obrajii, îmi privi de aproape dintele din față, care îmi căzuse, și poate și pe cel nou, care începea să crească:

— Răbdare, Uri. Focul va izbucni la timpul potrivit și dintr-odată în toate colțurile țării. În ciuda tuturor, facem totuși progrese.

Vineri după-amiază, la cinci și jumătate, când lumina albă a zilei începea să se stingă și o altă lumină, cenușie, începea să se aștearnă deasupra străduței, a fost declarată interdicția de a mai ieși pe străzi și au început perchezițiile din casă în casă.

Liniștea sâmbetei, vântul ușor care mișca frunzele copacilor și pe care poetul se străduia tot timpul să-l descrie în versurile sale, coabitarea nefirească dintre tablă și piatră, munții care parcă se apropiau cu lentoare, aromele sâmbetei, totul fu pângărit cu brutalitate. Mașinile poliției aveau difuzoare puternice, care se auzeau din toate părțile. Vocea lor metalică străpungea urechile localnicilor cu vorbe rostite în ebraică și în engleză, anunțând că în treizeci și cinci de minute va intra în vigoare starea de asediu, care va continua toată noaptea. A nu se ieși din case, nici măcar pe verande. A se supune ordinelor. A nu se convoca adunări. A se coopera. Cel care va fi prins afară își periclitează viața și o face pe propria răspundere. Localnicii sunt avertizați.

Când mașina s-a îndepărtat și vocea metalică a fost înghițită de alte străzi, Helena Grill a țâșnit pe terasă, să-și adune copiii. Se învârtea despletită și agitată printre ghivecele de tablă în care erau plantați cactuși și sparanghel, își înjura în gura mare copiii și bărbatul, se văicărea în idiș, iar când mă văzu în curte, peste drum, țipă la mine: Tâmpitule!

Alți vecini alergară în fugă spre băcănia care fusese redeschisă și apucară la nimereală pâine, lapte, ouă și conserve. Erau dintre aceia care se temeau că starea de asediu va fi prelungită timp de mai multe zile. Erau și unii care lansau tot felul de zvonuri.

La drept vorbind, nu se întâmpla pentru prima oară: în perioada aceea, autoritățile aveau obiceiul să înconjoare pe neașteptate câte un cartier sau altul și să percheziționeze toate casele, pentru a descoperi celulele mișcărilor subversive și pentru a confisca armele ilegale.

Auzind țipetele Helenei Grill, tata se grăbi să se ridice și să iasă din bucătărie, unde tăia o ceapă în cubulețe mici și perfecte. Își dezlegă iute șorțul mamei din jurul taliei, îl împături și îl puse la loc pe etajeră, își șterse fruntea cu mâna și coborî în curte. Extrase unul după altul cei patru copii Grill din magazia părăsită și îi expedie acasă. După aceea se închise pentru scurt timp în tipografia din subsolul clădirii. Se întoarse acasă emanând miros de ceapă și de culori pe bază de plumb, își spălă fața și mâinile cu apă și săpun și începu să mestece frunze de mentă. Ochii îi lăcrimau încă din cauza cepii când îi promise mamei că n-are nici un

motiv de îngrijorare: Nu vor găsi nimic la noi, nici dacă ar demonta presa tipografică până la ultimul șurub.

Mama spuse:

— Ești sigur.

Tata voi să știe:

— Asta e o întrebare, un compliment sau o acuzație?

Mama zise:

— Nu sunt sigură.

La care tata remarcă delicat:

— Fără îndoială.

În sinea mea, știam bine că dreptatea era de partea tatei: n-aveam nici un motiv de îngrijorare. Nu vor reuși să găsească manifestele care îndemnau la revoltă, a căror inițiativă o avusese Efraim, pe care le compusese domnul Nehamkin în limbajul profeților și pe care tata, cu cei doi lucrători ai săi, le-au aranjat în tiparnițe, le-au presat și le-au tipărit pe hârtie galbenă. Nici cutia mea nu vor fi în stare s-o găsească, aceea din spatele cărămizii mobile din zid, pentru că am învelit-o într-un ciorap de mătase plin cu rumeguș, iar în rumeguș am amestecat piper și praf de usturoi, ca să derutez câinii cercetași.

Nu vor reuși: suntem puțini, dar dreptatea e de partea noastră. Iar ei sunt tiranii.

La șase seara cartierul a fost închis. Toate străzile s-au golit. Din trei direcții diferite au început să apară mașini blindate, care au fost parcate arogant, cu două roți pe trotuar și două în stradă. Gurile mitralierelor erau îndreptate spre ferestrele și acoperișurile noastre. De mitraliere atârnau încărcătoare cu gloanțe din aramă strălucitoare. În josul străzii Tzfania a fost postat un tun ușor, îndreptat spre munții umbriți. De parcă tocmai dintr-acolo ar fi putut să se strecoare legiunile mișcării ilegale și să dea năvală în Ierusalim.

Patru camioane militare pline cu soldați s-au apropiat de garnizoana Schneller. Din spatele ferestrei din sufragerie i-am urmărit pe soldați, văzând cum săreau din camioane și porneau imediat în fugă spre gardurile caselor, așa cum fuseseră instruiți, acoperindu-se unul pe celălalt. Fiecare dintre ei era înarmat cu o pușcă-mitralieră și cu un cuțit de comando îndesat într-o teacă neagră, fiind echipat cu un rucsac dreptunghiular, un recipient pentru apă și muniție. Toți purtau jambiere. Și totuși, soldații britanici nu semănau deloc cu soldații din filme:

majoritatea erau slabi, gălbejiți. Soarele Iudeii, care nouă ne făcea bine, lor nu părea să le priască.

Soldatul care se postase lângă poarta curții noastre îmi amintea, în ciuda uniformei și a echipamentului său, de casierul tânăr și sfios de la filiala din strada Chansellor a băncii Anglo-Palestiniene. Avea o tuse nervoasă, speriată, își aranja încontinuu cămașa în pantaloni, apoi începu brusc să se scobească în nas cu pasiune, fără să-i dea prin minte că ar putea fi observat de cineva.

Îmi părea rău pentru el. Ca și pentru luptătorii din ilegalitate, care erau siliți să se ascundă cine știe pe unde. Îmi părea rău și pentru mama. Și pentru domnul Nehamkin, care zăcea singur în casa lui, tremurând zguduit de frisoanele unei gripe de vară. Și pentru Efraim, care imediat ce fusese declarată interdicția de liberă circulație pornise în grabă într-una dintre călătoriile sale, ieșind în întâmpinarea destinului, rătăcind prin cine știe ce locuri îndepărtate, în care colcăie hienele. Îmi părea rău până și pentru Helena Grill, cu toate că mă făcuse „tâmpit“, fără să am nici o vină. Oriunde priveai, nu vedeai decât durere. Imigranții ilegali care ajungeau pe țărmurile Palestinei zi de zi erau alungați și duși în insule pustii, ca Zanzibar sau Mauritius. Bande însetate de sânge bântuie prin sate. Poate că Ierusalimul și țara lui Israel pomenite în Biblie nici măcar nu se află aici, ci în cu totul alt colț de lume, poate că în decursul miilor de ani a survenit o eroare. Poate că acolo înflorește trandafirul din Sharon, poate că acolo e liniște și pace. Poate că acolo a luat deja ființă un stat evreiesc, și numai noi am fost uitați printre munții aceștia. Pentru o clipă am fost gata să-i iert pe toți dușmanii lui Israel, să iert tot ce a fost, Maccabeii nu se vor mai ridica, pe Bar-Kohba l-au sfâșiat deja leii, pe Eleazar Hașmoneantul l-a strivit un elefant, iar Josef Trumpeldor[51] a fost deja ucis de barbarii din deșert. Ajunge. Până când va mai trebui Ruhama să se usuce ca o stafidă în soare, pe scările atelierului, și până când va mai fi nevoie s-o gonim?

Am alungat gândurile acestea. În sala de clasă în care învățam, fixaseră pe un perete un citat biblic: *Nici un dușman nu va intra prin porțile acestui oraș*, dar iată dușmanul aici, la noi, iar mâinile noastre sunt goale deocamdată. Eu sunt cel care a scris cu vopsea roșie pe zidul sinagogii: *Libertate sau moarte!*, așa că slăbiciunea asta neașteptată îmi este interzisă. Să vină. Să caute. Noi le vom face față și după aceea vom continua să luptăm până la ultima suflare, pentru că nu avem altă soluție.

Dar deocamdată au început să curgă ordine în limba engleză. Soldații au pătruns în curți. Adie un vânt ușor de seară, care dispare și apoi revine. Se aude un strigăt: poate că vreunul dintre soldați a greșit cu ceva și a fost cuprins apoi de remușcări. În capătul străduței a apărut comandantul lor: un om scund, grăsuliu, preocupat, cu umerii căzuți. În mână îi joacă un baston mic de ofițer. Face impresia că își împarate soldații în două grupe, apoi se răzgândește și îi unifică din nou. Eu am început să-i țin o predică în gând micului ofițer: vreau să-i dovedesc ce nedreptate strigătoare la cer i s-a făcut poporului lui Israel. Să-i aduc exemple din Biblie. Să-i povestesc despre suferința evreilor. La urma urmei, ei sunt stăpânii continentelor și ai insulelor, pe câtă vreme noi nu avem decât peticul acesta mic de pământ, de pe care nu ne vom mișca. Umblau zvonuri cum că liderul mișcărilor subterane, căpetenia extremiștilor, pe care eu îl numeam în secret Regele lui Israel, s-ar fi ascuns în Ierusalim. Cât de puțin știam despre comandantul mișcării subterane.

Unii spuneau una, alții spuneau alta.

Odată, când Efraim s-a întors din rătăcirile sale, a găsit de cuviință să ne lase să înțelegem că ar fi în stare să se facă invizibil după pofta inimii, cu ajutorul unui truc științific secret.

Tovarășul Grill, care era șofer de autobuz la societatea Hamekasher, s-a jurat odată în fața vecinilor că, într-o noapte, când autobuzul său s-a defectat și a rămas în pană între cartierul Arnona și kibbutzul Ramat Rahel, iar clopotele din Betleem au început să bată miezul nopții, a trecut pe lângă el, în lumina lunii pline, un călăreț solitar, șezând drept pe spatele calului său magnific. Ajungând în dreptul său, s-a oprit din galopul spre Muntele Sfatului Rău, de unde urma să pornească mai departe, spre Muntele Sion. S-a oprit pentru o clipă – sau poate pentru ani îndelungați – și i s-a adresat bărbatului pe numele mic, spunându-i: Zevulun, nu te teme că ești singur în noapte. Noaptea e plină de luptători.

Unii susțineau că șeful mișcării subterane era un general evreu, care fusese pe vremuri adjunctul mareșalului sovietic Jukov, acela care spărsese linia frontului nazist în regiunea Rostov, în anul 1944, iar după aceea se infiltrase ilegal în Palestina prin Caucaz și Levant pentru a forma o armată evreiască secretă, oastea umbrelor.

Nimeni nu-l putea scoate pe domnul Nehamkin dintr-ale lui, care credea că omul acela miraculos se ascundea deja de șapte ani în deșertul

Iudeii, păștea capre și cămile printre stâncile munților, avea viziuni, umbla înfășurat în haina lungă și neagră a oamenilor deșertului, părând a fi șeful unuia dintre triburi, transmițând ordinele de luptă la Ierusalim prin intermediul unor băieței desculți, care nu puteau fi în nici un fel deosebiți de copiii beduinilor. Nicicând, spunea domnul Nehamkin, nicicând nu vor reuși englezii să pună mâna pe omul acesta misterios, care se va așeza în cele din urmă pe tronul din Ierusalim al regilor Iudeii. Lui îi dedicase câteva dintre poeziile pe care ni le citise și nouă, incluse în ciclurile de poeme *Transă trează*, *Cântece despre cei ce luptă și visează*, *Odă celui ce vine din Seir*[52], precum și o scurtă elegie numită *Fier și alean*.

Tata le asculta cu amabilitate pe toate, poveștile tovarășului Grill, poeziile domnului Nehamkin, muzica mamei. Dar se referea la ele cu un fel de scepticism prudent: Cine știe? Poate e așa sau poate că nu. De fapt, neavând nici un fel de dovezi, poate că avem dreptul de a ne lansa în tot felul de prezumții, motiv pentru care nu ne va ascunde nici el propria sa opinie: nu există un singur comandant. Vremurile acelea, era de părere tata, au apus de mult. Probabil că era vorba despre un consiliu restrâns, patru-cinci evrei aprigi și nu neapărat tineri, e de presupus că erau dispersați pe ici-colo cu tot felul de afaceri inofensive, practicând meserii cum ar fi cele de negustor, profesor sau farmacist, de pildă, și că ei sunt cei care conduc războiul subteran. Fiecare om, spuse mama, poate fi unul dintre ei. Nu aveam de unde să știm cine sunt. Până și povestea fantezistă a vecinului nostru, despre apariția călărețului, autobuzul defect și lumina lunii poate fi nu neapărat o fantezie nevinovată, ci dimpotrivă, o inducere în eroare intenționată și nespus de vicleană. Toate laolaltă – în opinia tatei – duc la o singură concluzie: englezii se simt aici la fel de bine ca pe ghimpi și scorpioni, cum se spune. Aproape în fiecare noapte geamurile zăngăne. Aproape în fiecare noapte urcă limbi înalte de foc din fortărețele administrației britanice: Bevingrad. Schneller. Tabăra Allenby. Domeniul Rusesc. Hotelul Regele David. Sediul poliției secrete din strada Mamilla. Pământul, cum se spune, le arde sub picioare. Fără îndoială că nici înșuși Înaltul Comisar nu poate dormi liniștit în patul său. Iar esențialul, spune tata, este să știm să păstrăm echilibrul corect între zel și bun-simț, să punem accentul pe realitatea prezentului și să nu exagerăm încordând arcul înainte de vreme.

Mama spuse:

— În loc să tipărească felicitări pentru Anul Nou, tatăl tău ar fi trebuit să se facă ministru.

Poetul Nehamkin adăugă:

— Iar mâinile sunt ale lui Iacob. Doamna Kolodny nu e prea îngăduitoare cu noi. Să ne ierte doamna, suferința e cea care vorbește prin noi. Intențiile ne sunt bune, nu rele, atunci de ce ne-o ia în nume de rău, fără îndurare?

În ce mă privește, nici dacă mă vor târî în subsolurile poliției secrete din Domeniul Rusesc nu vor reuși să scoată nimic de la mine. Nici dacă mă vor arde cu țigări aprinse, cum i-au făcut frații Grill papagalului farmacistei, doamna Vishniak. Nici dacă îmi vor smulge unghiile n-am să scot nici un cuvânt, ci voi tăcea batjocoritor. Eu sunt locotenentul lui Efraim. Sau cel puțin unul dintre locotenenții săi. Alaltăieri am stat trei ore în atelier, tremurând tot de mândrie, și am desenat cu arcuri și săgeți schema de acțiune pe harta Ierusalimului, punând la punct operațiunea *Ioan din Gischala*[53]. Ca de obicei, Efraim îmi dăduse doar câteva indicații vagi:

— Întotdeauna atacă din flanc. Întotdeauna din păduri. Din văi. Din locul cel mai neașteptat.

Verifică în tăcere schițele mele, chicoti, făcu niște corecturi, adăugă sau șterse pe ici, pe colo, folosi expresia „o soluție strălucită“, arătă cu părere de rău spre câte un amănunt nefinisat, și în clipa aceea îl năpădi emoția, mă îmbrățișă, îmi mângâie părul și umerii, apoi respiră adânc și se îndepărtă brusc de mine.

Dacă țipam noaptea în somn, mama și tata se trezeau amândoi și îmi încălzeau un pahar cu cacao, apoi ședeau puțin pe marginea patului meu și îmi șopteau gata, ajunge, ajunge, până mă linișteam.

Poate credeau că n-ar fi trebuit să citesc cartea aceea înspăimântătoare despre *Câinele din Baskerville*. Poate se temeau că derbedeii aceia de frați Grill aveau o influență rea asupra mea. Eu nu spuneam nimic, pentru că jurasem să tac până la capăt.

8

Amurgise. Doar în geamurile ferestrelor de peste drum mai ardeau încă pete de foc și sânge[54]. Străduța era plină de umbre. Noi stăteam la fereastra din sufragerie, mama se sprijinea de brațul tatei, iar eu eram

între ei, în față, în mijloc, de parcă i-am fi pozat domnului Kovacs, fotograful. Priveam afară. Așteptam. Nu scoteam nici un sunet. Soldații regimentului șase aeropurtat se împărțiră în grupuri și începură să pătrundă în case. De undeva, de la foarte mare distanță, se auzi o singură împușcătură. Clopotul de la Schneller bătu ora șapte. Știam că n-ai voie să te încrezi în ceasul acesta, pentru că limbile sale arătau veșnic ora trei și trei minute. La fereastra de peste drum, flacăra sângerie se stinse. Se lăsase întunericul, dar deocamdată era încă cenușiu, nu negru, iar cerul se mai reflecta ca umbra unui incendiu îndepărtat. La noi nu era nici un incendiu. Doar rămășițele focului pe care îl aprinseseră copiii Grill fumegau încă și aruncau funingine, dar flacăra se stinsese.

Părea că de data asta bezna va înghiți casele noastre din piatră, crângul care agoniza, grilajele ruginite din fier forjat ale teraselor, gardurile stricate, că va înghiți scaieții și lătratul câinilor, va devora întreg pământul, și nu doar pentru o noapte, ci o dată pentru totdeauna. Mama sparse tăcerea:

— De data asta nu caută manifeste. Nu caută nici măcar pistoale sau materiale explozibile. Îl caută pe el.

Tata spuse:

— Fie. Dar dacă vor prinde pe cineva în noaptea asta, altcineva se va ridica și îi va lua locul.

Mama zise:

— Nu-l pot prinde.

Iar eu:

— Da, numai că sunt tot felul de trădători care l-ar putea denunța.

— Nici un trădător, spuse mama, nu-l poate da pe mâinile lor, pentru că el nu există. Vreau să spun, chiar nu există. Nicăieri. Agenția Evreiască l-a inventat. Arabii l-au inventat. Noi înșine. Englezii l-au inventat, prin nebunia lor englezească, iar acum aleargă după el cu pușile automate prin casele oamenilor și întorc toată țara pe dos, dar n-au nici o șansă să-l prindă, pentru că el e ca muzica sau ca aleanul. E coșmarul tuturor. Să-l caute! strigă deodată cu un fel de bucurie disperată. Să-l caute până vor înnebuni de tot! Tu să nu-mi răspunzi! Nici tu. Tăceți amândoi! Oricum eu sunt singura care poate vorbi cu ei. Nu vă amestecați, altfel vă vor spune: *You bastard, you bloody Jew. Come in, please, Captain*, poftiți, intrați vă rog, faceți-vă datoria. Avem în răcitor o sticlă cu limonadă. Serviți, vă rog. După aceea îndepliniți-vă datoria. E o seară frumoasă, nu-i așa?

Intraseră și stăteau jenați în coridor, lângă un cuier de haine, pe care în timpul verii nu atârnau decât cascheta tatei, șalul de mătase al mamei și coșnița de cumpărături. Căpitanul se scuză, îi ură mamei bună seara și explică politicos de ce le e interzis, lui și oamenilor săi, să servească limonadă în timpul serviciului. Își aminti brusc să-și scoată chipiul în prezența doamnei și ceru permisiunea să arunce o privire prin camere: totul se va efectua, bineînțeles, în cel mai scurt timp posibil. Cât de rău îi pare.

Noi tăceam. Mama vorbea și în numele nostru:

— Desigur.

Și zâmbi.

Soldații, trei tinerei slăbuți în pantaloni scurți kaki și ciorapi militari până la genunchi, continuau să se înghesuie lângă ușă, ca și cum ar fi stat s-o rupă la fugă imediat, dacă li s-ar fi dat cel mai mic semn că sunt oaspeți nepoftiți. Între timp, căpitanul reușise să-și depășească sfiala inițială. Încă se comporta ca și cum el, soldații și cu noi am fi alcătuit un grup de străini bine-crescuți, care au nimerit din întâmplare într-un lift blocat. Chiar și când l-a rugat pe tata să-și întoarcă fața la perete, cu mâinile ridicate, iar pe mama să ia loc în fotoliu, cu băiețelul cel drăguț pe genunchi, chiar și atunci părea că amabilul căpitan nu face altceva decât să ofere câteva idei practice, de cercetaș, cu ajutorul cărora vom scăpa cu toții repede din lift, poate într-un mod puțin cam sportiv, dar astfel vom reduce la minimum neplăcerea care ne-a fost impusă, în ciuda corectitudinii de netăgăduit a tuturor părților implicate.

Cu toate astea, nu-și îndepărtă mâna nici măcar pentru o clipă de teaca neagră, prinsă de centură: în Palestina avuseseră loc câteva incidente oribile, de necrezut, și întotdeauna la ore neașteptate și în locuri care păreau respectabile.

Cei trei soldați au verificat raft după raft, au răsfoit delicat toate poeziile lui Bialik și antologia de versuri, ca să vadă ce se ascunde în spatele lor, au ridicat capacul pianului și și-au băgat nasul în interior, printre coarde, aspirând, au scos de pe perete tabloul țăranului arab care merge în spatele plugului și ară în valea Iezreel, fără să-i pese de corbii din fundal, au lovit peretele din spatele tabloului și au ascultat cu urechea lipită de zid reverberația sunetului. Bustul lui Chopin fu scuturat puțin în aer și reașezat cu atenție la locul său. Căpitanul dori să afle – scuzată să-i fie curiozitatea – cine este persoana și ce reprezintă inscripția. Mama îi

traduse și de astă dată din poloneză: *Din toată inima mea și până la ultima suflare.*

— Îmi pare foarte rău, spuse căpitanul cu teamă, de parcă ar fi deranjat din greșeală vreun ritual ciudat sau ar fi pângărit vreun obiect sacru prin atingerea mâinii sale.

După aceea s-au îndreptat spre dulapurile de haine, pe care le-au controlat, s-au uitat sub paturi, lovind ici-colo delicat pereții cu armele lor automate și ascultând dacă se aude vreun ecou. În tot acest timp, am stat cu mama în fotoliu și mi-am întors privirea ca să nu-l văd pe tatăl meu stând cu mâinile ridicate și cu fața lipită de zid. Am repetat în gând cele patru reguli de aplicat în cazul unui interogatoriu însoțit de torturi. Efraim mi le-a spus, și poate că tot el le-a inventat.

Dar n-a avut loc nici o anchetă.

Căpitanul a pus o singură întrebare amabilă: dacă tata ar avea bunăvoința să-i conducă prin tipografie. Conform informațiilor pe care le-a primit, în subsolul clădirii se afla o tipografie.

La sfârșitul percheziției au luat cu ei diferite tipărituri pe care nu știau să le citească, drept care au fost nevoiți să ridice câte o copie din fiecare serie, pentru a fi verificate. Printre ele erau etichte pentru cutiile de pască, formulare de donații pentru orfelinatul Diskin, chitanțe și pagini de bilanț, precum și o broșură informativă pentru gospodine. Cu aceasta căpitanul se declară satisfăcut. Regreta sincer deranjul. Spera că în scurt timp vor veni vremuri mai bune. Unul dintre soldați mă numi „cercetaș". Altul sughiță, dar amuți imediat în clipa în care observă privirea tăioasă a căpitanului.

Apoi ieșiră.

Străduța se întunecase de mult. Lumina singurului felinar, care se legăna în vânt, desena cercuri nervoase pe asfalt. Cât de inutilă era lumina aceasta galbenă: deși perchezițiile încetaseră, interdicția de circulație rămăsese în vigoare. Pe strada noastră nu vedeai un suflet. În afara câinilor comunitari. Aceste animale trăiau mâncând din lăzile de gunoi. Nimeni nu voia un animal de casă. Dar nici nu se găsea nimeni care să-i alunge sau să-i ucidă. Lasă-i să trăiască.

Tata spuse:

— S-au comportat corect. Trebuie s-o recunoaștem.

Mama zise:

— Ce lingăi dezgustători.

— Ce-ai cu ei? se miră tata. Acesta e modul lor firesc de a se comporta. Cum se spune, pumn de fier în mănușă de catifea.

— Nu ei. Voi. Amândoi laolaltă. Și să nu-mi răspundeți. Ajunge.

Afară, pe străduța goală, câinii fără stăpân își ridicaseră boturile pline de bale și urlau la lună.

Tata spuse:

— Hai, Uri. Azi pregătim noi cina. Mama nu se simte bine.

9

Interdicția de circulație a fost ridicată abia sâmbătă seara.

Se zvonea că percheziționile se mutaseră acum în cartierele mai îndepărtate: Bait ve Gan, Mekor Hahaim, Arnona și Talpiot.

Tata veni cu o teorie nouă: tot ceea ce spusese Efraim despre posibilitatea științifică de a-l transforma pe comandantul mișcării subterane într-un personaj invizibil reprezintă doar pură fantezie. E mult mai logic de presupus că omul se ghidează după o regulă simplă, mutându-se dintr-un cartier într-altul, urmând traseul vânătorilor săi, alegând întotdeauna o zonă în care căutările s-au terminat deja. Soluția aceasta i se părea tatei logică, dacă nu chiar singura posibilă.

Mama spuse:

— Asta înseamnă că acum e la noi.

— Dacă îți face plăcere să crezi asta, zise tata zâmbind.

— Acum e sâmbătă seara, spuse mama fără să dea atenție zâmbetului său, și dacă vom înceta pentru o clipă să tot vorbim, poate că vom auzi în depărtare clopotele bisericilor. Iar clopotele se adresează întotdeauna cuiva. Cheamă pe cineva. Seara aceasta cheamă și ea pe cineva. Păsările cer și ele atenție. Au construit câte un turn cu clopote pe fiecare colină a Ierusalimului, pentru a suna și pentru a fi auzite din depărtare. În seara aceasta cheamă pe cineva. Oare când ne vor chema și pe noi? Poate ne-au chemat deja, dar pentru că vorbim întruna nu le-am auzit. Să facem liniște. Te rog, Kolodny, lasă-mi mâna în pace. Lasă-mă și pe mine în pace. Ce mă tot pisălogești?

— Liniștește-te, o rugă tata.

După ce se gândi o clipă, adăugă:

— N-am mai ieșit de mult. Poate mergem și noi la cinema și stăm puțin după aceea la o cafenea, ca oamenii. Viața trebuie să-și continue cursul.

Duminică dimineața mama a ieșit în grădină cu ligheanul de rufe spălate în brațe. Eu am coborât după ea, dar n-a observat. Cerul dimineții era înnourat, murdar, de parcă venise deja toamna. Dar eu cunoșteam diminețile acestea și știam că încă nu e toamnă, ci, dimpotrivă, acesta e un semn sigur că va fi o zi grea, fierbinte. Am văzut un fior rapid străbătându-i ceafa și umerii. Stătea singură în lumina slabă, cenușie, care dădea pietrei, copacilor și asfaltului o tentă albăstruie, ca o presimțire neliniștitoare. Părea că lumina e un torent, iar casele din cele două părți sunt maluri începătoșate și că șuvoiul trăgea după sine, pe nesimțite, cu o mișcare lentă, tot ce se afla între ele. Torentul înghițise toate lăzile de gunoi înșirate de-a lungul trotuarului. Mirosul de pește. Mirosul oleandrilor. Curentul ducea cu sine o putoare subtilă, aproape plăcută. Nu era un curent. Era un val mic de lumină. Un văl. Undeva se auzea un cuc ce continua să repete cu îndărătnicie același sunet, ca și cum i-ar fi fost interzis să tacă. Pe stinghia porumbarului ședeau trei porumbei leneși, schimbând priviri și opinii. Pe cuc îl tratau cu indiferență.

Mama mea stătea în umbra copacilor, desculță pe pământul acoperit cu ace de pin, și întindea cearșaf după cearșaf. Erau momente în care desfăcea larg brațele, și atunci trebuia să mă stăpânesc din toate puterile să nu fug spre ea, s-o îmbrățișez pe neașteptate, din spate, și să-i destăinui secrete despre Bat-Amy și despre acțiunea Ioan din Gischala. De la un aparat de radio îndepărtat se auzea muzică ușoară. Mama știa să cânte, dar nu cânta. Zarzavagiul, băcanul și frizerul ridicaseră deja obloanele și deschiseseră prăvăliile. Numai doamna Vishniak, farmacista, se trezi mult mai târziu ca de obicei. Zarzavagiul scosese afară, pe trotuar, lăzi pline cu mere, ceapă, vinete și dovleac. Viespile năvăliră asupra lor agitate. În vitrina băcăniei se afla o bandă de hârtie cu lipici plină cu muște moarte și un borcan cu bile de gumă de mestecat colorate, două la un mil. Băcănia și prăvălia de legume erau despărțite de un măslin. O plantă agățătoare se prinsese printre ramurile sale, aprinzând o flacără albastră. De la distanță părea că măslinul și-a pierdut mințile și s-a sinucis în flăcări. Femeile ieșeau să întindă așternuturile pe balustradele teraselor, pentru a îndepărta mirosurile nopții. Pernele și cuverturile dăruiau străzii Tzfania un fel de strălucire veselă, nu-ți puteai cu nici un chip alunga gândurile despre noapte și despre soțiile vecinilor, printre toate așternuturile acelea.

La ferestrele cu pervazuri late, printre sparanghelul care creștea

frumos în cutii de conserve pline cu pământ, se aflau borcane închise ermetic cu castraveți puși la murat într-un lichid verzui, condimentat cu frunze de dafin și câței mici de usturoi. Când va fi în sfârșit înființat statul evreu, ne vom ridica toți și o vom porni către văi și câmpii. Vom trăi toată vara în colibe, printre livezi. Vom galopa pe caii noștri către râuri, la izvoarele apelor, ne vom conduce turmele spre pășunile grase. Vom părăsi Ierusalimul, a cărui soartă o vom lăsa în mâinile ultrareligioșilor.

Cu briceagul pe care mi-l împrumutase Efraim, sculptam din coajă de pin o fregată care urma să se alăture flotei de pe etajera mea, pentru a fi gata de luptă atunci când va veni momentul.

Din pământul acoperit de ace moarte de pin crescuseră fire de porumb sălbatic; se îngălbeniseră și ele, de parcă încercau să se ascundă printre gunoaie. Erau acolo sticle sparte, ziare rupte, bucăți de lemn înnegrite, iar sub una dintre ele am găsit odată o broască țestoasă care, de spaimă, se strânsese în carapace, iar eu am așteptat o grămadă de timp să se liniștească și să scoată capul, până ce n-am mai putut răbda și am ridicat animalul, dar înăuntru nu se afla nici o broască, era doar o carapace goală, poate că țestoasa murise deja de mult sau poate nu murise, ci doar i se urâse și se retrăsese acolo ofensată.

Fregata mea s-a rupt în două. M-am plictisit de flotă. Am decis să-mi imprim numele cu briceagul pe o cutie de conserve ruginită. Operațiunea a dat naștere unui scrâșnet înfiorător, până când mama, cu ligheanul de rufe lipit de talie, se întoarse spre mine și mă certă, cerându-mi să încetez s-o înnebunesc încă de dimineață.

— Lucrez, i-am spus.

— Ești un copil complet nebun, asta ești. Și vrei să mă înnebunești și pe mine.

— Degeaba te superi, doamnă Kolodny, am spus cu amabilitate, ca tata.

Iar în sinea mea gândeam: Trebuie să ne păstrăm întotdeauna sângele-rece. Să nu ne lăsăm atrași în conflicte inutile. Inițiativa trebuie să fie numai de partea noastră, iar ei își vor pierde echilibrul.

— Mă duc să mă odihnesc, spuse mama. Mi-e cald. Dacă sună cineva, spune că nu sunt acasă.

După micul dejun, pe pervazul ferestrei mele a avut loc una dintre cele mai decisive bătălii de la porțile Berlinului. Tancurile blindate ale forțelor evreiești, rusești și americane pătrunseră în oraș dinspre păduri și lacuri,

mușcând din resturile diviziilor naziste, sfărâmând baricade sub șenile și spărgând fațadele caselor cu lovituri de obuze. Peste nouă zile se va termina vacanța de vară și va începe clasa a cincea. Până atunci dușmanul va fi învins. Monstrul va fi prins în bârlogul său și se va preda necondiționat.

Helena Grill apăru pe terasa de vizavi. Începu să strângă așternuturile de pe balustradă. Sub cămașa de noapte, care se întrezărea din capotul desfăcut, sânii se ghiceau tari. Luptasem din toate puterile să îndepărtez palmele aspre ale lui Efraim. Fără îndoială că băieții Grill coborâseră din nou în pădurice din Tel Arza, să vadă dacă leopardul a căzut în capcana pe care i-au pregătit-o încă înainte de intrarea în vigoare a interdicției de liberă circulație. Tovarășul Grill conduce acum autobuzul Fargo verde pe linia opt, spre cartierul Mekor Haim, adună călătorii din stații și le cere tot timpul să avanseze până în capătul autobuzului. Are un clește cu care perforează biletele și un fel de orgă mică, argintie, în care pe sus se introduc monedele, iar pe jos se scoate restul. Eram fermecat de clește și de orgă. Dacă după victorie Bat-Amy va accepta să se mărite cu mine, am să-i dau voie să mi-o pipăie cu degetele prin pantalonii de trening, cu condiția să mă lase să cânt la orga tatălui ei, să bag înăuntru, prin partea de sus, monede de diferite mărimi și să le scot apoi prin partea de jos și să perforez biletele în formă de steluță. Helena Grill se afla încă pe terasă. Acum își uda cu o stropitoare geraniumul înflorit într-o cutie ruginită din tablă, în care fuseseră cândva măsline. Apa care curgea din stropitoare arăta ca niște cioburi de sticlă scânteind în lumină. Cânta pentru sine ceva în poloneză, o melodie care mie mi se părea plină de regrete și doruri.

Între timp au sosit cei doi angajați ai tatei, de la tipografie, Abrasha și Lilienblum, aducând cu ei ziarul de dimineață. Eu am declarat încetarea focului la periferiile Berlinului și am fugit să văd titlurile. Ziarul povestea despre cercetările masive instituite de englezi în toată țara și despre incidentul sângeros care avusese loc într-unul dintre kibbutzuri. Pionierii s-au împotrivit cu forța confiscării armelor de legitimă apărare, drept care doi dintre ei au fost împușcați și răniți, iar mulți alții au fost închiși într-un lagăr.

Tata îi turnă o cafea neagră lui Abrasha și îi aduse o cafea cu lapte lui Lilienblum. Apoi întoarse ziarul, verifică atent anunțurile mortuare și oftă. După care își scoase ochelarii, împinse brusc deoparte șirurile de

socoteli și resturile micului dejun, un borcănel de iaurt fu cât pe ce să se răstoarne, însă reuși să-l oprească la timp. Se ridică imediat în picioare și propuse să coboare la lucru. E aproape opt și jumătate.

Dar asta, bineînțeles, numai dacă nici unul dintre ei nu dorește încă o cafea.

Am coborât și eu pe urmele lor în tipografia de la subsol. Știam că tata a ascuns încă înainte de percheziție toate manifestele într-o cutie etanșată, pe care o înecase în adâncurile unui butoi plin cu cerneală tipografică. Voiam să văd cu ochii mei cum vor ridica acest submarin din adâncuri și încotro îl vor duce. Dar tata se gândi mai bine și decise să nu schimbe locul ascunzătorii, pentru că nu-l dezamăgise. Porni mașina electrică. Apoi o închise imediat. Verifica axele și compresorul presei. Turnă câteva picături de ulei în cilindri, pe care Lilienblum îi numea pistoni. Apoi porni din nou motorul și se îndreptă spre masa de cules litere.

— Am terminat-o cu Linda, spuse Abrasha pe neașteptate, de parcă ar fi continuat o discuție începută. S-a terminat.

— Cum, din nou? întrebă tata cu părere de rău, și am ghicit pe chipul său surâsul pedagogic.

— *Halas*[55]! S-a încurcat cu băiatul lui Hamidoff de la Barklay's Bank, și pleacă cu el la Paris săptămâna viitoare. Fără nuntă.

— N-ai ce-i face, îl consolă tata, oricum nu era destul de bună pentru tine.

Lilienblum izbucni deodată într-un răcnet baritonal:

— Să se ducă dracului! Toți sunt o apă și-un pământ. Englezi, francezi, fete. Trebuie alungați toți cu un șut în fund. Și dr. Weizmann odată cu ei.

Abrasha era un flăcău albinos, tăcut, fără sprâncene, părul și pielea lui erau delicate, albe, de parcă ar fi fost făcute din hârtie. El punea în funcțiune mașina care tăia hârtia. Eu numeam mașina aceea ghilotină, aici îl vor aduce pe Înaltul Comisar și aici, în subsol, Efraim va pune în aplicare sentința, fără milă și fără să clipească măcar. N-avem dreptul să-i iertăm pe dușmanii lui Israel. Ne este interzis și să ne rugăm de ei, cum făcuse dr. Weizmann. Pe buzele lui Abrasha flutură ceva ca un surâs tainic, inconștient, în timp ce tăia marginile manifestelor. Iar eu am ascuns sub maiou șerpii de hârtie care se încolăceau.

Lilienblum, muncitorul cel pios, începu să culeagă litere în rama dreptunghiulară. Folosea cleștișori din oțel. Ochelarii lui aveau și ei forma

a două cercuri de oțel. Avea obiceiul să-mi vorbească în idiș, să mă numească strengar și să se distreze pe socoteala mea cu vocea lui de taur: Un băiețel evreu cu obrăjor de creștin, un *pogromcik* cu suflet de aur.

Dar de astă dată nu-mi vorbi mie, ci sieși, încercând parcă să îndepărteze vestea rea pe care o auzise în cursul dimineții:

— Barklay's Bank. Femei. Pfui! Rahat!

Am ieșit deci în curte. Farmecul luminii dispăruse deja și nu mai rămăsese nici urmă de prospețime, nici în copaci, nici printre ei. Aerul se încingea din ce în ce mai mult, după cum ghicisem de la început. Copiii Grill nu se întorseseră încă de la vânătoarea de leoparzi. Când voiau să mă enerveze, foloseau câte o mică rimă tâmpită de-a lor, „Cum e Uri, ghici, bleg ca un arici" sau „Kolodny puișor/arată-ne cum zbori". Și bârfeau în fața tuturor despre Efraim Nehamkin și mama mea. Pe rugina porții stricate scriseseră cu vopsea galbenă: Froike nebunul o regulează pe mama lui Uri.

Sub cuvintele acestea au fost adăugate recent unele noi, pe care nu le-am înțeles sub nici o formă, dar m-am repezit imediat să le răzuiesc cu unghiile: Ba chiar și pe Uri.

La nouă și un sfert intră pe alee mașina cu pâine a brutăriei Anghel. Dintr-un motiv oarecare, șoferul parcă în fața porții noastre. M-am oprit imediat din răzuit și m-am dus să văd ce l-a apucat. Era cald. Roiuri de viespi furioase se adunaseră sub robinetul care picura. Un fluture care greșise drumul fâlfâia în zadar printre ace. Aerul mirosea a praf. Zaky, băiatul de la brutărie, sări din cabină, cercetă rapid aleea, deschise ușa din spate a camionetei și extrase dintre coșurile cu pâine un fel de domn surprins, care clipea des din ochi, un domn mic, într-un costum de culoare închisă, ce ținea în mână o trusă medicală. Nu înțelegeam de ce aduseseră la noi un doctor de la policlinică. Poate că mama a leșinat din nou, sau pe Helena Grill au apucat-o din nou istericalele. Dar de când se aduce doctorul într-o camionetă de pâine? Când Zaky și medicul trecură în fugă, îndreptându-se spre scările care duceau la subsol, l-am recunoscut dintr-odată. Nu era un doctor, ci domnul Szczupak, propietarul salonului Riviera, de pe strada Regele George. Îmi aminteam că mama m-a luat odată cu ea la salonul Riviera, să-și aleagă o rochie de vară. Poate că a fost dezamăgită de modele. S-a răzgândit, a renunțat la rochie și a decis să mergem la altă prăvălie, să cumpărăm un gramofon în rate. Îmi aminteam că domnul Szczupak nu s-a ofensat, ci a poftit-o să

revină la salonul Riviera cu altă ocazie, poate după sărbători. Toamna se va schimba colecția. Moda însăși urmează să se schimbe.

Efraim apăru deodată, de nicăieri, într-o salopetă de lucru albastră. Îi îmbrățișă pe Zaky și pe domnul Szczupak, apucă delicat cotul oaspetelui și îl conduse jos, în tipografie. Nu schimbară între ei nici un cuvânt. Zaky se întoarse, țâșni afară, cercetă cu ochi de pisică balcoanele și acoperișurile, adulmecă aerul, luă o decizie, sări în cabină și scoase camioneta de pâine de pe alee pe stradă, conducând cu spatele. Mirosul benzinei se amestecă pentru o clipă cu mirosul de praf. Apoi, lângă robinetul care curgea, rămase numai praful amestecându-se cu viespile arțăgoase.

— Ieși de aici! Imediat. Chiar în clipa asta! îmi porunci tata pe un ton sec.

Aproape niciodată nu folosise asemenea cuvinte.

M-am conformat și am ieșit imediat din tipografie. Dar, cu coada ochiului, am mai apucat să văd că străinul nu era domnul Szczupak, ci altcineva, care îi semăna, fără îndoială mai în vârstă, un fel de domn Szczupak mai șters și mai uzat, poate fratele lui mai mare. I-am văzut pe Efraim și pe vizitator dispărând prin culoarul îngust dintre baloturile de hârtie. Am tresărit, ca și cum spatele mi-ar fi fost atins cu un calup de gheață. Nici dacă mă omoară. Nici dacă îmi smulg unghiile una câte una. Nici dacă o omoară pe Bat-Amy. N-am să-i denunț niciodată.

10

La prânz, frații Grill au revenit de la vânătoare. M-am bucurat să văd că leopardul reușise să-i păcălească, dar nu s-au întors cu mâinile goale, și asta nu m-a mai bucurat. Au adus cu ei un carton plin cu cămăși de cartușe din aramă aurie. Și ce dacă? Nu-mi pasă. Eu știu, iar ei habar n-au. În trei locuri, la intrarea din spate a casei scărilor, la intrarea în magazie și între crengile dudului, am reușit să pregătesc câte o bombă, așa cum m-a învățat Efraim. Erau cutii din tablă pline cu gaz, care se aprindeau de la distanță. În petrol băgasem chibrituri noi, cioburi de sticlă, bucățele de aramă și cabluri electrice.

Să vină.

Vor plăti cu sânge.

Poftim: Să vină.

Am decis ca de data aceasta să ignor batjocura enervantă a copiilor

Grill: e adevărat, tatăl lor chiar e șofer la compania Hamekasher, ei au o soră, iar eu nu, ei au cămăși de cartușe, iar eu nu, ei sunt pe urmele unui leopard și pe mine nu m-au luat cu ei la vânătoare. Nu-mi pasă. Ceea ce am văzut eu azi-dimineață Boaz Grill nu va vedea nici în vis.

Yoav a spus:

— A încercat să se lege de Bat-Amy. S-a dus la ea s-o roage să-i arate, dar ea a râs de el și nu i-a arătat nimic și a venit și ne-a povestit nouă totul, cum a plâns și a fugit acasă. Iepure fricos. Crede c-o să-i facă lui Bat-Amy ce îi face Froike Nehamkin maică-sii.

Am tăcut.

— N-are ce să răspundă. Uitați-vă la el cum întoarce fața ca să nu vedem că plânge cu lacrimi.

Am tăcut.

Aș fi putut să le spun că am văzut-o pe mama lor, ieri în timpul interdicției, când își schimba rochia în fața oglinzii de lângă fereastră. Dar m-am abținut.

— Bat-Amy a spus că el e încă un bebeluș și că n-are nici un fir de păr acolo, râse Avner ascuțit.

M-am întors brusc și am fugit pe scări, le-am sărit două câte două, până sus, pe acoperiș, la postul de observație, fără să le mai aud râsetele și răutățile despre părinții mei. N-au decât. Să vorbească. N-am timp de ei. Eu sunt la post.

Cu atenție, după ce am chibzuit îndelung, mi-am ales un punct de observație nevăzut pe acoperiș, printre vechituri și cazanele de apă caldă din spatele frânghiilor de rufe. De aici puteam supraveghea aproape întreg orașul. Garnizoana Schneller se întindea la picioarele mele. Aveam până și un binoclu, făcut din cutii de fulgi de ovăz Quaker și sticlă albastră. Am văzut soldații britanici agitându-se cu pregătirile pentru vizita Înaltului Comisar. Dacă aș fi avut o mitralieră, aș fi putut să-i lichidez de aici și pe Înaltul Comisar, și pe băieții Grill, pe toți. Apoi aș fi fugit în munți, să devin un copil al munților. Pentru totdeauna.

Deocamdată am cercetat cu atenție situația Ierusalimului. Am văzut acoperișurile din Kerem Avraham, colțul cartierului buharilor, și apoi mai departe, Muntele Scopus și Muntele Măslinilor, strălucind în lumină la orizont, turnurile și clopotnițele bisericilor, minarete, cartierele Shuafat și Nabi Samuel, un copac uriaș fără trunchi, care plutea în aerul fierbinte lângă turnul din Nabi Samuel. Înspre acest copac am să fug după

ce totul se va sfârși. Am văzut și crângul din Tel Arza. În sufletul meu, eram de partea leopardului care se ascundea acolo. Știam că nu vor reuși niciodată să-l prindă, pentru că el era coșmarul fiecăruia, după cum spusese mama. Am să merg pe urmele animalului în spatele munților, spre pădurile în care sălășluiesc leoparzii, și voi trăi cu ei, așa cum a trăit Kim, din cărțile lui Kipling.

Am văzut casele germane de lângă cartierul Romema și turnul maroniu din care apa curge în întuneric și ajunge până la noi. Am văzut acoperișuri din olane și acoperișuri de smoală, păduri-păduri de rufe atârnate la uscat în fiecare oraș, de parcă s-ar fi ridicat deodată statul evreiesc și fiecare casă a arborat steaguri de toate culorile, care flutură în vânt. Am văzut și cum lumina amiezii crește, tot mai mult, ca și cum nu se va mai opri niciodată, iar eu mă pierd în lumină și voi deveni cel ce vede, dar nu e văzut, și voi putea trece prin pereți ca razele lunii și mă voi răzbuna, iar noaptea voi veni la Bat-Amy să-i spun nu, Bat-Amy, tu nu nu mă poți vedea, dar mă poți atinge, eu sunt, am venit să te iau de aici, hai să plecăm din locul acesta, să mergem în pădurile leoparzilor și să trăim acolo.

Orașul începea să se albească. Toți copacii erau acoperiți de o pulbere albă de vară. Lumina Ierusalimului este lumina deșertului. În mijlocul deșertului Iudeii este o mare, nu o mare, de fapt, ci izvoare de apă, acolo trăiau esenienii și visătorii pe care legiunile romane n-au reușit să-i găsească. Dintr-acolo bătea vântul care aducea miros de praf și miros de sare. Aceasta a fost ultima oară când am plâns. Nu voi mai vărsa lacrimi, nici măcar dacă englezii îmi vor smulge unghiile una câte una, n-am să le spun nimic despre omul deghizat în doctor și în domnul Szczupak din tipografia tatei.

În mirosul de praf și sare se mai împletea un alt miros vag, și nu-mi era clar dacă venea de la mari depărtări, din munții Moab, de la izvoarele de apă, sau dacă era emanat de undeva din apropiere, de casă, ori poate chiar de mine. Dacă aș încerca să le spun acestor munți *din toată inima mea, și până la ultima suflare*, vor izbucni în râs. Poate că nici râsul nu va ajuta, pentru că ei sunt munți, iar noi nu suntem treaba lor și puțin le pasă de ce ni se întâmplă nouă aici. Ei cunosc altă limbă. Poate că dacă aș cunoaște limba munților m-aș odihni și eu și nici mie nu mi-ar păsa, indiferent ce s-ar întâmpla.

Am s-o învăț.

Până atunci, nu mă voi mișca de la postul meu de observație de pe acoperiș, să pot da alarma când vor veni din nou să caute din casă în casă. Văzut prin sticlele albastre ale binoclului pe care mi-l făcusem, Ierusalimul părea albăstrui. Pinii erau fumurii. Fierul și piatra păreau arămii, iar pădurile de rufe erau stoluri de păsări zburând în vânt.

Am rămas la postul meu de pe acoperiș până la orele prânzului. La două, tata a ieșit din tipografie, și după el Abrasha, Efraim și Lilienblum. Tata a încuiat ușa din fier. Au schimbat câteva cuvinte și au plecat. Pe domnul Szczupak l-au lăsat în subsol, doar dacă nu cumva există vreun tunel subteran pe sub mașina electrică.

Nu domnul Szczupak. Fratele său. Altcineva. Un om care a venit la noi cu camioneta de pâine deghizat în medic, dar sub mască nu există nici un domn Szczupak, ci un flăcău agil, nemilos, un leopard ai cărui ochi aruncă fulgere.

La trei am luat prânzul: supă de mazăre, chiftele, morcovi cruzi și cartofi. După aceea am băut două pahare de limondă cu gheață din răcitor și m-am întors în grabă la punctul de control pentru a fi primul care să avertizeze asupra pericolului.

N-a apărut nici un pericol. Doar seara care se lăsa, urcând de la poalele pinilor, adunându-și puterile. La șase se auzi un șuierat de locomotivă din direcția coloniei germane. E un drum lung, lung. Puteam vedea cum soarele zilei caniculare începea să se înfășoare într-o mantie de funingine din capătul colinei Sheikh Badr, și de acolo continuă spre Ghivat Shaul, începând apoi să se scufunde în nori vinețiii, atingând munții, iar munții se învinețeau și ei până nu se mai putea deosebi care e nor și care e munte și care e regimentul de cavalerie de la marginea cerului.

În cele din urmă orizontul a devenit cenușiu. Ierusalimul a rămas singur. Ici și colo se vedeau lumini galbene. Felinarul de pe aleea noastră răspândea și el să o lumină palidă. Mama a ieșit pe balcon, să mă cheme acasă.

Tata și Efraim stăteau deja în sufragerie în fața tablei de șah, unul într-un maiou găurit și celălalt într-o cămașă kaki descheiată, lăsând să i se vadă pieptul păros.

Bătrânul poet moțăia liniștit în fotoliu.

Era surd, suferind, cu capul înfundat între umerii strânși. Mi-am amintit brusc de carapacea goală de broască țestoasă din curte. Mi-am amintit de promisiunea lui Efraim că eu îi voi lua locul domnului

Nehamkin ca poet și casier. Cum i-a părut după aceea rău și cum a ironizat discursul pe care tatăl său îl va ține pentru noi amândoi, după ce vom cădea împreună pe câmpul de luptă.

— Așteptăm un musafir astă-seară? am întrebat regretând în aceeași clipă.

Efraim strânse buzele:

— Ai spus ceva? strecură printre dinți pe un ton veninos.

— Nu-ți face griji, spuse tata speriat, Uri e OK.

— Nu vorbi atâta, Kolodny. Fiecare cuvânt e de prisos.

— Gata, ajunge, terminați, îi rugă mama, nu merită să vă enervați.

Se făcu liniște.

11

Am ghicit singur tot ce nu mi-au spus: în podea, sub mașina de tipărit, era o ușă de fier. De la trapa aceea, scări în spirală duceau către o grotă sau poate o hrubă funerară din timpul celui de-al doilea Templu, sau chiar o peșteră din perioada arabă. E de presupus că Efraim și băieții lui au avut grijă din timp să transforme grota într-un buncăr în care să ne putem ascunde când va veni ziua răfuielii. De-a lungul pereților reci de piatră, la lumina opaițelor, sunt aliniate bidoane mari cu apă și combustibil, provizii de alimente, lăzi cu muniție, grenade, baterii și aparatură de radio-transmisie, poate și câteva dintre cărțile sfinte ale domnului Nehamkin. Acolo se odihnește pentru moment domnul Szczupak, până va trece pericolul; a, nu, nu domnul Szczupak, ci băiatul acela slab, dar extraordinar, agil ca un leopard.

Poate va veni sus în noaptea asta. În trusa medicală are, desigur, o pușcă demontată. De la fereastra din bucătărie se vede terenul de instrucție al garnizoanei Schneller. Înaltul Comisar va veni să inspecteze trupele și, dintr-odată, pe fruntea sa va răsări o floare mică, iar el se va clătina pe picioare și se va prăbuși. Atunci Efraim și băieții săi vor năvăli din toate ascunzătorile lor, conform planului Ioan din Gischala. O singură lovitură. Noaptea asta rămân îmbrăcat. N-am să dorm. Pământul se va cutremura, orașele vor arde, turnurile se vor prăbuși. Ajunge cu număratul orelor și al zilelor.

Când vom sărbători victoria, îi voi lua pe toți membrii familiei Grill și îi voi duce în lagărul trădătorilor: pe toți, în afară de Bat-Amy. Lăsați-o în

pace. Ea e în regulă. Comandantul va ordona să mi se dea ascultare, iar fata să fie eliberată.

— Unde ești? întrebă tata, stai în Ierusalim și visezi în Spania?

— Copilul e trist, spuse mama.

— Nimeni nu e trist, am protestat, vin să te ajut.

În bucătărie, am aranjat totul cu atenție pe căruciorul din sticlă neagră: șase linguriță. Șase cești. Șase farfurioare pentru prăjitură. De data aceasta au folosit vesela din vitrină, nu pe cea obișnuită. Zahăr, lapte și lămâie. Gustări alcătuite din fructe și nuci. Șervețele de hârtie, pe fiecare era imprimată câte o corăbioară cu o pânză albă. Ceainicul începu să șuiere. Efraim ieși, apoi se întoarse cu musafirul.

— Bună seara, am spus cu toții.

El ridică din urmeri.

Văzut de aproape, în lumina electrică, domnul acela era elegant, având bucle argintii și fălci de lup. Își scoase haina, o scutură de praf și o atârnă pe spătarul scaunului. După care strânse puțin dungile pantalonilor mai sus de genunchi, le trase un pic și se așeză. De-abia atunci deschise gura și spuse:

— În ordine.

Când musafirul și-a scos haina, am putut vedea că pantalonii săi erau susținuți de două bretele imprimate, dar purta și o curea, încheiată foarte strâns.

Tata spuse:

— Uite, Uri. Trebuie să asculți cu atenție. Acesta este domnul Levi. Oaspetele nostru. Domnul Levi va rămâne la noi câtva timp, deoarece acolo unde locuiește sunt acum ceva probleme. În ceea ce-i privește pe vecini, și asta îi include și pe domnul Lilienblum, și pe amicul Abrasha, domnul Levi este unchiul tău, care a sosit cu un transport ilegal din diasporă, iar noi ne ocupăm de documentele sale. Cred că nu mai e necesar să adaug nici un cuvânt în plus.

— Desigur, am spus, fără îndoială.

Iar mama:

— Domnule Levi, sper că nu vei refuza să iei cina cu noi. Pot să-ți ofer deocamdată o ceașcă de ceai?

Musafirul își ținea pe genunchi trusa medicală. Când mama vorbi, o măsură lent, cu ochi reci, văzu coada împletită care îi cădea pe piept, îi cercetă talia și picioarele, își mută privirea de la ea la tata, și de la el la

Efraim, își trecu o clipă degetul peste mustața tunsă scurt, dădu din cap de sus în jos de câteva ori, de parcă ajunsese la o concluzie, și spuse:

— Totul e perfect.

Tata zise:

— Facem tot posibilul.

— Dar ce caută aici un copil? se miră oaspetele. Copiii sunt viitorul nostru, dar, prin firea lucrurilor, fac de obicei gălăgie.

Mama și cu mine ne-am retras în bucătărie. Ea începu să taie pâinea albă în felii subțiri, ca în ajunul sâmbetei, iar eu mi-am asumat sarcina de a pregăti salata de legume, într-un castron din lemn. Se strecură în urma noastră cu pași moi, de pisică, asemenea unui hoț. Nu l-am auzit mergând și, pe neașteptate, a trecut printre noi, în bucătărie, așezându-se la fereastră.

— Perfect, spuse când și-a întors fața spre noi. O crăpătură de zâmbet îi desfăcu fălcile de lup. Apoi dispăru.

— Poftiți. Tocmai turnam ceaiul.

— Dacă îmi permiteți, m-am răzgândit. Am decis să renunț deocamdată la ceai. Poți pleca. Ia și copilul. Eu am să rămân aici.

După care adăugă pe un ton apăsat:

— Absolut singur.

Am lăsat totul în bucătărie și ne-am întors în salon. Poetul exprima în cuvinte alese și cu voce catifelată o idee nouă, care prinsese contur în decursul meditațiilor sale:

— Noapte de noapte ard luminile în afara orașului. Ruguri aprinse atârnând parcă între cer și pământ. Nu vă vorbesc din durerea sufletului, ci din ceea ce văd ochii. El a fost desconsiderat și disprețuit, dar el e speranța omenirii. Vă rog să-mi dați un pahar cu apă plată, de la robinet, pentru că inima mi-e slăbită de atâta așteptare. Nu suc, nu apă cu lămâie, doar apă plată, de la robinet. Dacă nu vă deranjez prea tare. Nu va mai întârzia mult, deoarece înțelege că ne lasă puterile. Am să-mi beau paharul cu apă și am s-o pornesc la drum. Să fie toate inimile la fel de pure ca inima unui nou-născut. La revedere tuturor. Am plecat, iar pe voi vă rog să nu vă supărați pe mine. Capitala are un conducător. Iată bastonul meu și iată ușa. Rămas-bun, și binecuvântați fie cei ce rămân de către cel care pleacă în drumul său.

Dar la sfârșitul acestor cuvinte bătrânul nu se ridică, ci oftă adânc și continuă să șadă pe locul său. În clipa aceea apăru musafirul și se aruncă

pe scaunul liber. Nu se despărțise încă de geanta de prim-ajutor.

— Pot să-ți ofer țigări, scrumieră și brichetă? întrebă tata.

— Totul e în regulă, spuse fratele domnului Szczupak.

— Nu te jena dacă vrei să fumezi. Te rog, domnule Levi.

— Te-am auzit deja, răspuns tăios omul, și am cerut să fie liniște. În felul ăsta, nu mă pot concentra.

Am tăcut cu toții.

Tata se adânci în gânduri, mută un cal negru pe tabla de șah, privindu-l cu tristețe, apoi îl puse brusc la loc. Preferă să avanseze un pion. Într-o clipă, Efraim a mutat dintr-o mișcare calul alb până la capătul tablei și a spus furios:

— Mișcă.

— Iar te complici, șopti tata.

Mama consideră necesar să le atragă atenția că domnul Levi ne-a cerut să păstrăm liniștea.

În miezul tăcerii oaspetele se ridică, alunecă între faldurile perdelei transparente, cu spatele spre cameră, studiind și inspectând curtea, sau poate câmpul meu de luptă de pe pervazul ferestrei. Apoi se întoarse la scaunul lui și spuse fără voce, doar mișcându-și buzele:

— Copilul, vă rog.

— Uri, se sperie tata, ai auzit. Spune noapte bună. Mama îți va aduce cina în camera ta. Noapte bună.

— Fără discuții, zise mama.

Domnul Levi chicoti spre ea, arătându-și dinții albi și frumoși:

— Copii, spuse cu mirare, tablouri, pian! Și partide de șah! Și flori! Cum trăiesc oamenii la noi în vremuri ca astea! Un cuib liniștit! Probabil că noi, domnilor, nu suntem întregi la minte. N-aș refuza un păhărel mic cu vodcă. Nu aveți vodcă? Dar ce aveți? Probali Tokay, de la cramele din Rishon le Tzion. Ar fi trebuit să-mi închipui. Nu face nimic. Totul e în perfectă regulă.

— Vântul se răsucește și fuge, se trezi domnul Nehamkin dintr-odată și începu să vorbească plin de pasiune. Dar vântul se întoarce, ca un cerc. Aceasta e numai o față a monedei. Iar cealaltă față, doamnă Kolodny, știi ce reprezintă: ceea ce a fost n-o să mai fie, iar ceea ce va fi – nimeni n-a văzut încă. Și aveți un oaspete. Bună seara, domnule Oaspete. Fie să vezi și tu binele Ierusalimului.

Spunând asta, lovi imperios cu bastonul în podea, ca și cum ar fi

încercat să trezească leul din lemn sculptat în capătul acestuia.

— Și pe ramolitul ăsta sunt nevoit să-l suport? întrebă domnul Levi.

Tata îl scuză:

— E vârsta. Ce poți să-i faci?

Iar Efraim adăugă:

— Ne străduim din toate puterile, domnule Levi.

După aceea, mama începu să adune ceștile și resturile de mâncare și să aranjeze masa pentru cină. Tata mă văzu și mă certă cu voce subțirică:

— Ești încă aici? Tu nu înțelegi când ți se vorbește?

— Imediat, am spus.

Și în același moment m-am repezit asupra hârtiuțelor aurii și argintii și asupra pionezelor, am distrus liniile frontului, am aruncat totul în grabă în cutia de jucării, trupe, crucișătoare, comandanți, comandamente, artilerie. Ajunge. Am terminat. Războiul acesta s-a sfârșit.

Am ieșit în fugă din cameră, fără să spun noapte bună.

Nici măcar nu m-am spălat. Am zăcut pe pat în întuneric, îmbrăcat, și îmi șopteam liniște, liniște, calmează-te, nimic nu e încă pierdut, chiar și simplii soldați iau parte la luptă și la biruință, liniște.

Liniște nu era și nici nu putea fi.

Noapte la fereastră. Noapte în odaie. Stele de vară și câini care latră.

Pe întuneric, am aruncat în rucsacul meu decolorat tot ce mi-a căzut în mână: ciorapi, sticla de apă, catarame, șireturi, centura de cercetaș, un pulover vechi, un pachet de gumă de mestecat Alma, un briceag.

Eram pregătit.

12

M-am trezit dis-de-dimineață, înainte de ora cinci, într-un atac de panică. Geamurile tremurau. Geamurile zăngăneau. O mulțime de avioane mari zburau la mică înălțime pe cerul Ierusalimului. Afară de-abia începea să se lumineze. Zevulun Grill încerca să-și pornească autobuzul. Motorul se împotrivea, gemea și lupta duduind greoi. Nu erau avioane. Tovarășul Grill o porni la drum. Am părăsit fereastra și am țâșnit spre bucătărie.

Mama și tata stăteau la masă, unul în fața celuilalt, cufundați în tăcere. Nu-și schimbaseră hainele de ieri. Pe mușamaua de pe masă erau câteva pahare murdare. Resturi de cafea. Resturi de prăjituri și fructe. O

mulțime de mucuri stinse în scrumieră, scrum și fum în aer. Ochii tatei erau roșii și triști.

— Uri. Bună dimineața. Știi că nu e decât ora cinci?

— 'Mneața, am mormăit, unde sunt toți ceilalți?

— Care toți ceilalți, Uri?

— Toți. Domnul Levi. Efraim. Domnul Nehamkin. Toți.

— Du-te și spală-te pe față și piaptănă-te, fiule.

— Întâi spuneți-mi ce s-a întâmplat.

— Nu s-a întâmplat nimic. Liniștește-te.

— Unde sunt toți?

Tata ezită. Nu apucase să se bărbierească. Avea țepi pe gât. Fruntea îi era brăzdată.

— Avem vești proaste, Uri. Domnul Nehamkin s-a simțit foarte slăbit noaptea trecută. A fost nevoie s-o trezim pe doamna Vishniak și să telefonăm la salvare. L-au dus la spitalul Hadasa. Acum și-a revenit și se odihnește. Astăzi au să-i facă analize.

— Și unde sunt Efraim și domnul Levi?

— Efraim a trebuit să plece din nou pentru câteva zile. Uneori e nevoit să plece la drum. Poate că de data asta va întârzia mai mult. Acum du-te să te speli și vino să bei o cană cu cacao.

— Unde e domnul Levi?

Tata o privi pe mama. Mama tăcea. Purta niște pantaloni de vară albi și o bluză înflorată, cu un decolteu adânc, de parcă intenționa și ea s-o pornească la drum.

— Domnul Levi, cel care a fost aici ieri-seară.

După o tăcere lungă, tata spuse cu tristețe:

— Domnul Nehamkin se va însănătoși, cel puțin așa sperăm. Medicul de la Hadasa era optimist. N-a avut decât o ușoară congestie cerebrală. Acum trebuie doar să se odihnească.

— Și pe domnul Levi l-ați dus astă-noapte la Hadasa?

— Du-te și fă un duș, Uri, spuse tata prelungind ultima literă, ca și cum fi vrut să ceară liniște.

— Ce-ați făcut voi doi? am strigat deodată lovind în masă.

Mama tăcea.

Tata se ridică de pe locul său, luă scrumiera și o goli, puse în chiuvetă ceștile de cafea murdare, șterse mușamaua de pe masă întâi cu o cârpă umedă, apoi cu una uscată.

— Dacă vrei, zise tata, poți veni cu noi după-amiază să-l vizitezi pe domnul Nehamkin la spital. Asta dacă ne vor spune la telefon că poate primi vizite. Acum du-te și spală-te. Ți s-a spus deja de trei ori.

— Nu merg până nu-mi spuneți unde e domnul Levi acum.

— Ce mă tot chinuie băiatul ăsta al tău?

Mama tăcea.

Atunci tata a luat o decizie. Îmi prinse umerii cu mâinile, mă strânse tare și își lipi buzele de fruntea mea.

— Are puțină febră, spuse.

Apoi mă trase și mă așeză pe genunchii lui, îmi atinse părul, iar vocea îi suna trist, dar ferm:

— Uri. De azi-dimineață ne spui lucruri ciudate. Întâi te trezești țipând în toiul nopții din cauza unui vis urât, după care te scoli înainte de ora cinci și începi să ne sâcâi. E în regulă. Se întâmplă, la vârsta ta. Nu suntem supărați pe tine. Dar ar trebui să te stăpânești puțin. Ascultă-mă. Ieri am avut aici doi oaspeți: Efraim Nehamkin și tatăl său. Ca de obicei. În timpul nopții am fost nevoiți să telefonăm la salvare. Ți-am explicat deja. Punct. Acum fii te rog bun și binevoiește în sfârșit să te duci la baie. Asta-i tot.

Am spus:

— Mamă.

Și imediat, cu un sughiț de plâns:

— Sunteți amândoi niște ticăloși.

Am înșfăcat o cutie de chibrituri de lângă primus și am zbughit-o afară din bucătărie și din casă. Am încercat să aprind unul după altul cele trei fitile. Nici unul nu s-a aprins, cu toate că am risipit pe ele toată cutia de chibrituri. Efraim e un mincinos. Nu sunt adjunctul lui. Nu sunt locotenentul nimănui. Înaltul Comisar nu va veni niciodată la Schneller, și chiar dacă ar veni, nu-mi pasă. Domnul Szczupak vinde rochii la Riviera. Domnul Nehamkin stă să moară împreună cu izvoarele lui de apă. Din partea mea, Ruhama poate să vină și apoi să rămână toată noaptea. N-au existat și nici n-au să existe leoparzi în pădurice din Tel Arza. Nu există și nu va exista niciodată un stat evreiesc. Până și Linda lui Abrasha a fugit la Paris cu fiul lui Barklay's Bank. Poți să mă vezi plângând, nu-i nimic. Plângi și tu, biată Bat-Amy. Și pe tine te-au alungat afară la cinci și jumătate dimineața. Acum suntem numai noi doi afară, în timp ce tot Ierusalimul e în case. Am să te iau undeva departe, în spatele munților, și acolo mă vei învăța ce fac mama mea cu Froike și toți ceilalți. Vino, Bat-

Amy. N-o să fim triști.

Bat-Amy stă pe o piatră. Poartă pantaloni de trening albaștri, la fel ca ai mei, doar că sunt strânși cu elastic. Poartă o bluză portocalie, iar frații ei nu sunt aici. Nu e nimeni aici. Soarele începe să răsară. Burlanele și geamurile și obloanele din tablă se aprind din nou, iar norii scot flăcări. Vedem călăreți de foc galopând prin munți de foc, peste valea Kidron, împungându-i cu lăncile lor de foc pe dușmanii lui Israel. Ca întotdeauna. Plecați de aici, călăreți, până la Tel Aviv și la malul mării. Fără mine. Bat-Amy are pe genunchi un carnet deschis și se oprește din scris și nu mă roagă să-i povestesc și nici nu-mi cere să mă calmez.

Ce scrie Bat-Amy în carnetul pe care îl ține pe genunchi, șezând pe o piatră mare din curte, la cinci și jumătate dimineața? Notează ceva în jurnalul ei de amintiri: *Când corbul va fi alb și lapte negru va veni, atunci să uit voi reușI.*

Vrei și o amintire de la mine?

Am scris:

Ursul e bolnav, și nu se simte bine,Din ce-a mâncat stricat, răul îi vine.

Peste puțin timp vor începe să deschidă prăvăliile. Zarzavagiul va scoate lăzile cu struguri pe trotuar. Vor apărea viespile. La sinagogă vor studia Talmudul în sunetele anumitor melodii. Tata și cei doi angajați ai săi vor începe să tipărească felicitări de sărbători. Pe mama o așteaptă o grămadă de rufe de călcat. În dimineața asta se petrece o mică minune: încă nu au adus pâinea, dar aerul s-a umplut de parfumul pâinii coapte. Îmi aduc aminte: trebuie să continuăm să așteptăm. Ce-a fost a fost, iar acum începe o zi nouă.

1975

Doruri

2 septembrie 1947
Dnei Dr. Hermina Oswald
Ultimul domiciliu:
Kibbutzul Tel-Tomer

Expeditor:
Dr. Emanuel Nussbaum
Str. Malachi, Ierusalim

Dragă Mina,

N-a mai rămas mult timp. Probabil că te afli deja în Haifa, împachetându-ți lucrurile în valiza ta neagră din piele, cu accesorii metalice, buzele îți sunt strânse, tocmai ai dojenit vreun chelner sau vreun funcționar limitat, vibrezi toată de eficiență și indignare morală, repeți iar și iar în gând, poate chiar și cu voce tare, cuvântul „dezgustător".

Sau poate nu ești în Haifa. Poate că te afli deja pe puntea vaporului, în drum spre New York, într-o cabină de clasa a doua, porți ochelari de citit, încerci să digeri un articol mediocru publicat într-una dintre revistele tale științifice, mișcarea valurilor și mirosul sărat al mării nu te ating, nici în bine, nici în rău, pescărușii nu-ți trezesc nici un interes, nici întinderile de apă peste care cade întunericul, nici sunetele tangoului, care poate că se strecoară spre tine din direcția barului. Ești fără îndoială preocupată numai de propria ta persoană. Ca de obicei. Ocupată până peste cap.

Încerc să ghicesc.

Nu știu unde te afli acum. Cum aș putea să știu? Nu mi-ai răspuns la cele două scrisori pe care ți le-am trimis în urmă cu două luni și n-ai lăsat nici o adresă la care ai putea fi găsită. Deci ești ferm hotărâtă să începi o pagină nouă. Ochii tăi gri sunt ațintiți ca întotdeauna numai spre viitor și spre misiunile pe care ți le-ai asumat. Tu n-ai să privești niciodată înapoi, nu-ți vei aminti, nu-ți va fi dor, nu vei regreta. Tu mergi înainte.

Slăbiciunile omenești nu-ți sunt nici ție străine, desigur: doar ele reprezintă esența preocupărilor tale. Dar cine se poate compara cu tine în ceea ce privește decizia de a începe din când în când o pagină nouă? Și n-ai lăsat nici o adresă. Atât eu, cât și secretariatul kibbutzului Tel-Tomer ne-am străduit degeaba: A plecat. A părăsit kibbutzul. A fost invitată la o serie de conferințe în America. Poate a plecat deja din țară. Ne pare rău.

Poate că peste un timp oarecare ți se va trezi bunăvoința sau curiozitatea și voi primi o carte poștală americană, cu fotografia unor turnuri colorate sau a vreunui pod grandios din oțel. Nu mi-am pierdut încă definitiv speranța, asta îmi spuneam azi-dimineață în timp ce mă bărbieream. Adevărul este că reflectarea chipului meu în oglindă aproape că mi-a trezit și mie un fel de curiozitate amestecată cu tristețe. Și dezgust. Boala mi-a supt obrajii și mi-a făcut ochii atât de proeminenți, încât sperie copiii mici, iar nasul pare atât de mare, că aduce cu o caricatură nazistă. Simptome. Părul, coama aceea bogată de păr argintiu, aranjată artistic, ca a unui cântăreț de operă, pe care îți plăcea cândva s-o răvășești cu degetele, amuzându-te să creezi curent static, s-a rărit și s-a decolorat. Curentul s-a terminat. Dacă aș fi continuat să-mi pierd părul în ritmul acesta alte câteva luni, cheleam de tot. E ca și cum aș fi ales să caricaturizez intenționat, prin exagerare, chipul iubitului meu tată.

Dar ce legătură am eu cu exagerările? Ce am eu în comun cu ironia? Am fost întotdeauna, și încă sunt, un om liniștit. Să fiu un om echilibrat, care își alege cu grijă fiecare cuvânt – asta era mândria mea. O mândrie ascunsă, de fapt. Se întâmpla uneori, în nopțile noastre de dragoste, să-mi dau frâu liber și atunci ieșea la iveală partea mea nestăpânită, vie, care prelua controlul pentru câteva clipe. Dragostea noastră s-a sfârșit, și iată că m-am întors în vechiul meu tipar. Am revenit, dar n-am mai găsit nimic. Un pustiu de sare. Câmpii sterpe. Au mai rămas în mine câteva doruri, ca niște paie presărate pe o miriște pustie. Tu înțelegi. Pentru că și în tine – iartă-mă, te rog – e un deșert pustiu. Un alt fel de deșert, de fapt, pământ pârjolit, dacă îmi e îngăduit să folosesc o expresie din ziarul de azi, referitoare la sfârșitul mandatului britanic.

Mai departe.

Mina dragă, astea sunt, după cum menționam mai sus, ultimele zile. În curând va izbucni războiul, aproape toți admit asta. Azi-dimineață s-au strâns la mine câțiva vecini, s-a ținut un fel de ședință în cabinetul meu, cartierul Kerem Avraham pregătește și el un comitet pentru apărare

civilă. Până aici s-a ajuns!

N-am idee ce va urma după acest război. N-am decât spaime și speranțe diverse. Tu vei fi la adăpost, departe de Ierusalim, departe de Galileea, de văile cărora le-ai cunoscut în ultimii ani fiecare colțișor. E inutil să menționez că la acest război eu nu voi mai putea participa fizic: nici ca medic pe câmpul de luptă, nici în vreun spital din spatele frontului. Boala avansează spre ultimele stadii. Adevărat, adevărat, nu în linie dreaptă. Se joacă cu mine, vine cu trucuri viclene, cu renunțări temporare, cu o aparentă moderație, o tactică strălucită, alcătuită din înșelăciuni și speranțe false. Aproape că îmi vine să zâmbesc: Oare chiar nu-și dă seama că are de-a face cu un medic, și nu, hai să zicem, cu un artist? Că nu e capabilă să mă inducă în eroare? Arabescurile acestea, alternanța perioadelor de alertă cu cele de calm, evitarea unui atac frontal, cât de inutile sunt când victima e un om ca mine, un diagnostician experimentat, un om instruit, care are la dispoziție o mică bibliotecă de specialitate, iar germana e limba lui maternă.

Pe scurt, mă aflu în starea mea firească: disperare și calm. Agonia va începe la iarnă și se va sfârși, poate, înainte de venirea primăverii, sau poate că va începe în primăvară și se va prelungi cel târziu până la primele valuri de căldură ale lui 1948. Nu intru în amănunte. Sper, Mina dragă, că nu e necesar să încerc să-ți dovedesc în scris că deocamdată îmi continui, plin de curaj, rutina zilnică.

Noutăți nu am.

Și, în general, nu prea am noutăți să-ți ofer.

Nici timp liber nu am.

Îmi petrec aproape toate orele zilei și ale nopții încercând să înțeleg ce se petrece acum în Ierusalim. Pe ici, pe colo mai încerc să-mi îndeplinesc modesta datorie patriotică, așa cum am procedat azi-dimineață, în ședința comitetului de apărare a cartierului. Caut să păstrez relații amicale, cum ar fi cele de bună vecinătate. Continui să fac experimente chimice în laboratorul meu particular, cine știe, poate că îmi voi aduce în cele din urmă contribuția la efortul colectiv de război.

Deocamdată, observațiile mele m-au condus la subtila concluzie că aici, în Ierusalim, vara se îndepărtează pe zi ce trece. Toamna trimite deja semnale fragile, neînsemnate. Desigur, încă nu cad frunzele, dar apar vagi modificări în nuanțele frunzișului sau în densitatea luminii dis-de-dimineață ori pe înserat, sau în ambele cazuri. Nu e nici o contradicție în

asta.

Norii plutesc și ne umbresc curțile. Oamenii vorbesc cu voce scăzută și cu responsabilitate. Amurgul vine mai devreme, iar liniștea lui e mai subtilă decât oricând, e fantastică, și un poet poate ar putea adăuga – disperată, ce încântare amară, e ca a face dragoste pentru ultima dată, cu o abandonare totală, sălbatică, pentru că e ultima oară și nu va mai fi niciodată. La sfârșitul acestui amurg apare un stâlp de lumină în nuanțe de gri în vârful munților dinspre vest, iar în geamuri, în turnuri și cupole se înfig raze de foc, în vreme ce câte un rezervor de apă caldă de pe vreun acoperiș își poate ieși din minți și pare a fi cuprins de flăcări. Când se stinge focul, munții se învăluie în fum. Și iată minunea: în Ierusalim chiar se simte dintr-odată un vag miros de fum. Iată că așa, pe nesimțite, s-au dus și asfințiturile lenețe de vară. În aer plutește o seriozitate nouă. Serile devin răcoroase. Am impresia că o parte dintre păsări începe să dispară. De fapt, amănuntul acesta ar trebui verificat cu atenție, pentru că, în mod normal, toamna ar trebui să readucă la noi păsările migratoare.

Apropo, Mina, îți scriu încet, pe foile acelea mici, veline, cu numele meu imprimat în colț, în ebraică și germană, pe care notam *Rezepte*[56]. *Rezept* se numește în ebraică prescripție. Tu numeai scrisorile acestea „bilețele de liceeni“. Diferența e că acum n-am să mai fiu scurt. Nici amuzant.

Stau la masa de pe terasă, îmbrăcat într-un pulover gri, dar încălțat încă în sandalele țărănești pe care mi le-ai cumpărat din Orașul Vechi în urmă cu peste un an. Distanța dintre mâna care îți scrie și degetele picioarelor din sandale s-a mărit, nu pentru că aș fi crescut pe neașteptate în înălțime, ci din cauza organelor bolnave dintre ele. Scumpă Mina, lumina înserării e încă suficientă pentru scris, dar întunericul se face deja simțit. Tot orașul va fi învăluit, se va alătura, cartier după cartier, cavalcadei întunericului. Turnurile de pe colinele estice vor conduce procesiunea, și tot orașul le va urma și va coborî spre deșertul care-l va încercui. Rutina nocturnă a Ierusalimului. Tu ai mai auzit asta de la mine și ai definit-o ca pe o expresie „poetică“. Nimic nou. În clipa asta apare o durere profundă, aproape chinuitoare. Ca și cum un om ca mine nu s-ar putea mulțumi cu o simplă aluzie. Fie. Am să trec peste umilință și am să potolesc durerea cu o injecție. Mă ridic îndată.

Aș vrea să mă întorc pe balcon și să scriu și după căderea întunericului. Răcoarea e plăcută și aproape înviorătoare. Voi încerca să aprind lumina

și să trag veioza de pe biroul din cabinet. Mă întreb dacă firul va fi suficient de lung. Mă îndoiesc.

De pe terasa opusă, peste curtea neîngrijită, mi se adresează vecina, doamna Helena Grill:

— Cum te mai simți azi, doctor Emanuel, ce se mai spune la radio și când va sosi mașina?

Singurul aparat de radio care face legătura între vecini și ceea ce se petrece în „lumea largă", după cum o numesc ei, se află în casa mea. Uri, băiețelul vecinilor, a început să vină la mine pentru că i-am permis să asculte aici buletinele de știri, și apoi a descoperit laboratorul. În ceea privește mașina, aici toți spun că în curând voi avea o mașină particulară. Zvonul pornește probabil de la copii, inamicii lui Uri. Ei știu că am încetat să profesez ca medic, au auzit cumva că lucrez pentru Agenția Evreiască, drept care m-au înzestrat deja cu o mașină proprie. Eu îi contrazic delicat, mă justific, de parcă aș fi fost învinovățit de un lucru grav. Dar doamna Grill chicotește spre mine:

— Nu te teme, doctor Emanuel, noi suntem obișnuiți să păstrăm un secret. Soțul meu are vechime mare în sindicat, iar în ceea ce mă privește, toată familia mea a fost asasinată în Lodz. Poți avea încredere în noi. Nu suntem oameni care să pălăvrăgească fără rost.

— Doamne ferește, murmur, sub nici o formă n-am gândit că voi... dar adevărul este că...

Însă a dispărut deja. Fuge în bucătărie să salveze laptele care stă să dea în foc sau poate doar a dispărut din ochii mei în spatele cearșafurilor și al albiturilor pe care le-a întins la uscat pe sârma din balcon, între cutii, ligheane și valize. Sunt din nou singur.

Cât privește chestiunea Agenției Evreiești: am să-ți povestesc pe scurt. În spatele cabinetului meu se află o odăiță, cât o nișă, care e și magazie, și laborator, și cameră obscură. Cândva, mirosul de chimicale care emana de acolo se simțea în toată casa. Fără îndoială că îți amintești. Deci am pus capăt modestelor mele experiențe. În urmă cu ceva timp, am scris și expediat o scrisoare referitoare la eventuala utilizare a unui element chimic pe care noi îl avem în cantități relativ mari. În urma acestei sesizări, a apărut la ușa mea, acum aproape trei săptămâni, un inginer plin de patos, un propagandist de la Agenția Evreiască sau de la Hagana[57], să mă întrebe dacă aș fi dispus să iau asupra mea pregătirea unor liste-inventar ale materialelor explozive autorizate care se află în

posesia companiei de construcții Solel Bone, în munți și în carierele de piatră, precum și ale altor materiale explozive care se găsesc în diverse locuri din Ierusalim. Trebuie, de asemenea, întocmită o cartotecă a substanțelor chimice folosite în diferitele întreprinderi din oraș. Mă mai roagă să ofer tot felul de combinații și să mă gândesc la ce avem și ce ne lipsește în cazul unui război de lungă durată. Totul lipsește, am spus, nici măcar pâine și apă nu ni se furnizează. Oaspetele a zâmbit: a decis că am umor negru.

— Doctor Nussbaum, mi-a spus, zâmbind încă în timp ce se îndrepta spre ușă. Doctor Nussbaum, totul va fi în perfectă regulă. Tu ai să ne pregătești listele-inventar. Tot restul cade în sarcina noastră. Suntem dispuși să încercăm orice idee logică pe care ne-o vei propune. Dushkin în persoană vede în tine una dintre cele mai strălucite minți pe teren. Păstrăm legătura. Revin cu un telefon. La revedere.

Pe scurt, am acceptat. De fapt, oaspetele nici n-a așteptat măcar un răspuns. De parcă mi-ar fi dat un ordin. De la scrisoarea aceea, sau poate că Dushkin o fi vorbit despre mine în stilul lui înflăcărat, în cine știe ce ședință, există cineva acolo care m-a înzestrat cu puteri magice, sau poate că așteaptă de la mine să devin alchimistul lor de curte. Pe scurt, se vor bucura foarte mult, dar nu vor fi deloc surprinși dacă voi apărea mâine-dimineață, sau în noaptea asta, cu formula unui exploziv care poate avea efecte devastatoare, folosind doar o cantitate infimă de materie primă și care poate fi pregătit în orice condiții, rapid și ieftin. În fiecare seară auzim acum la radio, pe unde scurte, un mesaj al mișcării subterane: Când ești cu spatele la zid, chiar și imposibilul devine posibil. Admit, atât tu, cât și eu putem infirma teoria aceasta cu argumente filozofice. Dar o accept totuși pe termen scurt din datorie cetățenească și fiindcă găsesc în ea un strop de lirism. Un lirism brutal, e adevărat. Dar și situația, dacă mă pot exprima așa, e una brutală.

Mi s-a întâmplat o mică minune. Iată că am reușit, în ciuda tuturor așteptărilor, să scot pe terasă veioza de pe biroul din cabinet. Firul aproape că a fost destul de lung. Un mic compromis: am apropiat puțin masa de ușă. Dar sunt totuși afară, cercul de lumină electrică mă înconjoară, umbre incredibile dansează în spatele meu pe zidul de piatră, și chiar nu-mi pasă că afară e întuneric.

Apropo, ți-am povestit încă de la început despre hârtiuțele mele. Trebuie să mă concentrez. Asupra ce? Asupra chestiunii esențiale. Mina

dragă, permite-mi să încerc să-ți transmit ce e esențial în clipa aceasta. Dă-mi voie să pun ceașca goală deasupra paginilor, pentru că vântul s-ar putea înteți pe neașteptate, fără preaviz, așa cum se întâmplă de obicei aici la începutul toamnei.

Deci.

M-am decis să aștern pe hârtie diferite detalii despre mine, despre ceea ce mă înconjoară în imediata apropiere, note despre Ierusalim și, mai ales, despre cartierul meu, Kerem Avraham. Ce am văzut, ce am auzit. Fără îndoială că vor apărea ici și colo mici comparații și se vor adăuga unele amintiri. N-ai grijă, Mina. N-am nici cea mai mică intenție să înfrumusețez sau să urâțesc amintirile noastre comune, tocmai acum, la sfârșit. Nici un fel de amănunte despre noua ta viață. America, așa am citit, este o țară bună și minunată, unde ochii privesc întotdeauna spre viitor. Până și aleanurile privesc întotdeauna spre viitor și toată lumea e de acord, trecutul trebuie să rămână tăcut.

Oare ai ajuns deja acolo, Mina, oare ți-ai găsit deja o cafenea liniștită printre turnuri și poduri, unde să poți sta, cu ochelarii de lucru pe nas, deschizându-ți pe rând carnetele cu notițe și înșirându-le pe masă? Ai învățat deja să vorbești limba pieilor-roșii? Sau poate ești încă pe punte, în drum spre America, trecând, hai să zicem, pe lângă insulele Azore? Oare numele Sierra Madre înseamnă ceva pentru tine? Mina dragă, îți este bine?

Poate încă nu e prea târziu.

Poate mai ești încă în Haifa, împachetezi, pregătești, poate mai am timp să prind trenul de seară, să ajung înainte de miezul nopții, să te caut în vreo pensiune mică de pe Carmel, să stau cu tine în tăcere, având în fața ochilor întunericul apei, umbra munților Galileii, vasele de luptă britanice vor arde în cascada de lumini a golfului, iar unul dintre ele va izbucni pe neașteptate într-un geamăt prelung.

Nu știu.

Starea de sănătate nu-mi permite să mă aventurez în călătorii lungi.

Iar dacă voi veni și voi reuși să te găsesc, ai să-mi spui desigur:

— Emanuel. De ce-ai venit? Și cum arăți...

Dacă îți voi spune că am venit să-mi iau rămas-bun de la tine, îmi voi pierde vocea. Sau îmi vor tremura buzele.

Iar tu vei declara cu tristețe rece:

— Nu-i adevărat.

Va trebui să tac. Voi simți jenă, umilință, fără îndoială că vor apărea durerile fizice. Voi fi o povară pentru tine.

Nu va exista nici o călătorie. Oricum n-am nici cea mai vagă idee unde ești.

Nu înțeleg nici ce rost are scrisoarea aceasta lungă, pentru ce o scriu, care îi este, cum s-ar zice, subiectul, în ce problemă îți scriu tocmai ție, uite, nici măcar asta nu știu.

Îmi pare rău.

Acum e seară. Am mai spus asta de două ori, și totuși este încă seară. Jos, pe trotuar, fetițele joacă șotron, iar Uri, pe care nu-l văd pentru că stă pitit printre tufișuri, în afara câmpului lor vizual, le urmărește pe ascuns, mișcând lent pușca lui cu raze. Iată că a renunțat și s-a pierdut în gânduri sau în visuri. De la locul meu îi văd capul și umbra puștii. Băiatul ăsta stă mereu de pază și adoarme tot timpul în post. Peste puțin timp copiii de pe stradă vor fi chemați în case. Strigătele vor înceta, dar nu va fi liniște. Am dureri, una dintre ele deosebit de crudă și de rea, dar mă încăpățânez să nu scriu despre ea, ci să mă concentrez asupra datelor legate de loc și oră. Mina dragă, te rog să nu citești aceste cuvinte cu zâmbetul tău răbdător și ironic, încearcă să zâmbești pur și simplu sau să nu zâmbești deloc. Urăsc ironia ta. Descifrezi întotdeauna cu ușurință intenția din spatele cuvintelor, întotdeauna parcă iertând. Cât e de dureros. Să se schimbe oare acum garda păsărilor din coroanele smochinului și ale dudului, în timp ce oleandrii din curte se usucă? A venit seara. Lătratul câinilor din depărtare, ecoul clopotelor, câte o împușcătură, țipătul vreunui corb. Lucrurile simple, apropiate, banale. De ce îmi răsună oare în urechi ca și cum nu le voi mai auzi niciodată?

Iată, se apropie ora la care lumina Ierusalimului se deformează. E lumina pietrei cea care începe să se facă simțită, ca și cum nu ultimele firimituri de raze s-ar ascunde sub nori, ci, mai degrabă, zidurile, meterezele, turnurile îndepărtate ar proiecta strălucirea interioară a sufletelor lor. În acest punct poți expira fumul țigării prin nări, ca de obicei, și să-ți spui:

— Iar o luăm de la capăt.

Ești îndreptățită s-o faci. Adică, mai corect, n-am cum să te împiedic.

N-am putut împiedica niciodată nimic. Totul a fost cum a fost, pentru că așa ai vrut tu.

Odată mi-ai spus: Iată-ne pe noi, Emanuel și Mina, două persoane

educate, dar între care n-are totuși nici un rost să se creeze o legătură permanentă.

Sunt de acord. Pe de o parte, dr. Nussbaum, o persoană delicată, plină de îndoieli, chiar și când dorește un lucru își suspectează întotdeauna motivele, foarte adesea zâmbetul său e confuz, ca acela al omului care a îndrăznit în sfârșit să povestească ceva, dar începe imediat să se întrebe: e amuzant, oare voi fi înțeles, o fi poate deplasat? Pe de altă parte, dr. Oswald, o femeie amară, hotărâtă, până și rarele ei compromisuri constituie aproape o chestiune de viață și de moarte. Își stinge țigările ca și cum ar strânge un șurub de oțel în sticla scrumierei.

Am simțit încă de la început: a fost o greșeală.

Și totuși, ai considerat just să te atașezi de mine pentru o oarecare perioadă de timp. Iar eu – să aibă oare un om ca mine și în situația mea dreptul să se exprime astfel –, eu te-am iubit.

Te iubesc și acum.

3 septembrie 1947
Ierusalim

Dragă Mina,

În visul meu de astă-noapte te-ai întors la mine într-o rochie grimaronie, cu degetele tale pricepute. Tăcută. Până și vocea ta era altfel, mai calmă, mai caldă.

Înainte de miezul nopții am mâncat o chiflă cu măsline, o roșie și un castravete. Mi-am făcut injecția de noapte și am luat două calmante diferite. Am citit câteva pagini din jurnalul unui pelerin englez care a vizitat Țara Sfântă în urmă cu optzeci de ani și căruia Ierusalimul i s-a părut jalnic. O'Leary mi-a împrumutat cartea. Am stins lumina și am auzit în depărtare huruit de motoare, probabil un convoi militar britanic în drum spre Ramallah și munții Samariei. Somnoros și liniștit, vedeam cu ochii minții văile pustii, satele sărăcăcioase, cu case din piatră, câte un copac sacru învăluit în întuneric printre bolovani, în a cărui umbră adulmecă poate vreo vulpe, și mai departe, grotele, rugurile cu jăratic, măslinii bătrâni, tristețea de noapte a potecilor de capre pe care nu trece în timpul nopții nici un suflet, fâșâitul ciulinilor cu miros de vară târzie și coloana de jeepuri britanice cu lumini mici pe serpentinele drumului de munte. Pământ străvechi. Apoi s-au auzit șoapte pe treptele casei. Tatăl meu și avocatul său pe coridor, se contrazic, chicotesc, aproape că nu

prind cuvintele, dar se pare că e vorba despre un fals în cadrul anchetei care se desfășoară împotriva mea, despre niște argumentații juridice care m-ar putea încă salva de o mare rușine. Încui ușa cabinetului și fug la bucătărie. Sunt nevoit să-l împing pe tatăl meu aproape cu grosolănie, în timp ce avocatul îmi face o plecăciune cu tact și cu tristețe. Caut febril și zadarnic să aflu sursa fumului umed. Tușesc, aproape mă sufoc. Trebuie să mă grăbesc. Poliția britanică poate apărea în orice clipă, iar în opinia părinților lui Uri, toată vina va fi a mea. Și în clipa aceea rochia ta maronie apare în ușa dintre terasă și bucătărie, și pe neașteptate tu. Nu încerc să mă împotrivesc. Atârn cu atenție haina pe spătarul scaunului, îmi ridic maioul, îți îndrum mâna spre linia diafragmei și aproape că îmi făcea plăcere imaginea degetelor tale pricepute. Fără să greșești, fără să provoci durere, destrami pielea, pătrunzi printre coaste, cauți și extragi glanda atinsă și, cu ajutorul unui forceps și al unei dălți subțiri, storci din ea lichidul dezgustător. Fără sânge. Fără durere. Capetele nervilor arată ca niște viermi albi. Țesutul muscular se destramă cu un fâșâit de pânză ruptă. Iar eu stau și privesc, îți văd degetele lucrând în interiorul trupului meu, ca într-o fotografie dintr-un manual mediocru. Emanuel, zâmbești, uite, totul s-a terminat. Mulțumesc, șoptesc. Apoi adaug: Aș vrea să mă îmbrac. Iar atunci glanda însăși sare, buhavă, albastră-verzuie, semănând cu o căpușă enormă, umflată de puroi, are o mulțime de picioare subțirele, păroase, de gândac, cu care coboară într-o fugă lentă de-a lungul pulpei piciorului, spre podea, eu arunc după ea ceașca de tablă, dar ratez, tu o strivești cu vârful pantofului și din ea țâșnește un jet ca de grăsime vâscoasă. Acum îmbracă-te și haide să bem ceva, spui. Cafea, zici, dar în ochi îți apare lumina aceea inteligentă și te răzgândești. N-ai voie cafea, Emanuel, trebuie să te rezumi la fructe proaspete până când îți vei recăpăta puțin puterile. Mâinile tale în părul meu. Mi-e bine. Tac. Copilul meu, îmi spui, cât ești de rece. Și cât de palid. Acum închide ochii. Acum nu te mai gândi la nimic. Acum dormi liniștit. Mă supun. Bucătăria dispare din fața ochilor mei închiși, nu mai e decât un borcan cu dulceață pe mușamaua de pe masă, colcăind de glande ca niște viermi, păroase, umede, cu antene ca ale insectelor, sunt și în pâine, și în fructieră, ba una dintre ele se cațără până și pe mâneca pijamalei mele. Nu-i nimic. Eu mă odihnesc. Îți ascult vocea cu ochii închiși, cânți un cântec rusesc. Unde ai învățat rusa, în kibbutz, pe câmpii, acolo mă vei duce și pe mine după ce îmi voi reveni puțin, într-acolo voi merge după tine. Mina dragă. La ora

trei noaptea, somnul meu ușor e întrerupt de bătaia clopotului din turnul cu ceas al garnizoanei Schneller. Aprind lumina, apuc în mâna tremurândă cana cu ceai rece, îndepărtez farfurioara de sticlă care o acoperă, sorb, înghit încă un calmant, mă întorc la cruciatul englez cu care mă contrazic referitor la linia cumpenei apelor, pe care el o trasează fără ezitare între Muntele Scopus și Muntele Măslinilor. Când începe să se crape de ziuă adorm din nou, în lumina crepusculară, fără să sting veioza, și te aud spunând că acum poți să-mi destăinui că mi-ai născut un copil și că l-ai abandonat într-unul dintre kibbutzurile din vale, pentru ca eu, în situația în care mă aflu, să nu fiu nevoit să-l îngrijesc. Buzele tale îmi ating părul. N-ai plecat, Mina. N-am plecat. Sunt aici, noapte de noapte voi veni la tine, Emanuel, dar ziua sunt obligată să mă ascund din cauza percheziților și a interdicțiilor de circulație, până când vom reuși să depășim dușmanul și până când statul evreiesc va fi liber. Capul meu e pe genunchii tăi și adorm și mă trezesc auzind rafale de arme intense și tăioase. Iar au năvălit noaptea asta oamenii din Etzel și din Lehi asupra garnizoanelor britanice și poate au început deja primele schimburi de focuri ale noului război. Mă scol.

Lumină palidă afară. În curtea vecinilor, cocoșul cântă furios. Iar copilul acela ciudat a ieșit deja să cotrobăie printre vechituri și să tragă lăzi aruncate dintr-un loc în altul. Începe o zi nouă, iar eu trebuie să fierb apă în ceainic, pentru bărbierit și pentru cafeaua de dimineață. Mai pot ține în viață preț de o jumătate de oră copilul nopții, pe fiul nostru, pruncul pe care mi l-ai născut și pe care l-ai ascuns de mine. La șase și jumătate a sosit ziarul, iar la șapte și un sfert am auzit la știri că ziarul *Times* din Londra i-a avertizat pe sioniști că miza nesăbuită le poate deveni fatală și le-a propus să-și revizuiască aspirațiile în mod realist și să înțeleagă în sfârșit că ideea statului evreiesc va duce la o baie de sânge. Trebuie căutată o soluție care poate fi acceptată și de arabi, sau cel puțin de cei moderați. Desigur, ziarul nu admite sub nici o formă ca realizările mișcării de colonizare sioniste să fie predate în mâinile fanaticilor musulmani, realizările sunt absolut splendide, dar aspirațiile politice infatuate ale conducătorilor Agenției Evreiești sunt rupte de realitate. După buletinul de știri, timp de o oră, mi-am aranjat patul, am șters praful de pe noptieră și de pe rafturi, l-am ascultat pe David Zakkay vorbind la radio despre stelele lunii septembrie. Apoi s-a transmis muzică ușoară, iar pe stradă au început să sune clopoțelele vânzătorilor de gaz și

de gheață. Răsuceam fără încetare în suflet: Nesăbuit. Miză. Rupt de realitate.

La opt mi-a venit ideea să mă reped până la spitalul Hadassa, care e pe Muntele Scopus, să intru pentru un sfert de oră în biroul profesorului Dushkin și să întreb din nou ce mai face boala mea și ce i-au arătat analizele de săptămâna trecută. Lumina pătrunzătoare învăluise deja Ierusalimul. Printre coline bătea un vânt uscat. În autobuzul prăfuit, studenții glumeau între ei, imitând accentul german al lectorilor, cu o oarecare deformare poloneză. Pe drum, în cartierul Sheikh Jarrah, în fața unei cafenele erau așezate pe troturar scaune din răchită împletită; un arab tânăr, educat, îmbrăcat într-un costum modern în dungi și purtând ochelari cu ramă din os ședea îngândurat, nemișcat, ținând în mână o ceșcuță de cafea, care părea că-i împietrise între degete. Nu s-a obosit să arunce nici măcar o singură privire spre autobuzul evreiesc. Nu m-am putut abține să nu compar în gând tăcerea lui cu larma studenților din autobuz și cu râsul teatral al fetelor. Și m-am simțit cuprins de neliniște.

Profesorul Dushkin îmi răcni numele cu bucurie și goni din cameră, cu gesturile cu care alungi o găină, o soră ridată, care stătea și completa formulare. Închise ușa, mă bătu pe umăr și declară cu un puternic accent rusesc:

— Neliniștea tulbură inima omului. Noi doi vom vorbi deschis, ca de obicei.

I-am pus patru sau cinci întrebări scurte în legătură cu rezultatele analizelor de săptămâna trecută și am primit răspunsurile la care mă așteptam.

— Dar ascultă-mă, Emanuel, dragul meu, spuse cu exuberanță, ascultă-mă. Am avut deja un asemenea caz în vara lui 1944, îți minte, rabinul Zweik, cabalistul din Safed. Da. Am ajuns cu el la aceleași concluzii, dar acum tumoarea lui s-a retras, iar starea sa, cum să mă exprim, s-a stabilizat, și omul trăiește, Slavă Domnului, și în ziua de azi. E o poveste cât se poate de adevărată.

Am zâmbit.

— Și ce propui? Să mă apuc să studiez Cabala?

Profesorul Dushkin îmi oferi un ceai. Insistă să accept și o napolitană. Tâmpenia, spuse, își sărbătorește victoria pretutindeni. Până și în facultatea noastră. Până și în politică. Conducătorii Agenției Evreiești sunt, în ochii săi, doar niște prunci imaturi care spun vorbe mari,

autodidacți proveniți din orășele mici, inculți și ignoranți, iar ăștia trebuie să se confrunte acum cu specialiști experimentați de la Whitehall. Să nu-ți ieși din minți? Mai bea un pahar cu ceai! Ce-i cu tine? Fără îndoială că ai să bei! Doar l-am turnat deja, ce vrei, ce-i asta, ai venit să mă enervezi? Bea! Pe scurt, Shertok și Berl Locker[58]. Ce să mai spun? Mini Svidrigailovi[59] politici. În decembrie vom reveni asupra analizelor. Dacă până atunci nu va fi nici o schimbare în rău, vom avea dreptul să considerăm asta drept un semn încurajator, ba chiar mai mult decât un semn. Ce semn! Un punct de cotitură! Iar între timp, cum aș putea să-ți transmit asta, fii tare, tare, prietene! Liniștea ta sufletească merită toată admirația!

Când a rostit aceste cuvinte, i-am văzut ochii plutind în lacrimi. E un om masiv, musculos, compact. Dintotdeauna lăcrimează imediat la cea mai mică urmă de emoție, veșnic fierbe și dă în foc. În sinea mea l-am poreclit „samovar".

M-am ridicat să-mi iau rămas-bun.

Deci nici un fel de analize deocamdată. Nici un tratament. Am știut de la bun început.

— Dushkin, am spus, trebuie să-ți mulțumesc. Foarte mult.

— Să-mi mulțumești? țipă de parcă l-aș fi rănit. Ce-ți veni? Ce-i cu tine? Ești nebun? Pentru ce trebuie să-mi mulțumești, așa, deodată?

— Ai fost cinstit cu mine. Și nu mi-ai spus aproape nici un cuvânt inutil.

— Exagerezi, Emanuel, zise cu tristețe și emoție, de data aceasta exagerezi. Dar sigur, sigur, adăugă cu vocea dinainte, când tâmpenia e în sărbătoare, o întâlnire ca a noastră de azi e aproape un eveniment. Svidrigailovi, îți spun: Svidrigailovi politici și Svidrigailovi medicali. Chiar și aici, în departamentul nostru, avem tot felul de Shertoci și Berl Lockeri. Bine. Autobuzul spre oraș pleacă în zece minute. Numărul 9, ca de obicei. Nu – nu alerga! Nu e nici o grabă, o să întârzie. Îți jur că o să întârzie. La urma urmei, avem de-a face cu compania Hamekasher, nu cu Royal Navy. Dacă observi vreo schimbare, treci imediat pe la mine. Chiar și la două noaptea. Îți stau la dispoziție cu o cană de ceai fierbinte. Cât de mult te iubesc, Emanuel, cum îmi plânge inima pentru tine. *Na!* Ajunge. Dacă tot l-am pomenit adineauri pe rabinul Zweik, cel care a contrazis tot ce scrie în cărțile noastre și s-a ridicat – chiar s-a ridicat, la propriu – din morți, poate ar trebui să amintim și cuvintele lui. Ne spunea că uneori Atotputernicul ne joacă mici feste și se amuză arătându-ne că dacă vrea, e

în stare să salveze un suflet în ciuda doctorilor și a medicinei. Drum bun, prietene. La revedere. Fii tare, tare, prietene!

Iar i-au strălucit ochii. Deschise ușa în fața mea cu o mișcare furioasă și răcni brusc spre coridor, cu o voce cumplită:

— Svidrigailov! *Shmendrik!*[60] Vino imediat încoace! Fugi și eliberează-mi în clipa asta cabinetul de radiologie! Da, chiar cu forța! Aruncă o bombă, nu-mi pasă! Dar în drum, condu-l pe dr. Nussbaum până la lift. Nu! Până la stația de autobuz. Voi transformați Ierusalimul nostru în Helem, orașul în care s-a răsturnat căruța cu proști! Helem, Helem *par excelance*! După cum vedeți, dacă e nevoie pot fi o persoană înfiorătoare! Un canibal. Un tătar. Asta sunt. *Na!* La revedere, Emanuel. Te rog să nu-mi porți de grijă. Doar mă cunoști: am să rezist. De asemen... Nu! Lasă. La revedere, la revedere, la revedere.

Autobuzul l-am pierdut totuși. Dar nu-i purtam pică lui Samovar. Am așteptat aproape o oră pe banca din stație. Liniștea orașului și a munților mi se părea surprinzător de imobilă. Turnuri și cupole în Orașul Vechi, cartierele alunecând pe povârnișuri cenușii în Orașul Nou, ici-colo acoperișuri cu olane, terenuri virane, măslini, și parcă în tot Ierusalimul nu s-ar fi aflat nici un om. Doar un vânt uscat care sufla în păduricea din spatele meu, în timp ce din direcția cimitirului militar britanic auzeam două-trei păsărele sporovăind liniștite.

În partea opusă era deșertul. Se întindea chiar la picioarele mele.

Un teren părăsit, plin de ciulini, foi rupte de ziar, scaieți și obiecte stricate, ruginite, o pustietate dezolantă, sol din var sau calcar. Adică, judecând după aspectul peisajului și al solului, Muntele Scopus este granița deșertului. Apropierea de deșert mă îngrozește. Văi pustii, stânci pârjolite de soare, tufe biciuite de vânt, scorpioni ascunzându-se în văgăunile stâncilor, tot felul de colibe ciudate din piatră, minarete pe culmi plesuve, ultimele cătune. Mai departe, pe povârnișuri și în valea Iordanului, ruinele unor orașe biblice mari, Sumeha, pe care pelerinul meu englez îl identifică drept Beit-Jesimoth, Abel-Shittim, Beit-Haran, Vaadi Nimrin, care ar putea fi anticul Beit-Nimrah. Iar printre ruinele acestea sunt împrăștiate taberele triburilor nomade, țarcurile pentru capre, și tot acolo se află ciobani cu chipuri întunecate, înarmați cu cuțite. Au simțul justiției în sânge. Legea simplă a deșertului: dragoste, onoare și moarte. Tot pe acolo sălășluiește și un șarpe veninos pomenit în Biblie, numit aspidă. Ce înfiorătoare mi se pare, Mina, această apropiere de

deșert.

Da. Iartă-mă. Ai mai auzit de la mine toate aceste lucruri, în Haifa, în timp ce ședeam la cafeneaua Inima Carmelului, cu două cupe de înghețată de căpșuni în față. Ții minte. Ai botezat deja toată vorbăria asta „panică vieneză". N-am să te contrazic. Chiar e panică. Poate chiar panică vieneză. Ți-am povestit vreodată și asta? De la fereastra camerei copilăriei mele vedeam canalul. Pe el pluteau tot felul de ambarcațiuni. Uneori treceau pe acolo noaptea vase de agrement gălăgioase, mândrindu-se cu bogăția lor multicoloră de lumini. Peste apă erau două poduri, cel arcuit și cel modern. Poate în anii tăi de studenție ai trecut din întâmplare pe vreunul din ele. Poate că am trecut unul pe lângă celălalt pe trotuar, fără s-o știm. Seară de seară îl vedeam pe tuberculosul pictor de stradă fumând și sufocându-se, fumând ca și cum chinurile tusei îi făceau plăcere, vomând în rigolă și fumând apoi din nou. N-am uitat. N-am uitat. Linia de lumini de-a lungul cheiului. Oglindirile tremurătoare pe suprafața apei. Mirosul apei cenușii. Prostituata din capătul podului vechi. Pensiunea la al cărei parter se afla o cârciumă, Inima ostenită se numea, unde vedeam mereu studenți de la arte plastice, tot felul de femei, odată am văzut o femeie stând acolo și plângând fără să scoată un sunet, dar bătând din picioare. În serile calde se plimbau domni eleganți, ca și cum ar fi căutat inspirație, chipurile lor erau fie pierdute în gânduri, fie pline de speranță. Vânzătorii de suvenire colindau dintr-o prăvălie în alta. „Ca și cum ar încerca să vândă gheață eschimoșilor", spunea tatăl meu. Din oră în oră se auzea clopotul de la biserica din cartier, deasupra ușii căreia era scris în patru limbi, latină, germană, greacă și ebraică „*Există drum de întoarcere*". (Doar că în ebraică era scris cu litere ciudate și cu o greșeală de ortografie.) Lângă biserică era prăvălia de antichități a celor doi asociați evrei, cei doi falsificatori Gips și Gutzi, despre care ți-am povestit deja când am călătorit împreună cu trenul spre Degania. Ții minte, Mina? Ai râs. M-ai acuzat de „inventivitate literară". Și m-ai iertat.

Dar aici ai greșit. Gips chiar existase, Gutzi existase și el. Declar asta acum în scris, pentru că sunt obligat să rămân pe poziție, chiar cu riscul de a te contrazice.

Adevărul primează. Am scris cuvântul „adevăr" și iată că m-am oprit. Da. O ușoară ezitare. Care este de fapt adevărul, Mina? Poate acesta: Eu n-am renunțat la Viena în favoarea Ierusalimului, eu am fost gonit, mai mult sau mai puțin, și cu toate că am considerat expulzarea aceasta drept

ruina definitivă a vieții mele, iată că datorită ei am câștigat opt sau nouă ani de viață, am văzut Ierusalimul și te-am cunoscut pe tine. Tot drumul de acolo până la strada Malachi. Până la Muntele Scopus. Aproape până la marginea deșertului. Dacă nu mi-ar fi teamă că te enervez, aș folosi termenul „absurd". Tu și Ierusalimul. Ierusalimul și eu. Noi în ipostaza de urmași ai profeților, ai regilor și ai eroilor. Întoarcem o pagină nouă numai pentru a o macula cu nevroze străvechi. Nevroză se numește în ebraică anxietate. Copilul meu, copilul vecinilor, Uri, îmi aduce uneori poeziile lui. Are încredere în mine, pentru că nu râd de el și pentru că vede în mine un cercetător științific–inventator secret, care din considerente conspirative stă ascuns în văgăuna asta și perfecționează, în folosul statului evreu, arme secrete și minunate. El compune poezii despre cele zece triburi pierdute, despre călăreți evrei, despre mari cuceriri și răzbunări. Fără îndoială că vreun profesoraș, vreun nebun mesianic a captat imaginația copilului prin combinația asta ierusalimiteană de viziuni biblice furtunoase, apocaliptice, arzătoare și fantezii romantice despre cavaleri polonezi sau cazaci. Uneori îmi încerc puterile cu propriile mele povestiri educative despre Albert Schweitzer în Africa sau viața lui Louis Pasteur, Edison, sau omul minunat care a fost Janusz Korczak[61]. Totul e în van.

În spălătoria de pe acoperișul casei sale, Uri are o rachetă confecționată din resturile unui răcitor stricat și bucăți dintr-o bicicletă veche. Racheta e îndreptată spre Casa Parlamentului din Londra. Eu port toată vina întârzierii, pentru că depinde de mine, dr. Einstein, dr. Faust, dr. Gog-și-Magog[62], să dezvolt în laboratorul meu formula combustibilului secret și a bombei atomice evreiești.

Stă ore întregi cufundat în uriașul meu atlas german. Cuminte, politicos, păstrează curățenia și ordinea în apartament, mă ascultă cu admirație, dar îmi reproșează lentoarea. Studiază atlasul și avansează ace de gămălie în care sunt înfipte steguleț: cu permisiunea mea, bineînțeles. Planifică o debarcare strategică a parașutiștilor prin Canalul Suez pe țărmul Mării Roșii. Capturează flota britanică în apele teritoriale ale Maltei și ale Cretei. Uneori sunt invitat să mă alătur acestui joc, care nu e chiar joc, în rolul perfidului Albion, să scornesc intrigi tenebroase, să conduc acțiuni disperate ale ariergardei pe mare și pe uscat, în Dardanele, în Gibraltar și în punctele de acces ale Mării Roșii. Până la urmă sunt silit să capitulez, să predau toată partea răsăriteană în mâinile Regatului

Evreu, să încep negocieri, să însemn cu un creion ascuțit granițele zonelor de influență și să mă recunosc învins în războiul diplomatic al minților, exact la fel cum am fost înfrânt și pe câmpul de luptă. Doar atunci se vor putea pune bazele unei alianțe militare între noi doi, Regatul Evreu și Imperiul Britanic, și vom putea lupta împreună împotriva barbarilor deșertului. Vom avansa spre est printr-o mișcare atent corelată, ca două brațe ale unui clește, până când ne vom întâlni cu o patrulă avansată a forțelor celor zece triburi pierdute, undeva la marginea hărții. I-am permis lui Uri să traseze cu creionul albastru un Regat Evreu mare, dar uitat de Dumnezeu, undeva în Asia Centrală, printre lanțurile muntoase ale Himalayei.

Nu pot spune că jocul acesta era chiar pe gustul meu, dar uneori mă cuprindea un fel de bucurie ascunsă: un copil. Un copil ciudat. Copilul meu.

— Doctor Nussbaum, spuse Uri, te rog, dacă te vei simți iar rău, îți pot pregăti cina. Aș putea merge la zarzavagiu și la prăvălia lui Zige să-ți cumpăr ce ai nevoie. Spune-mi numai ce-ți trebuie.

— Mulțumesc, Uri. Nu-i necesar. Dimpotrivă. În dulapul din bucătărie găsești ciocolată, ia-ți o bucată, s-ar putea să găsești și migdale. După aceea du-te acasă, să nu se îngrijoreze părinții tăi.

— N-au să-și facă griji. Pot să rămân la tine chiar și toată noaptea, să supraveghez experimentele pe care le faci în laborator, pentru ca tu să poți dormi puțin. Mama și tatăl meu au plecat la casa de odihnă și n-a rămas aici decât mătușa mea Natalia, dar ea n-o să ne facă nici un fel de necazuri fiindcă e ocupată cu problemele ei. Aș putea chiar să stau de pază afară toată noaptea. Sau doar să rămân la tine așa, în liniște.

— Și lecțiile pentru școală?

— Sunt făcute. Dr. Emanuel...

— Da, Uri.

— Nimic. Numai că tu...

— Ce-ai vrut să întrebi, Uri? Nu te jena. Întreabă.

— Nimic. Întotdeauna ești așa... singur?

— În ultimul timp, da.

— N-ai frați și surori? Și... nu te căsătorești?

— Nu. De ce întrebi?

— Așa. Numai că nici eu.

— Nici tu ce?

— Nimic. Nu am frați și surori. Și nici... nu am nevoie de nimeni.

— Nu-i același lucru, Uri.

— Ba e. Iar tu nu mă numești copil nebun. Sunt eu un copil nebun?

— Nu, Uri.

— Dimpotrivă. Eu sunt asistentul tău. Dar asta rămâne doar între noi.

— Bineînțeles, spun fără să schițez nici un zâmbet. Iar acum, du-te sănătos. Mâine, dacă vei vrea, putem sta împreună în laborator, iar eu am să te învăț cum pot fi separate anumite substanțe în componentele lor. Va fi o lecție de chimie, și asta e ceea ce te rog să spui acasă, dacă te vor întreba despre vizitele tale la mine.

— Sigur. Poți avea încredere că n-am să le dezvălui nimic. Am să le spun că îmi predai lecții de chimie, după cum ai zis. Nu-ți fie teamă, dr. Emanuel. La revedere.

— O clipă, ezit eu, Uri. Numai o clipă. Puloverul tău. Noapte bună și la revedere.

Iese din casă, dispare pe scările din spate, de pe balconul meu îi urmăresc traseul secret printre tufe și bălării, și dintr-odată mă cuprinde regretul. Ce-am făcut? Oare mi-am pierdut mințile? Doar îmi este interzis. Pe de altă parte, copilul acesta este al vecinilor, nu al meu. Iar boala sub nici o formă nu e molipsitoare. Dar toate astea nu vor sfârși bine. Îmi pare rău, Mina. Nu mă îndoiesc că tu vei condamna această relație. Și vei avea dreptate, ca de obicei. Îmi pare foarte rău.

5 septembrie
Din nou pe înserat

Dragă Mina,

Ar fi trebuit să-l avertizez de la început pe profesorul Dushkin de pe Muntele Scopus că sub nici o formă nu voi putea accepta cuvintele sale dure despre Moshe Shertok și Berl Locker, acești delegați sărmani ai unei comunități mici și izolate, care au într-adevăr mâinile goale. Iar inginerului aceluia propagandist de la Agenția Evreiască ar fi trebuit să-i spun că ar fi fost indicat să renunțe la fanteziile despre arme secrete și ar fi de preferat să înceapă să se pregătească în mod realist pentru plecarea armatei britanice și pentru războiul care se apropie. Ar fi trebuit – și iartă-mă că folosesc vorbe mari –, ar fi trebuit să lupt pentru sufletul copilului meu, copilul vecinilor mei, să evit sub orice formă jocurile lui despre cuceriri, să-l îndepărtez de laborator, să contrazic cu argumente

solide visele cu care cazacul ăla de profesor a pus stăpânire pe sufletul băiatului.

Dar nu pot să neg că exaltările acestea romantice mă cuprind și pe mine uneori noaptea, între un val de durere și altul. Astă-noapte îl ajutam pe doctorul Weizmann, deghizat în preot catolic, să pătrundă printr-un drum secret pe unul dintre podurile de peste Dunăre și să golească în apă ampule pline de ciumă. Oricum noi suntem deja infectați, a spus doctor Weizmann, nici unul dintre noi nu mai are nici o șansă, a zis, tot ce mai putem dori este să trăim suficient ca să vedem că sângele nostru n-a rămas nerăzbunat. Eu încercam să-l contrazic, i-am amintit că amândurora ne-a fost întotdeauna silă de asemenea vorbe, dar el a întors spre mine o față chinuită, lipsită de ochi, și m-a numit Svidrigailov.

Dis-de-dimineață am ieșit din nou pe terasă. Am văzut lumina aprinsă în apartamentul vecinilor din clădirea alăturată. Zvulun Grill, șofer la compania Hamekasher și membru în comitetul nostru de apărare civilă, stătea în bucătărie și felia salam. Își pregătea desigur sandviciuri. Am pus la fiert apa pentru bărbierit și pentru cafeaua mea de dimineață, în timp ce o expresie ciudată, fără nici o legătură, mi se tot răsucea în minte ca un laitmotiv ieftin și prost, de care nu reușeam să scap: ca scaiul de oaie. Eu am fost un scai pentru ea. Noi am fost scaieți în ochii lor.

Scumpă Mina, un semn rău s-a adăugat celorlalte, și am să-ți scriu despre el. Astă-noapte, pentru prima oară, am adormit pe canapea îmbrăcat. M-am trezit la două stors și mototolit și m-am târât în pat. Trebuie să mă grăbesc deci.

— M-am dus singur după orele de școală în pădurricea din Tel Arza, spuse Uri. Ți-am adus o cutie plină cu un fel de miere care curge din pin când rupi crengile, bună ziua, doctor Nussbaum, am uitat să spun când am intrat pe ușă, și nu m-a urmărit nimeni, pentru că am fost atent și am făcut câteva ocoluri înainte de a mă întoarce. Substanța asta miroase puțin a spirt, dar mai ciudat. Propunerea mea ar fi să o amestecăm cu un pic de benzină și ceva acetonă, să o aprindem pe acoperiș și să vedem dacă va produce undă de șoc.

— Astăzi, Uri, propun să facem ceva complet diferit. Pentru variație. Vom închide ferestrele, ne vom așeza comod în fotolii și vom asculta muzică clasică la gramofon. Poate voi fi în stare să-ți explic unele noțiuni muzicale.

— Muzică, spuse Uri, avem destulă muzică acasă, în fiecare zi, cu

pianul mamei mele. Azi iar nu te simți bine, doctor Emanuel, poate că ar fi mai indicat să vin mâine după-amiază sau sâmbătă dimineață și să fac singur experimentele care sunt notate în carnetul tău de pe masa din laborator, cu nitrat de sodiu, după cum ai spus, sau cu celălalt, cum îi zice, acid nitric și cu nitrobenzină ai spus? Îmi pare rău că te zoresc, dar tu singur ai spus tot timpul că trebuie să ne grăbim.

— Am spus, Uri. Nu neg că am spus. Dar mă refeream la joc.

— Spui joc numai din cauză că e secret. Doar n-ai de gând să zici acum că n-ai vorbit serios, deoarece știu că nu e așa. Nu-i nimic. Vin altă dată.

— Dar, Uri...

— Dacă, Doamne ferește, vei avea din nou o criză, pot da o fugă să-l chem pe doctorul Kipnis și, dacă nu e nevoie, mă oblig ca în zece minute să-ți spăl toate eprubetele și, mai ales, să le umplu cu alcool. Iar dacă ți-e mai comod, mă duc acum acasă, dar mă întorc într-o clipă, când voi vedea perdeluța din geamul băii tale așezată în diagonală, așa cum am convenit. Deocamdată la revedere și să fii sănătos, doctor Emanuel, pentru că ce se va alege de mine dacă ție ți se întâmplă ceva pe neașteptate?

Am eu oare puterea, am eu oare dreptul să încerc să-i influențez spiritul?

Educația băiatului nu intră în atribuțiile mele.

Afară, în curte, copiii vecinilor Grill îl înconjoară pe Uri și își bat joc de el. Nu le pot auzi cuvintele, dar chiar dacă le-aș auzi, sigur nu le-aș înțelege. Le aud râsetele răutăcioase. Și tăcerea eroică a lui Uri.

Ce pot să fac?

Stau la masa de pe terasă, scriindu-ți acest raport, care nu are și nici nu poate avea vreo concluzie. Iartă-mă.

Între timp, afară aproape că s-a întunecat. Am scos din nou lampa de pe biroul din cabinet, pentru a-ți scrie sub cerul serii. În curând vor apărea primele stele. E ca și cum aș aștepta o revelație. Ca și cum aici, în Ierusalim, până și un om ca mine ar putea fi învestit pentru o clipă cu misiunea de mesager.

Fluturii de noapte zburdă în jurul veiozei. M-am oprit pentru o clipă din scris și mi-am pregătit o cafea, în modul cel mai primitiv: apă clocotită peste pulberea neagră. Fără lapte și fără zahăr. Am mâncat și un biscuit. După aceea m-a lovit un val de slăbiciune cumplită și greață, mi s-a urcat în gât un fel de aciditate. Am înghițit o pastilă. Mi-am făcut o injecție. Iartă-mă, Mina, toate văicărelile astea mă plictisesc și n-au, de fapt, nici o

legătură cu problema în sine.

Și totuși, ce anume are legătură cu problema în sine, și care, de fapt, e problema?

Vezi tu, asta e întrebarea.

Poate că e asta: copiii din cartier l-au adus pe Uri la exasperare, și el s-a cățărat în dud, ca o pisică urmărită. Ar trebui să intervin. Să-l apăr sau să-i alertez pe părinții lui. Dar părinții lui sunt plecați. Să mă duc atunci la mătușa aceea Natalia, care a venit din nu știu ce kibbutz. Nu acum. Noaptea târziu, după ce va adormi, va trebui să stau de vorbă cu ea, s-o atenționez și să mă justific.

Absurd: cu ce cuvinte? Și cum aș putea eu, un om totalmente străin, să o vizitez noaptea târziu? Mai ales că n-am nici cea mai vagă idee în legătură cu ceea ce presupune educația unui adolescent.

Voi continua să observ. Uite, copiii care l-au gonit pe Uri au pornit acum un fel de atac de comando din spatele gardurilor căzute, să fie asta vânătoare, din curte în curte, prin subsoluri, prin casele scorojite ale scărilor și printre tufișurile care se usucă și mor aici de sete. Au nume ebraice cu aromă de deșert, Boaz, Ghideon, Ehud, Yeftah. Dat fiind că nu e încă întuneric de tot, au mai rămas urme de lumină, reușesc să dezleg din balconul meu regulile jocului. E un raid aviatic. Își desfac larg brațele, se aranjează în formație de luptă, apleacă jumătatea superioară a trupului și aleargă tropăind, asumându-și rolul avioanelor de luptă. Copii-cruci. Imită zgomote de explozie, zumzete de motoare, răpăit de mitraliere. Unul dintre ei își aruncă întâmplător ochii spre balconul meu, mă vede scriind liniștit la lumina veiozei, îndreaptă spre mine o pușcă nevăzută și mă doboară dintr-o singură mișcare. Accept.

Adică ridic amândouă mâinile în aer, semn că mă predau, ba chiar zâmbesc larg, fără îndoială zâmbetul unchiului-celui-bun, ca să-i dau satisfacția victoriei. Dar iată că luptătorul neclintit nu-mi acceptă capitularea. Pur și simplu. Îmi respinge zâmbetul, respinge brațele ridicate. Nu poate exista nici o derogare de la regulile războiului primitiv: am fost distrus deja și nu mai exist. Iar el își continuă drumul, pentru a-i șterge de pe lume pe dușmanii lui Israel.

E vineri seara și evrei în costume ieftine, ținând sub braț cărți de rugăciune, se perindă prin fața mea mergând spre sinagoga Rămășița împrăștierii pentru slujba de întâmpinare a sâmbetei. Cu siguranță că se amuză în sinea lor la vedera copiilor-avione. Cu siguranță că murmură în

sinea lor, cu plăcere, „ștrengari“.

De-a lungul întregii veri, copiii și-au expus pielea razelor soarelui arzător. Inutil să-ți spun, Mina, că eu mi-am îndeplinit datoria: o dată sau de două ori mi-am avertizat vecinii, părinții acestor copii, că expunerea exagerată la radiații este nocivă pentru piele, ba chiar influențează în rău dezvoltarea generală. În zadar. Locuitorii din cartier, patroni de mici magazine, păstrători de tradiție, funcționari municipali sau de la Agenția Evreiască, refugiați, filozofi și colecționari de timbre, foști pionieri, profesori și curieri –, toți au ridicat bronzul la rang de religie. Li se pare, probabil, că prin culoarea pielii, copiii lor se transformă în adevărați evrei. O rasă nouă, puternică, ei nu vor mai fi persecutați și nu vor mai cunoaște frica, nu vor mai dezveli dinți de argint sau de aur, nu vor mai avea palme transpirate și ochelari cu lentile groase. Noua culoare a pielii reprezintă eliberarea totală de frică și persecuții. Dar eu am reticențele mele: am citit foarte puțină zoologie și antropologie, ce-i drept, și din acest motiv comparația dintre ceea ce se petrece aici, la noi, și sistemul de camuflare prin schimbarea culorii la o anumită specie de șopârle, căreia nu-i reține numele, rămâne nedovedită.

Am să trec totuși peste notele mele personale:

Ierusalim, cartierul Kerem Avraham, la jumătatea anilor ’40: Bonem naște pe Zisha, Zisha naște pe Mitek și Mitek naște pe Ghiora. Pagină nouă.

De fapt, nici nu trebuie s-o spun, n-am nimic de câștigat dacă o fac. La sfârșitul unei zile de vară, Kerem Avraham emană miros de imigranți din Europa de Est. Un miros acru. Dacă aș încerca să izolez elementele, aș identifica următoarele: transpirația lor. Peștele lor. Uleiul ieftin pe care îl folosesc la prăjit. Probleme digestive pe bază nervoasă. Intrigi minore între vecini, motivate de lăcomia reprimată. Spaime și speranțe. Ici-colo câte un canal de colectare pe jumătate astupat. Lenjeria care li se usucă pe frânghiile de rufe întinse peste tot, în special lenjeria de damă, are un aer cucernic. Puritan, aș zice. Pe fiecare pervaz se murează castraveți în foste borcane de dulceață, castraveții plutesc în apă cu usturoi, mărar, pătrunjel și frunze de dafin. Oare și de locul acesta îi va fi cuiva dor peste ani? E oare posibil ca cineva să se întoarcă aici într-o bună zi, ca cineva să viseze cu nostalgie la cazanele de rufe care ruginesc, la varul scorojit, la gardurile sparte, la scaieți și la mirosul imigranților? Vom supraviețui oare războiului care se apropie? Ce-o să se întâmple, Mina, poate ai vreo

idee, vreo consolare? Nu? Azi-dimineață, la postul de radio pe unde scurte al mișcării ilegale ne-au transmis un cântec mobilizator: *Vom urca pe munte împreună/ spre lumina zilei noi / l-am lăsat pe ieri cu mult în urmă / dar spre mâine drumu-i lung, lung și greoi*. Aici sunt munții, Mina, și iată-ne pe noi printre ei. Imigranți evrei. Ultimele noastre puteri. Acest mâine despre care vorbește cântecul nu mi-e dăruit mie, o știu. Dar dragostea și grija mea sunt îndreptate cu disperare spre acest copil – iartă-mă, te rog – al dorului, pe care mi l-ai născut și l-ai ascuns de mine într-un kibbutz din valea Iezreel. Ce-l așteaptă oare? E fără îndoială slab și bronzat, cu siguranță desculț, probabil că până și visele nopții îi sunt pline de robinete, șuruburi și rotițe dințate.

Sau Uri.

Vezi, la fel ca Dushkin, am și eu lacrimi în ochi. Sunt și eu pe neșteptate un samovar. Nu e tristețea morții, tu știi asta, ci tristețea oamenilor maturi, a copiilor și a munților din jurul nostru. Ce-o să se întâmple? Ce am făcut și ce urmează să facem acum? Aici. Da. Spaimă. Te rog, nu zâmbi așa.

Vineri seara. În toate bucătăriile se gătește acum gât de găină umplut cu crupe, intestine umplute, ardei umpluți. La săraci, salam ieftin cu muștar. La mine, desigur, numai legume și fructe proaspete. Până și certurile, insultele care se aruncă de pe un balcon pe celălalt, sunt în idiș: Ești o bestie, un animal sălbatic, domnule Menahem, mă auzi, ești nebun de legat.

Așa e Ierusalimul.

Se spune că în Galileea, în văi, în Sharon și în Neghevul îndepărtat se petrece o schimbare. Se ridică o rasă nouă de țărani. Laconici. Umor tăios. Hotărâți. Devotați.

Eu nu știu.

Tu ești cea care știe.

Tu, cea care timp de doi ani și jumătate ai rătăcit prin kibbutzuri, auzind în fiecare loc despre luptele lor, notând, intervievând, comparând, îmbrăcată în pantaloni kaki și cămașă albă, bărbătească, cu buzunare mari la piept, întocmind tabele, dormind noaptea în barăcile pionierilor, împărțind cu ei aceeași mâncare sărăcăcioasă. Poate chiar le vorbeai în limba lor. Poate chiar îi iubeai.

O femeie puternică, o femeie spartană, care nu vrea să facă nici un fel de compromis, se învârte fără jenă printre taberele acelea și adună

material pentru un studiu socio-psihologic original. Stinge țigara de parcă ar vrea să scobească o gaură în lemnul mesei. Aprinde imediat alta, fără să sufle în chibrit, scuturându-l violent încoace și încolo. Notând visurile primei generații de nativi pe cartonașe mici. „Modele de comportament și idei normative referitoare la rezultatele educației colective". Mina, sunt dispus să ofer toată admirația mea acestor copii și părinților lor, pionierii, entuziasmului lor, eroismului tăcut, voinței de fier și educației lor solide.

Și ție.

Mina, îmi scot pălăria în fața ta.

De fapt, uită asta. E un gest vienez. Îmi pare deja rău că l-am făcut.

Eu, ce sunt eu?

Un evreu slab. Ros de tot felul de ezitări. Devotat, dar îngrijorat. Iar acum, peste toate, foarte bolnav. Modestul meu aport: aici, în Ierusalim, în cartierul acesta plin de imigranți din Rusia și Polonia, cu oameni din clasa de mijloc sau de jos, am stat la datorie fără a număra orele, atât timp cât m-au mai ținut puterile, iar uneori chiar și noaptea, neclintit în fața pericolului difteriei și al dizenteriei.

În plus, experimentele mele chimice. Explozibilele de producție casnică. Probabil că Uri observă deja ceea ce eu refuz să văd. Poate că în mintea mea se leagă deja un enunț, o formulă care să permită fabricarea pe scară largă a explozivelor de producție casnică. Sau, cel puțin, aș putea fi capabil să le indic celor din Hagana un punct de pornire. În primele ore ale dimineții de azi, m-am gândit puțin la sărurile pe care le avem la dispoziție din abundență, cum ar fi clorura de potasiu și nitratul de bariu. Orice substanță poroasă, ca de exemplu calcarul sau cărbunele de lemn, poate fi saturată cu oxigen lichid. Nu intru acum în detalii. Mi-e inima grea, fiindcă nu vreau să creez formule pentru materiale explozibile și nici să susțin războiul, însă Uri are dreptate și e de datoria mea s-o fac. Dar tristețea, Mina, ce cumplită e tristețea. Și umilința.

De fapt, am încercat să mă împotrivesc acestei obligații. Ba chiar am făcut câțiva pași concreți în această direcție. Mă refer la conversațiile pe care le-am purtat la începutul verii cu un coleg, prietenul meu arab, dr. Mahdi, care este medic în cartierul Katamon. Are vreun rost să intru în detalii? Prăpastia ce desparte doi medici cu opinii moderate, care urăsc la fel de mult vărsarea de sânge. Pledoariile mele. Pledoariile lui. Argumentele istorice. Într-o direcție și în cealaltă. Argumentul practic.

Într-o direcție și în cealaltă. Certitudinea lui. Ezitările mele. Trebuie să încerc din nou. Trebuie să iau legătura cu el chiar la orele acestea târzii ale serii și să-l rog să-mi aranjeze o întâlnire cu membrii Comitetului Arab din Ierusalim, pentru a-i convinge să-și revizuiască părerea. Mai am încă un argument sau două pe care le pot folosi.

Numai că inima îmi spune: E inutil. Trebuie să te grăbești. Uri are dreptate, la fel și postul de radio pe unde scurte al mișcării subterane: Să murim – sau să cucerim muntele.

N-am să neg, Mina: ca de obicei, mi-e foarte frică.

Și mi-e rușine de frica mea. Hai să nu ne lăsăm opriți de cadavrele celor slabi, scria Bialik, au murit în robie, fie-le visele dulci, aibă ceapă din plin și usturoi, oale enorme cu carne. Citez din memorie. Volumul cu poemele lui Bialik se află pe raft, la cinci-șase pași distanță, dar n-am putere să mă ridic. Și, în orice caz, resping cu tărie versul despre visul cu ceapă și usturoi. Tu știi prea bine ce conțin visele mele. Femei sălbatice, destul de aspre – da. Ucigași și păstorițe beduine – și asta. Și chipul tatălui meu și cel al avocatului său, și uneori dorul de fluviu și de pădure. Dar nu ceapă, și nici usturoi. Aici poetul național a greșit, sau poate a exagerat numai, pentru a trezi spiritul viu al poporului. Uite, iartă-mă, iar am dat buzna într-un domeniu la care nu prea mă pricep.

Și tu ești parte din visele mele. Ești la New York, într-o rochie de vară tinerească, pe o stradă pavată care îmi amintește de Kikar Hamoshavot din Tel Aviv. Ești pe un chei și, de la volanul unui jeep prăfuit, fumezi și supraveghezi hamalii arabi care încarcă lăzi cu armament pentru comunitatea evreiască asediată. Ești la datorie. Te afli într-o misiune secretă. Radiezi eficiență și indignare morală. „Rușine să-ți fie!“ îmi reproșezi. „Cum ai fost în stare, în vremuri ca astea? E dezgustător!“ Recunosc, tac, mă fac mic, mă depărtez un pic de chei, mă oglindesc în apă ca un cadavru, aud împușcături îndepărtate și, pe neașteptate, sunt în sinea mea de acord cu tine: Da, ai dreptate. Oare cum am fost în stare? Trebuie să plec imediat, să plec așa cum sunt, fără geamantan, fără palton, chiar în clipa asta.

Rușinea mă copleșește, e mai mult decât pot suporta, până când mă trezesc durerile și înghit trei pastile. Stau din nou culcat, dar treaz, alarmat, și aud afară, chiar în spatele oblonului, pe o creangă, poate la distanță de numai șase centimetri de mine, o pasăre de noapte. Scoate un sunet amar, ascuțit, cuprinsă de frenezie, ca și cum ar fi fost nedreptățită

și își strigă protestul încă o dată, apoi iar și iar: Ahu. Ahuhu. Ahu. Ahhuuu.

6 septembrie 1947
Ierusalim
Sâmbătă seară

Dragă Mina,

Nu-mi va fi ușor să mă dezobișnuiesc de prezența copilului.

Își petrecea la mine toate diminețile, copia cu hărnicie date din dicționarul geografic și schița planuri militare pentru cucerirea munților care domină partea de nord a Ierusalimului. După acea însemna pe harta lui intersecțiile drumurilor și punctele strategice. Pe o foaie separată aloca forțe de asalt fiecărei clădiri importante din Ierusalim, cum ar fi poșta centrală sau casa David, stația de radio și Domeniul Rusesc, garnizoana Schneller, turnul YMCA și gara. Cu toate acestea, nici măcar o singură dată nu m-a deranjat în timp ce mă odihneam pe canapea. E un copil foarte slab și blond, cu gesturi bruște, ochii săi verzi radiază în același timp timiditate și ambiție, dar comportamentul lui e impecabil. Și-a întrerupt de două ori jocul, mi-a preparat și mi-a servit cafeaua. Mi-a aranjat pătura de lână. Mi-a înlocuit perna udă de transpirație de sub cap cu o alta. Abia spre prânz și-a cerut scuze și m-a rugat să-mi exprim părerea în legătură cu creația sa. Contrar principiilor mele, i-am lăudat planul.

Uri a spus:

— Trebuie să plec acum acasă, mă așteaptă cu masa de prânz. Te rog să te odihnești, să ai putere la noapte pentru experiențe. În cutia asta de țigări, dr. Emanuel, în cutia asta de țigări Matosin îți las patru gloanțe din care putem scoate praful de pușcă. Mai am și inelul unei grenade ascuns într-un ciorap, e un pic ruginit, dar e întreg. L-am găsit și l-am ascuns. De pe acoperișul nostru am numărat nouă tancuri englezești camuflate în curtea garnizoanei Schneller. Cromwelluri. E adevărat, dr. Emanuel, că e suficient să pui zahăr în motorul unui tanc, și l-ai distrus?

În ochi îi lucește din nou sclipirea aceea agitată. Are încă încredere în mine, dar începe să-și piardă răbdarea.

— Cât timp îți mai trebuie pentru experiment? Două săptămâni? Mai mult? Pentru că, în decembrie, organizațiile subterane vor începe să distrugă cartierele inamicului, fiindcă englezii încep deja mișcări de

trupe în Haifa.

Am zâmbit:

— Uri. Poate se va încheia un nou acord. În ziar scrie că e posibil ca America să accepte totuși preluarea controlului în țară până când spiritele se vor calma și arabii se vor obișnui cu ideea unui stat evreiesc. De ce te înflăcărezi astfel la gândul războiului, ți-am explicat deja de atâtea ori că războiul e îngrozitor, chiar dacă învingi. Poate vom reuși să-l evităm.

— Nici tu nu crezi ceea ce spui. O zici numai pentru că eu sunt încă un copil și consideri că trebuie să fiu educat, așa cum crede și tata. Dar vorbele frumoase nu creează nimic. Te rog foarte mult să mă ierți. Totul în viață e război.

— Și cum anume, mă rog, dacă îmi e permis să te întreb, ai ajuns la concluzia asta?

Acum mă privește deja cu totală neîncredere. Se ridică în picioare. Mâinile îi sunt înfundate adânc în buzunarele pantalonilor. Se apropie de canapea, se apleacă peste mine, vocea îi tremură:

— Eu nu sunt un trădător. Se poate vorbi cu mine serios. Doar totul e război, așa aflăm din istorie, așa scrie în Biblie, așa e în natură și, de asemenea, în viața reală. Iubirea e și ea război. Până și prietenia.

— Tu știi deja ce înseamnă iubirea, Uri?

Tace.

După care:

— Doctor Emanuel, spune-mi, e adevărat că în America trăiește un evreu, un profesor care a descoperit o bombă atomică uriașă, făcută dintr-o picătură de apă?

— Te referi probabil la bomba cu hidrogen. Nu mă pricep deloc la asta.

— E în regulă. Nu-mi spune nimic. Există secrete militare pe care eu nu trebuie să le știu. Esențialul este că tu cunoști lucrul ăsta bine de tot, iar de la mine nimeni nu va fi în stare să scoată o vorbă.

— Uri. Ascultă. Te înșeli în această privință. Lasă-mă să-ți explic ceva. Ascultă-mă.

Tace.

Nu știu ce să-i explic și ce cuvinte să folosesc.

Nu adevărul.

Adevărul este că mi-e teamă să nu-l pierd. Cu pantalonii lui scurți. Cu centura militară, cu cataramă strălucitoare. Cu mâinile lui bune pe

fruntea mea o dată sau de două ori, să afle dacă mai sunt scăldat în sudoare sau dacă am un pic de febră.

Drept care capitulez și de data asta. Încep să-i explic în mod schematic ce este o reacție în lanț și care este relația dintre materie și energie. Mă ascultă mult timp cu atenție, ochii ațintiți pe buzele mele, nările lărgite, încercând parcă să prindă de la distanță mirosul furtunii de foc din Hiroshima, despre care îi povestesc. Iată, acum mă admiră și mă iubește din tot sufletul.

Iar eu mă simt parcă mai bine, încurajat de entuziasmul său: mă simt pe neașteptate în stare să mă ridic, să-l invit pe Uri în laboratorul miniatural, ce entuziasm pedagogic mă cuprinde dintr-odată, aprind lampa cu alcool și îi demonstrez un exercițiu simplu: apă, aburi, energie, presiune.

— Acesta ar fi principiul, chicotesc fericit.

— Să știi că eu voi rămâne mut ca o piatră, doctor Emanuel. Nici dacă m-ar prinde englezii și m-ar ancheta prin tortură, de la mine nu vor scoate o vorbă, pentru că știu o metodă specială pe care am învățat-o de la Efraim Nehamkin. Nu vor scoate de la mine nici un cuvânt despre ceea ce mi-ai explicat acum, te poți încrede în mine sută la sută.

Lumina aceea încărcată de pasiune arde din nou în ochii lui verzi, apoi se stinge. Copilul meu.

În cele din urmă se hotărăște să plece, dar promite să revină a doua zi după-amiază. Sau poate chiar în mijlocul nopții, în cazul în care va vedea cea mai mică fantă de lumină strălucind la fereastra băii mele. Se va strecura afară din casă și va veni la mine într-o clipă. Îmi stă oricând la dispoziție, spune. La revedere.

După plecarea lui am început să mă cert cu tine în gând: să mă scuz pentru toate. Să mă justific pentru prima noastră întâlnire. Să derulez în gând felul în care am plecat în urmă cu doi ani, în vara lui '45, să mă relaxez la o casă de odihnă din Arza. Atunci credeam în mod eronat că grețurile mele de dimineață proveneau dintr-o stare de epuizare generală. Cât de mult îmi doream liniște totală, și cum ați năvălit în viața mea solitară, tu și boala aceasta. Iar atunci, dacă pot să mă exprim astfel, am dat vina pe tine.

Mina dragă, dacă te deranjează că scriu lucrurile acestea aici, sari, te rog, peste rândurile următoare.

Te implor. Încearcă să vezi lucrurile astfel: un celibatar, medic, situația

lui materială e acceptabilă, primește din când în când câte un cec de la tatăl său, producător de dulciuri în Ramat Gan. Cheltuieli minime: chirie modestă, hrană și îmbrăcăminte simple, în spiritul vremurilor și al locului, sume moderate cheltuite din când în când pentru satisfacerea unei pasiuni legate de știință. Ceva bani puși deoparte.

Mai mult, de câtăva vreme simte o oarecare oboseală și grețuri ușoare dimineața devreme, înainte de cafea. Un coleg medic le-a diagnosticat drept primele simptome ale unui ulcer și i-a indicat odihnă și relaxare. Mai mult, a păstrat unele tradiții europene, bine cunoscute lui din tinerețe: odată cu vara vine și sezonul vacanței. Adică timpul să se retragă într-o mică stațiune de odihnă. În ebraică, ulcer se numește supurație stomacală.

Și anume, Arza, în munții Ierusalimului. Un doctor Nussbaum calm, îmbrăcat într-un costum sport de culoare deschisă, fără cravată, cu o cămașă azurie, așezat într-un șezlong, între pinii foșnitori, care citește cam neatent un roman de Jakob Wasserman. Aleile grădinii sunt acoperite cu pietriș fin și proaspăt. Fiecare pas trezește un zgomot înfundat, ca și cum cineva ar ronțăi ceva crocant, iar sunetele acestea îi plac foarte mult și îi amintesc de vremuri de mult trecute.

Din depărtare, din interiorul clădirii, se aud cântece muncitorești. În șezlongul alăturat moțăie o figură cunoscută, unul dintre conducătorii comunității evreiești și ai mișcării muncitorești, iar pe burta lui se leagănă, în adierea ușoară a vântului, un exemplar desfăcut al ziarului *Davar*. Nici măcar față de sine însuși nu va recunoaște dr. Nussbaum că așteaptă deșteptarea conducătorului, ca să lege o conversație și să facă impresie.

Printre oaspeți se învârte o asistentă angajată a Casei de sănătate[63], Iasmin Shema, și le oferă câte un pahar cu suc proaspăt de protocale și biscuiți, un fel de gustare de la ora zece. Iasmin e o tânără plinuță și robustă. Părul fin, negru, care îi crește pe brațe și pe picioare îi trezește doctorului Nussbaum o dorință neașteptată. E vechea lui atracție fizică pentru femei orientale, simple. Respinge mulțumind sucul, dar încearcă totuși o conversație ușoară, amuzantă cu această Iasmin, însă cuvintele urcă greu, iar vocea, așa cum i se întâmplă mereu în asemenea situații, sună probabil fals. Iasmin prelungește momentul apropierii, se apleacă deasupra lui și îi îndreaptă gulerul cămășii, răsfrânt peste reverele hainei, ocazie cu care își dezvăluie privirii lui sânii, iar asta îi dă puțin

curaj: ca în timpul studenției, la Viena, când înghițea dintr-o sorbitură un păhărel de coniac și își permitea să spună cuvinte ușor deocheate. Drept care murmură o explicație cu dublu sens despre refuzul de a bea sucul de portocale, ceva vag despre plăcerile permise și cele nepermise. N-a înțeles. Nu-i lasă totuși impresia că s-ar grăbi să plece. Nu e deloc neatrăgător domnul acesta de la oraș, îmbrăcat în costumul său de culoare deschisă și cu șuvița de păr care începe deja să încărunțească, lăsată să-i cadă neglijent pe frunte. Îi pare desigur foarte cult, repectabil și fin. Poate că simte și dorința pe care i-o provoacă. Râde. Întreabă ce-ar putea să-i ofere în locul sucului. Poate primi orice dorește, spune Iasmin. Ce și-ar dori, spune cu un zâmbet politicos în priviri, e posibil să nu-i poată oferi aici, afară, în prezența celorlalți oaspeți. Iasmin își dezvelește dinții. Roșește, iar pielea ei smeadă capătă o tentă și mai închisă. Până și umerii participă la râsul ei.

— Vai cum ești, spune. Atunci vei bea totuși un pahar din sucul meu.

Iar el, prins în mrejele jocului dulce, îi propune să-i ofere o altă tentație. Iar n-a înțeles. E cam confuză.

— Cafea, spre exemplu, se grăbește el să adauge, simțind că a mers prea departe. Iasmin se gândește o clipă. Poate nu e încă foarte sigură dacă el chiar vrea cafea sau continuă jocul. În aerul cald se aud zumzetul de albine, croncănitul unui corb și un avion englezesc undeva departe, spre sud, peste dealurile Betleemului.

— Am să-ți fac rost de cafea, spune Iasmin. Dar să știi că asta e o favoare specială. Doar pentru tine.

Atunci ai apărut tu. De fapt, erai acolo dinainte. O femeie puternică, așezată pe un șezlong din apropiere, într-o rochie de vară simplă și drăguță. Stând și judecând.

— Dacă mi-e permis să intervin în aceste negocieri, ai spus, iar eu, dintr-o mișcare, revin din haremurile Bagdadului la politețea vieneză:

— Cu plăcere, doamna mea. Fără îndoială. Noi doar ne amuzăm un pic aici. Poftim.

Deci îmi propui să prefer totuși sucul natural de portocale în locul cafelei, care, după cum ți-ai dat seama la micul dejun, nu e cafea, ci surogat, un fel de noroi negru și păstos. Apropo, nu-ți sunt necunoscut. Ai audiat odată o disertație de-a mea în cadrul unui seminar medical de o zi despre igiena apei potabile în Palestina, la spitalul Hadassa de pe Muntele Scopus.

— Simțul umorului de care ai dat dovadă m-a impresionat profund. Doctorul Nussbaum, dacă nu mă înșel.

De fapt, ești sigură că nu te înșeli.

Mă grăbesc să aprob, iar tu adaugi:

— Îmi face o deosebită plăcere. Hermina Oswald. Mina pentru prieteni. Eleva elevilor doctorului Adler. Se pare că suntem amândoi de formație vieneză. Din acest motiv mi-am permis să intervin și să te salvez din capcana cafelei oferite de Casa de sănătate. Am un obicei prost, să intervin fără a fi întrebată. Soră, lasă te rog aici pe masă două pahare cu suc de grepfrut. Mulțumesc. Acum poți să pleci. Da. Despre ce vorbeam? Disertația ta despre apa potabilă a fost picantă, dar categoric neadecvată în cadrul acelui seminar.

Presupui că am să fiu de acord cu tine asupra acestui punct.

Doctor Nussbaum se grăbește desigur să accepte imediat.

Între timp Iasmin e certată cu voce puternică. Șeful de sindicat o mustră, i-a cerut deja în urmă cu o jumătate de oră, ei sau vreunei colege – ce importanță are –, să-i facă legătura telefonică cu biroul tovarășului Sprinzak[64]. A uitat? E posibil așa ceva?

Tu mi-l indici cu o mișcare ușoară a bărbiei, zâmbești și îmi spui încet:

— Egomanie incipientă cu manifestări despotice, specifică oamenilor scunzi. La șaptezeci de ani va fi un monstru perfect.

Apoi schimbăm între noi tot felul de banalități. Iasmin cea dojenită a dispărut din peisaj. O numești „copilă a naturii“. Ai auzit sau nu încercările mele e de a-i face curte, mă întreb, sperând din toată inima că nu.

— Eu reacționez exact ca tine, zici, dar în sens invers. Un șofer de taxi oriental, sau chiar un băiat yemenit care vinde ziare mă poate dezechilibra complet. Din punct de vedere fizic, vreau să spun. Copii ai naturii, care încă țin minte limbajul senzual-animalic pe care noi l-am uitat deja.

Dr. Nussbaum, poate îți mai amintești, nu roșește la auzul cuvintelor tale. Nu. El pălește. Își drege vocea. Scoate cu atenție din buzunar o batistă călcată, pentru a-și șterge buzele. Și începe să murmure ceva despre muștele care, chiar în clipa aceasta, a descoperit că umplu aerul. Motiv pentru care schimbă imediat subiectul discuției. Povestește o anecdotă despre profesorul Dushkin, care, după cum se știe, a fost președintele acelui seminar medical organizat la Hadassa: profesorul Dushkin îi

numește pe toți, medici, Înaltul Comisar, conducătorii Agenției Evreiești, Stalin – „Svidrigailovi".

— Câtă lipsă de originalitate din partea lui, spui cu răceală, dar, dr. Nussbaum, ești liber să te lași ajutat de oricine dorești, de Dushkin, de Stalin sau de Svidrigailov pentru a orienta conversația noastră în altă direcție. Nu tu, ci eu sunt cea care ar trebui să-și ceară scuze pentru neplăcerea pe care a provocat-o.

— Nu-ți face probleme, dr. Oswald, nu-ți face probleme, murmură dr. Nussbaum îndatoritor.

— Mina, spui.

— Da, cu multă plăcere. Emanuel, răspunde dr. Nussbaum.

— Nu te simți în largul tău în compania mea, zici zâmbind.

— Doamne ferește!

— Dacă da, poate ne plimbăm puțin?

Te ridici de pe șezlong. Niciodată nu aștepți răspuns. Mă ridic și eu. Mă conduci într-o plimbare ușoară și scurtă de-a lungul aleii cu pietriș, apoi mai departe, pe panta împădurită, printre chiparoșii întunecați, prin mirosul de rășină și putreziciune, până când ajungem la acel copac celebru, plantat de dr. Herzel și care a fost mai târziu doborât de câțiva arabi. Atunci descoperim în iarba uscată de arșița verii un cercel ruginit pe care e scris ceva cu litere chirilice.

— E al meu! strigi deodată pe un ton posesiv, ca o fetiță furioasă, cercelul o să fie al meu! Eu l-am văzut prima!

În jurul buzelor tale s-a format o grimasă ușoară, gura începe să-ți tremure, ca și cum aș fi încercat să-l scot cu forța dintre degetele tale.

— E al tău, spun râzând, deși sunt convins că eu l-am văzut primul. Dar e al tău oricum. Consideră-l un dar.

Pe neașteptate, am adăugat:

— Mina.

M-ai privit. N-ai spus nimic. M-ai privit poate un minut întreg, fără să rostești un cuvânt. Apoi ai aruncat cu putere cercelul între scaieți și m-ai luat de braț:

— Ne plimbăm, ai spus.

— Ne plimbăm, am acceptat cu bucurie.

Ce s-a întâmplat cu noi? Ce-ai găsit la mine?

Nu, nu aștept răspuns. Tu ești la New York. Ocupată probabil până peste cap. Ca de obicei. Cine mai e ca tine, cine se poate compara cu tine în

ceea ce privește capacitatea de a începe din vreme în vreme câte un capitol nou.

Dacă aș încerca să privesc prin ochii tăi ziua aceea din Arza, nu aș fi cu mult mai înțelept. Ai văzut în fața ta un om închis în sine, cu o expresie melancolică și mișcări atente. Mai degrabă singuratic, judecând după aparențe. Nu lipsit de senzualitate, după cum ai dedus ascultând mica pălăvrăgeală cu tânăra Iasmin. Nici urât, asta ai observat deja. Un om foarte înalt, slab, cu tendința de a păli la emoție sau jenă, cu trăsături colțuroase și certă spiritualitate. Părul începe să-i încărunțească, dar încă îi cade bogat pe frunte, suficient de des încât să atragă atenția. Poate ți-a atras privirea cu aerul lui oarecum artistic, cu aspectul său de muzician nonconformist proaspăt ieșit din conservatorul vreunui land de limbă germană, direct aici, în Asia, și care își poartă umilința cu resemnare tăcută, cu buzele strânse: nu există drum de întoarcere. Un om melancolic, în orice caz, capabil încă, în circumstanțe deosebite, de un entuziasm total, nedisimulat.

Pe scurt, un orfan și o mătușă dominatoare, conform definiției tale. O definiție pe care, desigur, ai emis-o mult mai târziu.

La prânz ședem deja la aceeași masă. Vorbim despre poetul german Gottfried Benn. Ne apropiem capetele ca doi conspiratori și încercăm să înțelegem ordinea servirii la mese. Pe noi ne servea Iasmin. Când turnă sifon mă udă puțin, pentru că nu era atentă. Nu m-am plâns; din contră, când se aplecă peste mine, sânii ei fermi aproape că mi-au atins umerii. Văd prin decolteul halatului alb rețeaua de vinișoare subțiri, ca o plasă de lumină albăstruie ce apare uneori în textura marmurei din Galileea.

Dorința mea nu-ți scapă. Te amuzi și începi să mă provoci. Mă întrebi despre viața mea de celibatar. Fără să clipești. De parcă m-ai întreba de unde îmi cumpăr cămășile. S-ar părea că practica într-un cabinet de psihologie (înainte de a te fi dăruit muncii de cercetare) e cea care îți dă permisiunea să-mi pui întrebări care nu se obișnuiesc între cunoștințe noi.

Iar eu pălesc, desigur. Dar decid în gând să nu evit întrebările tale. Mi-e însă foarte greu să-mi aleg cuvintele.

— N-ai deviat discuția la Svidrigailovi de data asta, observi fără milă.

Ne plimbăm din nou, acum în afara spațiului împrejmuit, spre casele micii localități Motza, o așezare agricolă. Singurătatea mea, sau poate tocmai alegerea minuțioasă a cuvintelor, îți trezește simpatie. Îți plac, și o

declari în mod deschis. Munții scăldați în soarele amiezii. Moliciunea chiparoșilor. Flăcările geraniumului printre casele așezării, acoperișuri din olane roșii, o floare tropicală, poinciana, arzând roșie ca un salut fierbinte din Tel Aviv. O adiere uscată de vânt. Discuția noastră e impersonală acum, e vieneză s-ar putea spune, un fel de schimb de păreri despre plăceri sexuale și relația dintre ele și sentimente. Este extraordinar felul liber în care vorbești despre detalii anatomice și psihologice. Ezitările mele ți se par probabil atrăgătoare, dar sunt totuși uimitoare pentru tine. La urma urmei suntem amândoi medici, Emanuel, amândoi cunoaștem bine aceste mecanisme, atunci pentru ce te simți jenat și te rogi în gând să schimb subiectul?

Mă justific: jena mea provine din faptul că în limba ebraică părțile intime ale anatomiei – OK, organele sexuale – au nume nou create, părând mai degrabă sterile și lipsite de viață, iar acesta este, în mod paradoxal, motivul pentru care îmi vine greu să le numesc. Tu consideri că această explicație este o formă sofisticată de didacticism. Nu mă crezi. În fond, cine mă oprește să trec la germană sau să folosesc denumirile latine? Nu, nu mă crezi, și fără să eziți constați că am inhibiții psihologice. Puritanism latent.

— Mina, mă apăr, iartă-mă, te rog, dar nu sunt încă pacientul tău.

— Nu. Dar facem cunoștință. Ne plimbăm. De ce nu încerci și tu să pui întrebări legate de persoana mea?

— Nu am întrebări. Una singură, poate. Te-a umilit vreodată cineva, Mina, oamenii, un om, o persoană plină de cruzime poate, în urmă cu mulți ani, te-a umilit cineva fără milă?

— E o întrebare?

— Eu... exprim o senzație.

Îmi prinzi capul cu amândouă mâinile, cu forță.

— Apleacă-te.

Mă conformez. Buzele tale. Și o mică descoperire: două găurele delicate în lobii urechilor tale. E oare posibil să fi purtat vreodată cercei? Nu. N-am întrebat.

Apoi găsești de cuviință să-mi spui că în opinia ta semăn cu un ceas de mână care și-a pierdut capacul de sticlă. Atât de vulnerabil. Atât de lipsit de apărare. Și tot atât de înduioșător.

Îmi atingi părul. Eu îți ating umerii. Înaintăm în tăcere. Se întunecă. Deasupra noastră, în ultima lumină a amurgului, zboară o pasăre de

pradă. Să fie un vultur? Un șoim? Nu știu. În plus, nu e nici un traseu foarte sigur. În apropierea sanatoriului se învârt ciobani arabi. Nu departe de locul acesta se află un sat celebru pentru violența locuitorilor lui, Kolonie. Trebuie să ne întoarcem. În jurul nostru vedem numai tristețea pietrelor care se întunecă. Noaptea cade peste țara stâncilor uscate. La orizont, în partea de nord, spre Shuafat sau Beit Ikhsa, o rachetă strălucitoare spintecă cerul, pălește, se sparge în cioburi de lumină și moare în întuneric.

După cină, în sala de mese se produce un interpret vulgar de la Teatrul Mătura. Glumește, vesel și plin de bancuri, își bate joc, cu un puternic accent rusesc, de ipocrizia guvernului britanic și de violențele bandelor de arabi. La sfârșit, face tot felul de grimase spre public. Activistul de la Sindicate se ridică de la locul său, roșu la față, și condamnă această frivolitate, care e total nepotrivită cu vremurile tulburi pe care le trăim. Artistul se retrage într-un colț și se așază stingherit, gata să izbucnească în lacrimi. În public se lasă o tăcere mormântală. Vorbitorul folosește cuvântul „abținere“, iar tu izbucnești dintr-odată într-un hohot de râs puternic, tineresc, sonor, care provoacă într-o clipă o reacție de furie generală, dar imediat apar oameni care râd cu tine, sau poate de tine. Ieșim. Pe coridor și pe scări e întuneric. Aproape imediat ne pomenim unul în brațele celuilalt. Șoptim, de astă dată în germană.

— M-ai plăcut, spui, ai în camera ta un volum mic cu poeziile lui Rilke, zici. În fond, suntem amândoi oameni maturi și liberi.

În camera ta regulile s-au stabilit imediat, aproape fără cuvinte. Orfanul și mătușa dominatoare. Eu trebuie să joc rolul copilului ignorant, stângaci, timid, dar ascultător. Și recunoscător. Și foarte silitor. Tu poruncești în șoaptă, iar eu mă supun în tăcere. Toate detaliile îți sunt deja aranjate în minte, ca și cum ai avea pregătit pentru mine un program exotic dintr-un manual erotic: Aici. Acum aici. Lent. Tare. Încă. Așteaptă. Așteaptă. Acum. Așa.

Mina dragă, în opinia amândurora, noaptea aceea ar fi trebuit să fie prima și ultima. Oameni maturi, ai spus, și liberi, ai spus. Dar până vom afla cine mai e adult și cine mai e liber, suntem amândoi prizonierii unei forțe care ne trage după sine, cum duce fluviul niște bărcuțe de lemn. Poate pentru că am fost subjugat. Poate chiar ai intenționat încă din noaptea aceea să mă subjugi, și în felul acesta m-am pomenit sclav. Un sclav supus. Până acum. Dar și tu, Mina, prin această subjugare a mea, ai

devenit acum o stăpână de sclavi. S-a repetat și a doua zi, la amiază. Și în noaptea următoare. Și apoi din nou. După vacanță ai început să-mi trimiți cărți poștale cu directive scurte: Vino poimâne la Haifa. Așteaptă-mă sâmbătă noaptea. Vino la pensiunea lui Kate Graubert, în cartierul Talpiot. Vin la tine de sărbători. Spune-i lui Fritz că postul e pe sfârșite. Îmbrățișează-i pe Gips și Gutzi din partea mea.

Până când, în cele din urmă, m-ai învățat să te strig Iasmin, să eliberez satirul care gâfâie, să recreez haremurile din Bagdad în camerele scunde ale pensiunilor. Să provoc și să primesc durere. Să țip. Să mă târăsc iar și din nou la picioarele tale când totul se termină, în timp ce tu îți aprinzi o țigară, stingi chibritul scuturându-l și descrii dragostea noastră în termeni specifici, ca un general întorcându-se de pe câmpul de luptă pentru a analiza bătălia și a trage concluziile cuvenite.

Nu, nu e amărăciune, Mina, nici regret. E alean, mai mult decât pot suporta. Alean după cuvintele tale de laudă. Mi-e dor și de dojenile tale. Și de ironia ta. De degetele tale. Iasmin a mea, acum sunt un om bolnav și nu mi-a mai rămas mult timp. Pot spune: Am căzut în mâinile tale. Mai pot spune și: Te-am iubit din prea multă umilință.

Paragraf nou.

Mă întorc la datele despre timp și spațiu. Am mai spus-o: Acum sunt la postul de observație.

Ierusalim, seara, sfârșit de vară, semne de toamnă, un bărbat în vârstă de treizeci și nouă de ani, pensionat deja din cauza bolii grele, stă pe balcon și compune scrisori către o prietenă sau o fostă prietenă. Îi raportează ce vede și toate gândurile sale. Care este scopul notelor lui și care e subiectul lor am spus deja că n-am nici o idee.

Lumina zilei se stinge deja de o oră și un sfert, dar încă nu s-a întunecat de tot. Mă odihnesc. Aparent, e o oră liniștită. Fiecare sâmbătă seară în Ierusalim e un miracol sonor. Până și gălăgia copiilor care se joacă, mașinile, câinii, vocea unei femei cântând la radio – toate aceste sunete sunt absorbite de liniște. Până și strigătele din josul străzii. Până și rafala izolată de mitralieră din direcția cartierului Sanhedria. Tăcerea acoperă totul. Cu alte cuvinte, sâmbăta seara, în Ierusalim, domnește o liniște absolută.

Clopotele bisericilor și ale mânăstirilor au început acum să bată, de departe și de aproape, dar și ele sunt undeva, înăuntrul tăcerii. Mâine va fi duminică. Cerul e gri-închis, cu o felie de foc portocaliu plutind printre

nori. Aceștia sunt nori de toamnă, aleargă repede. Trece și un stol de păsări. Ciocârlii, poate. Pe sub balconul meu din strada Malachi trec tot felul de oameni. O vecină cu un coș. Un student cu un pachet de cărți. Iată și un băiat și o fată mergând grăbiți, distanța dintre ei e cam de un metru, nu găsesc nici un cuvânt să-și spună, dar e limpede că sunt împreună și că inimile lor sunt împăcate.

În partea cealalată, opusă mie, în colțul străzii Zacharia, o arăboaică bătrână stă așezată pe trotuar. O țărancă. Nemișcată, cu picioarele încrucișate. Are în față o tavă mare din aramă, pe care sunt expuse smochine de vânzare. În colțul tăvii e o grămăjoară de monede mărunte, câștigul zilei. Vine până aici din Sheikh Badr, sau poate chiar din Lifta sau Malha. Cât e de liniștită, și ce drum lung are de făcut în seara asta. Deocamdată așteaptă. Mestecă ceva. Frunze de mentă? Nu știu. În curând se va ridica, aproape că am spus se va înălța, își va pune tava pe cap și o va porni la drum în întuneric, printre tufișuri și scaieți. Potecile câmpurilor se întind ca o rețea subțire de nervi printre suburbiile și satele din jurul Ierusalimului. O bătrână înceată, puternică, în pace cu trupul ei și cu munții pustii; inima mea tânjește după odihna ei. În timp ce ea se îndepărtează, felinarele din cartier își împrăștie lumina galbenă. Cântecul clopotelor va amuți și nu va mai rămâne decât tristețea serii. Obloanele de fier se vor închide. Toate ușile vor fi încuiate. Ierusalimul va rămâne în beznă, iar eu în inima lui, singur. Dar dacă starea mea se va înrăutăți în noaptea asta? Oare copilul va urmări linia oblică de la fereastra băii mele, oare se va furișa afară din casa lui și va veni la mine, să-mi stea la dispoziție?

Mă cuprinde panica la gândul că mi se poate întâmpla așa ceva. Nu. Nu. Noaptea asta, ca de obicei, voi fi singur. Noapte bună.

7 septembrie 1947
Duminică

Dragă Mina,

Nu știu ce cuvinte aș putea folosi pentru a-ți descrie dimineața albastră de toamnă pe care am trăit-o azi, înainte ca vântul să răbufnească din vest și să ne aducă frig și nori. Toată dimineața ne-am scăldat într-o lumină de un azuriu intens. Ceva mult mai mult decât nuanța unei culori: un azuriu adânc și tăios, ca o licoare. Clădirile și vegetația au reacționat printr-o înviorare totală, dublând parcă intensitatea propriilor culori, dând o

formă concretă unei lozinci foarte populare acum în ziarele ebraice și la posturile de radio subterane: vom reacționa înzecit la orice provocare, pentru că suntem ferm decișI să rămânem pe poziții până la sfârșit.

La fel și focul geraniumului, spre exemplu, în grădini, în curți, în cutiile de tablă, pe balcoane, în jardinierele de lemn care împodobesc ferestrele. Sau piatra de Ierusalim, în dimineața aceasta chiar „strigă din ziduri“ la propriu, de un gri concentrat și viu. Un gri pur, ca ochii tăi. Sau florile plantei agățătoare care se cățără pe măslinul de lângă băcănie, dese și strălucitor de albastre. Totul arată ca în tabloul unui pictor, pasionat peste poate, care n-a învățat, și nici nu vrea să învețe, subtilitatea nuanțelor. Mă simt aproape tentat să folosesc cuvinte ebraice biblice, ca sard, beril, carbuncul – deși nu știu exact ce înseamnă.

Pot oare fi atribuite toate minunățiile acestea aerului pur al deșertului? Pulsațiilor toamnei? Bolii mele, poate? Sau vreunei schimbări iminente care urmează să se producă? N-am răspuns la întrebările acestea. Trebuie să încerc să-mi definesc sentimentele în cuvinte, deci am să scriu din nou: Mi-e îngrozitor de dor astăzi, dor până la durere, de imaginile prezentului, ca și cum ar fi deja amintiri. Ca și cum ar fi trecut deja, fiind poate, duse, fără întoarcere. Dor cumplit, până la nevoia interioară de a acționa urgent, imediat, de a ieși din tipare, poate voi încerca să pun o haină pe mine și să ies la plimbare. Să colind prin pădurICea din Tel Azra. Printre mamele care croșetează stând lângă bebelușii lor, pe pături întinse pe iarbă. Să-mi aduc aminte de pădurile copilăriei mele, în zilele de duminică, să simt pe neașteptate mirosul altor toamne, nu al celor de aici, mirosul lacurilor, al ciupercilor, al picăturilor de rouă pe frunzele coniferelor, mirosul pantalonilor tirolezi din piele, fumul focurilor de tabără, aroma cafelei râșnite. Ce ciudat trebuie să fi arătat în ochii nevestelor vecinilor mei din Tel Azra: Iată-l pe dr. Nussbaum, înalt și elegant, cu mâinile la spate, călcând pe acele de pin și zâmbind, ca și cum cineva tocmai i-a șoptit în ureche o soluție amuzantă.

— Bună dimineața, dr. Nussbaum, cum te mai simți astăzi, ce se mai vorbește pe la Agenție?

— Bună dimineață, o dimineață minunată, doamnă Litvak, mă simt binișor, mulțumesc de întrebare. Ce frumos e băiețelul dumneavoastră, crește văzând cu ochii. Fetița dumneavoastră, îmi cer scuze. E chiar foarte frumușică.

— După cum știi, domnul meu, fericiți cei ce au fost binecuvântați să

vadă Ierusalimul cu ochii trupului, și nu doar cu ai spiritului, dar fără îndoială că ceea ce vedem azi e nimic în comparație cu ceea ce vom vedea mâine. Fericiți cei ce așteaptă.

— Fără îndoială, domnule Nehamkin, fără îndoială. E o zi minunată, și mă bucură nespus să te văd atât de sănătos și voinic.

— Deci și domnul meu se plimbă. L-aș putea însoți? Împreună vom face câțiva pași și tot împreună ne vom clăti ochii, căci pentru ca o mărturie să fie validă e nevoie de doi martori.

Numai că cei doi martori nu sunt prea sănătoși. Am obosit repede. Vecinul meu, poetul Nehamkin, s-a scuzat și a pornit-o înapoi spre casă, nu înainte de a-mi promite că în Ierusalim va avea loc foarte curând o schimbare esențială.

Iar eu, ca de obicei, am intrat în restaurantul fraților Kapitanski, să-mi iau prânzul vegetarian: supă de roșii, două ouă, vinete cu ceapă, smântână și un pahar cu ceai.

După care m-am întors acasă și am căzut într-un somn adânc, fără nici o pastilă sau injecție. Parcă aș fi băut vin.

La ora patru și jumătate se întruni la mine comitetul cartierului. După cum ți-am mai scris, până și Kerem Avraham are propriul său comitet de apărare civilă.

Au venit patru sau cinci reprezentanți, vecini, printre ei se afla și doamna Litvak, care este asistentă medicală încă dinainte de a se fi căsătorit. Doamna Litvak a adus fursecuri de casă, și nu mi-a permis sub nici o formă s-o ajut la servitul cafelei. Va fi suficient să-i spun doar unde se află tava – nu, nu e nevoie să-i spun, uite că a găsit-o. A găsit și lămâie. O bucătărie exemplară! O să-l aducă într-o zi pe soțul ei, pe Litvak, să vadă cu propriii săi ochi și să învețe câte ceva. O fi el directorul școlii copiilor de muncitori, dar nu e în stare să spele nici măcar un pahar ca lumea. Însă asta e soarta ei, n-are voie să se plângă.

Deci, cam așa a fost deschisă ședința, am servit cu toții cafea și fursecuri proaspete, iar eu am fost servit asemenea unui musafir în propria mea casă.

— Bine, spuse doamna Litvak, să trecem la ordinea de zi. Dr. Nussbaum, deschide ședința, te rog.

— Poate ar trebui să continuăm de unde am întrerupt-o data trecută, am propus, nu-i nevoie s-o luăm de la început de fiecare dată.

— Atunci am vorbit despre posibilitatea organizării comandamentului

într-unul dintre apartamente, spuse tovarășul Lustig, un loc în care comandamentul să-și poată desfășura activitatea, care să poată fi folosit zi și noapte în situații de urgență. Sau cel puțin o cameră, ori un subsol.

Vorbi ridicându-se în picioare, iar când termină se așeză. Lustig e un bărbat mărunțel, cu pungi umflate sub ochii căprui, cu o expresie de veșnică mirare pe față, de parcă tocmai i-ar fi aruncat cineva, fără nici un motiv, în plină stradă, cea mai grosolană înjurătură, amuțindu-l pur și simplu. Zvulun Grill, un roșcovan coleric pe care lipsa celor doi dinți din față îl făcea să semene cu un scandalagiu periculos, consideră necesar să adauge:

— Nu uitați aparatul de radio-transmisie. Am vorbit deja, dar n-am făcut nimic. Ca de obicei.

Efraim Nehamkin, crețul tehnician radio, mișcă de câteva ori capul de sus în jos, de parcă vorbele lui Grill s-ar fi potrivit perfect cu ceea ce se putea aștepta de la el, iar cel care s-a înșelat în așteptări ar face mai bine să se trezească înainte de a fi prea târziu.

— Efraim, am spus, poate că ar fi mai bine totuși dacă ne-am purta discuțiile prin cuvinte, nu prin gesturi. Poate ne explici și nouă, te rog, ce anume te-a enervat în halul ăsta?

— Avem deja, strecură Efraim printre dinți, dar asta se întâmplă la noi tot timpul: vorbim despre trecut, în loc să vorbim despre viitor.

— Avem deja ce?

— Transmițător. Nu v-am spus acum o săptămână că vă montez un transmițător pe baterii? Și, una peste alta, izbucni pe neașteptate, de ce e atât de important un aparat de transmisie? La ce e bun? Ca să ne milogim de englezi să binevoiască să rămână aici și să ne salveze de arabi? Sau să încercăm să trezim conștiința lumii cu versete din Biblie? Ca să le spunem arabilor în cuvinte frumoase să nu ne măcelărească, pentru că altfel nu va avea cine să le vindece pecinginea și conjunctivita? Și ce rost are, în general, tot comitetul ăsta, cu doi doctori și un șofer de autobuz? Ce consideră că are de făcut?

— Hei, nu te înfierbânta așa, zâmbi Nahce, liniștește-te puțin. Totul va fi în regulă.

Nahce e un tânăr subțirel și puternic, un fel de conducător ocazional al unei mișcări socialiste de tineret. Poartă pantaloni scurți, care îi descoperă picioarele lungi și musculoase. O șuviță rebelă îi cade pe frunte. Ai auzit fără îndoială de tatăl său: profesorul Guttmacher,

specialist în mistică orientală, un savant de renume internațional, care acum e paralizat pe jumătate. Câteodată Nahce și tinerii pe care îi instruiește aprind spre seară câte un foc de tabără în pădurice, se antrenează făcând exerciții de noapte cu bâte groase sau fac cartierul să răsune de cântece de luptă și dor, compuse pe melodii rusești.

— Tu, în loc să-ți bați joc, mai bine ai spune odată ce propui de fapt, îl scutură Grill pe Efraim Nehamkin.

— Atac, izbucni Efraim cu voce scăzută, de parcă inima i-ar fi fost strangulată de emoție. Să organizăm un atac. Asta e ceea ce propun. Să luăm inițiativa. Să intrăm în sate. Shuafat. Sheikh Jarrah. Issawiya. Să dăm foc casei muftiului în toiul nopții. Sau să aruncăm în aer cartierul general din Najjara. Să punem steagul alb-albastru pe minaretul din Nabi Samuel, sau chiar pe Muntele Templului. De ce nu? Să tremure în sfârșit în fața noastră. Să înceapă ei să ne trimită soli. Să se milogească ei. De ce nu?

Aici a intervenit dr. Kipnis, veterinarul din Tel Arza. Stătea cu spatele la perete, era îmbrăcat într-o bluză gri și o pereche de pantaloni kaki, lungi, călcați cu atenție. În timp ce vorbea își frământa între degete chipiul maro și nu privea spre Efraim, ci spre doamna Litvak, ca și cum ea – sau coada ei groasă, neagră, strânsă în coc – i-ar fi sugerat vreo idee genială:

— Mi se pare, domnilor, începu cu băgare de seamă, mi se pare că pornim pe un drum greșit. Aș putea spune că eu cunosc în oarecare măsură satele vecine.

— Desigur, șopti Efraim, parcă stropind venin. Desigur. Numai că și ei te cunosc pe tine, și încă alți evrei ca tine, și asta e ceea ce le ațâță pofta.

— Scuză-mă, spuse dr. Kippnis. N-am nici cea mai mică intenție să mă contrazic cu tine în privința principiilor după care te călăuzești. N-am vrut decât să încerc să apreciez situația, care ar putea fi evoluția viitoare a evenimentelor, și să fac câteva sugestii.

— Să ne organizăm! strigă dintr-odată *tovarășul* Lustig, ba chiar lovi cu pumnul în masă, să nu mai vorbim atâta! Să ne organizăm!

Iar eu, președintele, mă abțineam cu greu să nu-i întorc lui Nahce zâmbetul care părea că îmi era adresat numai mie.

— Dr. Kipnis, am spus, continuă, te rog. Ar fi de preferat să nu ne întrerupem unul pe celălalt tot timpul.

— Da. În fața noastră se deschid trei posibilități, spuse doctorul Kipnis

și ridică trei degete subțiri și fine, îndoindu-le apoi unul câte unul, pe măsură ce enumera posibilitățile. Unu, comisia predă întreaga țară arabilor, iar noi avem de ales între o nouă Masada sau un nou Yavneh.[65] Doi, comisia recomandă împărțirea țării, și arabii acceptă decizia sau decizia le este impusă cu ajutorul forțelor străine. Nu britanice, desigur. În cazul acesta, datoria noastră este să ne pregătim să facem față posibilelor tulburări și dezordini și în același timp să ne străduim să refacem bunele legături cu cartierele și satele arăbești care ne înconjoară. Să îngropăm securea războiului, cum s-ar spune.

— Trebuie alungați de aici, spuse Efraim cu oboseală, alungați, împinși afară, de ce nu, să plece în deșertul de care aparțin. Aici e Ierusalim, domnule Kipnis, aici e țara lui Israel, poate că întâmplător ai uitat deja asta, din pricina atitudinii tale împăciuitoare.

— Trei, continuă veterinarul, decis parcă să nu se lase provocat, trei, război total. Iar în acest caz, comitetul nostru de cartier nu va funcționa de capul său, ci va aștepta directive de la forurile naționale.

— Asta am spus și eu, se bucură Lustig, să ne organizăm, să ne organizăm și încă o dată să ne organizăm.

— Doctor Kipnis, am intervenit, ce propui în mod concret?

— Da. În primul rând, reprezentanții cartierului nostru, precum și cei ai cartierelor din nord-vestul Ierusalimului să ia legătura cu conducerea Agenției Evreiești. Să explice acolo greutățile cu care ne confruntăm din pricina poziției noastre geografice speciale și să ceară directive. Îi propun ca delegați pe dr. Nussbaum, doamna Litvak și, firește, pe prietenul Nahce. În al doilea rând, o întâlnire cu vecinii. Anume, cu șeicii și cu primarii. Sunt dispus să mă ofer voluntar în acest scop. Îi informăm că noi, locuitorii evrei ai cartierelor din nord, nu vom lua inițiativa nici unei acțiuni dușmănoase, ci vom continua, în orice situație, să păstrăm relațiile de bună vecinătate. Ceea ce înseamnă că dacă ei vor prefera totuși să continue vărsarea de sânge, responsabilitatea va fi a lor în totalitate, vor suporta consecințele și nu vor putea pretinde că nu au fost avertizați. Iar acum propun ca prietenul Nahce să vorbească despre strategia de apărare a cartierului. Îl rugăm să ne explice esența planului, presupunând că vom avea de înfruntat singuri un conflict între vecini, pe plan local. Și cu asta am terminat.

— În cazul acesta propun să construim baricade, spuse Lustig și izbucni brusc într-un hohot de râs. Imaginați-vă, Kerem Avraham al

nostru pe post de Stalingrad sionist.

— Haideți să nu ne îndepărtăm de subiect, vă rog, i-am chemat eu la ordine. Mai avem de discutat și despre împărțirea sarcinilor și tot restul.

— Nu e nici un pericol, remarcă Efraim cu tristețe, aici nimeni nu e capabil să discute câte un subiect pe rând. Uită de asta. Nu aici. Nu în acest *Judenrat*.

— Te rog foarte mult! am spus cu duritate.

Între timp, Nahce ieși din bucătărie. Se vedea că se simțea acolo ca acasă: mușca viguros, cu dinții săi puternici, dintr-un sandvici gros, pe care și-l pregătise. După urmele sângerii care-i curgeau pe bărbie am dedus că în afară de brânză și ceapă pusese și felii de roșie.

— Îmi cer scuze, spuse, eram flămând ca un câine și ți-am prădat răcitorul. N-am vrut să cer voie, ca să nu vă întrerup simpozionul. Vorbind, Nahce împrăștia fără jenă firimituri de pâine și brânză pe fotoliu și pe covor. Alte firimituri i se lipiseră de mustață.

— Să-ți fie de bine, am spus.

— Săru' mâna, răspunse Nahce. Bine. Am terminat cu faza ideologică? În regulă. Atunci așa rămâne.

Se făcu liniște. Nimeni nu vorbea. Până și tovarășul Lustig tăcu.

— Englezii pleacă în curând. E sigur. Vom avea probleme. Dar nu vreau să vorbesc acum despre probleme. Eu sunt aici pentru a oferi soluții. Lucrurile stau în felul următor. Avem arme în cartier. Momentan numai armament ușor. Dar, slavă Domnului, avem și băieți care știu ce să facă cu el. Hai să lăsăm deoparte detaliile. Sonia. Doamna Litvak, adică. Tu convoci la tine acasă toate muierile și începeți mâine – rectific, astăzi – să coaseți saci. N-are importanță din ce. Asta în loc să croșetați căciulițe din lână pentru Hagana. Ne veți croșeta căciulițe cu altă ocazie. Am nevoie de aproximativ o mie, o mie două sute de saci. Copiii îi vor umple frumos cu nisip și cu pietriș. Vor folosi pentru apărarea pozițiilor, în particular, și a ferestrelor, în general. Contra gloanțelor și a obuzelor. Mai departe. Începând de mâine-dimineață, pe terasa lui Kolodny va funcționa un post de observație fix asupra garnizoanei Schneller. Această sarcină va fi încredințată tot copiilor. Un al doilea post de observație va fi stabilit pe acoperișul lui Kapitanski, în direcția Sheikh Jarrah și a școlii de poliție. Vreau ca Litvak să-mi pună la dispoziție pentru asta douăzeci-treizeci de elevi de la școală, ca să știm exact ce face creștinul și ce face musulmanul. Mai departe. În caz că englezul se mișcă afară sau dacă vedem că se duce

să-i predea cheile beduinului, regelui Abdullah[66], băieții mei intervin și ocupă Schnellerul. E drept că asta n-are legătură cu comitetul vostru de cartier, dar am vrut să știți că puteți dormi liniștiți noaptea. Mai departe. Transmisie. Efraim. Noaptea asta venim să verificăm ce-ai construit acolo, iar dacă e chiar ceea ce spui tu că e – îți facem legătura direct cu statul major al Hagana. Tu și Lustig veți fi permanent pe recepție, cu rândul, zi și noapte, stați cuminți cu căștile la urechi și nu vă certați între voi și nu vă ridicați decât dacă trebuie să vă pișați sau dacă ați primit o informație pe care trebuie să mi-o transmiteți. Acum tu, Grill. Ascultă-mă bine. Două lucruri. Unu, începi să aduni în magazia ta ustensile de grădinărit din tot cartierul. Vor să dea bine, dacă nu vor, rechiziționezi și aduni. Tot ce găsești, în afară de stropitori. Sape, greble, săpăligi, orice. La ordinul meu sau la ordinul unei alte persoane autorizate, tu și câțiva vecini apucați uneltele și începeți să săpați rapid drumul în capătul străzii Tzfania, pe Amos, colț cu Gheula, drumul către Tel Arza. Săpați în zigzag. Da. Șanțuri. Să nu poată intra cu mașinile blindate. Încă ceva, Grill. Comandamentul va fi la tine acasă, în dormitor. Asta pentru că ai trei ieșiri. Îți dăm două zile s-o scoți de acolo pe nevastă-ta, înainte să intrăm. Acum Kipnis. Nu mi te duce să vorbești cu șeicii și cu primarii, ca să nu fim nevoiți după aceea să punem în pericol viața băieților, când o să-i trimitem să-ți recupereze cadavrul spintecat. Asta-i situația, doctore. După război, cu plăcere, de ce nu, cu stimă, vei putea merge să fumezi cu ei pipa păcii, poate că te voi însoți și eu, ca să mănânc miel fript în jar. Dar deocamdată, dacă ești atât de legat de ideea ta, trimite prin poștă fiecărui șeic și primar câte o scrisoare recomandată și propune-i relații de bună vecinătate. De ce nu? Dacă funcționează, am să-mi transform personal sabia în pumnal. Dar până atunci, rămâi aici să-i coordonezi pe zarzavagiu, pe băcan și pe vânzătorul de gaz. Ai grijă să aducă în cartier provizii cât încape. Dar fără piață neagră și fără nici un fel de panică. Da. Stocuri. Așa cum ai auzit, Sonia. Am spus stocuri. Vreau ca fiecare femeie să aibă în casă conserve, pască, pesmeți, gaz, zahăr, cât încape. Acum să vorbim puțin despre apă. Vreau ca fiecare dintre membrii acestui comitet – fiecare, am spus – să meargă din casă în casă și să ajute oamenii să scoată de prin poduri și din beciuri toate recipientele de apă. Să fie pline. Iar Almaliah să înceapă să ne facă tancuri în atelierul său. Tancuri de apă, Efraim, asta am spus, așă că nu-mi sări de pe scaun. Acum, stăpânul casei. Nussbaum. Tu te duci mâine-dimineață la farmacia bătrânei doamne Vishniak și verifici exact

ce are și ce n-are. Ce n-are – comandă în contul casieriei comitetului vostru. Să fie din plin. Aici la tine va fi punctul de prim-ajutor, cu morfină, cu pansamente și tot ce mai trebuie. În afară de asta, Grill, tu începi să ne aduci încet-încet benzină. De la *Hamekasher* sau din piatră seacă. Chiar nu-mi pasă de unde. În jur de două sute de litri. Copiii vor aduna câteva sute de sticle, iar noi, adică eu și cu Efraim, vom începe să pregătim cocktailuri. Nussbaum, ai spus că ai ceva de sugerat în legătură cu asta? Bine. Foarte bine. Dar nu acum. Nu e de interes general. Ar mai fi ceva de adăugat?

— Da, spuse Lustig, avem nevoie de cianură sau de ceva asemănător. Pentru cazul în care arabii vor veni, ne vor înjunghia copiii și vor terfeli onoarea femeilor. Trebuie să fim pregătiți și pentru cel mai negru scenariu.

— Asta se poate întâmpla în Varșovia, spuse Nahce, nu la noi. Iar dacă mai repeți o dată așa ceva în afara zidurilor acestei camere, domnule Lustig, te avertizez, o să-ți pară rău. Punct.

— Bineînțeles, murmură tovarășul Lustig, e în regulă. Am înțeles.

— Alte întrebări?

— Iartă-mă, am spus, ce se întâmplă dacă englezii nu pleacă? Sau în cazul în care predau întreg Ierusalimul regelui Abdullah al Iordaniei?

— Nu pleacă, nu pleacă. Întrebările astea să i le pui lui Ben-Gurion. Ce, eu sunt Ben-Gurion? Asta-i tot. Sonia. Acum dă-le, te rog, acestor oameni buni încă o cafea. Toți au pălit dintr-odată. Doctor Nussbaum, multe mulțumiri pentru găzduire, dar trebuie s-o iau din loc. Cu începere de poimâine, oricine va avea nevoie de mine, de Akiva sau de Igal ne poate găsi în dormitorul familiei Grill. Apropo, dacă englezii vor veni să facă cercetări sau percheziții, țineți minte că acest cartier are un comitet. Pe mine nu mă cunoaște nimeni. Eu nu exist. Să stea de vorbă cu voi, doctorii, Nussbaum sau Kipnis. O clipă: Efraim. Vreau să-ți cer scuze. Dacă te-am jignit cumva, n-a fost cu intenție. Iar acum, la revedere tuturor.

Își scutură firimiturile din mustață, își șterse zeama de roșii de pe bărbie, zâmbi larg cu dinții lui frumoși și ieși.

Hans Kipnis zise încetișor:

— Ce am mai putea spune?

Efraim răspunse:

— N-o lua de la capăt. Ai auzit ce ți s-a spus. Poți să trimiți scrisori

tuturor șeicilor din împrejurimi.

Sonia Litvak spuse:

— Dumnezeu să-l aibă în pază! Ce tineret minunat!

Tovarășul Lustig:

— Ca niște cazaci. Vorbesc și vorbesc, în loc să se organizeze.

Iar doctor Nussbaum, Mina dragă, doctor Nussbaum al tău spuse pe un ton împăciuitor și ironic:

— Se pare că ședința a luat sfârșit. Cu voia dumneavoastră.

L-am însoțit în gând pe băiatul acela caustic și mlădios ieșind din casa mea spre umbrele serii. Nahce, Menahem sau Nahum Guttmacher, în pantalonii lui scurți, cu șuvița de păr rebelă, cu ochii de culoarea prafului la sfârșitul verii, cu singurătatea lui. S-a dus, desigur, să li se alăture băieților, în pădurice sau în vale. Poate că e obosit de moarte. Poate n-a mâncat de zile întregi o masă normală. Și m-am întrebat, să fi cunoscut oare femeia? Și dacă da, oare așa cum a înfulecat sandviciul sau poate tremurând speriat? Ce puteam face, Mina? Ce-ai fi făcut tu în locul meu? Te-ai fi încrezut în el și n-ai fi spus nimic? L-ai fi dojenit și i-ai fi ironizat stilul caustic? Ai fi încercat să-i analizezi visele? Sau poate te-ai fi îndrăgostit și l-ai fi cucerit pentru tine însăți?

Am avut senzația unei pierderi. Ar fi trebuit să-l potolesc, să-i zdrobesc aroganța, să-l chem la ordine? Dar aș fi fost oare capabil s-o fac? În străfundul inimii mele, cred că ai ghicit deja, l-am transformat în copilul pe care mi l-ai născut și l-ai ascuns într-un kibbutz, undeva în Galileea sau prin văi. A crescut înconjurat de cai și mașini agricole și a venit la Ierusalim să ne mântuiască pe toți. Ajunge, trebuie să termin odată scrisoarea asta.

Numai că după plecarea oaspeților, în timp ce mă ocupam încă de spălatul ceștilor și măturatul firimiturilor de pe covor, culoarea cerului s-a schimbat brusc. Din nord-vest începu să sufle un vânt umed, înghețat. Albastrul intens a dispărut. Ierusalimul deveni cenușiu. Pierdu din înălțime, cerul coborâse peste el. Iată și primele picături de ploaie, iată și prima noapte de iarnă. Voi începe și eu să păstrez sticlele goale. Ce trebuie să intre în compoziția cocktailurilor Molotov pentru a arunca în aer o mașină blindată, asta Nahce va trebui să învețe de la mine. Acum termin. Am să înghit o pastilă. N-am să-mi petrec această primă noapte ploioasă în pat, ci în laboratorul de chimie. Nu mai e mult timp. Henry Gurney, ministrul britanic al afacerilor externe, vorbește la radio,

îndemnând toate comunitățile din Palestina să se calmeze și să păstreze ordinea și liniștea până când situația se va stabiliza. Crainicul de la *Vocea Ierusalimului* traduce într-o ebraică formală: Sunt categoric interzise întrunirile pe stradă, e strict interzisă tulburarea modului de viață normal al populației.

8 septembrie 1947

Dragă Mina,

A fost o ploaie ușoară. N-a căzut încă prima ploaie puternică de toamnă, ci doar o mângâiere nocturnă de stropi fini. În zori, orașul era din nou luminos, din pavaj se ridica un miros umed și proaspăt. Frunzele care cădeau erau spălate de ploaie. N-am putut dormi până spre dimineață. Nici n-am vrut, de fapt. Mi se învârtea prin minte ideea unei combinații care îmi venise în urma ședinței de ieri, posibilitatea unui amestec chimic simplu și fascinant, și nu mă puteam elibera de ea. Din când în când, durerea se intensifica până într-atât încât masa, tavanul și pereții începeau să se încețoșeze în fața ochilor mei. Dar am renunțat intenționat la injecție, deoarece mi se părea că tocmai încețoșarea aceasta poartă în ea sâmburele soluției. Zâmbești. Iluminare sau inspirație născută din ceața chinurilor, în viziunea ta se traduce prin romantism adolescentin. Așa să fie. Am reușit totuși în timpul nopții să pun pe hârtie câteva litere și cifre, câteva formule.

Mult după miezul nopții, clopotul Schneller bătuse deja ora două sau trei, cerul gurii și limba mi se uscaseră de sete și de durere, căzusem însă ca într-un fel de extaz, aveam impresia că eram pe punctul să creez o reacție în lanț prin mijloace uluitor de simple, fără a fi necesar să apelez la temperaturi fantastice. O modalitate de a elibera energie din substanțele cele mai banale și mai ieftine. Poate că exact la fel vor fi erupt forțele vitale în sufletul unui, hai să zicem, compozitor, căruia îi sună în urechi ultima lui simfonie, dar conștientizează cu groază că de fapt nu e a lui, pentru că nu are și nici nu va avea vreodată posibilitatea de a o capta în note. Așa trebuie să fi erupt. Cu extaz și disperare. Pot descifra sensul: se aude apropierea morții. Notițele de noaptea trecută sunt acum în fața mea, dar n-au nici o valoare. Imaginație științifică în genul lui H.G. Wells sau Jules Verne. Nimic. Unde mai pui că la momentul respectiv aveam asemenea frisoane încât puteam vedea Marea Moartă arzând prin fereastra de la răsărit, luminând noaptea cu un fel de foc mineral

portocaliu, focul iadului, și nu m-am îndoit nici măcar o clipă că descoperirea mea de noapte funcționează deja în lumea exterioară. Tu și Uri ați combinat ceva în laborator. Tu și Iasmin și Nahce pe covor, făcând dragoste și chemându-mă să mă alătur vouă. Iar afară, o ciupercă de foc ajungea până în miezul cerului de noapte, în timp ce eu, cu o oglindă simplă, o urmăream de aici, din odaia mea, peste munți și de-a lungul văilor. Am adormit din nou spre dimineață, complet îmbrăcat, acolo jos, pe podeaua din laborator, și în somn am știut că a venit timpul să trimit după Dushkin, iar odată cu el a venit și rabinul Zweik, cabalistul bolnav din Safed, și amândoi au încercat să-ți vorbească, să te convingă că singura modalitate de a opri tumoarea din glandele mele ar fi o operație de înlăturare a capului, în timp ce tu susțineai cu tărie că o concentrație masivă de raze Röntgen direcționate ca o combinație de sodiu și fosfor va declanșa o reacție în lanț care îmi va salva viața și va duce la o modificare esențială a situației militare.

Dimineața, după cafea și bărbierit, mi-am măsurat temperatura, am avut febră mică și o oarecare neclaritate a vederii. Adică am reușit să citesc ziarul și am avut încă putere să scriu. Dar, când m-am dus în bucătărie să iau de pe masă pâinea prăjită și s-o ung cu unt, am vărsat borcanul cu iaurt. Aș adăuga că nu am dat importanță acestei evoluții, și continui să-ți scriu, să-ți scriu, pentru că încă de dimineață se învârte pe cerul Ierusalimului un avion de recunoaștere britanic, la o înălțime destul de mică, poate pentru că azi s-a anunțat în ziar, în mod semioficial, că s-a decis de către o comisie internațională împărțirea țării, precum și ca Ierusalimul și Betleemul să fie declarate drept orașe internaționalizate și să nu fie predate nici evreilor, nici arabilor. Când s-a întors de la școală, Uri mi-a explicat că fără Ierusalim nu va exista un stat evreiesc și că va începe un război îngrozitor între Palmah[67] și Hagana pe de o parte, și mișcările subterane, adică Etzel și Lehi, pe de altă parte, și că de fapt asta e ceea ce urmăresc englezii.

Ca o mică paranteză, pot spune că el a preluat comanda laboratorului meu. Face tot ce-i trece prin cap. Pe mine mă culcă pe canapea, mă învelește cu o pătură din lână, îmi servește ceai cu lămâie, ba chiar alege pentru mine o placă pe care o pune la gramofon, ca să-mi facă plăcere. Îmi aduce până și sticle cu apă fierbinte, pe care mi le pune la picioare. Iar în timp ce eu zac așa, prea slăbit ca să mă împotrivesc, puștiul începe să descarce o ladă cu sticle goale. După care intră în laborator să combine

nu-știu-ce, să rupă capete de chibrituri, să amestece soluții. Încetul cu încetul sunt îndepărtat din propria mea casă: Nahce și Sonia Litvak în bucătărie, Uri în laborator, tu în visele mele. În curând voi pleca de aici.

— Fii atent la ce faci acolo, Uri!

— Doar ce m-ai învățat, doctor Emanuel, n-ai grijă, lucrez cu atenție, după notele de pe masă, iar când ai să te faci bine, vom lucra din nou împreună.

Mă odihnesc. Mozart la gramofon, iar din laborator se aude muzica eprubetelor subțiri, sunetul lămpii cu spirt, al soluțiilor care fierb la foc mic.

Afară începe o nouă seară de toamnă.

Oare ce informație urgentă încearcă să-mi transmită lucrurile simple, arzătoare, banale din jurul meu? Lumina care se stinge, Mina, croncănitul corbilor, lătratul câinelui, bătaia clopotului, toate acestea există de când lumea și vor continua să existe, aud din depărtare până și șuieratul trenului din Emek Refaim. Și plânsetul unui bebeluș. Și un cântec polonez pe buzele vecinei. Lucrurile simple, apropiate, firești – de ce par a se despărți de mine în seara asta? Și ce mai pot face eu, în afară de a mă întoarce cu fața la perete și de a muri în clipa asta? În aceeași secundă mă străbate o certitudine clară, ca un șoc electric care mi-ar traversa trupul: există o semnificație. Există un rost. Există poate și un drum. Iar eu mai am la dispoziție puțin timp, pentru a încerca să descopăr sensul și intenția. Mă roade tristețea. Am trăit aproape patruzeci de ani. Am fost mai mult sau mai puțin alungat din țară în țară. Aici chiar am făcut câte ceva, în limita modestelor mele posibilități. Aici te-am iubit pe tine. Iată însă că tu mergi pe drumul tău, iar eu am rămas pe loc. Nu pentru mult timp însă. Voi fi alungat cu brutalitate și de aici. Concluzia, Mina, morala, motivul? Care este, cum se spune aici, problema?

Poate că e chiar asta: afară e toamnă. Mă simt cu spatele la zid, cuprins de deznădejde. Trebuie să fac ceva, ceva important, din tot sufletul, cu toată inima, poate chiar cu furie sfântă, trebuie să acționez imediat. Clipa de față e fără de întoarcere. A fost și nu mai e.

Îmi amintesc: o zi de vară la Viena. La începutul după-amiezii. E răcoare. Cerul e acoperit de nori de o nuanță bleu-pal, aproape gri. Pe stradă, aromele de carne friptă se împletesc cu mirosul de gunoi și parfumul grădinilor înflorite. Poate și cu parfumul femeilor care trec încoace și încolo. Cafenelele sunt pline până la refuz. În spatele vitrinelor

se văd domni în costume de vară, fumând, discutând sau încheind afaceri. Alți domni răsfoiesc jurnale și rezolvă careuri de cuvinte încrucișate. Unii joacă șah. Eu merg pe drumul meu obișnuit, de la biblioteca facultății spre casă. Mi-e inima goală. Simt o tentație vagă, nu e dorință, să-mi petrec seara cu Charlotte sau cu Margot, la etajul al doilea al stabilimentului Inima ostenită. Ajungând la capătul podului, ezit puțin. Deodată observ cu surprindere doi cerșetori negri, chiar lângă pod. Unul dintre ei bate într-o tobă, iar celălalt miorlăie un fel de cântec. Au în față o pălărie mototolită, cu câțiva bănuți de aramă în ea. Nici unul nu e tânăr. De fapt, nici bătrân. Parcă s-ar plasa în afara scalei de timp europene, supuși unui alt ritm biologic.

Mă opresc și rămân acolo un timp, privindu-i de pe pod. Nu cu mult timp în urmă absolvisem un curs de antropologie și se pare că ăștia doi erau primii negri pe care îi vedeam în viața mea. În afara circului, bineînțeles. Da, au părul foarte creț. Piele de culoarea cafelei, nu a ciocolatei. Mă trece un fior slab. Izgonesc din minte imaginea fugară a organelor lor sexuale. Cel mai înalt dintre ei, cel care miaună sau cântă, are nasul găurit, dar nu are nici o verigă prinsă în el. Nasul celuilalt este lung și turtit într-un mod atât de ciudat, încât îmi readuce în minte imaginea alungată a organului sexual. Nu sunt în stare să mă îndepărtez, nici să-mi iau ochii de pe ei. Rămân pironit în loc, parcă fascinat de frică și dezgust. Ei stau cu spatele spre pod și spre apă. Unul poartă sandale legate cu sfoară grosolană, iar celălalt, o pereche de pantofi mari și uzați. Brusc mi se face rușine, ca în copilărie, când am fost surprins privind cu ochi mari în decolteul mătușii Greta. Mă grăbesc să arunc o monedă în pălărie.

Ceva mă îndeamnă în cele din urmă să cotesc spre Inima ostenită, să-mi petrec seara cu Charlotte sau cu Margot, sau poate cu amândouă. Dar picioarele îmi sunt înțepenite. Îmi privesc ceasul, mă prefac că am stabilit aici o întâlnire cu cineva. Aștept. Oricum, dacă nu telefonez înainte, nu va exista nici Charlotte, nici Margot.

Un grup de băieți purtând uniforma unei mișcării naționale de tineret se oprește în dreptul cerșetorilor. Eu sunt în continuare pironit în loc. Tinerii sunt aparent cuminți, plăcuți la înfățișare, dornici să învețe, toți sunt tunși scurt, spartan, se cunoaște după chipurile lor bronzate că excursiile pe munți și în păduri le-au imprimat deja o educație militară rigidă, deși buna-creștere de acasă nu le-a fost afectată. Instructorul se

desprinde de grup, face doi-trei pași înainte, iar acum se află în fața lor. E un om de vârstă mijlocie, atletic, scund, compact, cu părul tuns fără milă și buze subțiri și frumoase. E ceva în felul în care pășește sau în tensiunea umerilor săi, ceva care trădează faptul că e obișnuit, în egală măsură, să trăiască pe un fluviu, singur în munți, sau în palate cu saloane enorme și înalte. Unul dintre aceia cărora iubitul meu tată și-ar dori din tot sufletul ca fiul lui să-i semene, cel puțin din punct de vedere fizic. Instructorul poartă și el o uniformă curată și bine călcată și se deosebește de băieți doar prin fireturi și culoarea epoleților. Începe să le explice tinerilor ceva. Vocea îi e tăioasă. Sfârșitul frazelor lui aduce oarecum cu un lătrat. Desenează ceva cu degetul în aer și, fără a ezita, duce degetul la patru, cinci centimetri de capul unuia dintre bărbați. Arată spre forma craniului acestuia. Accentuează și demonstrează. Mă apropii, vreau să aud ce spune. Vorbește cu un puternic accent bavarez despre diferențele rasiale. Scurtul său discurs, după câte îmi pot da seama, e un amestec de antropologie, istorie și ideologie. Ritmul: staccato.

Câțiva dintre discipolii săi scot din cămășile lor brune carnețele și creioane identice și iau silitori notițe. Cei doi negri zâmbesc larg, buzele întinzându-li-se de la o ureche la alta. Își rotesc ochii de un alb strălucitor, pentru a amuza. Sunt plini de bunvoință, poate stupiditate, bună dispoziție naivă, respect și recunoștință. Trebuie să mărturisesc că în clipa asta seamănă cu o pereche de câini vagabonzi care sunt pe punctul de a fi adoptați de stăpâni noi. Între timp, instructorul folosește cuvintele „evoluție“ și „degenerare“. Din când în când pocnește cu zgomot din degete, iar cei doi negri îi răspund ca unul, cu un râs subțire și strident, dezvelindu-și mulțimea de dinți albi ca zăpada.

Intructorul desface degetul mare și arătătorul, le măsoară înălțimea frunții fără a-i atinge, apoi în același fel o măsoară și pe a sa, și spune: *Also.* Deci.

Scurta conferință se termină cu cuvântul „civilizație“.

Băieții pun la loc creioanele și carnețelele. Vraja s-a rupt. Pornesc la drum în tăcere și mi se par foarte îngrijorați. Se îndepărtează în ritm vioi, coborând în josul fluviului, spre centrul orașului și spre muzee. Pentru o clipă seamănă cu o patrulă militară, o patrulă de avangardă care s-a lovit pe neașteptate de vârful de lance al armatei inamice, iar acum aleargă să aducă întăriri.

Vraja s-a risipit. Pornesc și eu către casă. Pe drum, aproape că sunt

tentat să fiu și eu de acord: Da, Europa e într-adevăr în pericol. Rasele junglei ne bat la ușă. Muzica noastră, legile noastre, inteligența comerțului, ironia fină, capacitatea subtilă de a vedea sensuri multiple și de a avea sentimente ambigue – toate acestea sunt în primejdie de a fi distruse. Rasele junglei ne bat la ușă. Iar istoria ne învață că hoardele mongole s-au revărsat deja și în trecut din fundul Asiei și au ajuns până pe malurile Dunării și la porțile Vienei.

Acasă, Lisel servește cina în tăcere. Tata e și el foarte tăcut. Are chipul mohorât. Afacerea merge din rău în mai rău. Atmosfera din oraș e apăsătoare. Ce-a fost nu va mai fi niciodată. La radio, un ministru jură să distrugă comunismul, cosmopolitanismul și alte asemenea elemente distructive. Guvernul a arătat multă indulgență față de paraziți, declară ministrul, dar a fost răsplătit cu ingratitudine. Tata închide radioul. Poate că în sinea lui îi învinovățește pe evreii din răsărit, care au năvălit aici cu zecile de mii, aducându-ne numai necazuri. Îmi iau și eu cina în tăcere, apoi mă retrag în camera mea. Margot, umerii ei, gâtul ei mai apar undeva într-un colț lăturalnic al gândurilor mele. Dar ce i-aș putea spune tatei? El era convins că unicul său fiu era afundat până-n gât în flirturi studențești și habar n-are ce se întâmplă în oraș și în lume.

La miezul nopții cobor în bucătărie să beau apă și îl găsesc pe tata șezând acolo singur, în halat de noapte; fumează cu ochii închiși și tace.

— Iar ai dureri, tată?

Deschide, în onoare mea, un singur ochi:

— Despre ce trăncănești acolo, Emanuel?

Și după o mică pauză:

— Mi-au trimis azi nu știu ce manifest sionist. Broșuri din Palestina.

Eu ridic din umeri, mă scuz, spun noapte bună și mă întorc în camera mea.

Scrisoarea a venit după exact o săptămână.

Era o scrisoare anonimă. Pe plic fusese dactilografiat numele tatei și adresa fabricii sale. El a deschis plicul de față cu secretara, Inge, și lumea i s-a întunecat în fața ochilor. În plic era o foaie de hârtie nu mare, de bună calitate, groasă, velină, cu margini aurite, filigranată, dar fără dată, fără antet și fără semnătură. Chiar în centrul foii era scris un singur cuvânt, cu litere de mână elegante, rotunde: *Jude*[68]. Și un semn de exclamație.

— Ce spui de asta, Inge? întrebă tata după ce îi reveni vocea.

— E un fapt în sine, răspunse Inge cu politețe, apoi adăugă: Nu aveți

nici un motiv să vă simțiți lezat, *Herr Doktor*. Nu e decât un fapt în sine.

Tata murmură, cu buze palide:

— Am tăgăduit eu asta vreodată, Inge? N-am încercat niciodată să tăgăduiesc.

În mai puțin de o lună a fost găsit un cumpărător pentru casă și grădină. Un grup de parteneri din orașul Linz a cumpărat fabrica. Inge a fost concediată cu o răceală de gheață, în timp ce Lisel a fost împachetată și trimisă în satul ei natal din munți, primind cadou o valiză veche, plină cu rochiile mamei.

Tata și cu mine n-am avut nici o problemă să obținem certificate de imigrare și aprobarea cetățeniei în Palestina, direct din mâna consulului britanic. Privilegiul bogaților.

Tata a reușit să obțină informațiile și să întocmească proiectul detaliat al înființării unei fabrici mici, pe care l-a depus la primăria unuia dintre noile orășele ridicate în apropierea Tel Avivului. A reușit de asemenea să se familiarizeze cu condițiile de aici și chiar să facă anumite estimări de costuri. Dar din când în când vorbea despre dorința de a i se alătura cât mai repede mamei, într-o lume lipsită de răutate. Vechii prieteni ai familiei încercau să-i vorbească de la inimă la inimă, să-l atragă în discuții, să-l implore să reconsidere situația. Ei erau convinși că șocul și umilința îi provocaseră tendințe autodistructive. Evreii din Viena credeau cu tărie în perioada aceea că totul are la bază o explicație psihologică și că în curând lucrurile se vor ameliora, pentru că este imposibil ca națiuni întregi să-și piardă pe neașteptate mințile.

Tata era ca o stâncă: cenușiu și de neclintit.

Totuși, nu admitea sub nici o formă faptul că doctor Herzl a prevăzut totul de la bun început. Mai mult, considera că doctor Herzl și prietenii lui ne-au împins pe toți în mizeria asta.

Dar un an mai târziu, în Ramat Gan, și-a schimbat complet părerea. Ba chiar a devenit membru al Partidului Sionist.

Mi-am primit diploma de medic cu patru zile înainte de plecare, în dimineața în care au fost emise vizele. Am fost chemat în biroul rectorului, mi s-a explicat cu delicatețe că probabil nu mă voi simți în largul meu la ceremonia oficială de absolvire, trebuie ținută seama și de atmosfera generală care domnește printre studenți, motive pentru care s-a hotărât să mi se înmâneze diploma într-un cadru neoficial și într-un plic maro, obișnuit. Pentru un medic tânăr, spuneau, se deschid mari

oportunități în țările din vestul Asiei. Ignoranța, mizeria și bolile au acolo dimensiuni pe care civilizația aproape că nu le poate concepe. Ba chiar mi l-au pomenit pe Albert Schweitzer, care trăiește și vindecă bolnavii de lepră în junglele africane. Din greșeală au menționat că și Schweitzer acela e un fiu al rasei evreiești. După care au presupus ceva referitor la o relativă amărăciune pe care o port desigur în inimă și m-au rugat să-mi amintesc de ei și din depărtări, să-mi amintesc de tot ceea ce mi-a dat Viena, nu numai de felul în care m-a umilit. Mi-au dorit drum bun și, după o ușoară ezitare, mi-au oferit o strângere de mână.

Adevărul e că îmi amintesc. Iar ceea ce port în inimă nu e amărăciune și umilință, ci, cum aș putea scrie asta, pentru că văd deja expresia ironică și rece a gurii tale și fumul de țigară curgându-ți disprețuitor din nări, ci durere evreiască și furie. Nu, nu în inimă. În măduva oaselor. N-am să fac bombe artizanale pentru Hagana. Am să creez bomba supremă. Am să-i surprind pe Uri, Nahce, pe însuși Ben-Gurion. Numai să mă țină puterile. Eu însumi voi fi rasa junglei care bate la ușă. Eu voi fi hoarda mongolă.

Glumesc, glumesc din nou, ca de obicei, în momentul cel mai nepotrivit, glumesc fără să amuz, în stilul meu, *ad absurdum*. În ebraică, „exagerare dusă la extrem".

Am ajuns în țară prin Tirol, Trieste și Pireus, pe un vapor cu aburi francez. Tata chiar a reușit să pună pe picioare o renumită fabrică de dulciuri în Ramat Gan. S-a recăsătorit cu o refugiată răgușită și împopoțonată din sudul Poloniei. Poate că nevastă-sa a fost cea care l-a influențat în decizia de a deveni membru activ în comitetul Partidului Sionist, ca și în diverse alte comitete și consilii.

Uneori îmi trimite bani. Fără nici un rost. Am suficienți.

De două ori pe an, de Paște și în timpul sărbătorilor de toamnă, mergeam să-i vizitez și rămâneam la ei două-trei zile, printre candelabre, servicii de masă și vaze. Seară de seară intrau și ieșeau din casa lor persoane în etate, active, oameni politici și comercianți, discutând în contradictoriu și delectându-se cu *choolant*[69], fumând, aruncând anecdote picante în trei limbi, râzând strident, sforăitor.

— Felix, se adresau ei tatei făcându-i cu ochiul, rabi Pinhasel, când ai de gând să-l însori pe băiatul ăsta? Când ți-ai propus să-l inițiezi în misterele afacerilor? E adevărat ce se spune despre el, că ai un socialist în casă?

Iar soția tatei, cu un ceas de aur fixat între botul și coada unui șarpe de

aur prins pe încheietura ei foarte pistruiată, îmi lua apărarea:

— Ce afaceri? Care afaceri? Încă puțin și Emanuel al nostru va deveni profesor la spitalul Hadassa, iar în curând va trebui să așteptăm trei luni pentru a putea fi consultați de el, și asta numai cu pile.

De fapt, chiar am lucrat o perioadă la Hadassa. Am suportat fără să mă plâng despotismul exuberant al lui Alexander Dushkin. Odată m-a convocat urgent la el acasă, în Kiriat Shmuel, și când am terminat ceaiul, glumele și bârfa am fost anunțat:

— Săptămâna viitoare te predăm, viu și nevătămat, în mâinile guvernului Palestinei. Departamentul bacteriologic. Mi-au cerut cu titlu de ultimatum să le dau un Svidrigailov de primă calitate, care să țină sub supraveghere întreg sistemul de apă potabilă al Ierusalimului și al localităților din jur. Iar eu te-am vândut imediat. Fără să cer comision. Fără bani. Pe gratis. Cadou. Salariul nu e rău, iar de plimbat ai să te plimbi în contul regelui de la Hebron la Ierihon și de la Ramallah la Rosh Ha'ayn. Vei avea propriul tău imperiu, o să-ți placă O'Leary ăsta. E un tip civilizat și educat. Nu ca mine, canibal tătar. Eu și cu tine, Nussbaum, ca să vorbim pe șleau, eu și cu tine, cum să spun, tu ești flegmatic, iar eu sunt nebun, suntem doi cai care n-au fost născuți să tragă la aceeași căruță. Dar să știi, Emanuel, răcni Dushkin deodată, pentru că ochii i se umpluseră de lacrimi, să știi că ușa mea ți-e întotdeauna deschisă, zi și noapte. N-ai idee cât de mult te iubesc. Numai să nu mă faci, Doamne ferește, de rușine! Ei. Ce-i cu ceaiul tău, ce-i asta? De ce nu-l bei? Bea! Bea imediat!

Așa m-am despărțit de Samovar și am ajuns în preajma lui Edward O'Leary și a dragului meu dr. Antoine al Mahdi. Și așa mi-am început călătoriile spre izvoarele de apă.

Călătoream de două-trei ori pe săptămână prin sate. Treceam prin grădini minunate, livezi de măsline și vii și prin grădinițele micuțe de legume. Am văzut minaretele ridicându-se semețe pe vârfuri de deal. Am trecut obstacole și am mărșăluit toți trei ore întregi, pentru a ajunge la câte un izvor îndepărtat sau la vreo fântână uitată de Dumnezeu. Mirosul de bălegar și de cenușă devenise pentru mine sinonim cu mirosul libertății și al liniștii. Iar Antoine spunea uneori, parcă justificându-se:

— Vitele sunt vite, iar felahii sunt și ei vite. Nu se poate face diferența.

Uneori O'Leary glumea cu el și îl întreba, spre exemplu:

— Ți-ar plăcea ca într-o zi fiecare țăran să se îmbrace în costum de

tweed și să poarte cravată, ca tine?

Antoine răspundea:

— Ar fi contra naturii.

Edward chicotea:

— Dar ce spui despre ceea ce se întâmplă la evrei? În kibbutzuri sunt avocați care mulg vacile și scot bălegarul.

— Evreii, spunea Antoine privindu-mă cu simpatie, evreii sunt oameni cu totul speciali. Merg întotdeauna contra naturii.

Ajungeam uneori până la rezervoarele regelui Solomon. La Nahal Arugot, în deșerul Iudeii. În valea Elah. Adunam probe în sticluțe și ne întorceam la laboratorul din strada Iulian pentru a le verifica sub microscop. Lui O'Leary îi plăcea să ne împrumute amândurora cărți despre călătoriile unor englezi din secolul trecut, care descriau în cele mai mici amănunte aspectul țării pe vremea aceea.

— Cum reușește, ne întreba O'Leary parcă amuzându-se, ce are în ea bătrâna asta uscată, sleită, de-i face pe toți să se îndrăgostească de ea ca nebunii? Am fost odată în sudul Persiei. Exact aceleași dealuri mizerabile, cu aceleași roci cenușii, câțiva măslini și ceva ceramică veche. Nimeni nu bate jumătate din globul pământesc pentru a le cuceri.

— Femeia vine din lut, spuse dr. Mahdi cu o șoaptă catifelată, bărbatul din ploaie, iar dorința de la diavoli. Privește Iordanul: de mii și mii de ani se varsă în Marea Moartă, în care nu sunt pești și nu sunt pomi, curge și curge și nu mai iese niciodată de acolo. Așa ceva n-ai să găsești în Persia, Edward, iar morala este: din locul în care e greu de ajuns, e și greu de ieșit.

Adăugam uneori o remarcă precum aceasta:

— Țara lui Israel e plină de simboluri simple. Nu numai Iordanul și Marea Moartă, dar până și malaria și schistozoma capătă aici valoare de simboluri.

Sau:

— Voi doi folosiți cuvinte asemănătoare, dar exprimați sentimente complet diferite. Noi trei, de fapt.

— Oare? Oare așa să fie? murmura O'Leary politicos. Renunța la explicații, ba chiar căuta să devieze discuția în altă direcție.

După-amiaza și seara Antoine mergea la cabinetul său particular din cartierul Katamon, iar eu, la clinica pe care mi-o amenajasem în apartamentul din Kerem Avraham. Am învățat să întrețin relații de bună

vecinătate cu localnicii și să-i sprijin în momentele grele. Am luptat contra difteriei ore fără număr. Dacă mă chemau în timpul nopții sau sâmbăta, când mă ocupam de laboratorul meu sau ascultam muzică, nu mă plângeam. Dacă copiii strigau după mine *Ieke*[70], sau chiar mai rău, nu mă supăram. Îmi făceam datoria, mai mult sau mai puțin, cu amabilitate.

Până când ne-am întâlnit la Arza. Până când a apărut boala.

Aceasta ar fi viața mea, în linii mari. Ceea ce ai știut ai știut, iar ceea ce nu ți-am povestit ai dedus probabil singură, în felul tău, pe baza analizei comportamentale.

Mă întorc la observațiile mele.

Uri a plecat, sigur la ordinul unuia dintre misterioșii subordonați ai lui Nahce, să stea de pază pe acoperișul fraților Kapitanski, de unde să supravegheze zona Sheikh Jarrah și traficul pe drumul spre Ramallah. Iar eu stau pe balcon și privesc afară. Detaliile pe care le observ nu vor aduce foloase militare: un vânzător ambulant, ce vinde, cum vinde, cine cumpără. Vecinii mei est-europeni, din stratul de jos al clasei de mijloc, de ce s-or fi certând atât de mult între ei? Și care este, cu exactitate, idealul lor comun? Copiii lor, ce e nou în ei și ce este străvechi. Și tinerii, băieți ca Nahce, Igal sau Akiva, cum și cu cât succes încearcă să se îmbrace, să vorbească și să glumească după modelul vreunui erou abstract din Galileea, din Palmah, un fel de figură venerată în perioada de pionierat?

Și eu însumi: în afara morții care se adună în mine și în afara cifrului durerilor și al simptomelor, de ce îi detest uneori pe băieții aceștia bravi, de ce îi numesc în sinea mea „asiatici", iar alteori simt o dragoste adâncă pentru ei, de parcă mi-aș fi găsit printre ei un fiu, un tânăr smead, desculț, cu un fizic puternic, specialist în mașinării și arme, disprețuind cuvintele, disprețuindu-mă pe mine și grijile mele. Nu știu.

Ar mai fi întrebări relevante pentru un observator: Ce e considerat aici amuzant? Și ce e stânjenitor? Despre ce se vorbește și ce se trece sub tăcere? Cine a venit la Ierusalim, de unde a venit, ce a sperat fiecare din ei să găsească aici și ce a găsit de fapt? Helena Grill, comparativ cu Sonia Litvak. Poetul Nehamkin, de la atelierul de depanări în contrast cu tovarășul Lustig. Ce au sperat să găsească și ce au găsit? Și nu mă exclud nici pe mine.

Alte întrebări: Ce e trecător în Ierusalim și ce e permanent? De ce sunt diferite culorile aici, culorile toamnei și culorile serii? Și la un alt nivel:

Care sunt intențiile britanicilor? Dacă urmează un vid politic? Care sunt limitele reale ale forței noastre, cât e pură iluzie și aroganță? E oare dr. Mahdi inamicul real, dușmanul de moarte? Să fiu oare lipsit de voință pentru faptul că nu-i pot dori moartea și continui să încerc să găsesc argumente care, eventual, să-l convingă? Totul mă conduce spre punctul final, spre o singură întrebare. Ce urmează să se întâmple? Ce ne așteaptă?

Pentru că, în afară de asta, la ce altceva mă mai pot gândi? La asfințitul soarelui, poate. La umbrele iubirii mele pentru tine. Dubii și ezitări. Pregătiri patetice. Griji.

Mina. Unde ești acum, în noaptea asta? Vino înapoi.

Poate că aceste cuvinte ți se par un strigăt de ajutor. Deși nu asta am intenționat. Iartă-mă te rog. Îmi pare rău.

9 septembrie
Vineri

Dragă Mina,

M-am dus azi-dimineață la birourile Agenției Evreiești pentru a preda raportul despre substanțele chimice existente care pot fi folosite în scopuri militare. Pe o foaie separată am notat câteva idei, chiar dacă mi se pare că nu aduc nici o noutate și că orice chimist de la universitatea de pe Muntele Scopus ar putea indica aceleași posibilități. Mi se fixase o întâlnire la ora nouă, dar am ajuns cu câteva minute mai devreme. Stropi mici de ploaie îmi biciuiseră obrazul pe drum. Apoi, când o privisem prin ferestrele biroului, ploaia se întețise deja. Au primit imediat dosarul de carton, mi-au mulțumit și, spre marea mea surpriză, m-au condus în biroul lui Ben-Gurion. Cineva exagerase probabil, povestindu-i că aici, în Ierusalim, trăiește un medic bolnav, care este și un chimist original, cu idei îndrăznețe referitoare la materialele explozibile. Pe scurt, a cerut să mă vadă fără întârziere. Cineva a țesut în jurul meu o legendă nefondată.

Ben-Gurion începe ancheta: sunt întrebat despre originea mea, despre părinții mei, dacă sunt cumva rudă cu Nussbaum, vestitul pedagog, dacă sunt apropiat de ideile pacifiste ale mișcării Brit Shalom[71]. Un om clocotitor, electrizant, gesturile lui îmi amintesc de Dushkin, se agită mereu între fereastră și bibliotecă, refuză să piardă timpul cu reticențe. Mă întrerupe aproape imediat ce încep să vorbesc și mă îndeamnă:

— Pericolul e iminent. Momentul critic se apropie, iar mâinile noastre

sunt aproape goale. Ceea ce ne lipsește din punct de vedere material vom suplini prin spirit și inventivitate. Geniul evreiesc, spune, nu ne va dezamăgi.

— Domnule Ben-Gurion, încerc să spun, dacă mi-ai permite numai o clipă...

Dar el nu-mi permite nici o clipă.

— Dimpotrivă, dimpotrivă, spune, primești de la noi tot ce ai nevoie și începi să lucrezi chiar în noaptea asta. Motke. Scrie. Da. Iar acum deschide gura, doctore, și spune ce îți trebuie.

Iar eu, zăpăcit, cu brațele drepte și înghețate de-a lungul trupului, explic cu dificultate că undeva s-a strecurat o neînțelegere: Nu sunt un nou Albert Einstein. Nu sunt decât un medic, obișnuit care are câteva noțiuni elementare de chimie, care s-a oferit să întocmească o listă și a făcut unele remarci minore. Geniul evreiesc, desigur, dar fără îndoială nu eu. A fost o neînțelegere.

M-am întors acasă confuz și acoperit de rușine. Ce bine ar fi fost dacă aș fi putut să le împlinesc marile așteptări. Tovarășul Rubashov a scris în ziarul *Davar* că vom rezista ca stâncile în fața încercărilor viitoare. Încercări. Îmi era teamă de asemenea cuvinte. Se apropie un război greu, mâinile noastre sunt goale, în timp ce niște neaveniți entuziasmați continuă să folosească fără încetare cuvinte ca „încercări". Vei zâmbi, desigur, la vederea acestor cuvinte, nu ale tovarășului Rubashov, ci la vederea cuvintelor pe care le folosesc eu: am scris „război greu". Simt de la depărtare fumul țigării împins de nările tale, buzele încordate.

Noaptea trecută am auzit zgomot de motoare din direcția străzii Chancellor. Un alt convoi se îndreaptă spre nord, spre portul Haifa, poate cu farurile stinse. Să fi început oare retragerea? Să fim oare lăsați în voia sorții? Dar dacă imaginea eroului fără frică și fără de prihană din munții Galileii nu e reală? Dar dacă armatele altor țări vor traversa Iordanul și deșertul și noi nu vom face față încercărilor?

Azi-dimineață o priveam de pe terasă pe educatoarea Sara Zeldin, o femeie originară din Rusia, micuță de statură, ridată, care poartă mereu un șorț albastru. Era imediat după ce mă întorsesem de la Agenție. Îi învăța pe copii un cântecel:

Sătucul meu pe deal e, Frumos, plin de lumini,

Și are îndepărtate

Livezi, câmpii, grădini, iar eu vizualizam satul acela mic, pe coasta

dealului, depărtările acoperite de lanuri. M-a cuprins spaima. Dar copilașii, Shimshon, și Arnon, și Eitan, și Meirav a doamnei Litvak, râdeau de educatoare și strigau cu glăscioare subțiri „Sătucul meu tâmpit e".

Ce-o să se întâmple, Mina?

— Organizațiile Etzel și Lehi vor arunca în aer toate podurile și șoselele și vor cuceri toate trecătorile din munți imediat ce englezii își vor pune coada între picioare, spuse Uri, pentru că Hagana nu e capabilă să decidă dacă vrea cu adevărat un stat evreiesc sau vrea să continue să se milogească. Uite, am o tunică kaki, doctor Emanuel, am primit-o cadou de la tanti Natalia, pentru că mama și tata se întorc astăzi.

— Ți-ai făcut lecțiile?

— Pe loc. În recreație. A intrat un soldat australian beat la Kapitanski, să caute fete, și și-a lăsat jeepul pe trotoar. Pistolul n-a uitat să și-l ia, dar soldatul ăsta n-o să-și mai vadă încărcătoarele decât în somn. Uite-le. Ți le-am adus ție. Trei pline și unul doar pe jumătate. De pistol-mitralieră. În plus, am găsit o spărtură în zidul garnizoanei Schneller și poate că mă voi putea strecura acolo noaptea, să le las ceva manifeste și niște dinamită. Dar nu-i spune nimic lui Nahce, pentru că el face exact ce-i spun ăia de la Hagana, și nimeni nu știe unde a dispărut iar Efraim. Decide tu.

— Bine, am spus. Fără vizite la garnizoana Schneller. Aceasta e decizia. Și fără furturi de la soldații australieni. În caz contrar, am să mă supăr rău de tot.

Uri mă privi cu mirare, dădu de câteva ori din cap, trase o concluzie, iar apoi îmi ceru permisiunea să pună o întrebare personală.

— Te ascult, am spus. Și am adăugat în sufletul meu: Prostuțule. Micul meu idiot. Cât de mult îmi doresc să fi fost tatăl tău. Deși, dacă aș fi fost tatăl tău, nu știu ce ar fi trebuit să-ți spun sau cum ar fi trebuit să mă comport pentru a te face, în sfârșit, să înțelegi. Să înțelegi ce? Nu știu. Ei bine, am zis. Întreabă.

— N-are importanță. Ai spus nu, așa rămâne.

— Am vrut să zic: Nu fără ordin. Nu înainte de vreme.

— Doctor Emanuel, asta... e din cauza bolii?

— Ce anume, Uri?

— Că îți tremură mâinile atât de tare... și că unul dintre ochii tăi e un pic mai îngust și clipește întruna?

Nici nu observasem problema cu ochiul.

— Și... boala asta a ta... e ceva foarte periculos?

— De ce întrebi, Uri?

— Așa. Tu trebuie să mă înveți tot felul de lucruri în laborator, pentru mai multă siguranță, dacă Doamne ferește deodată...

— Deodată ce?

— Nimic. Nu te teme, doctor Emanuel. Dă-mi o listă și o sacoșă și mă duc la zarzavagiu, să-ți aduc tot ce ai nevoie.

— Dar de ce-mi porți de grijă, copile? Numai din cauza bombei pe care trebuie s-o construiesc?

— Așa. Nu știu. Și asta, poate.

— Ce asta?

— Tu ești pentru mine ca un unchi. Nu unchi, vreau să spun. Cineva serios.

— Și părinții tăi? Și mătușa Natalia?

— Râd de mine. Spun mereu că mi-e capul plin de păsărele. Tu nu râzi.

— Nu. Ce e de râs?

— Tu nu crezi că am păsărele în cap?

— Păsărele? Nu, asta în nici un caz, Uri. Sau poate că avem amândoi cam același gen de păsărele.

După care:

— Doctor Emanuel, ai să te faci bine până la urmă?

— Nu cred, Uri.

— Dar eu nu vreau să mori.

— De ce tocmai eu?

— Pentru că la tine eu nu sunt un copil nebun și pentru că tu nu mă minți niciodată, în legătură cu nimic.

— Trebuie să pleci acum, copile.

— Dar nu vreau.

— Trebuie.

— Bine. În regulă. Cum spui tu. Dar am să mă întorc.

Din partea cealaltă a ușii, de afară, cu o clipă înainte de a trage ușa în urma lui:

— Să nu mori.

A ieșit și mi-a lăsat în casă o liniște adâncă. Sângele îmi pulsa în vene de-o parte și de alta a frunții. Ce mi-a mai rămas de făcut, Mina? Poate să stau și să copiez pentru tine două-trei știri din ziarul de dimineață, deoarece sunt sigur că la New York lipsesc detalii despre ceea ce se petrece în țară. Am să renunț la titluri. Dacă te iei după ele, guvernul

britanic e sătul de bombele noastre, lozincile noastre, delegațiile noastre, memorandumurile noastre dezgustătoare. Într-o noapte ne vor interzice libera circulație pe străzi, vor impune o tăcere de moarte în bătrânul Ierusalim, iar dimineața, când ne vom trezi, vom vedea că au dispărut și nu mai sunt. Și ce se va întâmpla atunci, Mina?

În Tel Aviv a început să funcționeze poliția evreiască de circulație, cu acordul guvernatorului britanic. Au opt agenți de circulație, care lucrează în două schimburi. O fetiță în vârstă de treisprezece ani din satul arăbesc Hawara de lângă Nablus a fost trimisă în fața tribunalului militar sub acuzația că ar fi deținut o pușcă. O parte dintre cei sosiți în mod ilegal cu vaporul *Exodus* au fost deportați la Hamburg și spun că vor lupta până la ultimul om și nu vor permite să fie debarcați acolo. Paisprezece membri ai Gestapoului au fost condamnați la moarte în Lübeck. Domnul Hmelnik din Rehovot a fost răpit și bătut cu cruzime de o organizație extremistă, dar a fost înapoiat viu și întreg. Orchestra Vocea Ierusalimului urmează să fie dirijată de Hanan Schlesinger. Mahatma Gandhi a intrat în a doua zi de grevă a foamei. Cântăreața Edith de Philippe nu va putea concerta săptămâna aceasta la Ierusalim, iar Teatrul Cameri a fost obligat să-și amâne reprezentația cu piesa *Nu-l poți lua cu tine.* Pe de altă parte, în urmă cu două zile a fost inaugurat un nou centru comercial pe strada Jaffa, în care și-au deschis magazine, printre alții, Mikolinski și Freiman & Bein, precum și centrul de pedichiură Dr. Scholl. Conform declarațiilor conducătorului arab Musa Alami, arabii nu vor accepta niciodată împărțirea țării. La urma urmei, regele Solomon a decis că mama care s-a opus împărțirii copilului a fost mama adevărată, iar evreii nu iau în considerație semnificația acestei parabole. Doamna Golda Meir, membră în executivul Agenției Evreiești, a declarat că evreii vor lupta pentru includerea Ierusalimului în statul evreu, pentru că țara și Ierusalimul sunt sinonime în inimile noastre. În ebraică, sinonime sunt cuvinte sau nume cu același sens.

Noaptea trecută, foarte târziu, un arab a atacat două fete evreice în vecinătatea cafenelei Bernardiya, între cartierele Bet Hakerem și Bait va Gan. Una din fete a scăpat, iar cealaltă a strigat după ajutor până când unul dintre localnici a auzit-o, iar vecinii au reușit să-l prindă pe atacator. Ancheta a dovedit că individul lucrează la stația de radiodifuziune și este o rudă îndepărtată a influentei familii Nashashibi, dar cu toate acestea ofițerul O'Connor, care conducea ancheta, a refuzat să-l elibereze pe

cauțiune, dată fiind gravitatea infracțiunii care i se impută. Delincventul a pretins în apărarea sa că a ieșit beat din cafenea și, în întuneric, i s-a părut că fetele sunt goale și că fac dragoste.

Încă o știre: locotenent-colonelul Adderley, președintele tribunalului militar, care s-a ocupat de cazul lui Shlomo Manssur Shalom, l-a găsit vinovat de împărțirea manifestelor, dar l-a declarat lipsit de discernământ. Domnul Gardewicz, asistentul însărcinat cu supravegherea sa, a rugat ca inculpatul să nu fie trimis la casa de nebuni, pentru a nu se produce o înrăutățire în starea sănătății sale, ci le-a propus judecătorilor să-l izoleze deocamdată pe acuzat într-un sanatoriu particular, pentru ca fanaticii să nu-i poată exploata judecata limitată în scopurile lor criminale. Locotenet-colonelul Adderley a declarat, cu multă părere de rău, că nu poate da curs solicitării domnului Gardewicz, întrucât și autoritatea sa este limitată și are datoria de a-l aresta pe nenorocitul de inculpat până când Înaltul Comisar va decide, în numele Coroanei, dacă în acest caz poate fi acordată o grațiere sau o îndulcire a pedepsei. Fanatici, în ebraică, înseamnă adepții unor ideologii extremiste.

Copiez aceste știri pentru tine, să ai o imagine clară a situației. Nu, de fapt nu acesta e adevărul. Le copiez ca să nu cad acum pradă gândurilor și emoțiilor. Ascult la radio un recital de pian al Cillei Leibowitz, iar după știri ni s-a promis un comentariu politic, apoi câteva melodii interpretate de Bracha Tzfira. Nu încape îndoială că voi primi vizita a doi-trei vecini veniți să asculte știrile. Grill sau Lustig, poate și Litvak. Efraim a dispărut în ultimele zile. Nahce s-a făcut și el nevăzut. Doar poetul Nehamkin face plimbări mai lungi sau mai scurte pe strada Malachi, încercând cu vârful bastonului calitatea pietrelor din Ierusalim. Sau poate că le lovește pe ici, pe colo ca să descopere vreun spațiu gol, o deschizătură străveche în straturile de piatră pe care stăm, după cum e scris și promis în cărțile noastre sfinte. Fericit cel ce crede. Iasmin a mea cea de departe, chiar în timp ce scriu aici despre spărturile în rocă m-a năpădit o durere nouă, necunoscută până acum, dar amintind de o anumită plăcere tăioasă pe care mi-ai oferit-o cu puțin timp înainte de a mă părăsi. La sfârșitul toamnei, dr. Nussbaum va începe să piardă controlul asupra aparatului său digestiv. Se va impune internarea la spitalul Hadassa. De la fereastră va mai putea vedea jocul de lumină și întuneric al luceafărului, precum și linia orizontului care clipește deasupra munților Moab. Profesorul Dushkin nu va face economie de morfină și nu va încerca să prelungească

inutil agonia, așa am stabilit între noi, fără a o spune direct. După care vor apărea dificultăți de respirație și o tulburare a vederii. Inima va slăbi. Apoi nu va mai fi total conștient. Doar din când în când, bolnavul va mai spune câteva cuvinte coerente. Poate că va vorbi în germană. Poate va șopti numele tău. Sper că nu va țipa. Tatăl său va veni împreună cu soția să-și ia rămas-bun, iar el și tata își vor aduna puterile și vor încerca să schimbe o anecdotă sau două, chiar dacă strângând din dinți. După aceea totul se va întuneca, va mai rezista câteva ore sau două-trei zile, cel mult. Va fi în sezonul ploilor. Poate că ploile de ianuarie vor cădea deja peste mormântul său din cimitirul Sanhedira sau de pe Muntele Măslinilor. Ce se va petrece aici, în Ierusalim, asta nu va mai ști. Nimeni nu știe. Din câte se pare, Musa Alami și Golda Meir nu renunță la ideile lor.

Dar în cele din urmă totul va trece, chiar și vremurile acestea grele, iar tu îl vei uita și pe el, și toate necazurile lui. Poate că ai uitat deja. Singurul care își mai poate aminti, chiar după mult timp, poate chiar cu compasiune și cu dor, este Uri, fiul tipografului Kolodny. Te implor, Mina, dacă Ierusalimul va fi salvat și dacă scrisorile acestea vor ajunge în mâinile tale, iar tu vei vrea să scapi de ele, chiar peste mulți ani, te rog, fă un efort să-l găsești pe acest Uri și dă-i-le lui. Probabil că ți s-a urât de-acum de mine peste puteri. Gata.

Pe terasa casei lor șed tipograful Kolodny, nevastă-sa, sora ei, Natalia, și vecinul nostru, poetul Nehamkin, de la atelierul de reparații. În jurul lor sunt ghivece cu geranium și cutii din tablă în care cresc diferite specii de cactus. Unde o fi copilul? Vă rog, domnilor, trebuie să supravegheați copilul cu șapte perechi de ochi, să nu-i treacă prin minte să se strecoare în garnizoana Schneller și să atace de unul singur armata britanică. Nu-l văd pe Uri. Ei nu simt, stau acolo liniștiți și discută, politică, fără îndoială, cu un aer aparent calm. Tihna asta a lor mi se pare de-a dreptul scandaloasă. Pe tavanul terasei se aprinde un bec galben, iar în jurul lui zboară tot felul de insecte, care parcă au înnebunit de tot. Tipograful Kolodny e un bărbat palid, calm, care nu știu din ce motive a decis să poarte haine ce seamănă cu o uniformă militară: pantaloni scurți kaki, ciorapi kaki trei sferturi, întinși cu elastic până sub genunchi. Poetul Nehamkin, spre deosebire de el, e îmbrăcat ca de obicei în costum și cu cravată de mătase. Gata să fie prezentat la comandă. Mi se pare că în afară de el și de mine, toți ceilalți se încadrează, mai mult sau mai puțin, în tipologia pionierului. Cu toții sunt oameni pozitivi, constructivi, aparent

incapabili de panică. Iar moartea nici nu poate fi luată în considerație. Glumesc, râd, doamna Kolodny trece printre ei o fructieră cu portocale, dar nimeni nu servește, și ea zâmbește distrată. Ce e trecător în Ierusalim și ce e permanent? Ce îl va face oare nostalgic pe Uri peste ani? Foi de tablă încrețite. Paravane din placaj. Borcane goale de iaurt. Maniere europene împletite cu o veselie grosolană. Un oraș de imigranți la marginea deșertului, pe ale cărui acoperișuri flutură cearșafuri întinse la uscat. Localnici care aleargă fără încetare de colo-colo, cu ochelari de soare ridicați pe frunte. Aceasta e o definiție generală pentru: „Acum sunt foarte ocupat, dar de dragul tău am să mă opresc o clipă". Definiție pentru: „Faptele mă cheamă". Definiție pentru: „Iartă-mă, vom găsi odată timp pentru o discuție profundă, dar acum trebuie să fug și să-mi îndeplinesc datoria".

Nu mă plâng, Mina. Vremurile sunt critice și în curând va izbucni războiul. Fiecare după puterile sale, chiar și un om ca mine își aduce modesta contribuție la efortul colectiv. Poate chiar suntem ultima generație în robie. Cu adevărat ultima. Vor veni desigur alte timpuri, pe care eu nu le voi mai vedea.

Doar femeile, cred, nu sunt suficient de puternice. La coadă la făină, la coadă la gheață, lângă căruța vânzătorului de gaz, femeile par pe punctul să leșine. Se întâmplă uneori, la amiază, când Ierusalimul arde în focul arșiței, chinuit de lumina deșertului, să aud sunetele pianului doamnei Kolodny din spatele obloanelor închise, și mi se pare că aud un geamăt disperat.

Deci britanicii au plecat din țară. Hotelul Regele David din strada Iulian se va goli de ofițerii cu părul lins, pieptănat frumos cu cărare la mijloc, uns cu briliantină, se va goli de doamnele străine, plictisite, care zăboveau pe terasa clădirii, vizavi de zidurile Orașului Vechi, ca și cum ar fi pescuit pe malurile trecutului biblic. S-au sfârșit ședințele de dimineață din biroul lui Edward O'Leary în care, sub portretul regelui, dr. Mahdi, din partea Comitetului Arab, și dr. Nussbaum, din partea spitalului Hadassa, discută despre măsurile care trebuie luate pentru a apăra rezervoarele de apă potabilă ale Ierusalimului de pătrunderea diferitelor bacterii sau despre acțiunea de distrugere a coloniilor de țânțari din valea Kedron. Vor veni alte vremuri.

— Oameni minunați ca voi, a spus dr. Mahdi, o comunitate atât de cultă și de inteligentă, cum v-ați putut lăsa cu toții captivați de o ideologie atât

de îngrozitoare ca sionismul?

Îmi încerc puterile:

— Antoine, te rog, pentru numele lui Dumnezeu, fă un efort, măcar o singură dată, străduiește-te, pune-te în locul nostru.

Iar Edward intervine, ferm ca întotdeauna:

— Gata, domnilor, poate ar fi mai bine să ne întoarcem la subiectul care ne preocupă acum, vă rog.

Acum în cazul de față înseamnă: urgent.

Care e subiectul, Mina dragă?

Poate știi tu?

Afară e întuneric beznă. Greieri. Stele. Vânt. Mă opresc deocamdată.

10 septembrie

Noaptea. Marți spre miercuri

Dragă Mina,

Nu folosesc cuvântul „vină". Tu nu ești vinovată pentru ceea ce-mi faci în visele mele nocturne. Poate că ești însă responsabilă, până la un punct.

Stai lângă patul meu, cu o umbră de mustață grizonantă, cu mirosul fumului de țigară care emană până și din părul tău, în pantaloni militari și o cămașă bărbătească mare, cu multe buzunare. Antoine îmi pipăie mărul lui Adam, îmi prinde bărbia între palme și o strânge, ca să nu se miște în timpul operației. Chipul său amabil se apropie atât de mult de fața mea încât îi observ pe nas o bășică galbenă, micuță, plină cu sebum, înconjurată de o aură rozalie. O ușoară asimetrie între cele două părți ale mustății. E grăsuț și politicos și emană miros de apă de colonie. Îmi zâmbește:

— Așa, așa, spune în engleză. Haide să facem un efort comun, spune.

Doi băieți zdraveni îmi apucă picioarele de deasupra genunchilor, dar se pare că gândurile lor nu sunt la operație, pentru că șușotesc între ei și chicotesc. Tu le întinzi o daltă. Sau poate nu e o daltă, ci un cuțit de bucătărie, un cuțit de pâine. Samovar îți mulțumește în stilul său propriu, cu o ușoară plecăciune, și îl ia din mâna ta.

— Încet, îi spui. Cu el n-ai nici un motiv să te grăbești. Aici. Acum aici. Și aici.

Procedează exect cum îi spui. Poartă mănuși de cauciuc. Papuci de cauciuc și în picioare. E îmbujorat tot. Taie cu o delicatețe fantastică. Trebuie să încerc să spun ceva, acum, imediat, înainte de a-mi separa

capul de gât. Poate să-i amintesc lui Antoine cum a venit odată la mine, iarna trecută, la ora unsprezece noaptea, implorându-mă să-l vindec de o gonoree pe care a luat-o, se pare, în timpul unei călătorii la Beirut. Și cum l-am adăpostit aici, în casa mea, și cum i-am făcut injecții. Dar i-am promis lui Antoine să-i duc secretul cu mine în mormânt. Am să tac. Ce tăietură ciudată mi-a făcut la gât – adâncă, fără sânge, fără durere. Dimpotrivă. Relaxare. Ușurare.

— Asta-i tot, doctor Oswald, spune Ben-Gurion, ca și cum nu și-ar putea crede ochilor. Până la urmă, nu-i decât o operație foarte simplă.

Iar eu indic printr-o mișcare a buzelor că ședința e suspendată.

Mă trezește o ploaie puternică. Lampa refuză să se aprindă. Probabil că este pană de energie electrică în Ierusalim. Aprind un băț de chibrit. Privesc ceasul. Unu noaptea. Trebuie să mă scol. Ploaia și vântul bat în geam. Aceasta este prima ploaie puternică de toamnă. Au dispărut toate insectele care dansau seara în jurul becului de pe terasă. Au rămas pinii și pietrele, curățați de praf, purificați de apă și de vânt.

Trebuie să mă îmbrac. Trebuie să plec chiar în clipa asta. Unde să plec, Mina? Morții nu-l slăvesc pe Dumnezeu. Mi-ai spus că la New York se reunește acum școala neovieneză. Trebuie să fii acolo pentru a aduce mărturie despre vindecarea colectivă care are loc în munții Galileii și în valea Iezreel. Despre începutul înfrângerii unei nevroze etnice vechi de secole. Există un drum, domnilor și doamnelor, le vei spune acestor intelectuali refugiați, există un drum care acum se deschide.

Le vei vorbi și despre mine? Vei fi în stare să mă folosești cel puțin drept exemplu, o curiozitate, un detaliu care aruncă o lumină certă sau acoperă ca o umbră noua realitate a pionierilor pe aceste pământuri străvechi?

Trebuie să plec. În noaptea asta. În clipa asta. Poate în cartierul Katamon, să bat la ușa lui Antoine și să-l pun să jure pe tot ce are mai scump și mai sfânt. Să-l implor. Să-l rog în numele sufletului copiilor noștri, ai lui și ai mei. Sau poate nu în Katamon, ci în Haifa, în kibbutzuri sau în văi. Să fi expirat deja timpul? Oare ploaia și vântul să fi venit pentru mine? Clopotul de la Schneller a bătut o dată, de două ori, iar acum e liniște. Stau și îți scriu la lumina lămpii cu gaz, în halatul meu gri din flanelă. Ar trebui să mă îmbrac și să plec. Există un drum care acum e deschis. Ferice de cel ce așteaptă, spune domnul Nehamkin. Cel așteptat nu va sosi, domnule, doar cei ce pleacă vor ajunge. Unde vor ajunge?

Există un drum și trebuie să ne ridicăm și să mergem. Care e drumul, Mina, asta nu știu, dar ni s-a născut un copil care are puterea să meargă pe el. Omul care îți scrie e obosit și bolnav. Trebuie să-și facă o injecție, să-și înghită pastilele și să se întoarcă acum în liniște în patul său. Ajunge. Inscripția de pe biserica parohială din Viena copilăriei mele a fost scrisă în patru limbi. Promitea în patru limbi, fiecărui bărbat și fiecărei femei, că există un drum de întoarcere. E o minciună, îți spun, o minciună sfruntată.

Trebuie să plec. Nu în noaptea asta, ci mâine-dimineață. Trebuie să urc pe Muntele Scopus și să-i spun lui Dushkin, așa cum i-am promis că voi face, că situația mea s-a înrăutățit. Nu eu sunt cel care va produce o mică minune în Ierusalim, nu eu voi îmbuna inima doctorului Mahdi și nu voi face o descoperire care să schimbe complet situația militară. *Rouă sub tălpi și stele deasupra, din Beit Alfa până în Nahalal* – așa se cântă în fiecare dimineață la postul de radio pe unde scurte care aparține forțelor Hagana. Dar aici, din strada Malachi, coroanele copacilor par palide în ploaia care încă nu s-a oprit, în începutul de lumină murdară, abia mijită, ploaia nu s-a oprit încă și mă ține pe loc. Acestea sunt, după cum am mai spus, ultimele zile. Tu m-ai cules, m-ai folosit și m-ai abandonat. Într-o zi te vei întoarce la Ierusalim, o femeie celebră, o femeie-profesor, care pune bazele unei discipline noi, oferind metode inovative tânărului stat evreu. Poate că și moartea mea va contribui la faima ta, în decursul timpului poate că vor adăuga din greșeală și numele meu la lista victimelor de război, iar pe la spatele tău se va șopti că profesor Oswald și-a pierdut în război tânărul iubit, un erudit originar din Viena. Ierusalimul își va depăși limitele și va deveni un oraș mare, o metropolă. Bătrânii și bătrânele vor ședea pe străzile lui, se vor bucura, și nici un dușman înfricoșător nu va mai bate la porțile sale. Așa cum ne-a promis vecinul nostru, poetul. Vor fi construite aici bulevarde mari. Va exista un tren lung care va ușura circulația între periferii. Vor răsări și palate mari. Poate că vor construi chiar și un fluviu traversat de poduri. Va fi un oraș frumos, un oraș liniștit. Închei aici, al tău cu dragoste, și mă întorc în pat. Nu mai am nimic de adăugat în ceea ce privește vremurile pe care le trăim sau locul în care mă aflu. Martorul e liber. Sper că locul, timpul și martorul vor primi, odată cu scurgerea zilelor, un fel de grațiere. În dorurile lui Uri, poate. Noapte bună. Totul va fi bine.

1975

[1] Moshe Shertok, și-a ebraizat mai târziu numele în Sharet (1894-mijlocul 1965), om politic, al doilea prim-ministru al Israelului.

[2] Etzel (Irgun Tzvai Leumi, prescurtat uneori Irgun) și Lehi (Lohmei Herut Israel, cunoscut și ca „grupul lui Stern“ sau „banda lui Stern“) erau grupări revizioniste care promovau lupta prin metode radicale, chiar teroriste. Cele două grupări se aflau în ilegalitate.

[3] Reprezentantul Marii Britanii în coloniile sale, în cazul de față Palestina, conducătorul local suprem.

[4] Îmbrăcăminte specifică organizațiilor muncitorești aparținând, în general, stângii politice.

[5] Sandale confecționate din curele de piele.

[6] Monedă din timpul mandatului britanic, emisă în 1927, reprezentând a mia parte din lira locală.

[7] Organizație care în trecut a reprezentat poporul evreu în relația cu guvernul britanic, iar azi se ocupă de asimilarea noilor imigranți.

[8] Wadi, valea uscată a unui râu (în general în afara sezonului ploios), termen folosit în Orientul Mijlociu.

[9] Nu știu (în rusă, în orig.).

[10] Activist politic sionist, economist și sociolog, a îndeplinit diverse funcții de conducere în cadrul mai multor organizații evreiești în timpul mandatului britanic (1876-1943).

[11] Cartier elegant din Ierusalim.

[12] Even Hen – piatră prețioasă, nume de familie ebraic.

[13] Vechiul Testament, Geneza, cap. 14.

[14] Haim Weizmann, (1874-1952), chimist, conducător al Mișcării Sioniste, primul președinte al statului Israel.

[15] Theodor (Benjamin Zeev) Herzel (1860-1904), ziarist și dramaturg austro-ungar de origine evreiască, devenit luptător pentru dreptul la autodeterminare al poporului evreu, creatorul termenului „sionism“, supranumit vizionarul statului evreu.

[16] Haim Nahman Bialik (1873-1934), pionier al poeziei ebraice moderne, considerat poetul național al Israelului.

[17] Raport al guvernului englez, care se referea și la situația Palestinei în perioada mandatului britanic.

[18] Martin Buber (1878-1965), filozof evreu originar din Austria, profesor universitar la facultățile de filozofie din Frankfurt și Ierusalim, traducător al Vechiului Testament în germană, unul dintre cei mai importanți filozofi ai secolului XX.

[19] Shai (Shmuel Iosef) Agnon (1888-1970), figură centrală a literaturii ebraice moderne, laureat al Premiului Nobel.

[20] Nume ebraic pentru Hans.

[21] Alexander Penn (1906-1972), născut în Rusia, poet, cineast, agricultor, boxer, muncitor în construcții, om de teatru, permanent revoltat, membru al Partidului

Comunist până în 1967, figură extrem de interesantă și pitorească a culturii ebraice.

[22] Sărbătoare celebrată la sfârșitul lunii mai sau începutul lunii iunie, amintind de primirea tăblițelor legii de către Moise.

[23] Concern textil.

[24] Băutură spirtoasă orientală, aromatizată cu extract de anason.

[25] Haim Arlozorov (1899-1933), conducător sionist de stânga, asasinat în timp ce se plimba cu soția pe malul mării, în Tel Aviv.

[26] Referire la englezi.

[27] Abraham Stern (1907-1942), conducătorul grupării Lehi, poet, specialist în cultură clasică, greacă și latină.

[28] Erou biblic, pomenit în Vechiul Testament.

[29] Eroi ai Vechiului Testament.

[30] Dumnezeu știe (în rusă, în orig.).

[31] Profetul Samuel.

[32] Frumoasă, frumușică (în rusă, în orig.).

[33] Mulțumesc (în rusă, în orig.).

[34] Dumnezeul meu (în rusă, în orig.).

[35] Tinerelule! Soldățelule! (în rusă, în orig.).

[36] Joseph Gedaliah Klausner (1874-1958), istoric, profesor de literatură ebraică la Universitatea din Ierusalim, redactor-șef al Enciclopediei ebraice. A candidat la primele alegeri prezidențiale organizate în Israel, pierzând în favoarea lui Haim Weizmann. Unchiul scriitorului Amos Oz (Klausner), fratele tatălui său. Amos Oz a scris pe larg despre el în romanul autobiografic Poveste despre dragoste și întuneric.

[37] Numele Ierusalim (Ierushalaim, în ebraică) vine de la *Ir Shalom* (orașul păcii) și de la *Ir Shalem* (oraș întreg, nedivizat, total).

[38] Dumnezeule din ceruri!

[39] Prescurtare de la Efraim (Froim – Froike).

[40] Comunitate tribală numită după Kedar (sau Quedar), al doilea fiu al lui Ismael.

[41] Lună din calendarul ebraic. Data de 9 av (tesha be av, în ebraică) este zi de doliu și post în tradiția iudaică, fiind ziua în care au fost distruse atât primul, cât și cel de-al doilea Templu.

[42] Originari din Buhara.

[43] Studiu (în franceză în orig.).

[44] Shimon Bar-Kochba, conducătorul revoltei împotriva Imperiului Roman în Iudeea, sec II e.n., a înființat și apărat timp de trei ani un stat independent pe care l-a și condus. Revolta a fost înăbușită în sânge și a dus la expulzarea evreilor.

[45] Familie de preoți și conducători religioși, implicați în răscoala Maccabeilor contra grecilor.

[46] Zece zile între anul nou evreiesc și Yom Kippur (Ziua Ispășirii), când, conform

tradiției, Dumnezeu hotărăște soarta fiecărui om pentru anul cel nou. De Yom Kippur se semnează decizia, drept care oamenii își urează unul altuia Hatima tova – semnătură bună.

[47] Fond instituit pentru cumpărarea de pământuri în Palestina de către evrei. Asemenea cutii (niște pușculițe, de fapt) se aflau aproape în fiecare casă evreiască atât din Palestina, cât și din diaspora.

[48] Rugăciuni care se rostesc în timpul nopților care precedă sărbătorile de toamnă.

[49] Joc de cuvinte menit să accentueze ideea: în ebraică, pionul de la șah se numește „soldat".

[50] Anul nou evreiesc marchează începutul sărbătorilor tradiționale de toamnă.

[51] Activist sionist, luptător, ucis într-un schimb de focuri (1880-1920).

[52] Vechiul Testament, Geneza 36:8, Iosua 24:4 etc.

[53] În ebraică, în original, Iohanan din Gush Halav. Vezi Vechiul și Noul Testament.

[54] Referire la lumânările aprinse vinerea seara.

[55] Gata, ajunge, s-a terminat (în arabă, în orig.).

[56] Rețete (în germană, în orig.).

[57] Organizație militară evreiască din timpul mandatului britanic care a stat la baza Forțelor de Apărare ale Israelului (Tzahal) după înființarea statului.

[58] Berl Locker (1887-1972), activist sionist, om politic israelian.

[59] Arkadi Ivanovici Svidrigailov, v. Crimă și pedeapsă, Dostoievski.

[60] Neisprăvit (în idiș, în orig.).

[61] Pe numele lui real Henryk Goldszmit (1878-1942), evreu polonez, medic pediatru, autor de cărți pentru copii, supranumit Pan Doktor (domnul doctor) sau Stary Doktor (bătrânul doctor). A lucrat ani îndelungați într-un orfelinat și a rămas alături de copii când au fost trimiși în lagărul de exterminare, refuzând să fie eliberat, deși i s-a oferit posibilitatea, în repetate rânduri. A plecat împreună cu copiii și a fost asasinat alături de ei.

[62] În Vechiul Testament, apocalipsa e reprezentată de războiul dintre Gog și Magog.

[63] Kupat Holim, organizație medicală a sindicatelor (în perioada respectivă), care asigura populației servicii medicale. Există și astăzi, privatizată, fiind una dintre structurile medicale existente în Israel.

[64] Iosif Sprinzak (1885-1959), activist sionist, a fost președintele primului parlament și a funcționat ca președinte cu drepturi depline, înlocuindu-l pe Haim Weizmann, între 1951 și 1952.

[65] Locuri din sudul Israelului, legate de revoltele și războaiele contra romanilor.

[66] Regele Iordaniei.

[67] Elita forțelor luptătoare ale Hagana.

[68] Evreu (în germană, în orig.).

[69] Mâncare specific evreiască, din carne, fasole, crupe, ouă tari, cartofi, intestine umplute cu făină, ou și condimente, care se pune în cuptor la foc foarte mic vineri seara

și se servește sâmbătă la prânz.

[70] Poreclă dată evreilor din Germania.

[71] Legământul păcii, organizație politică înființată în 1925 în Palestina, fondată de imigranți din Germania, a cărei ideologie este pacea între arabi și evrei.